

T. B. M. M.

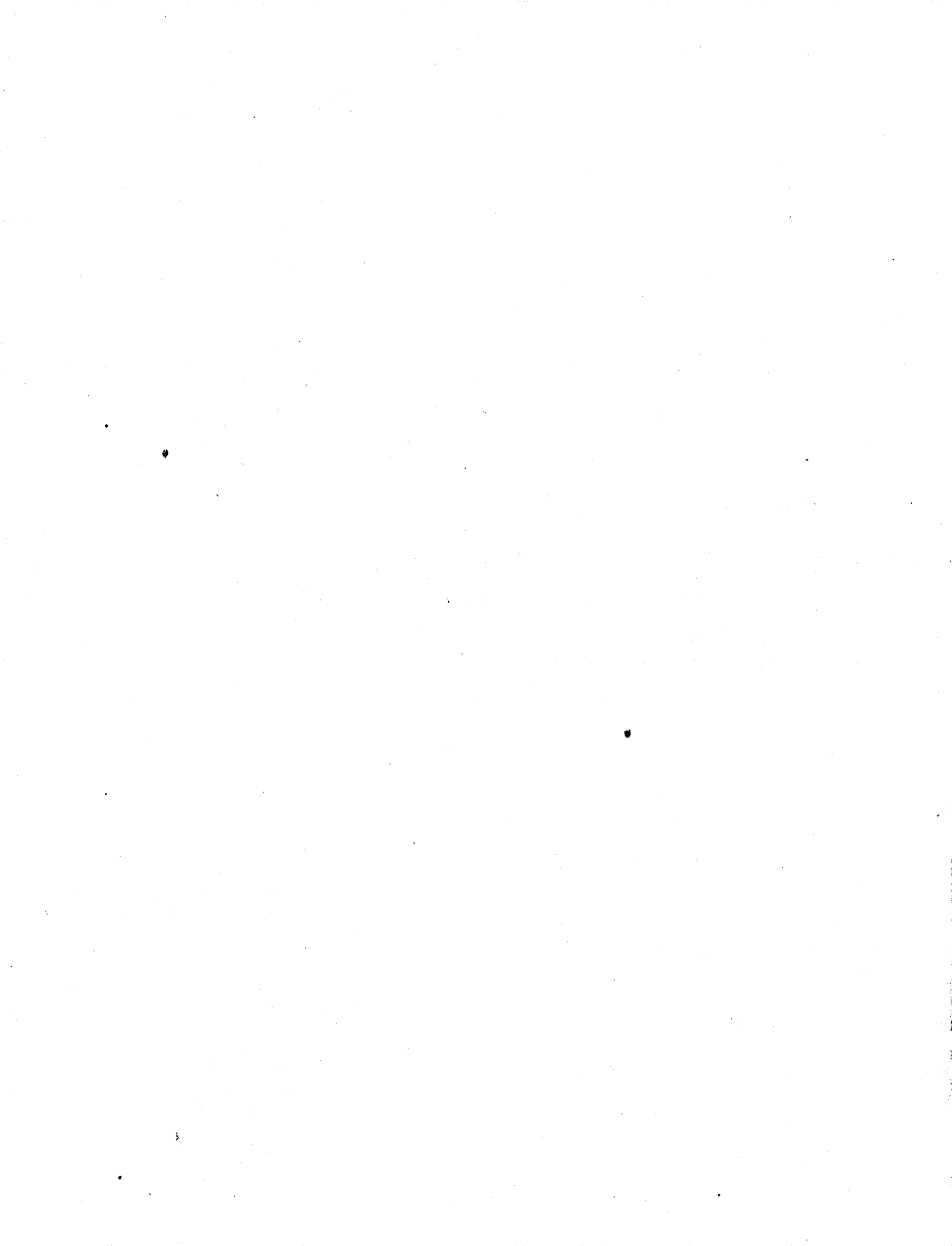
ZABIT CERİDESİ

Otuz yedinci İnikat

15 . II . 1960 Pazartesi

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Sabık zabıt hulâsası	802	124 arkadaşının, Cumhuriyet Halk Partisi-	
2. — Havale edilen evrak	802:803	ne mensup mebuslardan bâzılarının Ege	
3. — Riyaset Divanının Heyeti Umumi-		gezisi sırasında vukubulan hâdiseler dola-	
yeye mâruzatı	803	yısıyla Meclis tahkikatı açılmasına dair	
1. — 1960 malî yılı Muvazenei Umumi-		takriri	803:888
ye kanunu lâyihasının müzakeresine 19 Şu-		3. — Burdur Mebusu Fethi Çelikbaş ve	
bat Cuma günü başlanılması için karar		Kırşehir Mebusu Fazıl Yalçın'ın, Zile hâ-	
ittihazi	803	diseleri hakkında Meclis tahkikatı açılma-	
2. — Malatya Mebusu Nüvit Yetkin ve		sına dair takriri	888:913

1. — SABIK ZABIT HULÂSASI

İstanbul Belediye Reisi Kemal Aygün'ün, İstanbul şehrinin imarı için yapılan yardımlara ilâve olarak son defa Büyük Millet Meclisinde kabul edilen 50 milyon liralık yardım dolayısıyla Belediye Meclisi adına Büyük Millet Meclisine şükranlarını bildiren telgrafı okundu.

İzmir Mebusu Danyal Akbel'in, munzam değerli posta pulları çıkarılmasına dair kanun teklifi, talebi üzerine geriverildi.

Adana Mebusu Suphi Baykam'ın, ilaç fiyatlarının indirilmesi hususunda ne düşünüldüğüne,

Adana Mebusu Suphi Baykam'ın, Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâletindeki münhal kadroların doldurulması için ne gibi tedbirler alındığına dair suallerine Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekili Lâtîfi Kırdar cevap verdi.

Kars Mebusu İbrahim Us'un, Ortaklar İlk Öğretmen Okulu Müdürü hakkında yapılan şikâyetler üzerine ne muamele yapıldığına,

Uşak Mebusu Ali Rıza Akbıyık'ın, 1958 senesinde Simav kazasında ilkökul öğretmenlerinden kaçının başka yerlere nakledildiğine dair suallerine Maarif Vekili Âtîf Benderlioğlu cevap verdi.

Niğde Mebusu Asım Eren'in, Kütahya'nın, Gediz kasabasındaki Salur Camiinin kapısına asılmış olan Demokrat Parti levhasına dair Başvekilden olan sualine Devlet Vekili İzzet

Akçal cevap verdi.

Zonguldak Mebusu Mustafa Saraç'ın, Zonguldak Maden İşçileri Sendikası Başkanvekili ve Türkiye Maden İşçileri Federasyonu Genel Sekreterinin işçi mümessilliği sıfatının kaldırıldığına doğru olup olmadığına dair sualine Çalışma Vekili Halûk Şaman cevap verdi.

Zonguldak Mebusu Necati Diken'in, Zonguldak kömür işçilerinin ücretlerinde asgari seviyelerin tesbit edilip edilmeyeceğine dair Çalışma Vekilinden olan şifahi suali, sual sahibi hazır bulunmadığından, tahririye inkılâbetti.

Ziraat Vekâleti Toprak Muhafaza ve Zirai Sulama İşleri Umum Müdürlüğü teşkilât ve vazifeleri hakkındaki kanun lâyihasının birinci müzakeresi bitirildi.

İzmir Mebusu Necdet İncekara'nın, 1580 sayılı Belediye Kanununa bir madde eklenmesine dair kanun teklifinin görüşülmesi, ilgili vekil hazır bulunmadığından, gelecek İnikada bırakıldı.

15. II. 1960 Pazartesi günü saat 15 de toplanılmak üzere İnikada son verildi.

Reisvekili
İzmir Mebusu
İlhan Sipahioğlu

Kâtip
Kütahya Mebusu
Kemal Özer

Kâtip
Kayseri Mebusu
Hakkı Karmel

SUALLER

Tahrirî sualler

1. — Ankara Mebusu İsmail İnan'ın, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun Milletlerarası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonuna âza olmak için yaptığı müracaata dair tahrirî sual takriri Başvekâlete gönderilmiştir. (7/897)

2. — Ankara Mebusu Nuri Ciritoğlu'nun, Ankara şehri su ihtiyacının Sakarya nehrinden temini hususunda ne yapıldığına dair tahrirî sual takriri Dahiliye Vekâletine gönderilmiştir. (7/898)

3. — Niğde Mebusu Şefik Refik Soyer'in, Niğde'nin Bor kazasına bağlı Badak köyünün başka yere nakli hususunda vâkı müracaatın tetkik edilip edilmediğine dair tahrirî sual tak-

riri İmar ve İskân Vekâletine gönderilmiştir. (7/899)

4. — Kars Mebusu Kemal Güven'in, Tuzluca kazası Kağın köyü yakınındaki köprünün bir an önce yapılması hususunda ne düşünüldüğüne dair tahrirî sual takriri Nafia Vekâletine gönderilmiştir. (7/900)

5. — Kars Mebusu Kemal Güven'in, Kağızman, Tuzluca ve Iğdır kazalarına bağlı köylerin içme suyuna dair tahrirî sual takriri Nafia Vekâletine gönderilmiştir. (7/901)

6. — Kars Mebusu Behram Öcal'ın, Iğdır kazasında bir lise binası inşası için yardım yapılması hususunda ne düşünüldüğüne dair tahrirî sual takriri Maarif Vekâletine gönderilmiştir. (7/902)

7. — Kars Mebusu Behrem Öcal'ın, Tuzluca ve Kağızman kazalarına birer toprak tevzi komisyonu gönderilmesi hususunda ne düşünüldüğüne dair tahriri sual tavriri İmar ve İskân Vekâletine gönderilmiştir. (7/903)

8. — Kars Mebusu Behram Öcal'ın, Iğdır kazasında DSİ tarafından idare binası ve lojman inşasına ne zaman başlanacağına dair tahriri sual tavriri Nafia Vekâletine gönderilmiştir. (7/904)

9. — Kars Mebusu Kemal Güven'in, Iğdır, Kağızman ve Tuzluca kazalarına bağlı köylerin yollarına dair tahriri sual tavriri Nafia Vekâletine gönderilmiştir. (7/905)

10. — Kars Mebusu Kemal Güven'in, Iğdır, Tuzluca ve Kağızman kazalarının doktor, sağlık memuru ve ebe ihtiyacını temin hususunda ne düşünüldüğüne dair tahriri sual tavriri Sıhhat ve İqtimai Muavenet Vekâletine gönderilmiştir. (7/906)

11. — Kars Mebusu Kemal Güven'in, Kağızman ve Tuzluca kazalarında heyelâna mâruz köylere ne gibi yardım yapıldığına dair tahriri sual tavriri İmar ve İskân Vekâletine gönderilmiştir. (7/907)

12. — Van Mebusu Sait Erдің'in, Van, Ağrı, Muş ve Bitlis vilâyetlerinde Türkiye Em-lâk Kredi Bankasının şube açması hususunda

ne düşünüldüğüne dair tahriri sual tavriri İmar ve İskân Vekâletine gönderilmiştir. (7/908)

13. — Urfa Mebusu Abdurrahman Odabaşı'nın, Muhtaç çiftçilere tevzi edilmek üzere 1959 yılında Siverek kazasına tahsis edilen tohumluk buğday ve arpanın miktarına ve hangi esaslara göre tevzi edildiğine dair tahriri sual tavriri Ziraat Vekâletine gönderilmiştir. (7/909)

14. — Kars Mebusu Behram Öcal'ın, Iğdır ovası köylerinin içme suyuna dair tahriri sual tavriri Nafia Vekâletine gönderilmiştir. (7/910)

15. — Kars Mebusu Behram Öcal'ın, Tuzluca kazasında inşa edilmekte olan Ortaokul binasının ikmali için yardım yapılip yapılmı-yacağına dair tahriri sual tavriri Maarif Vekâletine gönderilmiştir. (7/911)

16. — Kars Mebusu Behram Öcal'ın, Aras nehri civarındaki köylerin taşkından korunması hususundaki çalışmaların ne sebepten durdurulduğuna dair tahriri sual tavriri Nafia Vekâletine gönderilmiştir. (7/912)

17. — Zonguldak Mebusu Necati Diken'in, Zonguldak kömür işçilerinin ücretlerinde asgari seviyelerin tesbit edilip edilmeyeceğine dair tahriri sual tavriri Çalışma Vekâletine gönderilmiştir. (7/913)

2. — HAVALE EDİLEN EVRAK

Teklif

1. — Konya mebuslarının, Selçuk Üniversitesi kurulması hakkında kanun teklifi (2/423) (Maarif ve Bütçe encümenlerine)

Mazbatalar

2. — 1960 malî yılı Muvazenei Umumiye kanunu lâiyhası ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/454) (Ruznameye)

3. — Ankara Üniversitesi 1960 yılı Bütçe kanunu lâiyhası ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/455) (Ruznameye)

4. — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1960 yılı Bütçe kanunu lâiyhası ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/456) (Ruznameye)

5. — Devlet Hava Meydanları İşletmesi Umum Müdürlüğü 1960 yılı Bütçe kanunu lâiyhası ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/457) (Ruznameye)

6. — Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü 1960 yılı Bütçe kanunu lâiyhası ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/458) (Ruznameye)

7. — Devlet Üretme Çiftlikleri Umum Müdürlüğü 1960 yılı Bütçe kanunu lâiyhası ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/459) (Ruznameye)

8. — Ege Üniversitesi 1960 yılı Bütçe kanunu lâiyhası ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/460) (Ruznameye)

9. — Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğü 1960 yılı Bütçe kanunu lâiyhası ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/461) (Ruznameye)

10. — İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1960 yılı Bütçe kanunu lâiyhası ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/462) (Ruznameye)

11. — İstanbul Üniversitesi 1960 yılı Bütçe kanunu lâyihası ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/463) (Ruznameye)

12. — İstanbul Teknik Üniversitesi 1960 yılı Bütçe kanunu lâyihası ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/464) (Ruznameye)

13. — Karayolları Umum Müdürlüğü 1960 yılı Bütçe kanunu lâyihası ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/465) (Ruznameye)

14. — Orman Umum Müdürlüğü 1960 yılı Bütçe kanunu lâyihası ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/466) (Ruznameye)

15. — Petrol Dairesi Reisliği 1960 yılı Bütçe kanunu lâyihası ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/467) (Ruznameye)

16. — Vakıflar Umum Müdürlüğü 1960 yılı Bütçe kanunu lâyihası ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/468) (Ruznameye)

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati: 15,00

REİS — Refik Koraltan

KÂTIPLER : Kemal Özer (Kütahya), Mehmet Ali Ceylân (Kırklareli)

REİS — Çoğunluğumuz var, müzakereye | başlıyoruz.

3. — RİYASET DİVANININ HEYETİ UMUMİYEYE MÂRUZATI

1. — 1960 Malî yılı Muvazenei Umumiye kanunu lâyihasının müzakeresine 19 Şubat Cuma günü başlanılması için karar ittihazı

REİS — 1960 malî yılı Muvazenei Umumiye kanun lâyihası ile mülhak bütçelere ait kanun lâyihaları ve Bütçe Encümeni mazbataları 13 Şubat Cuma gününden itibaren sayın mebuslara tevzi edilmeye başlanmıştır. 19 Şubat Cuma günü bütçe müzakerelerine başlanılması hususunu yüksek tasvibinize arz ediyorum. Kabul buyuranlar... Etmeyenler... İttifakla kabul edilmiştir.

Muhterem arkadaşlar, Riyasetin bugün Yüksek Heyetinize arz ettiği meseleler mütaaddit ve oldukça mahmuldür. Bu mevzular üzerinde devam edecek müzakerelerin Türkiye Büyük Millet Meclisinin Yüksek varlığı ve şerefli tarihine yaraşan sükûn ve vekar içinde devam et-

mesini temenniye şayan görüyorum. Bu müzakereler böylece nezih ve temiz bir hava içinde cereyan edecek ve hiç şüphesiz ki buna mümasil hâdiselere bir misal vermiş olacaksınız. Bu itibarla muhterem arkadaşlarımızın müzakerelerin cereyan tarzını takibederlerken elbette, arz ettiğim Büyük Millet Meclisinin yüksek vakarına ve şerefli tarihine yaraşan bir eda ile, bu mâbede yaraşan bir ihtişam içinde kararlara varacaksınız. Muhterem arkadaşlarımızın Riyasete müzahir olmalarını rica ediyorum.

2. — Malatya Mebusu Nüvit Yetkin ve 123 arkadaşının, Cumhuriyet Halk Partisine mensup mebuslardan bâzılarının Ege gezisi sırasında vukubulan hâdiseler dolayısıyla Meclis tahkikatı açılmasına dair tavrı

REİS — Tavrı okutuyorum.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

C. H. P. Genel Başkanı Malatya Mebusu İsmet İnönü ve arkadaşlarının Uşak, Manisa, İzmir'de kendi partilerinin kongrelerinde bulunmak ve siyasi vazifelerini yapmak üzere 29 Nisan 1959 tarihinde başlayan gezileri sırasında, Hükümet merkezinden tertiplenen ve hususi talimatla gönderilmiş vazifeli memurlar marifetiyle yürütülen ve İnönü'yü hedef tutan mülkerrer suikast teşebbüsleri vâkı olmuştur.

Mütaaddit yerlerde tertiplenen suikast teşebbüsleri hep aynı karakteri arz etmiş ve bu arada bir kısım zabıta kuvvetlerine İnönü'yü suikastçıların ortasına müdafaasız olarak sevk etmek ve mütecevizleri himaye altına almak vazifesinin verdiği dehşetle müşahede ve tesbit edilmiştir.

Ezcümle :

a) Uşak'ta; önceden hususi surette sarhoş edilen göğsü D. P. rozetli bir kütüle 1 Mayıs 1959 tarihinde sabahın erken saatlerinde istasyona sokularak zabıta himayesinde Halk Partili milletvekillerine, tarafsız gazetecilere, nihayet İnönü'ye tecavüz ettirilmiş ve mütecevizler zabıta himaye edilmiştir. Bu himaye altında İnönü atılan bir taşla başından yaralanmıştır.

b) Aynı neticeyi almak için Turgutlu'da hazırlanmış olan suikast halkın ve bazı vatanperver idarecilerin mümanaatı ile akim kalmıştır.

c) Akhisar'da, halkı dağıtmak maksadıyla jandarmalar tarafından havaya mütaaddit defa ateş edilmiş ve bir mebusun vurulması için emriyet âmiri polis kuvvetlerine emir vermiştir...

d) İzmir'de Belkalye'de zabıta kuvvetleriyle İnönü ve mebuslarla gazetecilerin önüne geçen Bornova Kaymakamı tarafından zabıta kuvvetlerine ateş emri verilmiş ve emir verdiği kuvvetlerin ateş etmemesi sayesinde kanlı bir teşebbüs akim kalmıştır.

e) İzmir - Bayraklı'da, İnönü ve arkadaşlarının dönüş yolunda yine sarhoş ve D. P. rozetli bir kalabalık tarafından hazırlanan suikast teşebbüsü İnönü ve arkadaşlarının deniz yoluyla dönmesi üzerine neticesiz kalmıştır.

f) İnönü ve arkadaşlarının İstanbul'a varış günü olan 4 Mayıs 1959 da, Topkapı surları dışında, trafik arabaları tarafından yolu kasden ve musirren kapatılarak zabıta kuvvetleri himayesi altında olarak hazırlanmış göğsü D. P. rozetli bir grup, ellerinde çirkin dövizlerle, taş ve sopalarla, İnönü'nün otomobiline saldırarak arabanın camlarını kırışlar, otomobilin üzerine çıkmışlar ve otomobilin kapılarını açmaya zorlayarak evvelce akim kalan suikast teşebbüslerini bir defa daha tekrar etmişlerdir.

Bu teşebbüs de hâdis mahallinde vaktinde yetişen memleketsever vatandaşlar tarafından önlenmiştir.

Ayrıca, her türlü parti faaliyetleri ve bu arada siyasi partilerin nizami kongreleri Dahiliye Vekâletinin şifreli emriyle kanun dışına çıkılarak menedilmiştir.

Bu tertipli tecavüzlerle, Anayasa ve kanunlar tarafından korunan ve teminat altında bulunan insan hak ve hürriyetleri çiğnenmiştir. Yollar kesilerek ölüm tehditleriyle İnönü ve beraberinde bulunan milletvekilleri gazeteciler ve vatandaşların seyahat hürriyetine mâni olmuştur.

Vatandaşın millî örf ve ananemize uygun olan mâsum karşılama arzuları coplarla ve dipçiklerle önlenmeye çalışılmıştır.

Bu tertiplerde, kanuni vazifesi mal ve can emniyetini korumak olan emniyet ve zabıta kuvvetleri, mütecevizleri teşvik ve himaye eder bir duruma sokulmuşlardır.

Bütün bu hâdiselerin cereyanı sırasında tertiplerin ıyüzünü ve hususiyle suçluları umumî efkârın öğrenmesine mâni olmak maksadıyla, Büyük Millet Meclisinin teşriî faaliyetlerine varıncaya kadar neşir yasakları teşmil edilmiş, gazeteler toplattırılmış ve matbaalar sabahın erken saatinden polis kuvvetiyle işgal edilerek ve gazete kalıplarındaki harfler ve cümleler kazıtılarak fiilî sansür vaz'edilmiştir. Bununla da iktifa olunmayarak, İzmir'de iktidara muhalif Demokrat İzmir gazetesinin binası yaktırılmış, makina ve malzemesi tahribedilmiştir.

Milletvekillerine hâdiselerin ıyüzünü aydınlatmak gayretiyle C. H. P. Grubu tarafından dağıtılan vesaik örnekleri posta müraselâ-

tının kanuni emniyeti selbedilerek toplattırılmıştır.

Bütün bu tertiplerde mesuliyetin en yüksek mevkileri işgal edenlere kadar uzandığı müşahade edilmiştir.

Kanun hâkimiyeti kabul edilen bir memlekette, kanunlar çığnenerek fiilî bir tethiş havası içinde vatandaşın can ve mal emniyetine karşı Başvekil Adnan Menderes ve Dahiliye Vekili Namık Gedik'in ve diğer ilgililerin yukardan beri izah olunan bu tertiplerindeki mesuliyetleri tesbit ve daha vahim hâdiselerin zuhuruna mâni olunmak üzere, İktüzüğün 169 ncu maddesine tevfikân haklarında Meclis tahkikatı açılmasını talep ve istirham ederiz.

Malatya Mebusu	Maraş Mebusu
N. Yetkin	E. Soysal
Ordu Mebusu	Niğde Mebusu
A. H. Onat	A. Eren
Kars Mebusu	Adana Mebusu
S. Atalay	S. Baykam
Adana Mebusu	Ankara Mebusu
M. K. Küçüktepepınar	B. Ecevit
Adana Mebusu	Ankara Mebusu
K. Satır	İ. R. Aksal
Sivas Mebusu	Burdur Mebusu
T. Feyzioğlu	F. Çelikbaş
Ankara Mebusu	Urfa Mebusu
R. Dengin	A. Akan
Sivas Mebusu	Ankara Mebusu
E. İmer	İ. İmirzalıoğlu
Erzincan Mebusu	Urfa Mebusu
R. Bayındır	E. M. Karakurt
Elâzığ Mebusu	Sivas Mebusu
N. Öztürk	N. İlter
Çankırı Mebusu	Adana Mebusu
N. Fırat	H. Eroğlu
Malatya Mebusu	Sivas Mebusu
M. Delikaya	C. Özcan
Van Mebusu	Tunceli Mebusu
F. Melen	F. Ülkü
Maraş Mebusu	Sivas Mebusu
K. Aksüyek	H. Ateşalp
Mardin Mebusu	Adana Mebusu
M. K. Boran	M. Geçioğlu
Tokad Mebusu	Hatay Mebusu
F. Ayanoğlu	Ö. F. Reşa
Ankara Mebusu	Kars Mebusu
H. Tez	R. İlker

Adana Mebusu	Çankırı Mebusu
R. Tekeli	F. Arkan
Niğde Mebusu	Maraş Mebusu
İ. Güven	H. F. Evliya
Ankara Mebusu	Ankara Mebusu
A. Üstün	M. A. Ceritoğlu
Adana Mebusu	Adana Mebusu
T. Yeğenağa	K. Sarıbrahimoğlu
Çankırı Mebusu	Malatya Mebusu
A. K. Barlas	M. Z. Tulunay
Sivas Mebusu	Tokad Mebusu
A. Yılmaz	D. Yurdakul
Ordu Mebusu	Malatya Mebusu
F. Güley	N. Akyurt
Ankara Mebusu	Kars Mebusu
O. Alışiroğlu	T. Göle
Tokad Mebusu	Tokad Mebusu
B. Şeyhoğlu	M. Lâtifoğlu
Niğde Mebusu	Adana Mebusu
V. Mengi	K. Bozdoğan
Tokad Mebusu	Uşak Mebusu
S. Eken	A. Çalıköğlü
Hatay Mebusu	Sivas Mebusu
H. İkiz	A. Kangal
Mardin Mebusu	Maraş Mebusu
H. R. Tankut	A. Yayıoğlu
Sivas Mebusu	Urfa Mebusu
N. Yaraş	M. Y. Alhas
Ordu Mebusu	Ankara Mebusu
M. Tekin	M. Akpınar
Tokad Mebusu	Maraş Mebusu
A. İspirli	K. Bayazıt
Kars Mebusu	Tokad Mebusu
F. Aktaş	Ş. Kitapçı
Ordu Mebusu	Van Mebusu
K. Sağra	T. Doğuşiker
Ordu Mebusu	Kars Mebusu
M. Ekşi	K. Güven
Urfa Mebusu	Burdur Mebusu
A. Köksel	Â. Sipahi
Gümüşane Mebusu	Mardin Mebusu
S. Kadirbeyoğlu	H. Kermooğlu
Niğde Mebusu	Hatay Mebusu
R. Gürsoy	İ. Ada
Sivas Mebusu	Ankara Mebusu
K. Kırıkoğlu	İ. Seçkin
Maraş Mebusu	Gümüşane Mebusu
M. Şişman	H. Polat

Urfa Mebusu O. Ağan	Ankara Mebusu A. Doğan
Hatay Mebusu R. Bahadır	Ordu Mebusu E. Ayhan
Mardin Mebusu Ş. Dursun	Niğde Mebusu Ş. R. Soyer
Malatya Mebusu K. Sürenkök	Bingöl Mebusu M. N. Okcuoğlu
Van Mebusu A. Altinkaynak	Kars Mebusu Ş. Ataman
Kars Mebusu B. Öcal	Kars Mebusu İ. Us
Mardin Mebusu M. A. Arıkan	Ankara Mebusu F. Börekçi
Gümüşane Mebusu N. Sargınalp	Kırşehir Mebusu F. Yalçın
Kars Mebusu O. Yeltekin	Adana Mebusu M. Y. Mete
Mardin Mebusu V. Dizdaroğlu	Maraş Mebusu H. Soydan
Adana Mebusu A. Menteşoğlu	Adana Mebusu A. Karamüftüoğlu
Sivas Mebusu Y. Kocabay	Uşak Mebusu R. Salıcı
Ankara Mebusu Ü. Elli	Gümüşane Mebusu N. Coşar
Uşak Mebusu A. R. Akbıykoğlu	Ordu Mebusu H. Yürür
Zonguldak Mebusu M. Saraç	Sivas Mebusu Ş. Moran
Ankara Mebusu İ. İnan	Zonguldak Mebusu N. Diken
Mardin Mebusu A. Uras	Elâzığ Mebusu M. Altındoğan
Malatya Mebusu M. Kartal	Malatya Mebusu A. Fırat
Elâzığ Mebusu C. Dora	Uşak Mebusu A. Ural
Sivas Mebusu R. Çeltekli	Tokad Mebusu R. Ulusoy
Zonguldak Mebusu A. Yurdabayrak	Sivas Mebusu H. Değer

T. B. M. M. Yüksek Reisliğine
Malatya Mebusu İnönü'nün, Ege gezisi ile
alâkalı; Nüvit Yetkin ve arkadaşları tarafından

verilen, 9 . V . 1959 tarihli takriri iltihak ediyorum.

Saygılarımla.

15 . II . 1960

Ankara Mebusu
İbrahim Saffet Omay

REİS — Buyurun Dahiliye Vekili.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Aydın) — Muhterem arkadaşlar, biraz evvel yüksek huzurunuzda okunan ve hakkımızda Meclis tahkikatı açılması talebini ihtiva eden, Malatya Mebusu Nüvit Yetkin ve arkadaşına ait önergeye cevaplarımı arz etmeden evvel bu takririn taşıdığı son derece hasmane ve hakikatleri tamamen tersine göstermeye çalışan ağır isnat ve iftiraları şiddetle reddederek temas ettiği meseleler hakkındaki bilgi, mütalâa ve görüşümü yüksek huzurunuzda sırasıyla arzdan sonra hakkımızda en isabetli karara varılacağından emin bulunduğumuzu ifade ile mâruzatıma başlamak istiyorum.

Muhterem arkadaşlar,

Siyasi bir partinin ve o partiye mensup mebusların memleket içi teşriî faaliyetleri Anayasamın ve kanunların teminatı altında kendilerine tanınan bir haktır. Bu hakkı memleketleri ve partileri hayrına her zaman serbestçe kullanabilirler. Ancak, siyasi partiler ve onlara mensubolan mebuslar siyasi faaliyetlerini tertip ve tanzim ederken, kanunların çizdiği sınırdan kalmaya ve memleket nizam ve huzurunu bozabilecek hareketlerden mutlak bir şekilde kaçınmaya mecburdurlar. Vatandaşlar arasına düşmanlık hislerini yaymak, Büyük Millet Meclisinin çıkarmış olduğu kanunları hiçe sayarak onları fiilî sahada işlemez hale sokmak, çiğnemek, memleket asayiş ve nizamını korumakla ve kanunları tatbik etmekle vazifeli Hükümet kuvvetlerine karşı gelmek, fertlerin ve toplulukların cüret edebileceği hareketler olamaz.

Kanun yapan ve millî hâkimiyeti kayıtsız şartsız şahsında temsil eden Büyük Millet Meclisinin muhterem âzaları bu bakımdan vatandaşlara daima en güzel örnekleri vermekle mükelleftirler.

Hal böyle iken Cumhuriyet Halk Partisi karargâhının 1959 Nisan ayı sonlarında, ilk merhalesi Uşak vilâyeti olan büyük Ege taar-

ruzunu velvele ve tantana ile ilân ettiğine esefle şahidoluyoruz.

Bu sırada Meclis normal çalışmalarına devam etmektedir. Matbuatın da geniş ölçüde yaptığı ve günlerce devam ettirdiği neşriyattan öğreniyoruz ki, başlarında liderleri, bir başka ifade ile başkumandanları, teşriî masuniyet zırhına bürünmüş 40 tan fazla mebus ile, Meclisi ve oradaki vazifelerini terk ederek sefere çıkmaya karar vermiştir. Adını bizzat koymuş oldukları bu sefer, Ege büyük taarruzudur.

Taarruz.. Hem de büyük..

Kime karşı, ne maksatla, hangi neticeyi istih-sal etmek için ve neden?

Bu suallerin cevabının, bizzat mütaarrızlar tarafından bugüne kadar Türk umumi efkârına verilmemiş olması karşısında, girişilen plânlı taarruz ve tecavüz hareketlerinin sebeb olduğu müessif hâdiselerin kendilerince siyasi mesulleri olarak bizleri sorguya çekmeden evvel, millet kürsüsünden bu hususu açıklamalarını istemek bizim hakkımız, onların da asla kaçınılmazları vazifeleridir.

Ege büyük taarruzu..

Bundan evvel bir nevi kanat alıştırma ve küçük menevra şeklindeki hareketlere de kısaca temas etmek faydalı olacaktır. Biraz sonra, yine kendilerinin sebebiyet vermiş oldukları ve fakat hesabını bizden sormaya yeltendikleri Zile hâdiseleri, Ege büyük taarruzuna takaddüm eden ilkbahar - Trakya manevraları..

Bütün bunlar, bilhassa 1957 seçimleri mağ-lûbiyetinden bu yana, başvurulmak için fırsat gözlenen zorlama hareketlerinin aşikâr örneklerini teşkil etmektedir.

Büyük Ege taarruzu, Cumhuriyet Halk Partisi umumi karargâhından ilân edildikten sonra ilk hedef olarak seçilen Uşak'ta gerekli hazırlıkları yapmak üzere mahallî mebusların harekete geçirildiğini görüyoruz.

Millî Mücadelede, müstevli orduların nihai mağlûbiyetine başlangıç ve sahne olan Uşak'a, bu sefer hangi düşmanı imha etmek için taarruz edilmekte olduğunu teessür ve teessüfle düşünmek icabediyordu.

Yıkılmak istenen Uşak cephesinde, hiç şüphesiz yok Cumhuriyet Halk Partililerden gayri olan vatandaşları hedef tutan bu taarruzun, aynı zamanda, halk reyi ile 1950 de iktidara gelen ve o

tarihten bu yana daha iki devre halk reyi ile iktidarda tutulan, sevilen, güvenilen bir partiye ve onun hükümetine müteveceih olduğunda şüphesiz yoktu. Bu cüretkârane ilâm harbin, bilhassa Uşak'ta ve bilâhara devam edecek taarruz istikametindeki bölgelerde yaşayan vatandaşların vicdanında haklı olarak yaratmış olduğu endişe ve infialin sebebiyet verebileceği muhtemel elim hâdiseleri derhal önleme teşebbüslerine geçtik. Uşak'tan aldığımız haberlerde, kendilerini müstevli düşman orduları yerine koyup taarruz hedefi olarak seçen ve ilân eden bu seferlerin Uşak'a gelişlerinde, lâyük oldukları mukabeleyi görececeklerini, kendi iş ve güçleri ile meşgul, mensub oldukları siyasi partiler ne olursa olsun birbirlerine kardeşlik ve hemşehrilik hisleriyle bağlı insanlar arasında açıktan düşmanlık tohumları atmaya hedef tutan bu hareketi asla tasvibetmeyeceklerini istihbar ettik.

Bu yakışsız, densiz, maksatlı hareketin Uşak'ta ve onu takibedecek diğer yerlerde, vatandaşlar arasında büyük çatışmalara sebebiyet verebileceğini düşünen Hükümet, ilk tedbir olarak, başlarında bir de vekil ve genel kurul âzası arkadaşın bulunduğu bir mebus heyetini acele, taarruz sahası ilân edilen bölgeye vazifeli olarak gönderdi. Bu heyet, daha ilân şeklinden, yüzde yüz kanunsuz başlayıp bu şekilde inkişaf edeceğinde şüphesiz bulunmayacağı anlaşılan bu taarruz hareketi karşısında, halka, bilhassa partinize mensup Uşaklılara, en küçük bir mukabelede bulunmadan neticeye intizar etmeleri hususunu telkin etmekle vazifelendirildi.

Şimdi aramızda bulunmakta olan bu muhterem arkadaşlarımız Uşak'ta ve diğer yerlerde bu vazifeyi kemaliyle yaptılar ve mâruz kaldıkları hakareten duydukları infial içinde son derece hassas hale gelmiş olan halkı kanuna karşı itaatkâr ve hürmetkâr olmaya ikna ve bunu temin ettiler. Bu heyetin Ege büyük taarruzu başlamadan evvel Uşak'a gönderilmiş olmasını tamamen ters bir mânada alan ve Hükümeti bütün memlekette, bugüne kadar, Uşak'ta cereyan eden ikinci günü hâdiselerinin tertipçisi olarak yayan ve bu suretle bilhassa o zaman vekil olan Muzaffer Kurbanoglu arkadaşımızı bizlerle beraber ağır bir töhmet altında bulundurmaya istiyen nutuklar makaleler, bu hâdiselerde irtikâbedilen haksızlık ve başvuru çirkin isnat ve iftiraların ilk örneğini teşkil etmektedir.

Muhterem arkadaşlar;

Ege büyük taarruzu adı altında başlayıp, Uşak'taki müessif hâdiselerin ve onu takibeden, Turgutlu, İzmir ve İstanbul olaylarının, buna sebebiyet verenlere yüklediği ağır mesuliyet karşısında, «Vazife gezisi» şeklinde bilâhara isim değiştiren bu harekete neden lüzum görüldü. Bunun hakiki sebep ve maksadı ne idi?

Bir tarafta memleketin çeşitli ihtiyaçları ve halledilmesi zaruri meseleleri, öte yanda vatandaşın hak ve talepleri, kanun yapan bir müessesede içinde mebuslar, teşriî sahada hizmet yüklerken ve muhalefet grubuna mensup mebusların da elbet bu hizmet vecibesinden kendisini müstafi ve müstağni sayması kabil değil iken, vatandaşlar işiyle gücüyle huzur içinde meşgul, hattâ on yıldan beri bitmez, tükenmez iç didişmelerden, yıkıcı ve inkârcı bir siyaset mücadelesinden şikâyetçi iken, memleketin bu bölgesinde ne bir bayram, ne de aksine ve lehülhamd bir felâket ve bir âfet yok iken, seçimler henüz daha uzaklarda bulunurken, neden, neden böyle bir harekete başvuruldu?

Bunun sebebini kendileri söylemeseler de biz umumi efkâra, hakikatlere sadık kalarak ifade etmeye çalışacağız.

Halk Partisi idarecileri, daha 1950 de, ters bir görüşle başladıkları, yıkıcı, inkârcı muhalefet politikasından bugüne kadar hiçbir şey kazanmamışlar, muhalefete düştükleri ilk anlardan itibaren memleket hayrına en ufak müspet bir gayret sarf etmeden, daima ve sadece kendilerini memnun ve bahtiyar edecek meşum temenni ve tahminlerle avunmuşlar, umdukları ve bekledikleri felâketlerden hiçbirisi çok şükür bu vatanında tahakkuk etmemiş..

1950 den sonra iki defa yenilenen seçimlerde kadirşinas Türk Milleti, kendisine hizmet eden ve edecek olan iktidarı isabetle seçmesini yine bilmiş.. Ona karşı üç, hattâ dört defa yenilediği itimat, her türlü fesat ve nifak hareketlerine rağmen sarsılmamış, aksine daha da geniş bir ölçüde, nifak ve fesat cephesinden kitleler halinde vatan cephesine iltihak ederek iktidarını kuvvetlendirmekten geri kalmamış..

Millet ve Hükümet olarak müşterek gayret ve emeklerin mahsulü eserler birbirini takibederrek, yeni baştan inşa edilen vatanın sağlam alt yapısına alın terini, emeğini ve servetini katmış, ve millet olarak teveccüh ettiğimiz mesut

istikbale ümit ve emniyetle bağlanmış ve bütün bunların arasında on yıldan beri durmadan devam eden inkârcı, yıkıcı bir muhalefet mücadelesinden ve onu yine durmadan körükliyen ve sevkî idare edenlerden de artık bıkmış usanmış..

İktisadi yıkıntı, iflâs, yokluk, hürriyetsizlik, dışta itibarsızlık içte itimatsızlık teranelerinin, şom ağızların boş iddia ve temennileri olmaktan ileri gidemediği hakikatini kendi günlük hayatında ve toplu olarak millet hayatında elle tutulur, gözle görülür bir şekilde tesbit etmiş ve bütün bunların karşısında başladığı noktadan, on yılda iyi niyet ve hakikat sahasına bir adım dahi atmamayı kendi mevcudiyetinin, bekasının tek mesmedi sayan muhalefet idarecilerine karşı kararını vermiş.

Halk Partisi idarecileri 1950 den beri kendisini iktidara getirecek yolu, memleketi felâkete sürüklüyecek yol olarak kabul ettiği için, daima felâketleri temenni ve ümideden bir ruh haletinden kendisini kurtaramamıştı.

İşte bu haliyle iflâs etmiş iddialar, bu iddiaların tahakkukuna bağlanmış sönen ümitler ve 1957 seçimlerinin hemen akabinde girişilen zorlama ve yıkma hareketlerinin her sahada akîm kalmasına rağmen, taraftarlarına üç ay sonra, en karamsar bir görüşle nihayet 6 ay sonra iktidarın seçimsiz, hangi yoldan ve nasıldır, bilinmez, el değiştireceği şeklindeki kurumuş vaitler karşısında çökmüş bir mazi olan partiye yeni bir canlılık, hakikati biraz geç de olsa anıyarak büyük ölçüde bu partiyi terk etmekte olanları önmek maksadıyla geride kalanlara yeni bir ümit vermek lüzumu hissedilmiş ve ilk girdikleri ters yoldan harekete gayeye vâsıl olabilecekleri vahim hayali ile büyük taarruz plânı ele alınarak harekete geçilmişti. O zaman duymuştuk, parti gruplarında bu fikir ortaya atıldığında bu hareketin asla doğru olmayacağı, meseleleri Meclis içinde haleltmek meşru yolu terk edilerek, siyasi mücadeleleri seçimlerin dışında memleket sahuna ve vatandaş arasına intikal ettirmenin partiyi ilerde müşkül durumlara düşüreceği fikrini samimiyetle ileri sürenler olmuş, fakat buna mukabil işlerin, maksatlı hatalı tutumları yüzünden partileri hesabına gittikçe kötüye ve iflâsa gitmekte olduğunu görenler, bu içine düştükleri ümitsizlik çemberini yarmak ve mutlaka bir şeyler yapmak lüzumuna şiddetle

kaani buldukları için bu fikrin aksini müdafaa ederek kabul ettirmişlerdi.

Bir şeyler yapmak... Bu zümreye göre yapılacak şey, velveleli, tantanalı bir taarruz, yer yerinden oynasın Halk Partisi yavaş yavaş unutulmaya başlayan mevcudiyetinden milleti bu şekilde haberdar etsin... Nasıl olsa Başkumandanları henüz başlarında. Onun bakıye şöhretinden faydalanarak, etrafı yeniden karıştırmak memleketin altını üstüne getirmek... Onu, bulunması lâzımgeldiği tarih köşesinden indirip sokağa çıkararak bu taarruzun ön siperlerinde döğüşdürmek ve ne pahasına olursa olsun bu son hareketten nihai bir neticeye ulaşmak icabediyordu.

Evet, vaatler iflâs etmiş, ümitler sönmüş, iktidar onlar için artık ufukta gittikçe uzaklaşan bir hayal veya ihtiraslar çölünde bir serabolmuş.. Şu halde mutlaka paşayı ve onun bakıye ne kalmışsa şiddetini, prestijini bozduk harcamak lâzımdı.

Bu fikir, bu tez hâkim olmuştu ve taarruz başlayacaktı...

Çok muhterem arkadaşlar,

30 Nisan günü 40 tan fazla mebusla Ankara garından hareket eden Halk Partisi lideri ve diğer beraberindekiler, nasıl bir «Şiddet, tasmin» ile yola çıktıklarını daha ilk anda, istasyonda tahrik ettikleri kanunsuz toplantıya mâni olmak isteyen zabita kuvvetlerine sataşmakla gösterdiler. Bir nevi hücum borusu mahiyetinde olan o günkü zabıtaya mukavemet, hattâ saldırılarla - savulun biz geliyoruz - demek isteyenlerin niyetleri artık sokağa düşmüştü. Emniyet Müdür Muavinine karşı savrulan tehditler karşısında o zaman, grupumuzun göstermiş olduğu haklı infiali teskin etmek ancak hâdiseyi bizzat tahkik edip neticeyi derhal kendilerine arz etmekle mümkün olmuştu.

Hareket noktasında, biz bu sefer, beğenmediğimiz kanunu fiilen tepelemek kararı ile yola çıkıyoruz, önümüze çıkacak bütün mânileri yıkip açacağız, diyenler bu karar ve onun tatbikatının başlarına neler getirebileceğini ilk anlarda tahmin etmekten çok uzaklarda bulunuyorlardı, Ankara Garından bu şekilde ayrılan seferi heyeti, diğer uçta, daha evvel vilâyetlerine gönderilmiş olan mebusların el altından yaptıkları

tahrikler ve tertiplerle toplatılan binlerce mâsum vatandaş beklemekte idi.

Uşak'ta hava fevkalâde gerginleşmiş.. İnönü'nün, başhyan büyük Ege taarruzunun ilk hedefi, ilk merhalesi olan bu vilâyette demokratlar kendilerine evvelce yapılan telkin ve tavsiyelere tamamen uyarak hareketsiz kalmışlar, fakat buna mukabil diğer taraf, günlerdir köy köy dolaşarak 30 Nisan günü başlayacak büyük taarruza katılmak üzere vilâyet merkezine sevk edilmişlerdi. Durumu gören ve hattâ bu taarruz hareketinin tebliğler ve haberler şeklinde matbuata intikalinden sonra muhitte beliren gergin havadan endişe eden vali, tertipçilere ve onlara bilmiyerek uyanlara, kanun dışı hareketlere müsaade olunmayacağını, valiliğe bir toplantı müsaadesi talebi yapılmamış ve böyle bir toplantıya müsaade edilmemiş olduğuna göre mahallî örf ve âdetler ölçüsünü çoktan aşmış olan ve açıktan kanuna karşı bir hareket mahiyeti alan bu teşebbüse katılanlar hakkında, 6761 sayılı Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununun en ileri hükümlerinin icabederse tatbik edileceğini günlerce halka ilân etmek ve bu hususu zabıt varakaları ile tesbit ve aynı ikazı resmen ve yazılı olarak mahallî Cumhuriyet Halk Partili idarecilere tebliğ etmek lüzumunu hissetmiş bulunuyordu. Mahallî idare ve zabita makamlarının bu ikaz ve ihtarlarına ve buna mukabil hattâ mebusların kanunsuz herhangi bir hareket yapılmaması hususunda elden gelen gayreti göstereceklerine dair vermiş oldukları söze rağmen, İnönü'nün Uak istasyonuna geldiği sırada, günlerden beri köylerden merkeze sevk edilen ve miktarı on bin civarında olan büyük halkçı kalabalığı ile karşılaşılması hâdisesi, Ege'ye zırhlı birlik halinde taarruza geçenlerin neleri göze almış ve işleri buradan başlamak suretiyle çığırından ve kendilerini de kanunların sınırından çıkarmaya karar vermiş olduklarını açıkça gösteriyordu.

Istasyonda bu durumu gören emniyet müdürü, vilâyet ve jandarma kumandanı, bu sırada orada bulunan bir Uşak Mebusuna manzarayı göstererek :

Bu mu idi bizlere verilen söz? Burada kanun çiğneniyor, hani yardımcı olacaktınız. Lütfen bu halka dağılmasını siz de söyleyin, şeklindeki ricasına da kulak asan olmuştur. Zaten

bu haliyle iş çıkırından ve kanun sınırından onu parçalıyarak, yıkararak çıkarılmıştı.

Muzaffer bir kumandan edası ile, nizam-sız, kanunsuz kalabalığı yüzündeki mesut tebessümlerle selâmlıyarak trenden inen bu zat on sene evvel Devletin başı «Ondan evvel de Atatürk'ün sondan bir evvelki Başvekili» eski ordu kumandanı ve bugünkü muhalefet lideri Malatya Mebusu İsmet İnönü idi.

Başvekil olduğu senelerde Hükümet idare mesuliyetinin ne olduğunu bilmesi mefruz olan, Devlet ve âmme nizamı ve vatan emniyeti adına türlü tedip ve tenkil hareketlerine emri kumanda eden, Devlet Reisi olduktan sonra da bu memlekette mutlak bir istibdadı yeniden tesis ederek her türlü vatandaş hak ve hürriyetlerini ortadan kaldıran, mal ve can emniyetini hiçe sayan, 1946 nın seçim faciaları içinde seçilmeden Devlet Reisliği yapan, bugün de hürriyet havarisi, vatan kurtaran ihtiyar kumandan, diye millete yeniden takdim edilmeye çalışılan hepimizin bildiği bir mazi, İsmet Paşa....

Sevgili arkadaşlarım;

0,30 Nisan sabahı, Uşak sokaklarını dolduran ve günlerden beri civar kasaba, köy ve hattâ vilâyetlerden yığınaklarla kanuna karşı çoğu bilmiyerek harekete geçirilen bu halkın arasında, şu biraz evvel arz ettiğim hususiyetleri ile İsmet Paşa ve etrafındaki mücahitleri, açık bir cîpin içinde bütün gayretlerine rağmen bu savlet karşısında vazife yapmak imkânını bulamayan zabıta kuvvetlerini hiçe sayarak kanunu sokaklarda ve ayaklar altında çiğneye çiğneye bir zafer alayı halinde geçerken, bu kontrolsuz, kıskırtılmış kalabalığın Demokrat Partililer hakkındaki ağır, müstehçen hareketlerini ve parti binalarına yapılan fiilî tecavüzleri büyük bir haz ile seyretmekten de uzak kalmadı.

Emniyet Müdürünün, hareketlerinin 6761 sayılı Kanuna aykırı ve nizam bozucu olduğu yolunda yaptığı mütaaddit ihtarlara kulak aşmadan sokaklarda naralar atarak ilerliyen bu kalabalığın ortasında, etrafa beşüş çehresiyle selâmlar, muhabbetler dağıtan bu zat, ne yazık, bir zamanlar bu Devletin başı olmak mertebesine kadar yükselmiş.

Bugün bizzat idare ettiği partisinin başında, etrafındaki bir kısım insanlarla takibettiği politikanın karanlık yollarında memleket nizam

ve asayişini pervasızca bozacak, kanunları hiçe sayarak onları tedvin eden, muazzez bir müessesenin âzası olmasına rağmen, bizzat çiğniyecek ve bundan da korkunç bir zevk duyacak ne yazık....

Bu 40 küsur kişilik mebus kafilesi başında liderleri bilir misiniz? Zahirde Uşak vilâyetine, Devlet Reisliği ve muhalefette kaldığı yıllar dâhil ve belki millî mücadeleden sonra ilk defa hangi sebep ve vesile ile bu defa ayak bastı. Partinin gençlik kolu kongresinde bulunacaktı... Vilâyet kongresi, hattâ kaza kongresi değil.. Uşak'ta bir semtte yapılacak gençlik kolu toplantısı....

Hem Halk Partisi Lideri Uşak'a ilk defa o da nedense, eski kumandanlık kisvesi ve şöhreti ile geliyor... Cumhuriyet Halk Partisinin stratejisini aile bünyesine sonradan giren bir genç istidat ile birlikte kendisi tesbit eder. O, eski plâncı ve tatbikatçısıdır.

Muhalefet vazifesini, iktidarın ve dolayısıyla Devletin ve memleketin başına gaile çıkarmak şeklinde anlıyan bu zat, iç politikadaki mücadelelerini dış politika konjoktürünü gözden uzak bulundurmamak suretiyle tanzim eder. O, ta... Atatürk'ün Başvekili olduğu sırada zaman zaman ona karşı böyle hareket etmiştir.

İktidarı zor duruma düşürmek için, onu muvaffakiyetsizliğe uğratmak maksadiyle, dış münasebetlerdeki müsait inkişafın önlenmesi ve meselâ bir iktisadi yardım bahis mevzuu ise, milletin refah ve saadeti, vatanın selâmeti ve emniyeti için zaruri olan bu yardımın musluklarına, memleketi dışa karşı kötü gösteren gayretlerin kirli çaputlarını sürüp onları tkamaya çalışması bilinen marifetlerindedir. Bunun için de zaman zaman elinin altında bu işi en iyi yapacak yetişkin ve pişkin adamları bulundurmamak sözde ferasetini gösterir.

O, iç politikada iktidarla münasebetlerini dış konjoktürün med ve cezirlerine göre ayarlar... Ve bu yüzden çok defa vahim teşhis hatalarına düşerek partisini telâfisi kabil olmıyan büyük zararlara mâruz kılar....

Bu Ege büyük taarruzunun dış politika konjoktürü ile elbette bir alakası vardır. Dikkat edersek muhterem arkadaşlar bu taarruzun mevsimi maksatlı bir tarih olarak seçilmiş....

Devletin başına gâile çıkartmayı veya varsa onun devamını temin etmeyi kendi parti taktiğinin muvaffakiyeti olarak gören ve düşünen bu zatın Ege'ye eski kumandan olarak sırtında generallik kisvesi, içinde artık küllenen mazinin hâtıraları ve Uşak'da eline geçirdiği Trikopolis'in kılıncı ile taarruz etmesi elbette mânalı...

Hâdiseleri birbiriyle olan alâka ve irtibatları ile kıymetlendirerek meselemizi halle çalışalım.

Hükümetin daha 1950 de iktidara ilk seçildiği günden beri takibettiği mert, realist millî dış politika cümlelerinin malûmudur. Kore'yi takibeden NATO, kollektif emniyet câması içinde şerefle ihraz etmiş olduğumuz mevki, dış itibarımız ve emniyetimiz bakımından hepimizin iftiharını mucibolacak bir manzara arz etmekte...

Dış politika münasebetlerimizde bir Kıbrıs dâvası var ki, bunun takibettiği seyir ve aradan geçen zaman içinde bununla alâkalı olarak tekevvün etmiş bulunan üzücü birtakım hâdiseler, ve nihayet, dost olma, dost kalmaları hem kendi millî menfaatleri ve hem de dâhil buldukları NATO camiası için zaruri bulunan iki memleket, Türkiye ve Yunanistan arasındaki münasebetler...

Bu, uzun yıllar hepimizin bildiği gibi zaman zaman üzücü safhalardan geçtikten sonra, nihayet tarafların gösterdikleri büyük anlayışla bir şekle bağlanmış ve Kıbrıs meselesi Türkiye - İngiltere ve Yunanistan arasında, benzeri henüz halledilmemiş durumda bulunan ihtilâfların hallinde en güzel bir örnek eser olarak meydana çıkmıştı.

Hatırlanacağı üzere muhalefet Devletin başında bulunan bir üzüntü ve gâilenin millî menfaatlerimize de uygun bir şekilde hallini temin eden bu anlaşmayı kabul etmedi ve ona da yine «Kore» de olduğu gibi malûm küçük hesaplı mucip sebeple kırmızı rey verdi. *

Bu meselenin hallinden sonra millî ve ananevi menfaatlerinin karşılıklı dostlukta olduğunu bilen bu iki memleket Türkiye ve Yunanistan Atatürk ve Venizelos tarafından temelleri atılan dostluk münasebetlerini bugünün şartlarına da uygun bir şekilde inkişaf ettirmeye karar verdiler.

Yunan Başvekili Mösyö Karamanlis, Kıbrıs Anlaşmasını mütaakip Türkiye Başvekiline, kendi memleketinde bir ziyaret yapmak nezaketini

gösteriyordu. Ziyaret tarihi ilân edildi. Hazırlıklar başladı. Bir taraftan Hükümet bu nezaket ve dostluk ziyaretini lâıyk olduğu ölçüde kıymetlendirmeye çalışırken diğer taraftan, Cumhuriyet Halk Partisi idarecileri de aynı tarihlere yakın günlerde ve bu ziyarete takaddüm ederek Ege'ye yapacaklarını ilân ettikleri büyük taarruz plânlarını hazırlamakla meşgul bulunuyorlardı.

Muhterem arkadaşlarım,

Bu iki hâdis arasında, gerek mâna, maksat ve gerekse zaman ve mekân bakımından bir münasebet kurmamaya imkân yok... Yunan Başvekilinin memleketimize yapacağı ziyaretten birkaç gün evvel, Ege'de başlayacak bir büyük taarruz bütün şiddeti ile devam ettirilecek... Neden?... Bu hareketten memleket hesabına hangi menfaat, hangi fayda umulmakta?...

Düşünürseniz teşebbüsün ne kadar vahîm maksada dayandığını ve ne derece çirkin bir mâna taşıdığını elbette kabul buyurursunuz. İşte Halk Partisi Lideri budur. Parti politikasında iç mücadeleleri zaman zaman dış konjonktüre göre ve onunla irtibatlı olarak idare eden zat...

Fakat bundan kendisinin ve memleketin neler kaybettiğinin farkında mıdır?

Uşak'da, kanunları zor kullanarak çiğniyen bu zat, o gün öğleden sonraki hareketi ile Trikopolis'in kılıncını eline alarak tarihin üstüne doğru yürümeye teşebbüs ediyor. Uşaklıları tahkir ve tahrik etmek, kanunu çiğnemek, zabıtayı zor kullanarak bertaraf etmek kâfi gelmiyormuş gibi ilk defa uğradığı ve maksatlı bir harekete başlangıç yapmak istediği Uşak'ta, Trikopolis'in kılıncını eline alarak bu defa da eski kinleri, garazları, gayzları tahrik ve Türk - Yunan münasebetlerini tahribetmeye yelteniyor.

Bu yüzden ortaya çıkan ve Uşak Valisini ağır bir itham altında bulundurmaya istedikleri hâdiseyi meydana geliyor...

Uşak'ta cereyan eden bu ilk günün ve mütaakip sabahın hâdiseleri mahkemelerde rüyet edilmekte ve dosyalar adliye elinde bulunduğu için bu hususa burada daha fazla temas etmeyi şimdilik doğru görmemekteyim... Yalnız hemen şunu ilâve edeyim ki, bu mevzuda ortaya atılmış olan iddiaların hakikatle hiçbir alâkası bulunmadığı yeri gelince Heyeti Celileye arz edilecektir.

Muhterem arkadaşlar,

Ağır hakaretler ve tecavüzlere hiç yoktan mâruz kalmış, kendilerine evvelce yapılan ikazlara uyarak yüzde yüz kanuna hürmetkâr hareket etmelerine mukabil haysiyet ve şerefleri bu derece kırılmış, parçalanmış olan Uşaklılar, bu ilk günün hâdiselerinin haklı olarak uyardığı ve kısa bir zamanda şiddetle körüklediği infial havası içinde bütün bir geceyi uykusuz geçirmiştir.

Halk Partisinin günlerce çalışarak muhtelif istikametlerden çeşitli vasıtalarla derleyip toparladığı büyük yağmak akşam olup da eriyince bu defa Uşak Uşaklılara kalmış ve eskidikçe sızısı artan haysiyet yarasının tesiri altında, bir gün evvel bir zafer alayı halinde gelenlere bir uğurlama yapmayı düşünmüşler... Günün hâdiseleri içinde bütün gayretlerine rağmen eriyen zabta kuvvetleri iş yapamıyacak halde, Uşak yeni ve çok müessif hâdiselere her an sahne olabilecek... Vali merkezden, durumu bize intikal ettirerek yardım istedi. Henüz birkaç gün evvel tâyin edilmiş olduğu yeni vilâyette vazifesine başlamış olan Emniyet Müdürü ve Jandarma Kumandanı ile Vali arasında sabahki hâdiseler içinde vazife ifası yüzünden bir ihtilâfın başgöstermiş olduğunu haber alıyoruz... Bu sırada Halk Partisi Liderinin misafir kalmakta olduğu evde bir yangın başlangıcının süratle söndürüldüğü bize bildiriliyor.

Bu şartlar altında hakikaten bunalmış, bunaltılmış olan valiye ve zabta âmirlerine derhal merkezden yardım ve müdahalenin zarureti-ne kaani olarak Emniyet Umum Müdürünü beraberindeki diğer arkadaşları ile birlikte 1 Mayıs sabahı saat 1 de uçakla acele yola çıkarıyoruz ve bu arada Kütahya'dan da bir miktar jandarma takviyesi gönderilmesi emrini veriyoruz.

Heyet sabahleyin Uşak'a varıyor ve derhal iş el koyuyor. Fakat Demokrat Partililer, bir gün evvel aldıkları ağır haysiyet yarasından son derece müteessir ve münfail, uyumadan geçirdikleri gecenin sabahında kanun dışı hareketleriyle kendilerine müstevli düşman ordusu muamelesini reva görenleri, seyri hepimizce malûm o hâdiseli uğurlamayı yapıyorlar.

Bu ikinci günün hâdisesini «Uşak hâdisesi» diye ve bir nevi suikast teşebbüslerinin başlangıcı olarak bugüne kadar istismar edenler, asıl suikas-

din ilk günü bizzat taraflarından Uşak şehrimizin kahraman halkının haysiyetine, huzuruna ve nihayet kanunlara karşı açıktan, pervasızca ve bütün ikazlara rağmen işlenmiş olduğunu unutturuyorlar.

Birinci günün hâdiseleri olmasa idi ikinci günü doğmazdı. Taarruz edenlerin müdafaada kalkanlardan aldıkları yaralardan şikâyet etmeye hiçbir zaman hakları yoktur. Rüzgâr ekenin fırtına biçeceğini evvelden düşünmesi icabeder.

Adına büyük taarruz dedikleri ve böylece umumi efkâra ilân ettikleri bu kanun dışı hareket, ikinci bir kanun dışı hareketle cezalandırılmış.

Hükümet bu ikincisine mâni olmalı idi, onu himaye etti diyorlar.

Bu talebi niçin kendileri hakkında düşünmüyorlar... Ve meselâ, vilâyetten zâbitadan birinci günü göz göre göre maksatlı bir şekilde yarattıkları kanunsuz hareketleri önlemedi, suçluları hakkında kanuni takibat yapmadı diye şikâyetçi değildirlen... Halk Partisi Liderinin başına bu hengâmede taş atılmış, bunun günlerce, aylarca tahrik edebiyatı yapıldı... Bu iddianın hakikatini bilenler o felâşerli resimlere bakarak sadece güldüler... Paşanın sıhhati hakkında yanında taşıdığı doktorunun hususi surette çıkardığı tebliğden anlaşıldı ki, liderlerinin başına atıldığı iddia edilen taş ciltde bir milimetre derinlik, bir buçuk milimetre uzunluğunda bir sıyrık yapmış... Fakat bünye sağlam ve kuvvetli olduğu için müşarüni-leyh seyahatine devam edebilmiş...

Bunlar hakikaten bir bakıma gülünç, bir bakıma da hazin tecelliler...

Aziz arkadaşlarım...

Bütün bu olanlardan sonra, yol boyunca bu hâdiselere muttali bulunan halk arasında tarafları birbirine düşman edecek körükleyici neşriyatı da dikkate alarak ştı yola, en büyük taarruz maksadiyle çıkan insanlarda zerre kadar memleket huzuruna saygı hissi olsa idi, işi bu noktada terk ederek geriye dönerler, kendi korkunç gayrimeşru emellerinin tahakkuku uğruna vatandaşları bütün Ege boyunca birbirine ve kanuna düşman hale sokmak teşebüs ve hareketinden vazgeçerlerdi. Maalesef böyle olmadı. Ve böyle olmadığı içindir ki, hâdiseler birbirini zincirleme bir şekilde takibetti, Turgutlu'da, hiçbir siyasi zaruret olmadığı halde, karşılıklı tahriklerle toplanmış bin-

lerce vatandaşın gergin sınırlarını büsbütün tahriş edip, kanlı hâdiselere zorla sebebiyet vermek kararıyla ters istikamette bir seyahat yolu takibederek bir müddet kalmak hususunda ısrar ettiler. Orada kitlelerin son derece tahrik edilmiş bir halde olduğundan şikâyetle validen tedbir alınmasını isteyen Halk Partisi mebusları bu halde, karşılıklı iki kampa ayırdıkları halk içine girmeden ve kazaya uğramadan kendilerine yapılan tavsiyeye uyarak hareket etmeyi ve orayı terk etmeyi neden düşünmediler?

Görmüyorlar mı idi ki, işler çığrından çıkmıştı ve işleri durup dururken çığrından çıkaran bizzat kendileridir? Hayır onlar bir taraftan hem vuracaklar hem sonra neden vuruyorsunuz? diyecekler...

Manisa'dan Turgutlu'ya ve nihayet büyük taarruzun takibettiği istikamette yol üzerinde Belkahve'de kafileye yol uzadıkça muhtelif noktalardan iltihak ettirilmiş yüzlerce otomobil ile İzmir'e baskın yapılacak.

Bornova Kaymakamı valisinden aldığı emir üzerine bu nümâyiş hareketini önlemek üzere kanuni müdahalesini yapıyor. Kafileyi bu haliyle şehre sokmak istemiyor.

Bu sırada bir eyyam vekillik de yapmış bir zat kaymakamı yakasından tutarak onu tehdid ediyor. Biraz daha ileri gitse çok müessif hâdiseler doğabilecek işte, daha Ankara garından savulun biz geliyoruz diye şiddeti tasmin ile yola çıktıklarını ilân eden Halk Partisi mebus kafilesi... Ve bu beyler hürriyetsizlikten şikâyet ettikleri, baskıdan dert yandıkları bir memlekette kanunları paramparça ederek veya buna teşebbüs ederek yer yer memleketin muhtelif kısımlarına baskınlar yapıyorlar ve bunun adına da normal siyasi faaliyet diyorlar. Vatandaşın gözü önünde cereyan eden bu hale onlar ne derse desin, başında Devleti en şayanı hürmet varlık, Hükümeti en büyük kuvvet bilen ve tanıyan ve bugünkü mevcudiyetini tarihin içinden gelen bin bir fırtınadan, felâketten sonra bu varlıklara karşı duyduğu büyük saygı ve bağlılık sayesinde, hâlâ şerefle idame eden Türk Milleti buna anarşi ve siyasi zorbalık demektedir. Halk Partisi umumi karargâhı büyük taarruz plânını hazırlarken İzmir'i bu seferde son merhale ve zaferin tesidedileceği yer olarak tesbit etmiş olacak ki, günlerce evvel mahallî teşkilâtı marifetiyle yaptığı müracaatte 2

Mayıs gecesi Göl Gazinosunda bin kişilik sözde ziyafet fakat hakikatte bir siyasi gece toplantısı izni talebediyor.

3 Mayıs'ta teşebbüsleri de şu : Resmen haberli olarak 12 yerde, ve bakıyesi saat on yediden sonra yapılmış müracaatlar olduğu için kabul edilmeyenlerle birlikte aynı gün şehrin dağınık yirmi yerinde siyasi parti kongre ve toplantıları..

Düşününüz arkadaşlar, ta Ankara garından başlayarak güzergâhtaki Uşak, Akhisar, Turgutlu ve nihayet İzmir banliyolarında, kanuna, Hükümet kuvvetlerine karşı gele gele halkı birbirine düşman edip, kütleri meydanlarda çarpıştırmak maksadiyle türlü çeşit ağır tahriklerle çıktıkları yoldan bozdukları âmme nizamını hiçe sayarak ve içlerinde de bu yüzden en küçük bir endişe, kanunlara ve onları bizzat yarattıkları bin bir zorluk içinde tatbik etmek isteyenlere karşı bir saygı hissi duymadan İzmir'e kadar yuvarlanarak gelen bu kafile bu hareketleri ile hangi vatan hizmetinin, millî menfaatin temsilcisi ve koruyucusudur? Büyük Millet Meclisi kürsüsünden kendilerini seçen Türk Milletine karşı ettikleri yeminle korumayı taahhüdettikleri mukaddes haklar, mefhumlar nerede kaldı?

Onlar çıktıkları bu seferde her geçtikleri yerde vatandaş arasına nifak ve düşmanlık tohumlarını saçarak, kanunları evvelden verilmiş bir kararla çiğniyerek şayanı hayret bir pervasızlıkla yollarına devam edip bu hareketlerini normal siyasi faaliyet diye isimlendirmek, Hükümeti de gûya vazifelerini ifadan onları zor kullanmak suretiyle fuzuli müdahil ve bu yüzden yer yer vukuagelen müessif hâdiselerin tertipçisi ve mesulü olarak göstermek olur işlerden değildir. Büyük Ege taarruzu İzmir'de onların hesabına göre böyle nihayetlenmiyecekti. Ümitler, vaatler, tasavvurlar bambaşka idi. Uşak'ta kılıcı çeken kumandan bir çığ halinde büyüyebilecek kuvveti ile Akdeniz kıyısına inecek ve bütün Ege, bu eski şöhretin peşinde iktidarın karşısına dikilecekti.

İşte 1950 seçimlerinin kaybindan bu yana, her an beslenen ümitler geçirilmiş kış yaz rüyaları bu suretle bir anda tahakkuk edecek ve uğruna her türlü fedakârlıktan çekinmiyecekleri tekrar ve seçimsiz olarak elde edebilmek için her vasıtayı meşru sayacakları iktidarı bu suretle

biraz daha kendilerine yakın, hattâ hemen kucaklarında hissedivereceklerdi. Bütün hesaplar buna göre yapılmıştı... Taarruzun maksadı bu, hedefi iktidardı...

Olmadı... İzmir'de asla aradıklarını bulamadılar... Mamafih yine de etrafı karıştırmaya teşebbüs etmediler değil... Fakat tertipleme istedikleri nümayişlere meydan vermiyecek tedbirleri mahallî Hükümet zamanında almıştı...

Bir defa vilâyet, sözde ziyafet fakat hakikatte gece yapılmak istenen siyasi toplantıya müsaade etmedi. Daha sonra Halk Partisi Liderinin evvelden hesaplanarak, İzmir'de bulunacağı güne tesadüf ettirilen ve şehrin on iki yerinde birden yapılmak istenen siyasi toplantı ve kongreleri de İl İdaresi Kanununun kendisine tanıdığı yetkiye dayanarak menetti... Menedecekti.

Şehrin muhtelif dağınık semtlerinde son anda alelacele tertiplenmek istenen bu toplantılar, günlerden beri Ege'de estirilen Uşak'tan başlayıp şiddetini artırmak suretiyle nihayet İzmir'de en yüksek seviyelere ulaşmış olan gergin hava içinde vilâyet tarafından son derece mahzurlu hattâ muhataralı bulunmuştu.

Bir taraftan inatlı bir tahrik ve tecavüz hareketinin kızdırdığı üzüntülü hava, diğer taraftan vukua gelmiş olan hâdiselerin matbuatta maksatlı bir şekilde istismarı ve körüklenmesi, umulmadık bir yerde ve zamanda önlenemeyecek ağır ve vahim hâdiselerin zuhurunu her an muhtemel hale sokmuş ve bilhassa İzmir'deki bâzı muhalif gazetelerin İzmir halkını şiddetle tahrik eden neşriyatı işi âdeta çığırından çıkaracak bir hale getirmişti.

Hele bunlardan biri, tahrik, teşvik ve siyasi şantajı kendisine her zaman ve her hâdiseden malzeme olarak kullanmak itiyadında, başında bulunanları ve içinde çalışanları ile herkes tarafından çok iyi bilinmekte ve vatanperver İzmirliilerin büyük ölçüde nefretini kazanmış bulunmakta idi.

Cumhuriyet Halk Partisinin başında Liderleri bulunan mebus kafilesinin Ege'deki büyük taarruz hareketlerinin başladığı ilk günden itibaren meşrebine ve maksadına uygun bir şekilde gayet ağır tahrik edici neşriyatı ile bu kampanyaya fiilen karışmış olan bu gazete idarehanesine Mayıs gecesi bâzı şahıslar tarafından yapılan fiilî tecavüz hareketi, vaktiyle ikti-

darları zamanında İstanbul'da çıkan ve bugün sahipleri vatan ihaneti ile millî hudutlar dışında bu memleketin bütünlüğüne müteveccih en ağır suçları işlemekte devam eden bir benzeridir. Yapılanın aynını hatırlatıyordu.

Şehrin her an bozulmaya çalışılan asayişini korumak üzere yaygın bir sahada bütün kadrosu ile vazifelendirilmiş bulunan zabıta kuvvetleri, bu gazete idarehanesine karşı girişilen tahrip hareketlerini, hâdiseye müttali olduğu andan itibaren yetiştirdiği noktada önledi.

Sahibinin şahsi şikâyeti ile İzmir Valisi aleyhine açılmış bulunan dâva bugün aidolduğu mercilerde rüyet edilmektedir. Bu fiilî tecavüz hareketi her şeye rağmen, o adı sözde demokrat olan gazetenin meşrebi ve mezbebi ne olursa olsun, tabiatıyla teviz edilecek şeylerden değildir.. Hâdisenin akabinde mahallî adli ve idari makamlar icabeden takibata tevessül etmişlerdir. Fakat, milletin viedanını, kanunların boşluklarından ve bizde bilhassa son yıllarda sahte bir iddia halinde olmadığı ileri sürülen fakat bugün âdeta mesuliyetsizlik hudutlarına kadar alabildiğine genişletilmiş bulunan basın hürriyetinden faydalanmak suretiyle mütemadiyen tahriş ve infialleri tahrik etmenin de hassas kılınmış kütleler üzerinde yaratacağı menfi aksülâmeli hesaba katmak icabeder.

İzmir'de, Halk Partisi liderinin yer yer tertipli birtakım tecavüzlere mâruz bırakılmak istendiği iddiası da diğerleri gibi tamamen hilâfi hakikattir. Ege büyük taarruzu evvelden yapılan bütün ince ve gizli hesapları altüst edecek hüsranlı bir netice ile sona erdikten sonra işleri burada bu haliyle bırakıp Ankara'ya dönmek, bidayette bu sefere çıkılmaması haklı fikrini müdafaa eden bir kısım grup âzalarına karşı bu hareketi teşvik edenleri son derece müşkül bir duruma düşürmüş olacaktı.

Bu defa Ege'de yer yer halkın gösterdiği menfi aksülâmel ve Hükümetin aldığı ciddi önleyici tedbirler sayesinde akim kalan bir teşebbüsü bir kere de İstanbul'a intikal ettirerek son ümit kapısını orada çalmak ve zorlamak, eğer ihdası mümkün olursa bâzı hâdiselerin mağduru ve mazlumu haline geldikten sonra, başladıkları noktaya hiç değilse dağarcıklarında bir tazallüm ve mağduriyet hamulesi ile dö-

nebilmek ve daha sonra bunları ele alarak kampanyayı şikâyetlerle Meclise getirmek, memleketin dört tarafına dağıtmak, Hükümeti yeni baştan ve bu sefer ağır ithamlar altında bulundurmak suretiyle hem yaptıklarını umumi efkâra unutturmak hem bizleri mahkûm ettirmek çarelerine başvurmak icabediyordu. Gıyabımızda en son bir teşebbüsle İstanbul Cumhuriyet Halk Partisi teşkilâtı harekete geçirilmek istendi. Liderlerinin Ege dönüşünde İstanbul'da yer yer tertiplenecek nümayiş hareketleri ile karşılanmasını temin edebilmek için çalışmalara başlandı. Bâzı parti lokallerine bu maksatla ilânlar asıldı, dönen kafilenin şehirde takibedeceği trafik istikameti halka bildiriliyordu. Bu suretle güzergâhta yer yer yığınaklar yapmak isteyenlere yol ve kolaylık gösteriliyor, istikamet veriliyordu. Bu nümayiş hazırlıklarına muttali olan valilik makamı Ege'den İstanbul'a sirayet ettirilmek istenen nizam bozucu kanunsuz hareketlere asla müsaade edilmeyeceğini Anadolu Ajansı vasıtasıyla vatandaşlara ehemmiyetle tebliğ etmek lüzumunu hissetti.

Daha birkaç gün evvel Uşak'ta başlayıp İzmir'e kadar arka arkaya ve ısrarla devam ettirilen ve halkı her bakımdan huzursuz kılan, vazifeleri âdeta bunaltan zorlama hareketlerinin İstanbul gibi büyük ve memleket meseleleri karşısında daima ve süratle hassas kılınmaya müsait bir sahaya intikal ettirilmesi, mazideki acı misalleri göz önüne almak suretiyle son derece tehlikeli birtakım inkışaflara sebebiyet verebileceğini ciddî olarak düşünmek ve buna göre tedbir almak icabediyordu. Bütün bu sebeplerle vilâyet, bir taraftan muhtemel nümayişleri tahrik edenlerin ve bu arada İstanbul Halk Partisi teşkilâtının muhtemel müessif hâdiselere yazılı olarak dikkatlerini çekerken ve kanunsuz hareketlere teşebbüs edilmemesini halka radyo vasıtasıyla bildirirken, diğer taraftan da önleyici zabıta tedbirlerini bütün şehre yaygın bir şekilde almak mecburiyetinde kaldı. Karşılıklı olarak partilerin muhtelif istikametlerden yapmak istedikleri topluluklara sızmak ve karışmak suretiyle hâdiseler çıkarmaya müsait şüpheli bulduğu şahıslar üzerinde hususi bir dikkat ve itina ile onları kontrol altında bulunduruyordu. Halk Partisi liderinin İstanbul'a gelişi ve Topkapı civarında biriken bir kısım halkın menfi nüma-

yişlerine mâruz kalması sırasında zabıta ile iş birliği halinde ve elbette Hükümetin emrinde olan vazifeli kuvvetler işe müdahale etmiş ve bu suretle burada neticesi müessif olabilecek hâdiselerin vukuu müşkülâtla önlenmiştir.

Halk Partisi Başkannın parti binasına kadar takibedeceği yol üzerinde alınmış olan ciddî zabıta tedbirlerine rağmen, karşılıklı iki partiye mensubolan halk ve bir noktada nümayişe katılmak isteyen talebeler arasına sızmış olduğu tesbit edilen ve emniyetçe bilinmekte olan birtakım tahrikçilerin vukuu muhtemel karışıklıklardan istifade ederek ileri süretkârlıklara teşebbüs edebilecekleri ihtimali göz önünde bulundurulmuş ve bunlardan bir kısmı ve bilhassa bugün ağır bir suçun zanlısı olarak askerî mahkemede mevkufen muhakemesi devam eden bir tanesi bu topluluklar arasında yapmakta olduğu kışkırtıcı hareketleri üzerine polis tarafından yakalanmıştır.

Muhterem arkadaşlar;

30 Nisanda başlayıp Mayıs'ta biten ve bu müddet zarfında yalnız geçtiği yerleri değil, bütün memleketi seri ve neticeleri bakımından huzursuz hale getiren bu adı üstünde taarruz hareketi İstanbul'da da, zabıtaca alınmış çok ciddî tedbirlere rağmen yukarıda arz ettiğim mevzii de olsa bâzı müessif hâdiselerin vukuuna sebebiyet vermiştir. Halk Partisi Lideri, böylece kanunları çiğniyerek geçtiği uzun yol boyunca döküle, döküle azalan taarruz ekibinin bakıye kadrosu ile, memleketimize biraz evvel arz etmiş bulduğumuz sebeplerle bir dostluk ziyareti yapmakta olan Yunan Başvekili Mösyö Karamanlis'in Esenboğa Hava Meydanına indiği gün, birkaç saat evvel trenle İstanbul'dan Ankara'ya avdet etmiş ve böylece bu Ege büyük taarruz hareketi başladığı noktada arkasında bin bir üzüntü bırakarak bitmiş oluyordu.

Sevgili arkadaşlarım,

'Siyasi partiler iktidarda olsun, muhalefette bulunsunlar kendi sahalarında ayrı ayrı ve memleket mevzularında müşterek birtakım mesuliyetlerin sahibi olan müesseselerdir. Onları en başta sevk ve idare edecek insanlar veya zümreler, daima bu mesuliyet şuuru ile hareket etmezlerse, toplulukları siyasi maksatlarla bünyelerinde bulunduran ve onların hareketlerine istikamet veren bu teşekküller zaman zaman

başvuracakları zararlı hareketlerle memleketlerinde büyük huzursuzluklara, nizamsızlıklara ve hattâ bunların doğurabileceği felâketlere sebebiyet verebilirler. İcra mevkiinde bulunanlar daima muayyen bir devre içinde zamanı kendi ölçülerine göre kıymetlendirerek müspet iş yapmak gayretinde iken, muhalefette olanlar, eğer ters ve yıkıcı bir görüşe sahip değiller de, demokratik mânada insafli ve şuurlu bir hizmet yapmak ve bu iyiniyet ve hizmet basamaklarını çıkararak iktidara geçmek halis niyeti ile hareket ederlerse, o memlekette maddi ve mânevi huzur ve emniyet, teminat altına alınmış ve siyasi sahası her türlü yıkıcı, ayırıcı ihtirasların ateşinden ve tahribinden kurtulmuş olur. Esefle ve ıstırapla ifade edelim ki, bizim genç demokrasimizin bu bakımdan büyük bir talihsizliği olmuştur.

1950 de halk reyi, serbest seçimle ilk defa el değiştiren iktidar hizmeti bize devrettikten sonra ilk günlerin kısa bir zaman devam eden şaşkınlığından kurtulmuş olan Devlet ve iktidar düşkünleri karşımıza açıktan bir husumet hissi ile dikildiler.

Dört sene en iyi niyetlerle ve büyük halk itimadı ile vazife başında kalan bizler, bu devrenin sonunda kendimizi hata ve savabımızla milletin huzuruna çıkarırken, muhaliflerimiz, halen 1950 deki kayıplarının, bir kazaya ve milletin takdirindeki ölçsüzlüğe ve şuursuzluğa atfediyorlar ve bu defa evvelce, hata ettiğini anhyarak iktidarı tekrar kendilerine devredeceğini ümid ediyorlardı.

Fakat 1954 bu hesaplarını altüst etti. Bu defa düşündüklerinin aksine olarak 1950 den daha büyük ölçüde reyini bizim lehimize onların aleyhine kullandı.

İkinci defa başlarına gelen bu akıbetten artık gerekli ders alarak, girmiş oldukları yanlış, hatalı ve memleket için zararlı muhalefet yolundan derhal çıkmaları icabederdi. Akıllı ve iyi niyetli insanların yapacağı şey bu olacaktı.

Hayır, maalesef yine böyle olmadı, 1954 ten sonra muhalefet bizde iktidara husumet, yapmaktan ziyade yıkmak, fesadı ve nifakı mücadelede en müessir silâh saymak mânasına alan korkunç bir zihniyet daha da açık bir şekilde temessül etmeye başladı.

1957 seçimlerini, bin bir zorluğa, yokluğa ve dış tehlikeye rağmen vaktinden evvel yapı-

rak bu kötü gidişe milletçe bir defa daha dur diyebilmek için istedik.

Bu son seçimlerin hangi şartlar altında yapıldığını hepimiz hatırlarız. Kabadayılığın, tehdidin, ismarlama adamlarla sandıklara tecavüzlerin, sandık seçim kuruluna baskı teşebbüslerinin, meselâ Gaziantep'de oduğu gibi ihtilâl ve isyan hareketlerinin birbirine karıştırıldığı, seçim bittikten ve iktidarı artık katî olarak bizim lehimize tahakkuk ettikten sonra dahi, evelden verilmiş kararların toptan tatbikatı olarak Ankara sokaklarında bile iktidarı almışlarcasına halkı tedhiş ve emrivakilere zemin hazırlayan nümayiş teşebbüsleri birbirini takibetti. Son Hükümet programının Büyük Mecliste okunup müzakeresi yapıldığı gün ağızlar ihtarastan, hınçtan, kinden köpürmüş olarak hücumlara tekrar başladılar.

O günden bu yana Mecliste takındıkları tavır, her türlü nezaket ve nezahet ölçüsünün dışında ve memleket menfaatleri ile zerre kadar alâkası olmıyan aşikâr bir düşmanlık tavrı oldu. Gün geldi şu Mecliste cereyan eden müzakereler ve doğan hâdiselerden son derece asîl ve terbiyeli bir milletin temsilcileri olarak nefret ve istikrah duyduk.

Hâdiseler durmuyor arkadaşlar... Maalesef muhalefetin bu yıkıcı tutumu değişmedikçe bu memlekette kanunlara karşı saygısızlık, iktidara karşı düşmanlık hisleri ortadan kalkmadıkça, çatışmalar, Büyük Millet Meclisinin içinde kalmıyacak, bütün memlekette vatandaşlar düşman iki karargâha bağlı kuvvetler olarak birbirleriyle her fırsatta çarpıştırılmak istenecektir. Bugünkü yıkıcı muhalefet metotları ile seçim yolundan iktidara gelebileceğini anhyanlar kimbilir daha nelere, nelere başvurmaya kalkacaklar?

Bu sorunun cevabını, bu partiyi sevk ve idare eden zatın ve beraberindekilerin son yaptıkları beyanların içinden çıkarmaya çalışmalıyız.

Eğer söylenenler, iktidar, ihtiraslarının ateşli nöbetleri sırasında ağızlarından dökülen birtakım siyasi hezeyanlar olarak kabul edilmez ciddiye alınması icabederse o takdirde bu memleketin kaderine vâziyled ve onun felâket ve saadetinden mesul, Meclis, Hükümet ve hattâ millet olarak bu savrulan tehditlerin üzerine çok ciddî bir şekilde eğilmek ve bu sözlerin sahiplerinin kasitlerinin ne olduğunun millet huzurunda sarahaten açık-

lanmasını kendilerinden istemek kaçınılmaz ve müstacel bir zaruret haline gelmiş olacaktır. Suçluluk psikolojisinin sık sık müşahede edilen örneklerinden birini teşkil eden bir hâdise ile karşı karşıya bulunmaktayız. Halk Partisi lideri lâfını evvelâ kendisinin çıkarıp bilâhara neticesinden ürkererek ve onu idrak ederek kaçındığı ve faal siyasi hayatının belki de son yaprağını teşkil edecek seçimlerden, son zamanlarda sık sık, maksatlı bir münasebetle bahsetmekte ve gûya tıpkı 1946 da olduğu gibi bu seçimlerde çeşitli yolsuzluklara başvurulacağı iddiasının ve ithamının etrafında bu iddianın cazibesine tutulmuş gibi dönmektedir. Bunda muhtelif niyetleri olduğuna şüphe yok.

Birisi, bir taraftan partisinin içindeki gün geçtikçe artan keşmekeş ve çözüme hareketlerini muayyen bir noktada durdurmak için yeni ve fakat çok muhataralı bir mücadele taktiği kurmak.. ve daha bugünden yakın bir tarihte seçimlere gidildiği takdirde sandık başlarında ve her yerde başvurmak istiyebilecekleri tecavüz hareketlerinin mesuliyetinden kaçınmak ve buna şimdiden karşı-sındakilere devir ve ferağ etmek, bunu yapamadıkları takdirde kendileri için, tam bir dürüstlük cereyan edecek seçimlerden sonra da mağlûbiyetini mülkâdeder olduğu hakikatine bugünden inanarak, bilâhara tıpkı 1957 seçimlerinde olduğu gibi seçim neticelerini daha bidayette sakatlamaya çalışmak;

Ve en mühimi, daha şimdiden bir kısmı eski şöhretine, bir kısmı soyadının taşıdığı kesici ve kırıcı mâna ve ifadeye sığınarak bunların siperinde etrafta :

Âlemleri başınıza yıkarız, verilmiş kararlarımız var, kızdırmayın beni yapamıyacağım şey yoktur, düşeceksiniz... İyi düşününüz gibi artık mecalsiz hale gelmiş tehditler ve tavuk kesemediği halde adam öldüreceğinden bahseden kabadayılıklarla viedanlara korku ve dehşet salma teşebbüslerinin son günlerde harcıâlem hale sokulmuş olmasıdır.

Bunları açıktan açığa meydanlarda, solanlarda, başka ağız dolusu tehditler arasında pervasızca ifade eden insanlar, meselâ, yüzde yüz kendilerinin sebebiyet verdiği ve bütün bir memleketi günlerece huzursuz hale sokan ve bu arada kendilerine karşı yer yer tecavüzlere fırsat hazırlayan hâdiselerin mesuliyetini bizlere yükliyerek aylarca memleketin dört

tarafını ellerini kollarını sallayarak dolaşım aleyhimizde türlü ağır isnat, iftira ve tahrikler yapanlar, bu sözlerinin hesabını Meclis ve millete vermeyi mecbur değiller midir? Âlemleri başımıza yıkarlarmış, bu hangi âlem, nasıl yıkacaksınız...? Kararları varmış... Ne imiş bu kararlarınız... Ne yapacaksınız? İktidarları devrinde hesabı verilmemiş birtakım sabıkaların, bizim devrimizde umumi affa mazhar olmasından alınan cesaretle bugün ötede beride söylenen bu sözler, millî hayatımızı yakından tehdideden tehlikeler haline bir anda gelebilir.. Bunun üzerine Meclis ve millet olarak eğilmek mecburiyetindeyiz. Bu yıkıcı, nifakçı, muhalefet zihyinetinin devam ettiği bir memlekette, âmme huzur ve emniyetini kemaliyle her zaman ve her yerde korumak çok zor olur. Bir Uşak hâdisesini bir Konya, Konya'yı bir Eskişehir takibedebilir.

Biz bütün hesaplarımızı buna göre yapacak ve bu memleketin huzurunu ne zaman ve nerede olursa olsun bozmaya cüret edecek olanları bulduğumuz yerde ve noktada mutlak tedip ve karanlık emellerine onları hüsrana uğratacağız. (Soldan, şiddetli ve sürekli alkışlar)

REİS — Şimdi, tahrir sahiplerinden birinci numarada Nüvit Yetkin var.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Yerimi İbrahim Saffet Beye veriyorum.

• REİS — Verilen taktire sonradan iltihak etmişler, maahaza konuşabilirler. Buyurun.

Bir defa daha muhterem heyetinizin dikkatini bir noktaya çekmek isterim. Hatibin sözünü dinleyiniz. İcabederse Riyaset vazifesini yapar. Sıralardan müdahale etmemenizi rica ederim.

İBRAHİM SAFFET OMA (Ankara) — Muhterem arkadaşlarım, Yüksek Meclis huzurunda hakkındaki önerenin sınırını aşarak bir sanık değil de bir savcı edasıyla konuşan, âdetâ miting meydanlarında bir ocak başkanı gibi konuşan, İnönü'nün şahsına tecavüz ederek işi şahsiyata dökmek isteyen, parti his ve taassubunu tahrik ederek mesuliyeti mucip suçundan kaçmak isteyen Namık Bey, vatandaşlar arasında düşmanlık hissi yaymak, kanunları çiğnemek, hükümet kuvvetlerine karşı gelmekten, sefer, taarruz ve zorlama hareketlerinden, cür'etkârana harb ilânından, siyasi zorbalık ve ihtilâl hare-

ketlerinden bahsederek ve hâdiseleri de yüzde yüz tahrif etmek suretiyle bizden cevap istediler.

Ikame edeceğimiz delillerden, hiç üzülmesinler, istedikleri cevapları alacaklardır.

Dahiliye Vekili Bey, maalesef hâdiseleri yüzde yüz tahrif ederek konuşmuşlardır.

Size şimdilik bir tek misal vereceğim.

Bizim Türk Yunan dostluğunu bozmayı hedef tuttuğumuzu söylediler. Ege seyahatinden dönüşte Sayın Avarof ve Karamanlis İnönü'yü evinde ziyaret etmişti. Namık Bey her nedense, burada hatırlatmak istememiştir. İşte hepsi bunun gibi.

Şimdi bendeniz bir suçlu psikolojisi içinde konuşan Namık Bey seviyesine inmeye tenezzül etmeden, delilleri arz edeceğim. Yalnız kendilerinin de bizim kadar tahammüllü ve sabırlı olmalarını rica ederim. Konuşmasını dinlediniz. Önergenin içinde bulunan asıl mevzuların dışına bizi çekmek istiyor. Yağma yok Namık Bey. Ben aynı zamanda bir hukukçu olarak asıl mevzuun içinde konuşacağım.

Muhterem arkadaşlar; Cumhuriyet Halk Partisinin, bir gençlik kolu kongresinde bulunmak üzere İnönü ve beraberindeki arkadaşlar 30 Nisan günü Uşak'a gitmişler ve kanunen suç teşkil etmeyecek şekilde karşılanmışlardır. İnönü'nün Uşak'ta ziyaretinde halkın misafiri kabul etmekteki tabii Hükümetçe bakınız nasıl seyir ve safhaya dökülmüştür, işte biz hem bunları anlatacağız hem de bu vesile ile «Meelis Tahkikatı» açılmasını gerektiren önergenimizdeki sebepleri arz ve izaha çalışacağız. Uşak'ta 30 Nisan günü kongre dağıldıktan sonra, kendilerinin de bahsettikleri gibi İnönü saat 16 da Millî Mücadelede karargâh olarak kullandıkları binayı ziyaret edeceklerdi.

HAKKI KURMEL (Kayseri) — Sebep ne idi?

İBRAHİM SAFFET OMAV (Devamla) — Siz de bizi dinleyin. Bakın biz ne kadar sakin dinledik. Siz de dinleyin. Tahammül meselesi bu. Ancak Hükümetin buna mâni olmaya kararlı olduğu haberi dolaşmaya başlamıştı. Filhaki-ka saat 15 te Emniyet Müdürü, Jandarma Kuvvetleri Komutanı İnönü ile beraber bulunduğumuz eve geldiler ve vazifeli arkadaşlar tarafından kabul edildiler; bendeniz ve Kemâli Beyazıt, Turhan Feyzioğlu, Ayanoğlu ve Turan Güneş arkadaş-

larımız. Bu zabıta âmirleri bize dediler ki, İnönü'nün eski karargâh binasını ziyarete katıyen teşebbüs etmemesini istiyoruz. Valinin açık, sarıh emri vardır. Şu halde rica ederiz bu ziyarete mâni olun, aksi takdirde müessif hâdiseler çıkacaktır, dediler. Biz düşündük, kendileri emir telâkki eden insanlardı. O halde kendilerine bu emri verenlerle konuşalım dedik ve üç arkadaş Valiyi ziyarete gittik. Vali makamında yoktu, kendisini Emniyet Müdürünün odasında ve onun masasında bulduk. Vali bize de, gayet sarıh olarak, İnönü'nün, eski karargâh binasına gitmemesini, aksi takdirde birtakım hâdiselerin çıkacağını söyledi. Biz bunun basit ve alelâde bir ziyaret olacağını söyledik, tabii haklardan olduğunu da ilâve ettik. Bu sefer Vali; efendim haklısınız, ama ben mecburum, dedi. Müşkûlât içinde konuştuğu anlaşılıyordu. İnönü eski karargâha giderse birtakım müessif hâdiseler olabilir, hattâ kan dökülebilir, bu tarihî mesuliyetin altına girmeyin diye bize telkinlerde bulunmak istiyordu. Bu suretle Vali tatbik edeceği kararların tarihî mesuliyetini biz milletvekillerinin omuzlarına yüklemek gayreti içinde idi. İlâve etti ve «İnönü'nün hayatı pahasına da olsa ben bu işi menedeceğim, çıkarmayım» dedi. Kendisine bu tarz düşünüşün doğru olmadığını, kanuna aykırı bulunduğunu, tabii hakları iptal etmeye salâhiyetleri olmadığını ifade ettik ve ayrıldık. İnönü'nün kalmakta olduğu eve geldiğimiz zaman gördüğümüz manzara şu oldu : Binanın civarı zabıta kuvvetleri tarafından abluka altına alınmış. Gaz bombalı, coplu bir sürü polis, jandarma ve saire ihata etmişti. Keyfiyeti İnönü'ye arz ettik. Dediler ki, «Ev sahibi kabul ettiği takdirde benimle onun arasında olacak bir ziyarettir, kanun dışında bir hareket yok. Ev sahibi ne diyor?» Rıza Salıcı arkadaşımız görüşmüşlerdi, dediler ki; «Ev sahibi ile görüştük. Erkekleri demokrattır ve bâzı tesirlerle Uşak'tan uzaklaşmıştır. Ama annesi ve karısı evde. Annesi; eğer oğlum mâni olmak isterse ben oğlumun reddederim, buyursun Paşayı bekliyoruz. Karısı da der ki; eğer kocam mâni olmak isterse ben boşanırım, buyursun Paşayı bekliyoruz. (Soldan, şiddetli gülüşmeler)

Arkadaşlar görüyorsunuz ki, hususi münasebetleri izaha dahi tahammül gösteremiyorsunuz. (Gülüşmeler) Bu konuşmadan sonra arkadaşlar, İnönü eve gitmek üzere binadan çıktı. Polis

Müdürü geldi, mâni olmak istedi, ama İnönü tabii hakların iptal edilemeyeceğine inanan bir insan sıfatıyla yürüdü. İşte İnönü'nün kurşunlanması için emir bu sırada verilmiştir. Evvelâ Emniyet Müdürünün mahkemede teyidettiği tahkikat zabıtlarına sizinle bir göz atalım : Valinin emrinin milletvekillerine tebliğ edildiğinden ve milletvekillerinin Valiyle konuşmasından bahsediyor ve şöyle devam ediyor :

(Vali İnönü'nün evinin önüne geldi komutan da bana - İnönü'yü bırakmıyacaksınız - diye emir verdi. Bu sırada İnönü evden çıktı. Kapı önündeki kapalı bir otomobile bindi. Ben derhal giderek Valinin emrini tebliğ ettim.

O cevaben : «Ben bir vatandaşım. Hususi ziyarete gidiyorum hürriyeti kimse tahdidemez» dedi. Ben bu keyfiyeti gidip postanenin önündeki Valiye naklettim. Göstererek «İşte gidiyor ne yapmak lâzımsa siz yapın» dedim.

Vali derhal otomobiline binerek oradan savuşurken emrini ve ateş edip vurmanızı tekrar etti. Ben ateş etmeyi icabettiren bir durum görmedim) diyor. Şimdi yine mahkeme dosyasındaki zabıtnameden Jandarma Komutanı Abbas Yavuzdemir'in ifadesinin mevzuumuzla alakalı kısmını görelim.

İnönü Mebus Rıza Saher'nın evinde misafir kalacaktı. Bu evden 37 sene evvel düşman Başkumandanının teslim alınan kılıcını Türk Başkumandanına teslim ettiği ve o zaman için Türk Başkumandanına karargâhlık yapmış olan evi ziyarete gitti. Bu gidiş gelişinde halk gösteri yapmadı. Kapalı bir otomobil içerisinde gitti. O evde 20 dakika kadar kaldı ve geri döndü. Bu eve giderken Emniyet Müdürü ile keyfiyeti Valiye bildirdik. İnönü evden çıkıp otomobile bindi. Rıza Saher'nın evi önündeki Valiye İnönü'yü gösterdik, o Emniyet Müdürü ile bana «Bırakmayın, vurun, ateş edin» demekle beraber otomobiline binip oradan uzaklaştı.

Bunlara biz bir şey ilâve etmiyelim. Çünkü mahkeme dosyasındaki zabıtnameden naklettim. Görüyorsunuz ki, ifadeler bu şekilde birbirini teyidediyor.

OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) — Tam adanma vermiş, emri. (Sağdan, şiddetli gürültüler)

REİS — Sıralardan müdahale yok, rica ederim. (Gürültüler)

İBRAHİM SAFFET OMAV (Devamla) — Arkadaşlar biz Dahiliye Vekilini rahat rahat

dinledik, Osman Kavrakoğlu hâdise çıkarmak istiyorsa biz o yola gitmiyeceğiz.

Bundan başka arkadaşlar, elimizdeki zabıt varakalarına istinaden söylüyorum, Vali İnönü'nün arkasından eski karargâh binası olan eve de gitmiş ve kendi tarafından verilen emirlerin salâhiyetliler tarafından tatbik edilmediğini görüncü bu sefer de jandarma postası Celâlettin'in tabancasını şoförüne verdirerek bu emrin yapılmasını temine çalışıyor. Elimizde buna ait zabıt varakaları var. Tahkikat heyeti teşkil ederseniz bunları da vermeye hazırız.

Muhterem arkadaşlar, valinin bir kanun hükmünü değil kanunsuz bir emrin icrasını düşünerek hareket etmesi, aldığı bir emrin icrasına sâyetmekten başka bir şey değildir. İşte diğer bir ispatı; Vali, sonradan ve Halk Partililer aleyhine ikame edilen dâvanın rüyeti sırasında, hâdiseler açıklandıktan ve Hükümet çok müşkül bir duruma düştükten sonra Dahiliye Vekili Beye gizli bir yazı yazmıştır. Uşak Valisi imzasıyla, 8 . VII . 1959 tarihlidir, bu yazı. (Soldan : Oku oku, sesleri)

Telefon emirlerinize tamamen riayet edilmiş ve âzami itina gösterilmiş olmasına rağmen 18 . V . 1959 günü vilâyet kaleminden zata mahsus yazılan mahrem yazının 5 nci maddesinde de arz edildiği üzere Emniyet Müdürü Adnan Çakmak, Vilâyet Jandarma Kumandanı Abbas Yavuzdemir ve Merkez Jandarma Birlik Kumandanı Binbaşı Ali Kurma'nın tarafımdan önce verilen ve hâdise meyanında bizzat verdiğim şifahi emirleri medeni cesaret göstererek yapmamaları aciz ve ihmal göstermeleri şahsımı müşkül duruma düşürmüş ve vazife hedefini değiştirmiştir.) denilmektedir.

Arkadaşlar, buradaki medeni cesaretin ne olduğunu takdir edersiniz. (Sağdan : Bravo, vur emri, sesleri)

İşte arkadaşlar bütün bunlardan sonra Namık Gedik Bey daha dün denecek bir tarihte aleyhindeki delilleri bertaraf etmenin gayretine de düşmüştür. 25 . XI . 1959 gecesi verilen bir emirle evvelce Uşak Jandarma Kumandanı iken sonradan Kastamonu'ya tâyin edilen Jandarma Kumandanı 26 . XI . 1959 sabahında Jandarma Genel Kumandanlığına çağırılıyor. Burada Tümgeneral Nezihî Fırat, Cemal Gökten'in beraber Uşak'a götürdüğü Albay Hayri İkorur ve

Orgeneral Tahsin Çelik huzuru ile bir zabıt tanzim edilmiştir. Orgeneral sadece metni dinlemiş ve odadan çıkmıştır. Diğerleri zaptı imzalamışlardır. Bunun ayrıca imzalı fotokopisi de elimizedir. Arzu ederseniz göstermeye âmadeyim.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Aydın) — Bende de var.

İBRAHİM SAFFET OMAV (Devamla) — «Akşama doğru Uşak'ta olan hâdiseler hakkında Orgeneral benimle telefonla görüştü, kendisine izahat verildi» denildikten sonra; bundan biraz evvel vali makamında iken Dahiliye Vekilinin Vali ve Emniyet Müdürü ile görüştü benimle de görüşmek istemişse de sesimin kısık olması dolayısıyla mümkün olmadı.» deniliyor ve «Dahiliye Vekili Beyin emniyet müdüründen bu hâdiseler hakkında malûmat talebettiğini öğrendim. Şunu veya bunu vurun şeklinde bir konuşma yapılmadığını veya emir olmadığını biliyorum.» diye ilâve olunuyor.

Şimdi burada sorulacak sual şudur: Aradan aylar geçtikten ve neşir yasağının kalkması dolayısıyla gazeteler vur emri verildiğini ifşa ettikten sonra Namık Bey neden «Dahiliye Vekili bana emir vermedi» diye zabıtlar tutturmaya kalkar.

Arkadaşlar... Hâdiselerin arasındaki irtibata geçmeden evvel Cemal Gökten ekibinin Uşak'a gelişinden bahsetmek icab ediyor. Uşak'ta Vali ile zabıta mensupları arasında İnönü'yü vururdun, vurmazdın münakaşalarıyla vakit gece olduktan sonra ve hâdiseler Ankara'ya bildirildikten sonra Emniyet Umum Müdürü Cemal Gökten beraberinde Ankara Emniyet Müdür Muavini İsmail Küntay, Jandarma Kumandanlığından Albay Hayri İlkorur ve Ankara Hazır Kuvvet Amiri Eşref Yalçınır olduğu halde tayyare ile Eskişehir'e uçmuşlar ve Eskişehir'den 0006 numaralı trafik otomobiliyle gece yarısı Uşak'a gönderilmişlerdir. İşte Uşak'ta bütün bu hâdiseler ve mârifetler bu heyetin gelişinden sonra başlamıştır. Bu heyet Uşak'a gelirlerken gece yarısı Azot Sanayii Müessesesine uğramışlar bu müessesenin otobüsleri ile oradan birtakım mâsum işçileri beraberlerinde Uşak'a getirmişlerdir. Bunlar sabittir. Hele bir tahkikat açın, daha neler ispat ederiz.

Ayrıca Uşak'a geldikten sonra da belediyenin ve Nafianın resmî arabaları seferber olmuş.

civar köylerden mâsum vatandaşlar celbedilmiştir. Arkadaşlar; sabah olduktan sonraki hâdiseler ile de sabittir ki, bu gelenler içki masaları etrafında toplanılmış, sarhoş edilmiş ve birtakım telkinler altına alınmıştır. Sabah olurken, daha birkaç saat evveline kadar hıncahınc dolu olan zabıta kuvvetlerinden ortada ferdi vâhid yoktur, hattâ zabitanın gölgesi dahi yoktur, sanki memlekette zabıta yok, bunlar bu sarhoş edilen insanlar, sabahleyin, ki 700 - 800 kişi kadardır, sokakları, caddeleri doldurmuşlardır. Tafsilâtına girmiyorum, uzun uzun başınızı ağrıtmak istemiyorum, ne yapmak lâzımgelirse taarruz, tecavüz namına hepsini yapmışlardır. Bu arada milletvekillerine fiilen tecavüz etmişler, gazetecileri dövüp fotoğraf makinalarını kırmışlardır. Ve böylece kalabalık evvelâ İnönü'nün bulunduğu evin önüne gelmiş ve sonra da istasyona gitmişlerdir. Şu kadarını da söyleyeyim ki, müteceviz gürülün tatbikine devam ettikleri plânın nasıl yürütüldüğünü Cemal Gökten ve arkadaşları perde aralarından, bina gerilerinden seyretmekte idiler. Ve öyle ki, tatbik ettikleri plânın muvaffakiyetle yürümekte olduğunu gördükleri için bir nevi huzur ve gurur içinde bulunuyorlardı ve ağızları kulaklarına varmış haldeydi. Uşak halkı uykudan uyandıktan sonra hâdiseye muttali olmuş ve bunun üzerine bir kısım zabıta kuvvetleri meydana çıkmıştır. Halk uyandığı zaman zabitanın gelişini görünce ve hâdiseler duyulunca Muhterem İnönü'ye ve arkadaşlarına vukubulmakta olan tecavüz dolayısıyla bazı vatandaşların muhtemel yardımlarına mâni olmak maksadiyle zabıta bakınız ne yapmıştır. Bendeniz hâdisenin içinde idim. Yol kavuşakları ve geçitleri tutmuş olan süngülü ve çoplu, tabancalı zabıta kuvvetleri yüzlerini biriken insanlara çevirmiş, hâdiselere arkalarını dönmüşler ve tecavüz hareketlerine teşebbüs edenler de bu suretle zabıta himayesinde tam serbestiye nail olmuşlardır.

İstasyon hâdiseleri başladığı zaman Albay Hayri İlkor kalabalık içerisinde bir aralık açıktaki idi. Ankara Mebusu Fuat Börekçi ve Uşak Mebusu Adnan Çalık, kendisine müracaat etmişler ve (Hâdiseleri görüyorsunuz, niçin müdahale etmiyorsunuz?) demişlerse de bakınız arkadaşlar Dahiliye Vekilinin vazifeli dediği, vazifeli olarak gönderdiği zat ne cevap vermiştir. (Ben vazifeli değilim.) demıştır ve oradan kaybolmuştur.

Bir şey daha arz edeyim, misal olsun diye. İsmail Küntay istasyon binasının arkasından hâdiseyi zevkle seyredirken gazete fotoğrafçılarından biri kendisini tanıdığından «ağabey hiç olmazsa bizi koruyun» diye rica etmiştir. Fakat İsmail Küntay «Burada her şey bitti, herkes başının çaresine baksın» diye cevap vermiştir. Bu hâdiseler olurken Ekipbaşı Cemal Gökten'da istasyon binasının penceresinden trajediyi seyretmiştir. Şimdi sözümün burasında Dahiliye Vekilinden soruyorum; kendisinden habersiz olarak Ankara'dan ayrılamıyacağına göre ve merkezden emir vermekle heyet göndermenin arasında bir fark bulunmadığına nazaran, Cemal Gökten'i Uşak'a göndermesindeki sebep nedir? Uşak'a Cemal Gökten'i gönderirken, biraz evvel bahsettiğim ve istasyonda, müdahalesi istendiği zaman ben vazifeli değilim, diyen jandarma albayı ile, Ankara Emniyet Müdür Muavinini ve hazır kuvvet Âmiri Eşref Yalçın'ı bu zatın emrine verip göndermesindeki hikmeti hükümet nedir?

Bunlardan başka bu heyet Uşak'a muvasalat ettikten sonra emir ve kumandayı mahalli zabıta âmirlerinin elinden almalarına sebep nedir?

Zira ertesi günü hâdiseler olurken, biz telefonla bâzı zabıta âmirlerini bulduğumuz zaman; efendim bizim artık salâhiyetlerimiz yoktur, müdahale edemeyiz, Ankara'dan gelen heyet bu işlerle meşguldür diye cevap vermişlerdir. Hâdisenin inkişafı ile sâbittir ki, bu heyet tatbik edilmek istenen tertip bunların eli ile icra edilsin için gönderilmiştir. Nihayet, aradan bu kadar zaman geçtikten sonra; Namık Gedik Beyin, Vekilin, vurun emri vermediği yolunda delil toplamak istemesindeki maksat nedir? Bütün bunlardan sonra Dahiliye Vekâleti sandalyasını halâ işgal etmekte olan Namık Gedik, yurttan asayiş ve emniyetin tesisi esas vazifesi olduğunu biliyor mu? Eğer biliyor iddiasında ise kendileriyle hâdiselerden evvel ve sonra milletvekilleri arasında teati edilen telgrafların mânası nedir? Şu gösterdiğim telgraflarla milletvekilleri Namık Beye müracaat etmişlerdir. Bunlarda, hâdiseler olması muhtemeldir, ey Dahiliye Vekili sen tedbirini al, asayişini teminle mükellef zatsın, demişlerdir. Dahiliye Vekili ne yapmıştır biliyor musunuz? Vazifesi olduğunu unutarak, biraz evvel burada ocak başkammının miting meydanında söylediği nutuklara benzer nutuk üslubıyla tahriki yapan sizsiniz. Telgrafları iade

ediyorum diye cevap vermiştir. Bu suretle de şikâyetleri muameleye koymamıştır. (Soldan doğru yapmış, sesleri) Siz tasvibettikten sonra peşinen kararlı olduğunuz anlaşılıyor ama ben de tarihin önünde tescil ediyorum.

HAKKI KURMEL (Kayseri) — Sizin kararlı olduğunuz gibi.

İBRAHİM SAFFET OMAV (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım; burada bir sual daha hatıra geliyor. Hepimiz bu memleketin çocuklarıyız, Türkiye'de kendilerine zabıtaca teminat verilmeyen hiçbir topluluğun tertipli ve hayata kasdedici tecavüzlerde bulunulmasına imkân var mıdır? Takdirinize arz ederim.

Sırası gelmişken bir hususu daha arz etmek isterim.

Hâdiselerin cereyanı sırasında İnönü'nün beyanatlarına, T. B. M. Meclisinin bir cüzü olan Meclis Grupumuzun tebliğlerine, milletvekillerinin beyanatlarına, parti merkezi tebliğlerine neşir yasakları konurken, gece yarılarda gazete matbaalarını basıp, kalıplar kazıttırılırken, Zafar Gazetesi C. Halk Partililerin aşayışı, kanunu bozduklarını söylüyor, bu suretle gece gündüz neşriyat yapıyor. Dahiliye Vekili Bey beyanlarını aynı zamanda ajans haberlerinde, radyolarda mütemadiyen okutturuyordu.

Arkadaşlar Vekil Bey bu kürsüden kendisini müdafaa için tenezzül eder de konuşursa çok muhtemeldir ki milletin gözüne baka baka Halk Partililer kanunu ihlâl ettiler, asayiş bozduklar, Gösteri Kanununa muhalefet ettiler diye ısrar edecektir.

Geçenlerde maalesef bulunamadığım bir oturmada burada siyasi şakî ibaresi yüzünden bir münakaşa yapılırken, tabanca kullanıyorsunuz, elimde resimler vardır diye söylemişler. Geceyi de yolunuz kesilirken, bir arkadaşımız kolundan çekilip otomobilden aşağı alındıktan ve kafası gözü parçalandıktan sonra meşru müdafaa sınırına dahi girmeden mütecevizleri korkutmak maksadıyla kullandığı tabancadan bahsetmek istiyor. İşin mahkemede olduğunu hatırlatmak istiyorum. İşte mahkemede bulunan bu işten bahseden Dahiliye Vekilinden bu gibi şeyler beklenebilir.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Aydın) — Resmi göstereceğim.

İBRAHİM SAFFET OMAV (Devamla) — Dâvası var. Bakılıyor. Kaldı ki onun tahkikatını da getireceğiz. Ayrıca hesaplaşacağız. Evet getireceğiz. Sabırlı olun. Siz yeter ki, mevzular arasında tedahüllere gidip de mugalata ile meşgul olmayın.

Şimdi, kanunu ihlâl ettiler dediğine göre Dahiliye Vekiline burada Yüksek Temyiz Mahkemesinin tasdik ettiği bir karardan bahsederek bu mevzua girmek isterim. Vatandaşın sevgi karşılması Gösteri yürüyüşleri Kanununun ihlâli demek değildir. Şimdi ispat edeceğim, acele etmeyin, hep deliller göstermek suretiyle konuşacağım. Meselenin uzunuzadıya tahlile ihtiyacı yok. Temyiz Üçüncü Ceza Dairesi esas 2140, karar 3068 numara ile 3. III. 1959 tarihinde ittifakla tasdik ettiği Zile Asliye Ceza Mahkemesinin 16. XII. 1958 tarih ve 58/242 sayılı kararından okuyorum : Mahkeme kararında İnönü'nün Zile'ye geldiği 17. X. 1958 tarihinde topluluk meydana geldiğinin inkârı gayrikabil bir hakikat olduğunu kabul ettikten sonra, Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununun toplantılarla alakalı maddelerini tahlil ederek (mazzunların, merak ve teccüssüs saikasıyla toplandıklarını, şöhrat yapmış parti liderlerinin, köylere veya kasabalara gidişlerinde halkın merak ve teccüssüs saikasıyla veya o şahsa karşı beslenen sevgi sebebiyle büyük küçük insan topluluklarının meydana gelmesi tabiidir. Teccüssüs saikasıyla veya İnönü'ye karşı besledikleri sempati sebebiyle kendisini görmek için hâdise yerine gelmiş bulunanlara maksadı mahsus isnadına, onları hâdise yerine gelmeye sevk eden hislerini, maksadı olarak tasvire de imkân yoktur. Esasen bu nevi topluluklar içerisinde mütalâa edilmesi takdirinde yurt içinde seyahatler yapan parti liderlerinin veya vatandaşla hasbihal etmek için gezmekte olan milletvekillerinin böyle bir fikirle suçlandırılmaları gibi garabet düşünülmüş olur...) Görülüyor ki bu kararı ittifakla tasdik etmek suretiyle Temyiz Mahkemesi vatandaşın sevgi ile karşılmasını Gösteri yürüyüşleri Kanununa muhalefet diye kabul etmiyor. Arkadaşlar burada dikkatinize arz edeceğim. Tarihini söyledim, bu karar Uşak hâdiselerinden mukaddemdir. İşte Temyizin bu kararı ortada dururken Dahiliye Vekilinin Uşak'ta hâlâ Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununu tatbika kıyam etmesi kendi-

sinin kanun dışı zihniyetine delil olmak icabeder. Şu halde Namık Gedik Bey tekrar müdafaa zımında söz alır ve burada konuşursa hem Temyizin bu kararını hatırlamasını, hem de daha birkaç gün evvel Kırşehir'i ziyaret etmiş olan Başvekilin, (Soldan, O Hükümet Reisi sesleri) Hükümet Reisinin veya Başvekilin karşılanmasının Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununa muhalefet olmadığını, alkışlamanın, sevgi tezahürünün suç olmadığını Kırşehir'de hoparlörler bağırarak idi. Bunu da hatırlayarak lütfen bu sınırlara girmeyeceklerini ümit etmek isterim. Ve kaldı ki arkadaşlar, Namık Gedik Bey ne derse desin, İnönü'nün karşılanması sırasında Uşak'ta C. H. Partililerin zerrece suç işlemedikleri, mahkemenin bu hususta C. H. Partililer hakkında vermiş olduğu beraet kararı ile sabittir. (Sağdan, alkışlar) Namık Bey, tahrikten de bahsettiler. Arkadaşlar, C. H. P. si tarafından yapılmış bir tahrik yoktur. Ancak, ortada bir tertip vardır. Bu tertibi Demokrat Partili vatandaşların tahriki-ne bağlamak dahi haksızlık olur. Şu halde, tertibin ve tahrikin kimler tarafından nasıl yapıldığına dair vesikaları arza başlıyorum.

Uşak Cumhuriyet Müddeiumumiliğinin vâkı suali üzerine Valilikten cevaben yazılan 13 . V . 1959 tarih ve Emniyet şube bir ifadeli 634 sayılı yazıda : (İnönü'nün ve mebusların Uşak'a geleceklerinin öğrenildiğinden) bahis edildikten sonra (Bu münasebetle parti mensuplarının propaganda maksadiyle gösteri yürüyüşü ve tezahürat yapacağı yolunda ve bahusus müsaade edilmese dahi böyle bir halin ika edileceğine dair önceden her hangi bir haber alınmamıştır.) İmza : Uşak Valisi İlhan Engin.

Bundan başka Emniyet Müdürünün savcılıkta verdiği ifade zaptına göz atalım :

Emniyet Müdürü İnönü'nün ve arkadaşlarının Uşak'a geleceklerini gazete neşriyatından öğrendiklerini kaydettikten sonra (Halk Partisi mensuplarının vilâyetçe müsaade edilmese dahi siyasi propaganda maksadiyle gösteri yürüyüşü ve tezahürat yapacaklarını önceden öğrenmemiştik.) diyor.

Şu halde İnönü'ye Uşak'ta yapılan tezahüratın Halk Partisinin tertibi olmadığı diğer ve sair delilden sarfınazar, Valinin resmî yazısı ve Emniyet Müdürünün evrakı arasındaki mazbut be-

yaniyle sabittir. Şimdi biz ifade edelim ki, Uşak'ta halk, fiilhakika tahrik edilmiştir.

Ancak bu tahriki bizzat mahallî Hükümet bâzı telkinlere uyarak yapmıştır. Şöyle ki; günlerce evvelden başlayarak vilâyet dâhilinde örfi idare havasından da sert bir hava estirilmeye başlanmıştır. Ezeümle :

Yollar kesiliyor, seyahatler durduruluyor. Civar vilâyetlerden jandarma ve polis kuvvetleri celbolunuyor. Hoparlörler sık sık ihtarlar yapıp tehditler savuruyor, caddeler, yollar tamir bahanesiyle yer yer sökülüyor, çukurlar açılıyor, bîa kısım sokaklara vilâyet karayolları şefi tarafından (Kapalıdır) levhaları astırılıyor... Velhasıl insan oğlunun merakını ve teecessüsünü davet eden lüzumsuz ve yersiz bir harekettir başlıyor... Fakat bütün bu gayretlere rağmen halkın sevgi karşılması önlenememiştir.

Muhterem arkadaşlar...

Mâruzatımın burasına müsaadenizle bir not ekletmek isterim.

Vali tabii, açıktan açığa (İnönü'yü öldürmek için silâhları hazırlayınız ve hazırlatınız) diye mezdi. —

İşte bütün bu hazırlık; tecavüz sırasında elde bulunsun için yapılmış bir tertip idi. Hâdiselerin seyri bunu göstermiştir.

Diğer bir vesika :

Uşak Valiliğinden Müddeiumumiliğe cevaben yazılan 13 . V . 1959 gün ve Emniyet Şube I ve 641 sayılı yazıda (Uşak Valiliğinden tebliğ olunmuştur) Başlıklı emrin ki bu emir, heyetin Uşak'a gelişinde karşılanmasının suç sayılacağına ve hedef gözetilmeksizin ateş edileceğine dairdir, işte bu emrin belediye vasıtasıyla ve şehir hopörlörleriyle ilân ettirildiği bildirilmektedir.

İşte bir taraftan halk bu derece tazyik ve tehriç edilirken diğer taraftan da şehre civar vilâyetlerden akın akın jandarma ve polis kuvvetleri gelmektedir. Bu kuvvetler daha ziyade Denizli, Kütahya ve Afyon vilâyetlerinden celbolunmuşlardır.

Şimdi Uşak Valiliğinden müddeiumumiliğe cevaben yazılan 631 sayılı yazıya bir göz atalım, (Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanının Uşak'a gelmesi münasebetiyle civar vilâyetlerden yardımcı polis ve jandarma kuvvetlerinin celbolunduğu ve bunlar arasında vazife taksimi yapıldığı) bildirilmektedir.

Bunlardan başka şehrin havasını tehyicedici haberlerde var... Zabıtada izinler kaldırılmış... Toplananları vuracaklarmış.. gibi. Bunların bir rivayet değil, gerçek olduklarına dair delillere geçiyorum...

İşte Emniyet Müdürlüğünden, şubelere, trafik bürosuna ve karakola hitaben gönderilen keza evrak arasındaki 587 sayılı tamimin altındaki not. Numro 2 (Hafta izinleri 27 . IV . 1959 Pazartesi gününden itibaren ikinci bir emre kadar kesilmiştir.) Polis ve jandarma kuvvetlerine ayrıca 20 de bekçi ilâve olunduğuna dair madde (Bekçi teşkilâtından yirmi bekçi sabahleyin vazifelerini alacaklardır.)

Diğer vesika :

Valilikten Müddeiumumiliğe yazılan 633 sayılı yazıdan. (Topluluğun dağıtılması için daha önce civar vilâyetlerden polis ve jandarma kuvvetleri celbedilmiş, göz yaşartıcı bomba ve mermiler kullanılmıştır.)

Valiliğin bu yazılı beyanını; keza.

Evrak arasındaki; emniyet âmiri Ahmet Altan, baş komiser Saltok, komiser Şükrü Derek imzalı zabıt varakası da teyid etmektedir şöyle ki :

(Muhtelif mevkilerdeki halk kitlesinin dağıtılması için 5 kutu içinde on aded gaz bombası ve 10 aded gaz çivi mermisi olup bunların kayıttan düşürülmesi için iş bu zabıt varakası ile....) denilmektedir.

Başka bir vesika :

Mahkeme dosyası hazırlık evrakı zabıtname sahife 9 vilâyet jandarma kumandanının ifadesinde.

(Vali tarafından gerekli talimat verilerek bâzı yol ağızlarına Karayolları şefi tarafından kapalı işaret levhaları konulmuştur.)

Burada iktidara mensup bir zatın vâkı seyahatiyle alâkalı bir hususu da arz etmek isterim.

İnönü gelirken yollarda (Kapalıdır) işaretli trafik levhaları konadursun biz emniyet müdürlüğünden şubelere, trafik bürosuna ve karakola diye yazılan 587 numaralı emrin ikinci maddesine göz atalım.

(27 . IV . 1959 günü Sayın Devlet Vekili Muzaffer Kurbanoglu maiyeti erkâniyle vilâyetimize teşrif buyuracaklardır. Yolların daima trafiğe açık bulundurulmasının temini..... vesaire...) denilmektedir. Bu hali bir ibret lev-

hası olarak telâkki buyuracağınızdan katiyen eminim.

Bu levhaya Uşak'ta belediye hoparlörleri C. H. P. Genel Başkanının ve beraberindeki heyetin Uşak'a gelişinde karşılanmasının Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununa göre suç sayılacağı ve karşılamaya gelenler üzerine hedef gözetmeksizin ateş edileceği ilâve edilirken öte yandan Zafer Gazetesinin 28 Nisan günü Muzaffer Kurbanoğlu'nun şehrin methalinden itibaren büyük tezahüratla karşılandığını iftiharla haber verdiğini de ilâve etmek isterim.

O Kurbanoğlu heyeti ki İnönü'nün ziyaret edeceği yerlere hemen bir iki gün evvel uğuruyordu. Ve şayani dikkattir ki Kurbanoğlu heyetinin geçtiği yerlerde idari makamlar çeşitli yollardan kanun dışı tedbirler ittihaz ediyorlardı. Ezcümle her türlü seyahat hürriyeti tahkik ediliyor, ilçe ve illerde ana yollar barikatlarla kesiliyor. Motorlû vasıtaların geçmelerine mâni olmak için bazı yollarda tamirat bahanesiyle hendekler açılıyor. Trafik kontrolü mucip sebebiyle otomobillerin kamyonların otobüslerin kontak anahtarları alınıyor. Bütün istasyonlarda âdeta örfi idare hüküm sürdüğü intibamı yaratan keşif zabıta kuvvetleri bulundurularak vatandaşların istasyonlara girip çıkmaları menî veya kontrol altına alınıyordu.

Arz ettiğim resmî vesikalar ve kötü tahkikat Uşak'ta günlere evvelden beri nasıl bir tethiş havası estirildiğini ispata kâfi olsa gerektir.

Muhterem arkadaşlar; sırası gelince yine konuşmak üzere Uşak hâdiseleri ile alâkalı mâruzatımı bitirmek üzereyim. Şu malde Uşak istasyonunda Emniyet Umum Müdürü ile, diğer polis ve jandarma âmirlerinin gözleri önünde cereyan eden İnönü'nün canına kasdedici ve bir Dahiliye Vekili hesabına filhakika utanıncı bu tertipli ve iğrenç tecavüzlerden tek başına ve elinin tersiyle yardığı ağızları salıyalı gürhunun arasından geçerken nâmert ellerin arkadan attığı taşlardan birisinin başını yaralanmasıyla kurtulan İnönü'yü kompartımanda doktorlarla bırakıp biz suçlular hakkındaki tahkikat talebi önergemizde bahsedilen diğer mevzulara geçelim.

Dahiliye Vekili Namık Beyin, gazeteler ve Anadolu Ajansı vasıtasıyla yayınlanan beyanla-

rında, daha da ileri giderek - demin burada da ifade ettiği gibi - seyahata katılan milletvekilleri, valilere müracaat edip yollarda hâdiseler olacağını bildiriyorlar. Fakat seyahata devam hususundaki kararlarını değiştirmiyorlar. Binaenaleyh âtiyen tevellüdedebilecek hâdiseler bakımından umumi efkâra arz ederiz, diye beyanatlar veriyordu. Sözün burasında aklın, havsalanın alamıyacağı bir hususa işaret etmek istiyorum. Memleket dâhilinde seyahate çıkanlar yollarda bâzı hâdiselerin olacağını haber alıyorlar ve bunu yolları her türlü seyahate açık bulundurmakla vazifeli Dahiliye Vekiline haber veriyorlar. Dahiliye Vekili buna karşılık şayani hayret olduğu kadar korkunç bir soğukkanlılıkla, efendim yollarda hâdiseler olacağını nereden biliyorlar, o halde kendileri tertiplemiştir. Binaenaleyh âkibetlerine razı olsunlar ortada bizi alâkadar eden bir mesele yoktur, mânasına gelen bir tarzda ters bir mantık oyunu bu işten yakasını kurtarmak istiyor.

Arkadaşlar. Bu öyle bir ibret levhasıdır ki işgal ettikleri makamın hukuki nizam içindeki vazife icablarından, hareketlerinin neticelerinden zerrece fütur duymiyarak, «Ben Devlet idare ediyorum» diye böbürleneler hesabına vatandaşa sadece hüznün verir, elem verir. Ben, akıllı selimi olan, vicdanı pâk milletvekillerine başka ne söyleyeyim.

Muhterem arkadaşlar, arz ettiğim neşir yasaklarına rağmen, hâdiseler efkârı umumiyeğe süratle yayıldığından, seyahatin geri kalan kısmı halkın daha da çok sevgi tezahüratı arasından cereyan etmiş ve bâzı gayretkeşlerin Vekil Beyin de söyledikleri gibi; güzergâhta tatbik etmek istedikleri baskı ve yıldırma tertipleri İstanbul'a kadar vaz'ı sahne edilememiştir.

Sözümün burasında tahkikat talebi önergemizde bahsedilen İzmir'de valilikçe yasak edilen kongrelerden ve tahribedilen ayrıca da yakılmak istenen matbaadan bahsetmek isterim. Ancak bu mevzua girmezden evvel bir balo hikâyesine de garnitür olarak temas edeyim.

İnönü'nün şerefine İzmir'de bir balo tertibedilmişti. İzmir valisi, Emniyet Birinci Şube ifadesiyle ve 25 . IV . 1959 tarih ve 2592 numaralı yazı ile (Balonun bir siyasi toplantı mâna ve mahiyetini taşıması ve şehrin emniyet

ve aşayışı bakımından mahzurlu görülmesi sebebiyle ierasına müsaade edilmemiştir.) diye balonun yapılmasını menetmiştir.

Arkadaşlar, cümlemizin mahiyetini çok iyi bildiğimiz eğlence mahiyetinde olan bir balo toplantısına dahi tahammül gösterememenin en güzel delili ve sadece gülünç bir esbabı mucibe o kadar.

Cumhuriyet Halk Partisi İl Başkanı keyfiyeti 25 . IV . 1959 tarih ve 592 sayı ile Dahiliye Vekiline şikâyet yolu bildirilmiş ise de, tabii buna da aldırış eden olmamıştır. Çünkü baloya siyasi toplantı nazariyle bakılmıştır.

Gelelim kongreler meselesine :

Arkadaşlar, yapılması evvelden takarrür eden kongreler menedilmiştir. Ezcümle İzmir'de 1 . V . 1959 tarihli ve 51218/52 numaralı bir emirde, 2 . V . 1959 tarihinden 10 . V . 1959 tarihine kadar olan zaman zarfında siyasi partiler kongre ve toplantı yapamazlar, diye kongreler yasak edilmiştir. Şuracıkta arz edeyim ki, kongrede İnönü konuşacaktı.

Bu tamamen kanunsuz ve haksız bir tasarruftur. Çünkü Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanunu, parti kongrelerinin hangi şartlarla ve izne tâbi olmaksızın nasıl yapılacağını açıkça göstermiştir. Böyle olunca izne tâbi olmayan ve sair kanuni sebeplere tamamen uygun olarak aktedilmek istenen bir siyasi kongrenin, İzmir valisinin umumi zabıta yetkilerini de tecavüz etmek suretiyle menetmeğe hakkı yoktur ve olmamalıdır. Bu kongre yasağı Manisa vilâyetine de şâmilidir. Keyfiyet 1.V.1959 tarihinde Halk Partisi Merkez ve Grup Karma Kurulu üyeleri tarafından Dahiliye Vekâletine yıldırım telgrafla bildirilmiş ise de buna da aldırış eden olmamıştır. Makam sahibinde mesuliyet duygusu olmazsa bu gibi müracaatlere aldırış etmemesi tabiidir.

Gelelim Demokrat İzmir Gazetesi Matbaasının tahribine; mesulleriyle alâkalı delilleri vermek suretiyle bu mevzu geçiyorum. Demokrat İzmir Gazetesi İdarehanesi İzmir'de en göz önü bir yerde bulunmaktadır. Devlet daire ve müesseselerine, karakollara da çok yakın bir mevkidedir. Başka mühim bir not daha arz etmek isterim, Hâdiseden takriben altı ay kadar evvel D. P. Tepecik İlçe Başkanı İsmet Uç kongrede Demokrat İzmir gazetesi aleyhinde

uzun uzun konuşmuş ve sonra da Sayın Beşve-kile telgraf çekerek bu gazetenin susturulmasının icabettiğini bildirmiştir. Hâdisе sırasında başrollerde ve mütecevizlerin önünde işte bu zat bulunuyordu. Şimdi anlatalım. Gazete 2 . V . 1959 da intişar etmiştir. Uşak hâdiseleri hakkındaki neşir yasağı sabah 5,55 de tebliğ olunmuş ise de gazete daha evvel saat 5,30 da dağılmıştır. Bu gazeteler toplanıyor. Gazete Uşak hâdiselerini çıkarmak suretiyle ikinci bir tabı yapmıştır. Onlar da toplatılmıştır. Bu ikinci tabı toplamanın sebebi, il idare kurulunun kongreleri menetmek tasarrufunun kanunsuz olduğununun kaydedildiğine dair kararının neşredilmesidir. Arkadaşlar, müessif hâdisе işte bugünün akşamında cereyan etmiştir. Hâdiselerin başlaması saatından biraz evvel mütecevizler 200 - 300 kişi olarak Demokrat Partinin Konak Ocağı civarında toplanmışlardır. İl Başkanı ve İzmir Belediye Reisi Faruk Tunca sırf bir tahrik vesilesi olarak Demokrat Parti il binasına dinamit konduğundan bahsile, «Demokrat İzmir'i yakacaksınız, yıkacaksınız, kıracaksınız; sorgu sual yoktur, kimse hakkında takibat yapılmıyacaktır, mesul benim, marş» demiştir.

Muhterem arkadaşlarım; muhtelif alet ve vasıtalarla teğhiz edilmiş olanlar binanın önüne gelmiş, (Hainler, alçaklar burada, vurun, öldürün) diye tecavüzlere başlamışlardır. Camlar kırılmış, kapılar zorlanarak açılmış, makinalar tahribolunmuş, kâğıtlara benzin dökerek bina ateşe verilmiştir. Arkadaşlar, Vehbi Erkan isimindeki sivil polisın taşlar atılıp camlar kırılırken, «Etraflardaki binalara zarar vermeyin» dediği de tespit olunmuştur. Bu hâdiseler devam ederken ısrarlı telefonlara rağmen Devlet namına kimse bulunamamış, hâdisenin başlangıcından 15 dakika sonra Komiser Ahmet Fırat emrinde 20 kadar polis gelmişse de bunlar hâdisenin sonuna kadar mütecevizler arasında düdük çalmaktan başka hiçbir ciddî harekette bulunmamışlardır. İtfaiye yangın haberi verildikten 20 dakika sonra gelmiştir. Sözü burasında yangın mevzuunda mühim bir şey söylemek isterim. Sahipleri, yazarları ve sair personeli bina dâhilinde bulunduğu sırada bir binanın ateşe verilmesi kasten adam öldürmek teşebbüsü değildir de ne dir? Bunu takdirlerinize terk ediyorum. Dinamit mesele-

sine, gelince: Demokrat Parti il binası arkasındaki bahçede metrük bir limonluk vardır. Bu limonlukta filhakika bir patlama olmuştur. Bu patlamada kül ve baruttan müteşekkil bir har tuç kullanıldığı sonradan tesbit edilmiştir. Ancak bu tamamen tahriklere ve tertiplere bahane olsun için kendileri tarafından yapılmış başka bir tertiptir.

Muhterem Arkadaşlar... Uşak tertiplerinin muvaffak olmaması üzerine, Topkapı hâdiseleri, Kemal Aygünün o günlerde vilâyet konağını bir karargâh gibi kullandığı sırada eski Beykoz İlçe Başkanı Mehmed Çolakoglu'nu 3 Mayıs Pazar günü saat 21,00 sıralarında Beykoz Postahanesine telefona çağırmasıyla başlar. İstanbul hâdiselerine, benden sonra konuşacak olan arkadaşım temas edeceğinden ben bu kısma girmek istemiyorum.

Arkadaşlar; şimdi ben burada mâruzatımın neticei talep kısmından bahsedeceğim.

İnönü'ye Uşakta zabitanın himayesinde suikast tertib edildiği, valinin İnönü'nün vurulması için emir verdiği, arz ettiğim vesikalarla sabittir. Mürettep suikast, Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununa göre açılan dâva dosyasındaki zabıtname ve tahkik heyetine tevdiine âmâde olduğumuz resmî evrak asıl ve suretleri, zabıt varakaları ile sabittir.

Valinin, İnönü'nün vurulması emrini Dahiliye Vekilinden telâkki ettiği, valiliğin hususi kalem ifadesiyle Dahiliye Vekiline yazdığı keza sureti elimizde bulunan yazımın, alâkahıların medeni cesaret göstermediklerinden şikâyet yolu bahsederek duyduğu esefle sabittir. Ve Dahiliye Vekilinin kendisi aleyhindeki delilleri yoketmek gayretiyle de sabittir. Ayrıca hakkında şikâyet vukubulduktan sonra tertipler hakkında hiçbir tahkikat yapmadan şikâyetçilere suç isnadederek asıl vazifesi olan mesulleri araştırmaktan kaçınmış olması ile sabittir.

Dahiliye Vekilinin emir ve direktifi ile Uşak'a gönderilen Cemal Göktaş'ın, zabıtayı pasif hale koyduğu, hâdiselerin seyri karşısında başkaca izah istemiyen bir gerçektir. Demokrat İzmir Gazetesinin tahrib edildiği ve yakılmak istenildiği keza dâva dosyaları, tutanaklar ve zabitanın tesbit olunan tutumuyla sabittir. İzmir Valisinin kanunsuz olarak kongreleri yasak ettiği kendisinin resmî yazısıyla sabittir.

Burada tahkikat önergimizde bahsedilmiş olması itibariyle, mesuliyetin Başvekile sirayet derecesine de kısaca temas edeceğim;

Delilleriyle arz ettiğim bütün hâdiselere mutali bulunduğunda şüphe olmıyan Başvekilin, hattâ mebusların yaptığı müracaatlara bigâne kalması «Kendisine iki mebus telgraf çekmiştir,» bigâne kalması vahim hâdiselerin cereyanı sırasında kendisine çekilen telgrafı tabiatıyla Dahiliye Vekiline havale ettiği halde bu hâdiseleri mütaakıp Dahiliye Vekiliyle onun emri altında bulunanların mesuliyetleri aşikâr iken Hükümet Reisi sıfatıyla gereğini yapmıyarak bilâkis vekilin ieraatını tasvibeder bir durum takınması mesuliyete iştirakini göstermektedir. Şu halde arkadaşlar, Dahiliye Vekili Namık Gedik ile ona tebaen diğer alâkahılar haklarında suçları sabit görüldüğü takdirde Divanı Âliye sevk olunmak üzere Dahilî Nizamnamenin 169 neu maddesine dayanarak, verdiğimiz Meclis tahkikatı önergemizin kabulünü rica ediyorum. (Soldan, alkışlar, gülmeler)

Muhterem arkadaşlar; naçiz kanaatimece siyasi tarihimizin «Ege vakayii» diye yâdedeceği müessif hâdiselerin; bizim için, sizin için, herkes için bundan böyle tekerrür etmiyeceğini kim temin edebilir. Görüyorsunuz ki, tabîî ve mukaddes siyasi haklar kasıtlı ve tertipli tecavüzlere uğramıştır. Vatandaşlara karşı işlenen hususiyle tertipli suikast tecavüzleri yollarının Büyük Millet Meclisi tarafından kapatılması lâzımdır.

Bu kürsüden yemin etmiş insanlar olarak siz, biz, hepimiz çareyi elbirliğiyle bulmaya mecburuz.

Yüksek Mecliste biz, takrir sahibi olarak mesul Vekilin kötü tutumundan dolayı huzurlarınızda şikâyetçiyiz. Viedanlarımıza, insaflarınıza sığmarak vatandaşın can ve mal emniyeti için feryadediyoruz ve biz bu mukaddes çatının altındaki milletvekillerinden başka müracaat edecek yol ve usul bilmiyoruz. (Sağdan, bravo, sesleri) Hükümeti muhalefet şiddete sevk ediyor, diye düşünmek hatalı olur, yanlış olur. (Sağdan, bravo, sesleri)

Muhalefte mensup milletvekili olarak siyasi vazife görmek kanuni ve meşru bir haktır. Hürriyetlerin tahdid edildiği, vatandaşların can ve mal emniyetinin münselibolduğu bir memlekette ne rejim, hattâ ne de istiklâl payidar olabilir.

Bir Dahiliye Vekili ki, ağır itham altındadır, tahkikatla ithamın neticesi bir an evvel alınmalıdır ve kendisi de tahkikatı kolaylaştırmak için üzerine düşeni yapmalıdır.

Pek muhterem arkadaşlar; Büyük Türk Milletinin hizmetinde müşterek vazifeli olduğumuza inandığımız siz kıymetli milletvekili arkadaşlarımla huzurunda bütün bir samimiyetle konuştum. Vicdanlarınıza, vazife ve adalet duygularınıza hitap ve hattâ dehalet ederken tamamen garazsız ve ivazsız konuştum. Sadakatle mâruzatta bulunmaya çalıştım. Çünkü ben aynı zamanda hâdiselerin içinden gelmiş bir arkadaşımıym. Gözleri önünde coplar sallansın, silâh tehdidi altına alınmak istenen, Uşak İstasyonunda İnönü'nün yanına gidememeliğimiz için diğer arkadaşlarımla gibi bir küme ağzı salyalı sarhoş tarafından bir köşede tecrid edilip kollarından sıkılan bir arkadaşınız olarak konuştum.

Ben Alaşehir Kaymakamının «ben ne yapabilirim, Dahiliye Vekili emir verdi» dediğini istasyonda onun ağzından işiten, «müskül durumdayız, tazyik altındayız, içimiz paralanıyor, fakat ne yapalım emir aldık» diye gözleri yaşaran idarecilerin karşısında mephut kalanlardan birisi olarak konuştum.

Ben; tel örgüler arkasında, duvarlar gerilerinde, yol kavşaklarında, dağ geçitlerinde süngü, cop ve silâhla tutulan Türk vatandaşlarımla aksi sadalar halinde «hürriyet, hürriyet» diye feryat ettiklerini kulaklarıyla duyan, hazin tabloları ıslak gözlerle seyretmek betbahtlığına uğrıyan bir milletvekili olarak konuştum. Ben şehir ve kasabalardan kilometrelere uzaklarda vasıtalar muhtelif vesile ve bahanelerle seferden alıkonulduğu için uzun mesafeleri patikalardan koşarak katetmeye çalışanları görmüş olarak konuştum.

Ben, hâdiselerin ortasında kendisinden meddum olduğu zaman «hiçbir şeye muktedir değilim, aciz içindeyim» diyen gözleri yaşlı müddeiumumi görmüş olarak konuştum. (Sağdan bravo sesleri)

Ben; satılmış, kurulmuş, kafaları alkol ile döndürülmüş bedbahtları milletvekillerine musallat ettikten sonra pencere kenarına, duvar arkalarına gizlenmeye çalışarak yarattıkları facia sahnelerini zevkle seyreden resmî otoritelerin seviyesiz hal ve edalarını dehşetle görmüş bir milletvekili olarak konuştum.

Aylardan beri huzursuzluk içinde sabırsızlıkla bekleyen Türk milletinin mâsum intizarının temiz vicdanlarınızda mâkes bulacağı ümidiyle Muhterem Heyetinizi selâmhyarak huzurunuzdan ayrılıyorum. (Sağdan, alkışlar)

REİS — Arkadaşlar, bu mevzu hakkında söz söylemek isteyenlerin sayısı çoğaldı. Nizamnamenin 85 nci maddesi hükmüne dayanarak sözlerin bir lehte, bir aleyhte olarak konuşulması hakkında bir takrir vardır. Okutarak yüksek tasvibinize arz edeceğim.

T. B. M. Meclisi Yüksek Riyasetine

Tahkikat takrirlerinin müzakeresi sırasında Dahilî Nizamnamenin 85 nci maddesine göre bir lehte, bir aleyhte olmak üzere söz verilmesini arz ve teklif ederiz.

Trabzon Mebusu

Kayseri Mebusu

P. Sanaç

S. Hacıpaşaoğlu

REİS — Takriri reylerinize arz ediyorum. Tasvip buyuranlar lütfen işaret versinler... Tasvibetmiyenler... İttifakla tasvibolunmuştur.

Şimdi söz alanların isimlerini okuyacağım. Nusret Kirişcioğlu, Muzaffer Kurbanoglu, Burhanettin Onat, Nihat Halûk Pepei, Kemal Demiralay, Said Erding, Enver DüNDAR Başar, Selim Erengil, Kâmil Gündes, Baha Akşit, Şefik San, Turhan Feyzioğlu, Kemali Bayazıt, Sırrı Atalay, Hayri Çopuroğlu, Ali Rıza Akbiyikoğlu, Hasan Tez, Hıfzı Oğuz Bekata, Arslan Bora, Mehmet Hazer, Ferda Güley.

Şimdi birinci numarada Nusret Kirişcioğlu var. Buyurun efendim.

NUSRET KIRIŞÇIOĞLU (Sakarya) — Çok muhterem arkadaşlarımla, bu kürsüde biraz evvel peşi peşine iki zihniyetin iki ayrı tezahürünü gördük. Evvelâ Muhterem Dahiliye Vekilimiz meseleleri Türkiye Büyük Millet Meclisinde müzakere edilecek seviyede almak suretiyle hâdis hakkında etraflı izahat verdi. Meseleleri siyasi zaviyeden ele aldı, adli mercilerin salâhiyet hudutlarına tecavüz etmekten âzami derecede tevakkı etti. İşin aslı budur.

Burada siyasi mesuliyetler veya siyasi şahısların cezai veya malî mesuliyetleri üzerinde müzakere cereyan eder ve o yoldan deliller ikame edilir. Bundan hemen sonra İbrahim Saffet Omay'ı takrir sahibi olarak dinledik. Ben kendi-

lerini dinlediğim zaman içimden her hal bu kadar olamaz, başka arkadaşlar söyleyecek her halde dedim, yoksa dağ doğura doğura fare doğurdu hükmüne varacaktım. İbrahim Saffet Omay bir memleketin Başvekilini ittiham etmek için sadece kendi indî kanaatini ortaya koyup ondan sonra siz muhterem arkadaşlarımın vicdanlarına dehalet etmekten başka bir yol bulunmadığı halde valiler ve emniyet müdürleri ve belediye reislerinin hareketlerini ve fiillerini, burada tamamen adli mercilerin salâhiyetlerine hududuna tecavüz etmek suretiyle lime lime etti. Adliyeye hürmetkâr olan bir zihniyetle, adliyeye hürmetkâr olmıyan bir zihniyetin bu karşılaşması hakikaten ibret vericidir.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Maşallah.

NUSRET KIRIŞCIOĞLU (Devamla) — Osman Bölükbaşı her şeye facia der.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Maşallah dedim, sana yakışanı söyledim.

NUSRET KIRIŞCIOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, evvelâ takrir sahibi arkadaşlarıma iki hususu hatırlatmak isterim. Türkiye Büyük Millet Meclisi bir mahkeme değildir. Burada ne vali, ne hazır bulunmıyan, hazır bulunsa dahi müdahale etmesi mümkün olmıyan Emniyet Umum Müdürü ve emniyet müdürleri, ne belediye reisleri ve ne de ocak başkanları muhakeme edilir. Bunu böylece bilmesi lâzımdır. Saniyen, Meclis kürsüsünde veya 19 Mayıs Stadyo-munda çekilen nutuklarla mahkeme kararına istikamet vermek devri, C. H. P. iktidarı ile birlikte ve bir daha geri gelmemek üzere tarihin karanlıklarına gömülmüştür. Bunu da unutmamaları lâzımdır. (Sağdan, gürültüler)

REİS — Müdahale etmeyin efendim.

NUSRET KIRIŞCIOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, ikinci husus olarak, hâdiseleri Büyük Millet Meclisine getiriş tarzına temas etmek istiyorum. Sonradan yapılan tashihata rağmen dahi verilen takriri bir tahkikat önergesi olarak kabul etmek mümkün değildir. Çünkü, bu bir talep değil, bir ittiham mahiyetindedir. En ağır isnatlar, sanki tahkikata muhtaç hâdiseler değilmiş de, tesbit edilmiş sabit vakalarımış gibi burada zikredilmiştir. Beyanlardaki bu ithamlar tarih muvacehesinde sahiplerinin malı olarak kal-maya mahkûmdur. Çünkü kem söz sahibinindir.

Muhterem arkadaşlar, 3 ncü olarak hâdiseleri Büyük Millet Meclisine getirmeye cüret edenlerin mebde olarak kabul ettikleri tarihe dikkatinizi çekmek istiyorum. Gûya Uşak hâdiseleri diye bir mesele varmış ve bunun başlangıcı 1 Mayıs 1959 imiş.

Muhterem arkadaşlar, içtimai hiçbir hâdis 3 - 5 günün dar çerçevesine sıkıştırılıp hazırlanış-larından ve inikâslarından tecridedilerek mütalâa edilemez. Bunun aksine teşebbüs, haksız oldukla-rını bilenlerin ve milletin hakikatleri duymasın-dan korkanların kârıdır. 1 Mayıs 1959, Gülüyor-sunuz muhterem Çelikkbaş. Neden 29 veya 30 Ni-san 1959 değil, neden? Neden?... Hattâ neden 27 Ekim 1957 değil? Veya 14 Mayıs 1950 değil? İşin aslına gelince muhterem arkadaşlarım, (Sağdan, gürültüler) lütfen dinleyin, bugün hiç sinirlen-mek niyetinde değilim. (Sağdan, biz de değiliz sesleri)

İşin aslına gelince muhterem arkadaşlarım, 1 Mayıs 1959 Uşak hâdisesi diye müstakil bir me-sele yoktur. Bu bahis ne pahasına olursa olsun ye-niden iktidara gelebilmek hesabından başka hiç-bir hisse kıymet vermıyen bir zihniyetin bu mille-te 10 seneden beri hakikaten usanç veren uzun hikâyesinden sadece bir yapraktır. Bu zihniyet bizzat yaptıkları seçimle iktidardan düştükleri gün millet ekseriyetini gerilikte, gözü kapalı rey vermekle itham eden zihniyettir. Bu zihniyet 5 Ekim 1952 de İzmir'de, (zulüm var, Türkler zulme boyun eğmez, silâh bir defa patlarsa çok derin yaralar açar) diye halkı galeyana getirip Balıkesir'den yüzgeri çevrilen zihniyettir.

Nihayet bu zihniyet, 1957 senesinde Gazian-teb Belediye binasının üzerindeki Türk bayrağını indirip altı oklu bayrağı diken menfur eli tah-rik eden zihniyettir. (Soldan alkışlar, o tarafa bakma sesleri) (Sağdan gürültüler) Muhterem arkadaşlar; o sıralarda bâzı insanların söylediği sözlere temas ederken yüzler gibi bu sıradaki yüzlere, müsaadenizle bakayım. (Soldan o tara-fa bakma sesleri)

Muhterem arkadaşlar, son hâdiselerin iç yü-züne nüfuz edebilmek için hâdiseleri 1950 ye ka-dar geriye doğru adım adım takip ve teşhir et-mek faydalıdır ama ben maatteessüf işi bu ka-dar geniş tutamıyacağım. Ben yalnız Uşak hâ-diseleri denilen meseleyi de içine alan bahar ta-arruzlarına ve bunlara takaddüm eden memleket şartlarına temasla yetineceğim. O tarihte, ilerde

arz edeceğim sebeple, C. H. P. liderleri taarruz kararı aldılar. Bu defa müteâviz olduklarını saklamaya dahi lüzum hissetmiyorlar. Nedense böyle..

İşte o tarihlere ait kendi gazetelerinden bâzi manşetler. 9 Nisan «C. H. P. nin iç politika taarruzu başlıyor» 18 Nisan «C. H. P. iç politika taarruzu dün başladı. İlk taarruz ekibi Trakya'da». 22 Nisan «C. H. P. nin 2 nci taarruz ekibi Bursa'da». 28 Nisan «İnönü'nün gezisi büyük taarruz şeklinde olacaktır.»

29 Nisan «Büyük taarruz dün başladı, Ege büyük taarruzu».

Muhterem arkadaşlar her şeyden evvel (hangi gazete sesleri) Dünya gazetesi, diğerleri ondan aldığı için ve Dünya resmî gazeteleri olduğu için başlıkları ondan aldım.

Muhterem arkadaşlar; her şeyden evvel bu tertibin ilk plânına göz atalım, evvelâ Trakya mintakası, sonra Bursa civarı, ve nihayet Ege taarruzu biliyorsunuz, bir de zor görünce iptal edilen Karadeniz taarruzu.

Uşak, ilk defa bu tecavüze mâruz kaldığı halde, yine de bu vilâyet hedef değil; taarruz kararğâhı olarak ilân edildi, çünkü, Halk Partisi bu vilâyette seçimi kazanmıştı. Plân böylece meydana çıkıyor, İnönü yanına Halk Partisinin kazandığı vilâyetlerin mebuslarını alacak ve Demokrat Partinin kazandığı vilâyetler ve bölgeler üzerine taarruza geçecek. Gülünç bir manevra. (Sağdan gülüşmeler) Şimdi ne sebeple güldükleri ve nasıl gülebildikleri bence anlaşılmayan C. H. P. li arkadaşlarıma objektif olabilmek için bâzi noktalara temas edeceğimi ifade etmek isterim. Hakikaten arkadaşlarım objektif olabilmek için o tarihte acaba iktidar her hangi bir hareket ve karariyle bu taarruzlara sebebiyet vermiş midir? Bunu tetkik etmek icabeder. O tarihlere bir bakalım.

1. O tarihte dokuz senelik Demokrat Parti ieraatının ve dört Ağustos istikrar tedbirlerinin ferah verici neticeleri alınmaya başlanmış ve milletçe nihayet rahat bir nefes almaya başlanmıştır. (Sağdan gülmeler) Şimdi söyleyeceğime de gülebilin.

2. Yine o tarihte, dünya sulhu ve memleketimiz için büyük ve daimî bir tehlike teşkil etmekte olan Kıbrıs meselesi bütün dünya

sulh sever camiasına şeref, örnek ve ümit veren bir şekilde halledilmişti.

3. Yine o tarihten bir müddet evvel elîm Londra Uçak Kazası olmuştu. Ulvî hislerin küçük mülâhazaları bertaraf etmesinin hayırlı bir neticesi olarak muhalif, muvafık farkı olmaksızın bütün Türk Milleti (Zannediyorum istisnasız) bu uçak kazasında ölenlerin büyük elemelerini, kurtulanların büyük teselli ve sevinci içinde idi. Milletin lânetinden korkanlar bir müddet bu hislerin karşısına çıkamadılar. Öyle ki, memlekette yıllardan beri arzu ettiğimiz, huzur ve sükûn teessüs etmiş bulunuyordu. Fakat muhterem arkadaşlar; sükûnlu hava herkesin hoşuna gitmez; kurt dumanlı havadan hoşlanır derler. Nitekim bir fikir ve prensip partisi olmak hüviyetini çoktan gaib etmiş bulunan ve bu sebeple de mensuplarının hislerini bir kulüp taraftarlığı şuursuzluğu heyecan ve zihniyeti içinde tutmaya mahkûm bulduran C. H. Partisinin zimamdarları bu huzur ve sükûnun bozulmasını...

NEVZAT ARMAN (Adana) — Halt etmişsin.

REİS — Kim söyledi bu sözü?

NEVZAT ARMAN (Adana) — Ben söyledim. Bir parti ve mensupları bu derece tahkir edilemez.

REİS — Sözüünüzü geri alınız. Size bir ihtar veriyorum. Meclisin mehabet ve kudsiyetine hürmet etmeniz lâzımdır.

NEVZAT ARMAN (Adana) — Bir parti bu kadar hakarete hedef tutulamaz.

REİS — Size ikinci ihtar veriyorum. Sözüünüzü geri alın.

NUSERT KIRIŞCIOĞLU (Devamla) — Sözlerini geri almasına mahal yok. Kendisine sözüünü ret ve iade ediyorum.

Muhterem arkadaşlar. Bu hisler altındadır ki şuurlarını harekete geçmesinden korktular ve partilerinin dağılmasından ciddi olarak endişe ettiler. Fakat muhterem arkadaşlar, bu defa havayı bozmak kolay olmuyordu. Memlekette öylesine bir sükûnlu hava âdeta yerleşmişti. Ne kesilen kurbanlar, ne okutulan mev-

litler üzerinde yapılan küçük dedikodular, ne her zaman lâf bittikçe piyasaya sürülmesi mü-tadolan irtica tehdit ve isnatları bu havayı bo-zamadı. Hattâ o tarihlerde bir eski Başveki-lin «Demirperde gerisinden sokulmuş kimse-lerin din âlimi kisvesiyle köylere yayıldığı» yo-lundaki korkunç iftiraları geri tepen bir silâh gibi aleyhlerine tecelli etti.

MUSTAFA SARAÇ (Zonguldak) — Bura-da eski bir Başvekil yok.

NUSRET KIRIŞÇIOĞLU (Devamla) — Sa-raç biliyorsun eski partili de bulunabilir. Sa-bık Demokrat Partili vardır meselâ. (Sağdan «Çoğunuz sabık Halk Partilisiniz» sesleri)

Muhterem arkadaşlar; nihayet ortalığı ka-rıştırmak için fiilen harekete geçmekten ve Hükümeti tedbir almaya sevk ettikten sonra, bir mağdur edasiyle tazallumu halden başka çı-kar yol olmadığını hisseden C. H. P. âsi lider-leri mahut taarruz kararını aldı. Bunun se-bebi yalnız bu değildir. Diğer sebeplerini de sözlerimin sonunda ayrıca izah edeceğim.

Günün şartlarına göre her halü kârda mil-letin hissiyatını kollamak mecburiyetinde ol-dukları için Bursa ve Trakya'da birinci ve ikinci taarruz ekipleriyle denemelere giriştiler. Nihayet Ege taarruzu. Trakya ve Bursa ekipleri muvaffak olamadıkları için...

NUSRET DURAKBAŞA (Maraş) — Bun-da suç var mı yok mu, onu ifade edin...

NUSRET KIRIŞÇIOĞLU (Devamla) — Bu-rada siyasi meseleler konuşulur, siz de böyle yapın.

Ege taarruzunun daha renkli ve daha heyecanlı olması için efkârı umumiyyede, kanuni tedbirleri daha haksız gösterebilmek maksadiyle, İnönü'nün İstiklâl mücadelesine ait hatıralarının millete bir daha hâtırlatılmasında fayda görüldü. Evvelâ, o sırada Yunan Başvekilinin memleketimize bir dostluk ziyareti yapacağı (en hafif bir ifade ile) nazara alınmadan, belki de sırf bu sebeple kasten, o sıradaki tecavüz akımına Türk Tarihinin en şerefli ismi olan «büyük taarruz» ismi verildi. Sonra, İnönü Uşak'a varır varmaz, ilk söz ola-

rak eski hizmetlerini hatırlattı ve şu şekilde konuştu : (Ufak bir hâtıra, 37 sene evvel, burada, düşman başkumandanını bizim Başkumandana teslim ettim. Sanki, şahsan o teslim almışta Atatürk hazıra konmuş, gibi. Yapılan bu konuşmasının Atatürk'ün büyük nutku ve tarihi hakikatlerle hiçbir mutabakatı yoktu. Ama maksat zaten tarihten bahsetmek değil; millete eski hizmetleri bir defa da milletin başına kakmaktı.

Nihayet eski karargâhı İbrahim Saffet Omay'ın, biraz evvel tavsif ettiği gibi anayı evlâdından, karyı kocasından ayırma bahasına yapılan ziyaret ve Trikopolis'in kılıcı hikâyesi. (Soldan alkışlar) (Sağdan doğru değil mi sesleri) Doğru mu değil mi ona da geleceğim.

Ve eğer gazetelerin yazdığı doğru ise ertesini günü halkın galeyânı karşısında İnönü'nün şu sözleri : «Ayıp değil mi, şikâyetiniz nedir? Millî Mücadelede beraber dövüşmemiz mi?»

Görüyorsunuz ki, hep bir türlü ödenmeyen borcumuz. (Soldan bravo sesleri, alkışlar.)

Biraz evvel konuşan İbrahim Saffet Omay ziyaret edilen evin İnönü'nün eski Karargâhı olduğuna işarette naslı istical etti gördünüz.

Muhterem arkadaşlar, İnönü şüphesiz Türk tarihinde yer alacak bir insandır, yalnız burada iki noktayı akıldan çıkarmamak lâzım. Evvelâ bir kimse vatani vazifesini yaparsa vatanı olan borcunu öder, yoksa vatan kendisine ayrıca borçlanmaz. (Sağdan alkışlar) Bu bakımdan vazife yapmak insana şeref ve itibar verir ama, memlekete fenalık yapmak hakkını ve ya kanunlar üstüne çıkmak imtiyazını asla vermez. Bir şahıs çıksa bir milleti tek başına kurtarsa, o dahi diyemez ki, bu milleti ben kurtardım, iktidarı bana vermezseniz size rahat ve huzur vermem. Böyle bir iddia asla İnönü'ne yakışmaz ve vatanperverane olmaz.

Hatırlanması icabeden ikinci nokta şudur; İstiklâl mücadelesi Uşak hâdiselerindeki gibi istismar edilecek nispette tek bir insanın inhisarında değildir. Dünyaca malûmdur ki, Millî mücadelede ilk adımı atan rahmetli Atatürk olmuştur. Refet Paşa Samsun'a beraber çıkanlar arasında idi. Rauf Bey Millî Mücadeleye iltihak ettiği ve Kâzım Karabekir ve Ali Fuad Paşalar Mustafa Kemal ile fiilen irtibata geçtikleri sıra-

da, henüz İstanbul'da oturanlar vardı arkadaşlar. (Soldan; kim o, kimdi o, sesleri): İnönü...

Muhterem arkadaşlarım, bir noktaya daha temas edeceğim; büyük taarruz ismi kullanılırken dikkat edilmesi icabeden bir nokta vardır, büyük taarruz dendiği zaman rahmetli Atatürk'ten sonra akla ilk gelecek isim; herhalde İnönü değil Mareşal Fevzi Çakmak olması lâzımdır. İnönü'nün Atatürk'ün ve Mareşalın ölümünden sonra onların hatırasına karşı yaptığı haksız muameleler milletin hatırındadır ve çıkmıyacaktır. Buna rağmen İnönü'nün en büyüklerimizden esirgediği kadirşinaslık hissini göstermesine daima âmadeyiz...

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Yeter ki çekilsin...

NUSRAT KIRIŞÇIOĞLU (Devamla) — İnönü'nün çekilmesi değil, mazisine yaraşır şekilde hareket etmesi kâfidir. (Soldan bravo sesleri, alkışlar)

Muhterem arkadaşlar, ben mahkemelerin salâhiyet hududuna giren meselelere değil işin siyasi cephesine temas devam edeceğim. Garp Cephesi Kumandanının sabık hizmetlerini, nizam ve asayişe kasteden hareketlerin âdeta bir kalkarı olarak kullanmak isteyenlerin unutmaması lâzımdır ki, Millî Mücadele aşında bu vatan uğrunda hiçbir karşılık beklemeden kan döken can verenlerin şeref destanıdır. Ve rahmetli Atatürk'ün her fırsatta tekrarlamaktan iftihar duyduğu gibi Millî Mücadele topyekûn Türk Milletinin müşterek zaferidir. Onu kimsenin inhisarı altına almak had ve hakkı değildir. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar) Ve muhterem arkadaşlarım bu Millî Mücadelede en büyük çile geçenler de kendilerinin büyük taarruz diye isimlendirdikleri siyasi teavüzlerine sahne yaptıkları Ege bölgesinin kahraman evlâtlarıdır.

Muhterem arkadaşlar, bu iki noktaya böylece temas ettikten sonra, şimdi müsaade ederseniz aylardır memlekette propagandası yapılan ve en ücra köylere kadar yayılan iki iddiaya geçiyorum.

Güya, İnönü'nün canına kastedilmiş; güya, İnönü'nün başına taş atılmış. Biraz evvel burada konuşan tahrir sahibi, Valinin «Kan dökülebilir» dediğini, İnönü'nün hayatı pahasına dahi olsa vazife yapmalarını zabıtaya emrettiğini söyledi. Resmî evrakın istedikleri yerlerini okumak suretiyle, müphem mânalar çıkarmaya ça-

lıştı ve burada hazır bulunmayan, kendisini müdafaa etmesi de mümkün olmayan Emniyet Umum Müdürünü itham etti. (Sağdan, gürültüler)

Şimdi, söz hürriyetinin kahramanlarına rica ediyorum, kürsü hürriyetini bize lütfetsinler. Çok rica ederim bina taşlanır gibi seyretmeyin.

REİS — Tekrar tekrar rica ediyorum. Sıralardan konuşmayınız. Söz sıranız mahfuzdur.

NUSRAT KIRIŞÇIOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, şimdi hâdiselerin hakiki cephesine bir de biz temas edelim.

Valilik makamı 28 Nisandan itibaren halka belediye hoparlörleriyle aynen şunu tebliğ ediyor: «30.IV.1959 Perşembe günü yapılacak C. H. P. Uşak Gençlik Kolu ve ocak kongrelerinde bulunmak üzere Ankara'dan gelecekleri anlaşılan muhalefet partisi mensuplarının vilâyetimize gelişleri, ikametleri ve ayrılışları sırasında 6761 sayılı Kanun hükümlerine aykırı olan nümayiş, gösteri yürüyüşü ve sair teşebbüslerin zabıtaca derhal kanuni şekilde şiddetle menî ve ilgililer hakkında ayrıca takibat icrası zaruri bulunduğundan, bu gibi teşebbüslere asla mahal bırakmalarını kanunlara daima saygı ve kanun tatbikatçılarına her zaman yurttaşlık müzaheretini gösteren aziz Uşaklılardan önemle rica olunur.» Bu tebliğde nasıl olup İbrahim Saffet Omay'ın silâh ve ateş lâfının geçtiği mânasını çıkardığını benim için anlamaya imkân yok. Bu tebliğde bu iki kelime yoktur. Şimdi haklı olarak söylediği sözü huzurumuzda tekrarlıyorum. Kanununun icabı, zabıta kuvvetleri silâh kullanma salâhiyetini ayrıca haizdirler. Ama ben fiilî cepheye temas edip, hukuki cepheyi bir kenara bırakıyorum.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Kanun o hakkı vermiş.

NUSRAT KIRIŞÇIOĞLU (Devamla) — Sebatî Beyefendi ben bu kadarla iktifa edeceğim. Şimdi bir de ertesi günkü C. H. P. gazetelerine bakalım. Haberi aynen şöyle veriyorlar. «Uşak Valisi Gösteri Kanunu ihlâl edilirse halka ateş edileceğini hoparlörle bildirdi» Gazeteyi belki merak edecekler söylüyeyim. Bu cümleyi aynen 30 Nisan tarihli Dünya gazetesinden aldım. Görüyorsunuz arkadaşlarım, Uşak Valisi için ilerde uydurulacak yalanın zemini iki gün evvelin-

den nasıl hazırlanmak istenmiştir. (Silâh kelimesi geçmediği halde geçmiş gibi gazetede yazılmak suretiyle) fakat Allahın hikmeti, böyle yapılırken öbür taraftan «Vur emrini verme» iftira ve yalanın peşinen tasarlanmış olduğunu nasıl bizzat kendi gazeteleriyle tarihe tescil etmişlerdir.

Muhterem arkadaşlar, İbrahim Saffet Omay haksız iddiasını teyidedebilmek ümidiyle üç C. H. Partili aleyhine açılan Toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkındaki Kanun hükümlerine muhalefet suçu ile ilgili bir dâvada şahidolarak dinlenen üç şahidin, o dâva ile asla alâkası bulunmayan ifadelerinden medet ummuştur.

Derhal şunu kaydetmek isterim ki evvelâ bu ifadelerin ciddiyetine gerek Cumhuriyet Müddeiumumiliğince, gerek mahkemece inanılmamış olduğu içindir ki, bugüne kadar vazifeli mercilere resmî her hangi bir ihbar yapılmamıştır. Saniyen öğrendiğimize göre hâdis hakkında Vekâlet Teftiş Heyeti Reisinin bizzat yaptığı tetkik ile bu iddianın tamamen asılsız olduğu hukukan da tesbit edilmiştir. Buna rağmen tamamen muallakta kalmış olan bu ifadelerin tahlili Anayasa bakımından mahzurlu olmadığı gibi, ileride arz edeceğim gibi bunda üstelik fayda da vardır. Bu itibarla bu ifadeler üzerinde durmaktan kaçınmıyacağım. Ben de İbrahim Saffet Omay gibi bunları tahlil edeceğim. Peşinen ifade edeyim, yalnız kendilerini bâzı malûmata sahip zannetmesinler, bizim de bildiklerimiz var. Bu üç şahidin hiçbirisi söylendiği veçhile, Valinin İnönü'yü vurmaları hususunda kendilerine emir verdiğini mahkeme huzurunda ifade etmemişlerdir.

HAMDİ ÖNER — (Adana) — Etiler, zabıtta var.

NUSRET KIRIŞCIOĞLU (Devamla) — Hamdi Bey, senin dediğin zapta da geleceğim. Bu 3 şahidin 1.V.1959 tarihinde hâdisenin hemen akabinde, C. Müddeiumumiliğince alınan ifadelerinde de bu hususta her hangi bir kayıt yoktur. Bu ifadeler bilâkis iki C. H. P. li arkadaşımızla C. H. P. Teşkilâtını tertipilikle itham eder mahiyettedir. Duruşmada okunan ifadeler bu ifadelerdir. Filhakika üç şahsın hazırlık tahkikatının «Görülen lüzum üzerine» kaydıyla alınmış bulunan birer ifadeleri daha vardır. Ancak bu ifadeler ne gönderilen tali-

matnameye eklenmiş ne de mahkemede okunmuş.

HAMDİ ÖNER (Adana) — Okundu, tamamen teyidettiler.

NUSRET KIRIŞCIOĞLU (Devamla) — İşte iddiaların istinadetmek istedikleri bu ikinci ifadeleridir. Halen derdest bulunan dâva ile hiçbir alâkası bulunmadığı ve icrai bir hareket olmadıkça suç mevzuu bahsedilmeyeceği cihetle şahadetlerin bu kısımlarına temasta mahzur yoktur.

Takrir sahibi şahitlerin ifadelerini okudular. Belki sizler onu aynı alâka ile dinlememiş olduğunuz için tesbit edememiş olabilirsiniz, ben ifadeleri okumuyacağım. Yalnız bu ifadeler arasındaki mübayeneti müsaadenizle arz edeceğim. Bu adlî bir mevzu halinde bulunmadığı ve olamayacağı cihetle de temas etmekte her hangi bir mahzuru yoktur. Bu şahitlerden biri, ismine lüzum yok, mevzuubahis muhavere-nin Muhterem İnönü'nün kaldığı evden hem çıkışından evvel hem çıkışından sonra yapıldığını söylüyor. İkinci şahit aynı ifadenin yalnız İnönü'nün evinden çıkmasından sonra yapıldığını söylüyor.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — İsim söyle, isim söyle.

NUSRET KIRIŞCIOĞLU (Devamla) — Birinci şahit Adnan Çakmak, ikincisi; Abbas Yavuzoğlu, üçüncüsü Ali Kurma'dır. Bunlar rica ederim zapta geçmesin. Sırf soran C. H. P. liye söylüyorum. Bunu siz anlamayabilirsiniz Fethi Bey, Çelikbaş bakın yine gülüyor, her şey gülmekte olmaz, Fethi Bey.

Üçüncü şahit ise yine aynı konuşmanın, İnönü'nün ikametine tahsis edilen evden çıkışı sırasında değil, ziyaret edeceği eve girmesi sırasında cereyan ettiğini ifade ediyor. Bu ifadelerde hem ağız birliği hem de mübayenet vardır. Bu mübayenetler ayrıca izaha mahal bırakılmıyacak kadar sarihtir. Şimdi bunlar bir tarafa, bu şahısların, ayrıca bir vur emrinin olmadığına dair sarıh bir ifadeleri olduğunu İbrahim Saffet Omaydan öğrendik. Bir şahsın sarıh ifadeleri dururken, böyle mübayin olan ifadelerine neden itibar ettiklerini arkadaşlarımızın takdirine bırakırım.

HAMDİ ÖNER (Adana) — Siz hangi salâhiyetle bu zabıtları okudunuz. Mahkemenin bu

gibi şeyleri hafidir. Biz avukatız. Bunları söylemiyoruz.

NUSRET KIRIŞCIOĞLU (Devamla) — Ben de avukatım. Farkında olmadan sizinle karşılaşmış bulundum.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, bunların hepsi bir tarafa. Bu noktaya dikkatinizi bilhassa istirham ediyorum.

Bir an için bu beyanın ve buna müstenid şu iddianın doğruluğunu kabul edelim; bunun münakaşa yeri Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsü müdür? Mahkemedir. Neden adli mercilere başvuruyorlar da sokaklarda kahvelerde ve nihayet hiç alâkası olmadığı halde şu mukaddes kürsüde bu konuşmaları yapıyorlar? (Sağdan; gülüşmeler)

Telâşlanmaym; bunun sebebi aşikâr, millet de biliyor, çünkü ortada tahkiki mucip her hangi bir vaka yok, maksat tahkik değil sadece tahriktir. Ben eminim, bütün arkadaşlar da emindirler ki, eğer takibi mümkün olan adli bir vaka olsaydı aslâ peşini bırakmazlardı, işlerini bilirler onlar.

Muhterem arkadaşlar; C. H. bu bahsı kaparken şu noktayı ifade etmek isterim. Yine bu noktaya da dikkatinizi istirham ederim. Bir suikast emrinin sokak ortasında verildiği, veya verilebileceği iddiasında olana - Kendi liderlerinin tabiriyle - mercimek kadar akli olanlar inanmaz. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar) Sokak ortasında vur emri verilmez, gülünçtür bu gülünç.

Biraz evvel konuşan İbrahim Saffet Omay, namert eller tarafından arkadan atılan taşla yaralandığından bahsettiler. Fakat kendi tabirleriyle - Belki bir başka arkadaşı temas edeceği için - böyle bir mantık oyunuyla tafsilâttan kaçınarak namert eller tarafından taş atıldığından bahsetti. Bu mesele bu memlekette 10 av konuşuldu. Kars köylerinden, Edirne köylerine kadar her tarafta çalkandı. Bunu burada konuşacağız, ama benim söyleyeceklerim belki C. H. P. lileri üzecek.

Aziz arkadaşlarım, şimdi müsaadenizle İnönü'nün başına taş atılmış olduğu yolundaki iddiaya ben temas edeceğim. Bu mevzuda ne kadar geniş propaganda yapıldığını ve neler söylendiğini hepimiz biliyorsunuz. Hemen belirteyim ki, taş masalı merhamet yolu ile itibar ve rey kazanmak ümidinin hazin bir hikâyesidir. Bu hususta bir

dâva açamamış oldukları ve bugün de sükutu hak bakımından, hukukçular bilir altı aylık müddet geçmiştir, dâva açamıyacıklarını düşünerek bu mevzuda etraflıca incelemekte Anayasa zaviyesinden mahzur görmediğim gibi yapılan geniş dedikodular muvacehesinde mesele üzerinde durmayı gerek siyasi bakımdan gerek memleket menfaatleri bakımından fevkalâde faydalı telâkki etmekteyim.

Malûmuâliniz olduğu üzere, taş hikâyesi de birdenbire ortaya atılmadı. Bir gün evvel, parti binasından atılan bir bardak meselesi ele alınarak; bu yeni hikâyenin de zemini denendi ve hazırlandı.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Tamam tamam Nusrat Bey, bunu söyleme bari.

NUSRAT KIRIŞCIOĞLU (Devamla) — Bekle Feyziöğlü, bütün teferruatıyla izah edeceğim. (Gürültüler)

30 Haziran tarihinde, 40 küsur milletvekili ve - Dünya gazetesinde okudum, şaştım, bir miktar da Uşaklı talebe olduğu halde gelen İnönü'yü karşılıyan Halkçılar yol boyunca bâzı Demokrat Partililerin evlerini ve Demokrat Parti il binasını taşladılar. Evlerden bakan kadın ve çocuklara en iğrence el işaretleri yaptılar. Merkezin telkiniyle Demokrat Partililer bu çirkin hareketlere büyük sabır gösterdiler. İddia veçhile taşlama hâdisesinin Demokrat Partililerin her hangi bir tahriki neticesi olmadığı ve bu hareketlerin peşinen tamim edildiği D. P. binasına atılan çiçek demetinin içerisine itina ile yerleştirilmiş bir taşın ortaya çıkmasıyla de sabittir.

Güller atıldı, çiçekler atıldı, gazetelerin çiçekler atıldı dediği şeyler işte içinde taş bulunan bu çiçeklerdir.

Muhterem arkadaşlarım, parti binalarının taşlandığını gören bir demokratın nihayet kendisini tutamıyarak elindeki çay bardağını veya su bardağını aşağıya attığı ifade ediliyor. Bu bardak, gazete haberine göre bir gazetecinin başına gelmiş. Buna rağmen bu bardağın bizzat İnönü'ye atıldığı yazılmış, söylenmiş ve söylenmekte. Maksat hem parti binasını taşlamalarının ayıbını örtmek ve hem de hisleri tahrik suretiyle üstelik kârlı çıkmak. Bu noktayı böylece ifade ettikten sonra asıl hâdiseye geliyorum.

İnönü'nün başına taş atıldığı yolundaki iddianın külliyan yalan olduğunu anlamak için anlat-

tıklarını müşahhas olarak göz önüne getirmek icabeder ve Cumhuriyet Halk Partisi taraftarı gazeteleri okumak kâfidir. 2 Mayıs tarihli gazeteler tetkik edilince haberlerin aynı membalardan alındığını gösteren metin ve cümle mutabakatına rağmen tam bir mübâyenet içinde bulduklarını şimdi arz edeceğim şekilde sizler de anlayacaksınız. Mesele şu, maatteessüf halk İnönü'yü yolda tahkir etmiş, bâzı gazetelere göre İnönü otomobiline inip «Ayıp değil mi? diye halka bağırmış. Sonra kollarını açıp üzerlerine; «Çekilin, çekilin» diye yürümüş. Yine gazetenin tâbiriyle arz ediyorum, tuhaf bir tâbir, halk homurdanarak açılmış. (Sağdan : Nerede okudun, sesleri) Bunu Dünya'da okudum, daha neler okudum, onları da anlatacağım. (Sağdan : Gülüşmeler)

Bâzı gazetelere göre İnönü evvelâ gençlere dönüp, «Şikâyetiniz nedir?» diye sormuş. Tabii, bunu en iyi bilen insanlar içimizde ama, ben gazeteden arz ediyorum. Devam etmiş; «Sizi İkinci Dünya Harbine sokmamış olman mı, şikâyetiniz?» demiş. Sonra ihtiyarlara dönmüş; «Şikâyetiniz Kurtuluş Savaşında yanyana çarpışmış olmamız mı?» diye sormuş. Orada bulunan Demokrat Partililerin gözleri yaşarmış, göğüslerindeki Demokrat Parti rozetlerini çıkarmışlar ve «Paşam bizi affet» demişlerdir.

Yine bu C. H. P. li gazetelerin bir kısmına göre ise, halk açıkça en ağır şekilde hakaret etmiş.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Yalan.

NUSRET KIRIŞCIOĞLU (Devamla) — O sözü size iade ederim.

Ben görürüm Feyzioğlu, hem yukardan başka türlü görünüyor! Ha ha siz bile Fethi Çelikbaş. Yine C. H. P. li gazetelerden bir kısmına göre İsmet İnönü'nün başına yolda geriden bir taş atılmış, bâzılarına göre de İsmet İnönü'nün başına taş istasyonda atılmış. Bir kısım gazetelere göre İnönü yolda taş atıldığı sırada arkadaşın gelen kalabalığın itmesiyle, yere düşmüş; bâzı gazetelere göre ise bu yere düşme (Kelime kelime aynen alıyorum) tam trene bineceği sırada olmuş, bir kısım gazeteler ise bunlardan hiç bahsetmemiştir. Bunların en garibi 2 Mayıs tarihli Vatan gazetesidir. Bunun birinci ve beşinci sayfası birbirine mübayindir. Herkes telâkkinine ve mizacına göre yazmış, eğer C. H. P. li gazeteci İnönü'yü tehlikeler üzerine yürüten ve

halkı nedamete mecbur bırakan bir kahraman edasıyla tanıtmak istiyorsa hâdiseleri o yoldan tasvir ediyor. Yok, İnönü'nün mağdur gösterilmesi daha tesirli olur, kanaatinde ise ona göre mütalâa yürütüyor. İnönü'nün yere düşürülmesini münasip görmiyenler yazmıyorlar. Bu hâdise muvacehesinde unumi tepki daha ziyade olur, diyenler üstelik bir de İnönü'yü yere düşürüyorlar. İnönü'yü böylece tutalım, derken yerden yere vuran gûya taraftar olduklarını ilân eden bu gazeteleri tetkika devam edelim. Bunlardan bâzılarına göre taş atıldığı zaman İnönü'nün başında şapka var mı, bâzılarına göre başı açılmış. Bâzılarına göre taş çarpmış, bâzılarına göre sıyrıp geçmiş, bâzılarına göre ise sekmiş. (Soldan : Gülüşmeler) Aynı kelimeler. Bu gazeteler üzerinde duruşum, bunların en ufak bir hukuki veya fiili değeri bulunduğuna inandığım için değil, bunları yalnız ortaya atılan yalanların mektup örnekleri olduğu için ve bu mevzuat biraz evvel Saffet Omay arkadaşım iki kelime ile temas ettiği için hem ona cevap, hem de dedikodulara bir karşılık olması bakımından arz ediyorum.

Şimdi, bu değersiz haberleri bir kenara bırakıp, şu iddiaları gözümüzde canlandıralım. Taş gerilerden gelmiş. Bir C. H. P. Milletvekili doktor, zannediyorum Faruk Âyanoğlu Beyefendi'nin, maalesef hiçbir hukuki değeri olmayan raporuna göre, İnönü'nün başında bir milimetre derinliğinde ve birkaç milimetre uzunluğunda bir çizik görülmüş. (Sağdan gürültüler) Şimdi düşünelim, taş geriden geldiği için, Emin Bey, bir ceviz büyüklüğünde ise daha büyük yara açar. Taş daha büyük olursa Allah göstermesin kocaman yara olur. Şimdi viedanınıza sığınarak soruyorum; kötü niyetle taş atan insan, fındık cesametinde bir taş atmaz. (Soldan, gülüşmeler), (Sağdan, gürültüler) Taş atıldı ise, taş atana lânet edersiniz.

Görüyorsunuz muhterem arkadaşlarım, her iki iddia da yersizdir ve insafsızdır. İnönü'nün hayatına da kastedilmiş değildir.

Vatandaşların sorgusuz sualsiz kurşuna dizildikleri devir, İnönü'nün Muğlahıdır, o her şeyi yapar dediği devirdir.

TURGUT GÖLE (Kars) — 6 - 7 Eylül devri gibi.

NUSRET KIRIŞCIOĞLU (Devamla) — Bu devri yaşatanların bugün bize dönüp suikast

ile itham ederlerse onlara yalnız (Kişiyi nasıl bilirsin kendin gibi) demekle iktifa ederim. İnönü'nün başına, Allaha şükür taş atılmış da değildir. Vaki iktidar partisinin binasını gözü önünde taşıyanları, en ufak bir işaret ve müdahalesi ile, bertaraf etmek mümkün iken, kendisine yakışanı yapmayıp da bu hicabaver manzarayı sevinçle, tebessümle seyredabilen bir muhalefet liderinin başına gayrikasdi olarak dahi bir bardak veya bir taş isabet edebilirdi. Ama Allah'a şükür, diyorum ki böyle bir vaka olmamıştır. Burada şöyle bir fikir akla gelebilir. Şöyle bir sorulabilir. İnönü'nün başına taş atılmadı da, canına kastedilmedi de o halde neden bu yalan uydurulsun? Bu sorulabilir. Bu basit bir hesap meselesidir, muhterem arkadaşlarım. Cumhuriyet Halk Partisi propogandası pekâlâ bilir ki, Türk milleti mağdura acır, Türk milleti kendisine hizmet edenlere karşı kadirşinastır. Bu hisler tahrik edilebilirse efkârı umumiye iktidar aleyhine dönebilir. Ceza evleri levhaları önünde veya mahkûmlara hediyelik kitap ve saire alınırken resim çekilmesi, damat hapse girerken torununu öperken foto muhabirlerinin seferber edilmesinin sebebi nedir? (Sağdan ayıp sesleri) Yalnız C. H. P. pronogandasının unuttuğu bir nokta var bu kadirşinas ve merhametli millet iş başına getireceği insanları seçerken vakur insanları tercih eder.

Şimdi muhterem arkadaşlar, zabitanın 1 Mayıs günü Demokrat Partililere müsamaha ettiği yolundaki isnada geçiverim.

Bu iddianın ne kadar kıncı kelimelerle söylendiğini, İbrahim Saffet Omay tarafından bugün nasıl ifade edildiğini duydunuz. Takrir sahibi İbrahim Saffet Omay'a göre, suçlar vardır, bunlar zabıta tarafından korunmuştur. Zabıta İnönü'vü halk arasında yalnız bırakmak vazifesinden başka bir şey yapmamıştır.

Medeni cesarettten bahsettiler. O gün zabitanın gölgesi dahi vaktü dendiği halde zabitanın köse başlarını tuttuğundan bahsettiler Burada her sev bitti demiş bir emniyet mensubu...

Şimdi ifade edevim ki bu iddiaları, hizzat kendi beyanlarıyla tekzibedilmektedir. Sanki binbir nümayişle yola çıkıp ve türlü davetlerle milyonluk olan partinin secimi kazandığı bir vilâyette bir miktar taraftar tonlaması bir kıymet ifade edermiş gibi istayondan şehre ka-

dar olan 2 kilometrelik yolu bir saat 10 dakikada almış oldukları ile dün iftihar edenler kendileri değil mi? Zabıta halkçılara o gün mâni olmamış mı, mâni olmamışsa şikâyetleri nedendir? Yok eğer zabitanın gücü bütün gayretlerine rağmen fiilî bir netice almasına müsait bulunmuyorsa, bir gün sonra D. P. lilerin diyelim, halkın diyelim, dağılmamış olmasını neden fiilî imkânsızlığa vermezler de zabıta makamlarını ithama kalkışırılar? Yoksa kanunları ihlâlde C. H. P. si bir imtiyaz, bir inhisar sahibi midir?

Muhterem arkadaşlar, zabıta Halk Partilileri dağıtamaz, bu kendileri için bir iftihar vesilesi, zabıta D. Partilileri dağıtamaz, bu kendileri için zabıtaya bir iftira vesilesi... Böyle gülünç bir tezadolamaz.

Hakikatte bir Mayıs günü de onu takibeden günlerde de zabıta elinden geleni yapmıştır. Buna rağmen yine de çok üzücü hâdiseler cereyan etmiştir. İnönü'nün bu Ege taarruzu ve avdeti sırasında galeyana gelen halk tarafından fiilî ve kavli her türlü hakarete mâruz kaldığı maatteessüf bir hakikattir. Kendi gazete tâbirleriyle ifade edeyim; bâzı milletvekilleri de hırpalanmış. Gönül arzu ederdi ki; bunların hiçbiri olmasın. Hakikaten değil bir eski Reiscumhurun en mütevazi bir vatandaşın dahi yolda giderken hakarete mâruz kalmasını intae edecek hareketlerin vukubulmasını hiç kimse arzu etmez. Fakat unutulmanası icabeder ki; bir şeref ve itibarı koruma vazifesi en başta buna tesahüp iddiasında veya durumunda olanlara düşer. Tarihi şahsiyetlere ise vekar yararır. Bu hüviyeti taşıyanlar, nefislerini kin ve ihtiras ateşinden, iftira ve tahrik temayüllerinden korumak mecburiyetindedirler. O günkü neticelerden şikâyetçi olanlara, sormak isterim, eğer İnönü geçmişteki şeref ve itibarını bir kalkan gibi eline alıp 10 yıldan beri memleketi bir baştan bir başa tahrik edici konuşmalarla dolaşacağı yerde mazisine yararır bir şekilde hareket etmiş olsaydı bu üzücü hâdiseye vukua gelir miydi? Eğer İnönü; (Bütün kanuni ve fiilî barikatları yıkın) emriyle harekete geçip, bütün bir mintaka halkını tahrik etmemiş olsaydı o meşhur tecavüz akımından «korunmak hakkını istiyoruz» şeklinde can kaygısı ve telâşi içinde dönecek derecede mağlûbiyete nefisini mahkûm

eder miydi? Hiçbir insaf sahibi bu suallere «evet» diyemez. O halde tereddütsüz ifade edilebilir ki İnönü kendi kendine yapmıştır. Yahut da bu neticelerden kendisini bu taarruza razı edenlerin vicdanen mesul olması icabeder. (Soldan, bravo sesleri)

Muhterem arkadaşlar; şimdi için asıl mühim kısmına geliyorum. Sabrınızı suiistimal ettiğim için müteessirim. (Soldan, devam devam sesleri, dinliyoruz sesleri)

Muhterem arkadaşlarım; Uşak hâdiselerinde cana ve mala kasdedildiği iddiası bu memleketi yarü ağvara karşı küçük düşürecek mahiyette insafsız bir iddiadır. Bununla beraber Uşak hâdiselerini sadece dağılan bir partinin ayakta kalabilmesi için teşebbüs edilen siyasi bir manevrasından ibaret olduğunu da kabul etmek doğru olmaz. Bahar taarruzlarında hâkim olan hakiki niyetleri teşhis ve tesbit edebilmek için Cumhuriyet Halk Partisi Liderinin daha evvelki konuşmalarından bâzı cümleler okumama müsaadenizi istirham edeceğim :

İşte bunlardan birkaçı : «Şikâyet bu kadar genişleyince vatandaş için müşterek şuur haline gelmiş demektir, artık çare bulunması lâzımdır.» «Vatanı dişıyla, tırnağıyla müdafaa eden Türklerin insan ve millet öz haklarını feda edip köle gibi yaşayacaklarına ihtimal vermek sadece vahim bir gaflettir.» «İktidar ne kendisi rahat içindedir, ne de millete rahat vermektedir, bu katmerli rahatsızlıklardan kurtulmanın çareleri vardır.» (Soldan, doğru sesleri)

Şimdi muhterem arkadaşlarım, demin söyledim «doğru» dediler. Şimdi tekrar «doğru» diyorlar. Ben de şimdi soracağım; o tarihte seçim yapılmasına daha üç sene bulunduğuna göre çare nedir?

Seçime daha üç sene bulunduğuna göre bunun çaresi nedir?

KEMAL SATIR (Adana) — Dürüst hareket etmek...

NUSRET KIRIŞCIOĞLU (Devamla) — Görüyor musunuz?.. (Devam, devam sesleri)

Muhterem arkadaşlarım, seçime üç sene varken bu söz söyleniyor.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Serbest seçim, oraya gelecek misiniz?

NUSRET KIRIŞCIOĞLU (Devamla) — Çare, çare yine seçim deniyor. Üç sene sonraki

çareden o gün bahsedilmez. Bu çare burada açıkça söylenemediği gibi, dışarıda da açıktan açığa söylenemez. Ama bu çare kulaklara fısılanır ima edilir bu çare işte. Öylesine meşum bir çaredir. (Sağdan, nedir o sesleri)

RECEP DENGİN (Ankara) — Böyle şey düşünen yok bizde.

NUSRET KIRIŞCIOĞLU !Devamla? — Ona da geleceğim.

«Türk Milletinin sabır ve tahammülü ne kadar hesapsız derecede ise tepkisi ve karşı koyması başladığı zaman hareketleri de o kadar tesirli olacağına bütün tarih şahittir.

Bir ima :

«Türk Milletinin tarihinde, bir Nuri Sait hâdisesi misaline, bir Pakistan misaline gitmek çok tehlikelidir. !Sağdan, doğru doğru sesleri) Ve bir açıklama:

«Biz bir ihtilâl rejiminden geldik Türk Milletinin basiretine ve dirayetine güvendiğim için burada aynen tekrarlamakta beis görmediğim bu sözleri dinledikten sonra gayri ihtiyari olarak aklı bir sual geliyor: O halde emriniz paşam? (Soldan, gülüşmeler.)

Çok muhterem arkadaşlarım bir an dedikleri gibi farz edelim ki, Recep Dengin'in şimdi söylediği gibi ihtilâl kimsenin aklından geçmemiş; İnönü'nün de aklından geçmemiş olsun. Ama İnönü Başvekillik yapmış, Reiscumhurluk yapmış bir tarihi şahsiyet. Bu sözlerin efkâr üzerinde bırakacağı tesirleri hesaplaması ve bizim içte ve dışta mevcut menfur, hain düşmanlarımızın bu sözlerden istifade etmesi ihtimalini de aklı getirmemeli mi idi? (Soldan, bravo sesleri.) Düşünmedi, ama düşünebilecekleri düşünmek lâzımdı. İşte muhterem arkadaşlarım, bu bahsin Halk Partililer tarafından en az gülünebilecek kısmı bu kısımdır. İşte bahar taarruzları bu vahim sözlerle gelinmiştir. Bu sözlerin ifade edildiği zamanlarda ayrıca 1) o tarihte beynelmilî Komünizmin bütün faaliyetini Orta - Doğu'ya teksif etmiş olduğunu, 2) Komşumuz Irak'ın hâlâ kanı dinmiyen bir ihtilâlinin o tarihlerde vukubulduğunu 3) o tarihlerde yeni bir seçimin yapılmasına 3 seneden fazla bir zaman bulunduğunu 4) aynı İnönü'nün şu kürsüden gözümüze baka baka «Beni kızdırırsanız yapamayacağım şey yoktur.» diyecek kadar işleri ileri götürdüğünü unutmamak lâzımdır.

REİS — Efendim, biraz evvel alınan karar gereğince söz alan arkadaşların isimlerini okuyacağım. Şimdi sırası ile okuyorum.

Turhan Feyzioğlu; lehte mi, aleyhte mi konuşacaksınız?

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Lehinde konuşacağım.

REİS — Mazlum Kayalar (aleyhte), Kemali Bayazıt (lehte), Muzaffer Kurbanoglu (aleyhte), Sırrı Atalay (lehte), Burhanettin Onat (aleyhte), Hayri Çopuroğlu (lehte), Nihat Halûk Pepeyi (aleyhte), Ali Rıza Akbıykoğlu (lehte), Kemal Demiralay (aleyhte), Hasan Tez (lehte), Said Bilgiç (aleyhte), Hıfzı Oğuz Bekata (lehte), Enver Dündar Başar (aleyhte), Arslan Bora (lehte), Kemal Serdaroğlu (aleyhte), Mehmet Hazer (lehte), Orhan Ocakoğlu (aleyhte), Ferda Güley (lehte).

Bu minval üzere lehte, aleyhte gidecektir.

Söz Turhan Feyzioğlu'nundur.

Çok muhterem arkadaşlarım; hakikatler böylesine vaz'edilince suikast, cana veya mala mıdır, yoksa topyekûn bu aziz yurdumuzun emniyet, asayiş ve huzuruna mıdır. Bu cihet daha iyi anlaşılmalı olur. Memleketin iç ve dış emniyetine, zabıtasına, idaresine toptan huzur ve asayişine kasedenlerin, bir de üste çıkarak bu memleketi hükümet veya valiler emri ile, parti liderleri vurulmaya teşebbüs edilen geri bir memleketmiş gibi cihani âleme karşı teşhir etmelerini, tavsif edebilecek (bence telâffuzu mümkün) bir kelime bulamıyorum.

Bütün iftiralarını kemali nefretle kendilerine reddederim. (Soldan : Bravo sesleri, sürekli ve çok şiddetli alkışlar)

REİS — Turhan Feyzioğlu.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Çok muhterem arkadaşlarım; C. H. P. Meclis Grupundan 124 arkadaşımızın Başvekil Adnan Menderes ve Dahiliye Vekili Dr. Namık Gedik hakkında Meclis tahkikatı açılmasına dair takriri lehinde konuşmak üzere kürsüye gelmiş bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlarım; bu müzakerenin başında ilk sözü alan Dahiliye Vekili Uşak, Turgutlu, İzmir, ve Topkapı hâdiselerinin çok dışına taşmak suretiyle 1946 lara gitti, Zile hâdiselerine geldi, tekrar eski devre gitti ve hükümetin de elinde bulunan ve şimdi ceste ceste arz edeceğim resmî vesikalara müstenit ithamlara

cevap vereceği yerde, bir savcı edasiyle konuştu. Muhalefete, Halk Partisinin iktidar devrine çattı. Daha doğrusu, iktidar ve muhalefet devrine aidolmak üzere, Halk Partisine kendisince izafe ettiği bâzı vasıfları hedef aldı ve hücumuna geçti.

Muhterem arkadaşlar; evvelâ çok ehemmiyetli bir noktayı arz etmek isterim. Ben, Namık Beyin konuşmalarında, Uşak'ta, İzmir'de ve Topkapı'da yapılan tertipler için bir saik, bir izah buldum. Bugüne kadar, nasıl olur da, Hükümetin mesul Dahiliye Vekili elleri taşlı, sopalı, demirli ve ağızları küfürlü, içkili insanların tecavüzüne karşı vatandaşları kasten himayesiz bırakır? Nasıl olur da, açık suikast tertiplerine göz yumar diye hayretler içinde bulunuyordum ve hâdiselere bir izah tarzı bulamamakta idim. Fakat şimdi, Dahiliye Vekilinin sözleri arasında bir husus var ki, her şeye ışık tutuyor. Dahiliye Vekili, İnönü'nün Ege'ye yaptığı vazife gezisi, (Soldan, taarruz sesleri) hayır, bizim tâbirimizle bu seyahatin adı Ege vazife gezisidir.

SABRİ DİLEK (Trabzon) — Grupta taarruz kelimesinin isim babasıdır.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Yalan Sabri Dilek, serapa iftira.. Bunu da ispat edeceğim. Benim ağızımdan, sözlerimin sonuna kadar vesikaya müstenidolmıyan, kabili ispat olmıyan bir tek kelime çıkmıyacaktır. (Sağdan alkışlar)

Namık Gedik Bey dedi ki, İnönü'nün Ege'ye yaptığı seyahatin maksadı, kitle kitle halkı coşturmak ve bütün Ege halkını eski şöhretinin etrafında topharak hemen iktidara gelivermektir.

Hemen iktidara gelivermek! .. İşte arkadaşlarım, Dahiliye Vekilinin bu sözleri, yani bu seyahatin hedefinin Ege'de halk çoğunluğunu İnönü'nün adı etrafında toplayıp oracıkta iktidara gelivermek şeklinde konulan gülünç teşhis, bir vehim âbidesi olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi zabıtlarına geçmiştir. (Sağdan alkışlar ve bravo sesleri.)

Bir vehim âbidesi olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi zabıtlarına bu sözler geçmiş ve emsali görülmemiş derecede vahim tertiplerin sebep ve sâiki ilk defa olarak burada Türk milletinin önüne serilmiştir. Hâdiseleri aydınlatan bir pencere açılmıştır (Sağdan bravo sesleri ve

alkışlar) Vahim tertiplerin nasıl bir korku ve nasıl bir endişe ile yapıldığı, belki farkında olmadan söylenen bu sözlerle meydana çıkmıştır.

Muhterem arkadaşlarım, hepiniz hatırlarsınız. Bâlâ'da 14 - 15 yaşlarında birkaç köylü çocuğunun oyun oynarken yoldan geçen otomobile attıkları taşı «Cumhuriyet tarihinin en menfur suikası» diye millete ve dünyaya ilân eden aynı vehim değil mi idi? (Sağdan alkışlar.)

Muhterem arkadaşlar, 1957 seçimleri arifesinde Bâlâ'da cereyan eden hâdise bir çocuk oyunundan ibaretti. Cumhuriyet tarihinin en vahim ve en menfur suikası şöyle dursun, ortada suikadın gölgesi bile yoktu, ama ne yazık ki, Cumhuriyet tarihinin en vahimli Dahiliye Vekili, Dr. Gedik, mesuliyet sandalyasında oturuyordu.

Muhterem arkadaşlarım, yine aynı Dahiliye Vekili değil mi idi ki, Yüksek Heyetinize Beyoğlu İlçe Seçim Kurulunun 27 Ekim 1957 günü C. H. Partili zorbalardan tarafından basıldığını söylemişti. (Soldan doğru sesleri) Dahiliye Vekiline inanarak doğru diyen D. P. li arkadaşlarıma sorgu hâkiminin kararını okuyorum.

SELİM ERENGİL (İstanbul) — Doğru, doğru ben oradaydım.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Doğru demekte acele etmeyin. İşte sorgu hâkiminin 4 Temmuz 1959 tarihli men'i muhakeme kararının sonu... Bundan başka o kurulda vazife gören ve başında hâkim bulunan ilçe seçim kurulunun vazifesine müdahale ve cebir istimali cihetinin bizatihi mümkün bulunmamasına ve tahayyülden ibaret olarak tecelli eden iddianın yersiz görülmesine, tekrar ediyorum, tahayyülden ibaret olarak tecelli eden iddianın yersiz görülmesine ve bu suretle müddeabih suçların gerekli unsur ve şartları tekevvün ve tekemmül etmediği gibi ef'ali mezkûrenin ika edildiğini mutazammın bulunması icabeden delâli maddiyenin tamamen mefkur olmasına, dinlenen ve yukarıda yazılı olduğu vehile hâkim ve memurların suça mütaallik efaalin sebk etmediğine dair müttefikân vâkı şahaçetine ve maznunların tarzi müdafaaları ile tahkikatın cereyan tarzından mütehassıl ne-

ticesi itibariyle iddia edilen suçlardan mahkemeye sevklerine kâfi gelebilecek karine mahiyetinde olsa bile hiçbir sebep ve maddi delil elde edilememesine binaen.. «Görüyorsunuz, hâkim karine bile yok, hiçbir maddi delil yok, hepsi tahayyülden ibaret diyor. Muhterem arkadaşlarım, bu mevzularda temas etmemin sebebi, Dahiliye Vekilinin hâdiseleri Meclise ne kadar ters aksettirdiğinin resmi delillerini sizlere arz etmektir. Vekil yersiz ithamlar yapmasa idi buna mecbur kalmıyacaktım.»

Muhterem arkadaşlar: Vekil dedi ki : Usak'ta Cumhuriyet Halk Partililer kanunları ihlâl ettiler, Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununu çiğnediler. Uşak Mahkemesi, bu suçla mahkemeye sevk edilen Cumhuriyet Halk Partililerin hepsini, Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununu çiğnenmediği gerekçesiyle beraet ettirmiş bulunuyor. Soruyarım arkadaşlar, hükmü Dahiliye Vekili mi verecek, yoksa mahkeme mi verecek? (Sağdan, bravo sesleri, şiddetli alkışlar) Hilâfi mahkeme kararıyla sabit olan, yüzde yüz gerçeklere aykırı iddialar dahi burada bu kadar rahatlıkla tekrarlanırsa, henüz mahkeme kararına iktiran etmemiş birtakım hakikatlerin daha kolaylıkla reddü inkâr edilmesi tabiidir.

İşte size, hâdise günü İnönü'nün ne şekilde hareket ettiğini ispat sadedinde, birçok vesikalar içerisinden bir tanesini bir ışık penceresi açmak için, arz edeyim. Komiser Şükrü Berk'in adliyedeki ifadesi şöyledir : «İnönü parti binasından halka hitabında; benim için yorulmuşsunuz. Zahmetinize teşekkür ederim. Davetliler kongre salonuna buyursun. Topluluk dağılsın, rica ediyorum, dedi. Topluluk gerek çalışmamız tesiriyle ve gerekse İnönü'nün bu sözünün tesiriyle dağıldı.» İşte İnönü budur. Sizin tasvir ettiğiniz adam değildir. (Sağdan, şiddetli alkışlar)

Dahiliye Vekili Beyefendi, Zile hâdiselerinden de bahis buyurdular!.. Muhterem arkadaşlarım, biraz sonra başka bir tahkikat önergesi vesilesiyle Zile hâdiselerinin de iç yüzü perde perde huzurunuzda arz edilecek. Yalnız, Vekil Bey dokunmuş oldukları için, benim de bu konuya kısaca temas etmeme izin vermenizi istirham ederim.

Meşhur Kaymakam Tevfik Kurma, o gün Zile C. H. Partililerini itham ediyor. C. H. Par-

tilliler hakkında dâva açılıyor. Âmme şahitleri, polis memuru Şuayb Sami Akıncı ve Komiser Muavini Halil Yılmazkaya'dır. Âmme şahidi olarak gösterilen komiser ve polisten biri, Şuayb Sami Akıncı, adliyedeki ifadesinde şöyle söylüyor : «Maznunların her hangi bir toplantı tertibettiklerini bilmiyorum. Ben maznunlardan her hangi birinin bu toplantıyı tertibettiklerini görmedim, müşahede etmedim. Şurasını da söyleyeyim ki, bu toplantı, yani meydana gelen kalabalık, tertibedilmiş bir toplantı kalabalığı değildi. İnönü'nün Zile'ye geleceği o gün sabahtan itibaren ağızdan ağıza duyulmuştu ve esasen zabıta da sabahın erken saatinden itibaren Zile'nin içerisinde geniş tertibat almıştı. Bütün yollar, köşe bucak jandarma, polis, bekçi ve saire ile dolu idi. Halk, yani (dikkat buyurun) bilmiyen de, duymıyan da bu tertibat sebebiyle duydu, öğrendi. İnönü geldiği zamanda dükkânında bulunan, sair yerlerde bulunan halk kendiliklerinden parti binası önüne hücum edip toplandılar. Ben o gün işin başından sonuna kadar maznun Halk Partililerden hiçbirisinin toplantı, alkışlayın, bağırın, nümayiş yapın ve saire şeklinde bir tahrik ve teşviklerini görmedim ve esasen o toplantı boyunca hiçbir yerde kendilerini de fark etmedim.» Şimdi arkadaşlar, Komiser Muavini Halil Yılmazkaya'nın ifadesi. Hâkimin sualine cevaben, C. H. Partililerin bir toplantı tertiplemediklerini izah eden şahit, şöyle diyor aynen : «Kaymakamlık bizden maznunar hakkında takibat yapılmasını istedi. Biz de yaptık!...» Huzuru hâkimde Komiser Muavini Yılmazkaya'nın ifadesi aynen bu. Zabıtlara geçmiş, Temyizdeki dosyasındadır. C. H. Partililer hakkındaki beraet kararı da kesinleşmiştir, bakabilirsiniz. «Kaymakam, diyor, bizden maznunlar hakkında takibat yapılmasını istedi, biz de yaptık...» (Sağdan, gülüşmeler)

Şimdi muhterem arkadaşlar, Dahiliye Vekili, yüksek kararınız tecelli edineye kadar Dahiliye Vekili kalacak olan zat, Topkapı'da zabıtanın müdahalesinin pek kötü gelişmeleri önlediğinden ve zabıtanın İnönü'ye yol açtığından bahsediyor. Hâdiseler ne kadar ters aksettiriliyor. Topkapı mütecavizleri oraya polis himayesinde yerleşmişlerdir.

Muhterem arkadaşlar! İşte şurada bir resim var, sizlere göstermek için müsaadenizi istirham edeceğim. Çok uzaklardan da görülebilecek ka-

dar büyük bir resim. Topkapı yolunu gösteriyor.

(Turhan Feyzioğlu, büyük boy bir fotoğrafı göstererek ;)

Arkadaşlar, şu Topkapı yolunun boş hali. Kuleleri görüyorsunuz. (Gülüşmeler, gürültüler) (Soldan, çok güzel sesleri)

SABRİ DİLEK (Trabzon) — O yolu biz yaptık.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Yani, bu yolu biz yaptık, bu yolda istersek süikast da yaparız, demek istiyor Sabri Dilek. Sabri Dilek'in mantığı bu..! (Soldan, o senin mantığın sesleri, Sabri Dilek'in değil) Yolu biz yaptık, istersek yol da keseriz diyor. (Sağdan gülüşmeler, alkışlar)

Hâdises günü D. P. li bir kalabalık bu yolu kesmiştir.

Tahkikat açılırsa, bu kalabalığın nasıl ve kimlerin emriyle İstanbul'un muhtelif semtlerinden toplandığını vesikalarla ispat edeceğiz; bindirilmiş kıtaların nasıl topkapıya polis himayesiyle sevk edildiği Demokrat Parti kongrelerinde bu işlerin masrafları tesbit edilmiştir. Gazetelerde de yazıldı, Zeytinburnu konuşmaları. Zeytinburnu Kongresinde soruyor bir üye : Bu gösterilmeyen masraflar nedir, diyor Kendisine, bu parayı Topkapı hâdiselerinde sarf ettik, diye cevap verilmiştir. İşte İnönü'nün yolu böyle kesilmiştir. (Büyük boy ikinci resmi göstererek) Görüyorsunuz ki burada bir geçit yoktur. Otomobiller için, nakil vasıtaları için şöyle dursun; yaların geçmesi için dahi geçit yoktur. On dört yakın polis ve ondan daha fazla polis görevlisi, elleri palaskalarında hiçbir dağıtma teşebbüsü yapmadan İnönü'nün gelmesini ve kalabalığın ortasına girmesini beklemektedir. İnönü bu kalabalığın ortasına girdikten sonra kullandıkları silâhlardan işte size iki nümune. (İki sopayı Heyeti Umumiyeye göstererek) O gün kalabalıkta kullanılan bazı âletler elimizdedir, teşkilâtımız tarafından ele geçirilmiştir. Şuradan bakarsanız, döviz taşımaya yarıyan bir çitadır. Bu dövizde şöyle yazılıydı, «Sahte Paşa, geri dön geri, yoksa öleceksin bugün emi» Döviz elimizdedir. Sopanın çita gibi görünen tarafından başka bir hususiyeti var. Bu kalın sopanın bir tarafı demir kaplanmış, demir, vurunca öldürsün diye. (Şiddetli gürültüler) Şimdi arkadaşlar, Topkapı'ya ait elimizde pek çok resimler var. Onları da göstereceğiz.

REİS — Arkadaşlar, bir defa daha dikkatinizi çekiyorum, hâtibi bırakınız konuşsun. Sataşma yaparsanız asla müsamaha etmiyeceğim. Sükûneti muhafaza etmenizi rica ederim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, şimdi Kirişcioğlu arkadaşımızın sözlerinin bir noktası üzerinde kısaca durup, Dahiliye Vekilinin sözlerine geçeceğim.

Nusret Kirişcioğlu, gazeteleri huzurunuzda açıktan açığa hilâfî hakikat şeyler yazmakla itham etti.

RAUF ONURSAL (İzmir) — Sarapa yalan.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bir arkadaşımız da sarapa yalan, diyor. Adımızı bilmediğim için maalesef hüviyetinizi umumi efkârâ arz edemiyorum.

Nusret Kirişcioğlu diyor ki, şöyle olmuş, böyle olmuş, İnönü'nün düştüğü yeri biri şöyle göstermiş, bir böyle göstermiş. Birinin yazdığı ötekini tutmuyormuş. Arkadaşlarım biz oradaydık. Kirişcioğlu değildi. Şurada hazır bulunan arkadaşlarımızdan bir çoğu da, benim gibi o kalabalığın içine dalıp, trene girdiler. Atılan bir taş değil, bir taş yağmuru idi.

İsmet Paşa da, orada, o kalabalığı yardıktan sonra, arkadan taş yedi. Gazetecilerden altı yedi tanesinin alınında, kafasında, gözünde yara vardı. Taş yarası, bardak yarası, sopa veya yumruk yarısı. Yalnız İsmet Paşanın değil.

Alınları yarılmış, gözleri şişmiş, başlarına, dizlerine darbe yemiş gazetecileri burada itham etmek, Uşak hâdiselerine dair yazdıklarını inkâr etmek, gün ışığını inkâr etmek gibi bir şey olur. Bu sözlerinden dolayı ben Nusret Kirişcioğlu'na müteşekkirim. Bu kadar zavıf, perişan delillerle hakikatin ortaya çıkmasına yardım ettiğinden dolayı (Sağdan, alkışlar)

Kendisi de o gün taş, sopa yağmuru altında bu lunsaydı, gazeteci arkadaşlar gibi olup bitenleri az çok görebilmek, görebildiklerini yazabilmek ve fotoğraf çekebilmek için taş, sopa ve küfür yağmuru altında yüksek bir yere çıkmaz, kimbilir ne vaziyet alırdı. Belki gizlenecek bir yer arardı.

Gazetecilerin yazdıkları ve tesbit ettikleri hususlar taş yağmuru altında, binbir tehdit altında tesbit edilmiş olan şeylerdir. Bunlar dışında, hakikatleri tesbite medar pek çok zabıt varakası vardır elimizde. Demokrat Partili, Halk Partili ve tarafsız vatandaşların imzalarını taşıyan sayısız

zabıt varakası!.. Muhtelif siyasi kanaatlerde şerefli vatandaşların imzalarını taşıyan bu zabıt varakaları, kurduğunuz takdirde Tahkikat Encümeninin emrine âmâdedir. (Soldan, şimdi söyle sesleri) Kimbilir taş atmış, işler nasıl tertib edilmiş, resmî vasıtalarla gece yarısı nasıl, nerelerden adam taşınmış. Bunlar zabıt varakasıyla ayrı ayrı tesbit edilmiştir.

Şimdi geliyorum, şu «Büyük Ege Taarruzu» efsanesine.

Muhterem arkadaşlar «Büyük Ege Taarruzu» tâbirini hiçbirimiz kullanmadık. İsmet Paşa kullanmadı, Genel Sekreter kullanmadı, bu partinin mesul insanlarından bir tek arkadaş kullanmadı, burada gördüğünüz mebuslardan hiçbirisi kullanmadı... (Soldan : Gazetelerde yazılanlar neydi sesleri)

Gazetelerin yazdığı bizi ilzam etmez. İsteddiği adı verir bir siyasi vazife gezisine!..

OSMAN KAVRAKOĞLU (Rize) — Gazeteler doğru yazar. Şimdi sen söyledin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Gazeteler her halde Demokrat Partinin sahte Vatan Cephesine olsa olsa taarruz edilir diye bu ismi yakıştırmıştır. (Sağdan: Bravo sesleri) (Soldan : Bunun ne alâkası var sesleri.)

REİS — Arkadaşlar, hatibe bir noktayı tavzih ettireceğim. Sözünü geri almadığı takdirde reyinize müracaat edeceğim.

Hatip kürsüde konuşurken daima nezih bir şekilde ve lisan nezahetine uygun bir şekilde konuşması ve kimseye tecavüzde bulunmaması esastır. Şimdi bu «Sahte» sözünü ne maksatla söylediniz, izah ediniz. İzah etmediğiniz takdirde sözünüzü keseceğim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Hiçbir arkadaşımıza müteveccih bir hakaret bahis konusu değildir. Hakikatlerin meydana çıkması ve konuşmaya devam etmek imkânını bulabilmek için, bu noktayı tavzih edeceğim.

Reis Beyin de, Büyük Meclise arz edeceğim vesikalara ve delillere Meclisin muttali olmasını temin edecek bir yol ihtiyar edeceğinden eminim. Bendeniz de, kendilerinin vazifelerini kolaylaştırmak için sahte kelimesi ile Demokrat Partiyi kasetmediğimi tavzih ediyim. Demokrat Parti diye bir parti var, biliyoruz. Diğer taraftan son zamanda Demokrat Partiye dönen vatandaşlarla gûya bir vatan

cephesi teşkil ediliyor. Hakikaten böyle D. P. ye dönen gerçek vatandaşlar varsa, hele bunların şahıslarını hiç kasdetmedim. Ancak, bu vatan içinde, vatandaşları ikiye ayırarak bir kısmına Vatan Cephesi, bir kısmına Ehli Salip diyen ayırıcı ve sakat zihniyete taraftar olmadığımı arz etmek için bu sözü söyledim. «Şah-te» kelimesi daha evvel çok geçmiştir. Dahiliye Vekilinin partimize karşı vâkı ağır beyanları ile bunu mukayese edince, bizim sözümüz aynı **ağırlıkla olmamakla beraber**, bu sözü kullanılmamış farz etmenizi rica ederim. Ta ki konuşmama devam edebileyim. Ta ki, hakikatler söylenesilsin.

Muhterem arkadaşlar; bu «Ege taarruzu» sözünü hiçbir C. H. P. mesulü kullanmadı ama, Demokrat Partinin bütün mesul başları kullandılar. Ben size bir vesika daha arz edeyim. İşte burada İstanbul valisi ile teşkilâtımız arasında teati edilen yazılar var. İstanbul Valisi yazıyor: «Malatya Mebusu İsmet İnönü ve arkadaşlarının büyük taarruz namı vererek Ege'ye yaptıkları seyahatinin akis ve neticeleri malumdur.» İstanbul İl İdare Kurulu 4 Mayıs 1959 tarihli yazısıyla cevap veriyor, «Yazınızda sözü geçen Büyük Taarruz tâbirini partimize izafe edilecek hangi tebliğ, beyanat veya vesikadan çıkardığınızı tesbit etmemiz mümkün olamamıştır.»

Biz bu tâbiri hiçbir zaman kulianmadık, ama iktidar Dahiliye Vekilinin resmî tebliğinde kullandı, radyo da kullandı Anadolu Ajansı bülteninde kullandı!.. Başvekil bu tâbiri resmî demeçlerinde kullandı!.. Çünkü yapılan tertipler, iktidarın itina ile kullandığı bu sözün üzerine bina edilmek isteniyordu. Basma C. H. P. olarak verdiğimiz bültenler meydanda.. Bu bültenlerde, «Ege taarruzu» sözü yoktur; İnönü ve kırk arkadaşı Ege'de vazife gezisine çıkacaktır diye bülten vermişizdir.

Muhterem arkadaşlar, Dahiliye Vekili bir de, Büyük Millet Meclisi kürsüsünde ettiğiniz yeminler nerede kaldı dedi. Aynı suali ben de kendilerine tevcih ediyorum. Nerede kaldı bu kürsüden ettikleri yemin?

Anarşiden bahsediyor. Anarşi muhterem arkadaşlarımız Dahiliye Vekilinin anlattığı değildir. Anarşi kelimesinin mânası üzerinde bu Mecliste hepimizin ittifak etmemiz mümkündür. Bu bir ilmi tâbirdir. Anarşi, bir yerde lüzumlu otorite-

nin, lüzumlu Devlet kudretinin ortadan kalkmasıdır.

Muhterem arkadaşlarım, anarşi nerede vardır, nerede yoktur? Bir millî kahramana, bir parti liderine (Soldan, ooo sesleri), hattâ herhangi bir vatandaşa, meselâ, Dr. Namık Gedik bir geziye çıktığı zaman ona balkonlardan çiçek atılması, yaşa, varol denmesi, alkış tutulması, o memlekette anarşi vardır demek için kâfi değildir, Namık Bey. Ama saclarını bu vatan için ağartan bir insana (Soldan, oooo sesleri) veya herhangi bir vatandaşa sopalarla, taşlarla, küfürlerle hücum edildiği zaman polis kuvvetinin, zabita kuvvetinin mevcudolmaması, hele kasden âtil bırakılması veya zabita mevcut iken müdahaleden menedilmesi... İşte anarşi budur, arkadaşlar. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar), (Dahiliye Vekiline hitaben) Bunun mesulü de sizsiniz, Namık Gedik Bey.

Muhterem arkadaşlar; anarşinin mânası üzerinde anlaştığımız zaman, bir ihtilâf kalmaz. Fikirlerin konuşulmasından anarşi doğmaz, ak sakalları titreyen insanların, gözlerinden damla damla yaş dökülerek, «Yaşa Paşam, varol Paşam» diye haykırmasından, sevgiden ve saygıdan anarşi doğmaz.

Muhterem arkadaşlar; şimdi, toplantı hürriyetinin bugün bir anarşi yarattığından şikâyet eden arkadaşlarımıza, muhalefette iken kullanıp bugün kaldırdıkları toplantı hürriyetinden bahsedeceğim.

Bugün bu kürsüde, en ağır şekilde, en haksız şekilde itham edilen Demokrat İzmir Gazetesinden, D. P. nin nâşiri efkârı olduğu zamana ait bâzı yazılar okuyacağım. Demokrat Parti idarecilerinin gerçekten demokrasi yolunda olduklarını, samimî olduklarını sandığı devirde, bu gazete neşriyatıyla onları desteklemişti.

Demokrat İzmir Gazetesinde, D. P. İktidarı vekillerinden Osman Kapanı bakınız ne yazıyordu: «Bir memlekette vatandaşlar, bir hareket ve icraatı protesto makamında veya siyasi kanaatlerini izhar maksadiyle toplantı yapıp kütleye hitabetmek imkânını bulamıyorlarsa orada hürriyetten bahsetmek kadar abes bir şey olmaz.» (31 Mayıs 1949 tarihli Demokrat İzmir'den).

İşte o zamanki Demokrat İzmir'de bu idi. Demokrat İzmir yine aynı prensiplere sadık.

D. P. ricali!... Sıtkı Yırcalı ve Esat Budakoğlu arkadaşlarımızın imzasını taşıyan bir vesikaya da, hâfızalarını tazelemek için temas etmek yerinde olacak. 28 . III . 1949 tarihli D. P. Balıkesir İdare Heyeti raporundan bir pasaj : «Toplantılar ve mitingler, demokrasinin atan nabzı ve işliyen kafasıdır. Çünkü, dünyanın her yerinde halkın mutlak çoğunluğu, bir partiye âza olamaz. Partiler muayyen meselelerde hâdiseleri millet önünde münakaşa ederek çoğunluğu sağlarlar.»

Menderes'in İzmir'de 9 . IX . 1948 de İzmir Kordonundaki nümayişi göklere çıkaran şu sözlerini hatırlatırsak, şimdi mâsum bir sevgi tezahürünün anarşi diye gösterenlerin samimiyet derecesi meydana çıkar. Adnan Menderes, İzmir'in kurtuluş günü, D. P. nümayişinden mes'ut, şöyle diyordu : «İzmir Kordonundan sel gibi akan hürriyet yoleuları!.. Görüyorsunuz ki rakiplerimiz meydanı terkettiler!..»

Arkadaşlar; işte İzmir'de Kordon boyunda Adnan Menderes'i hürriyet havarisi sanmış olanlar, hakikati anlamışlar ve şimdi İnönü'ye «Hürriyet, hürriyet» diye bağırıyorlar. (Sağdan, alkışlar)

Daha enteresan, Menderes'in bizzat Uşak'da söylediği sözlerdir. 26 . III . 1947 günü, Uşak'da yapılan mitingte, Menderes konuşuyor. O «dikta-törlük idaresi» altında, Adnan Menderes'in Uşak'ta söylediği şu sözleri bakınız : «Demokrat parti, her yerde, şimdi burada olduğu gibi toplanıp hakikatleri ve memleket işlerini konuşabilmektedir, 26 . III . 1947, Uşak.»

Bir de Sayın Bayar'ın, 22 . VIII . 1948 de Çeşme'de verdiği nutka bakalım :

«Bir memlekette bu kadar çok toplantı olur mu?» diyenler bu sözleri hatırlasınlar. Baskı devri diye kötülen o devirde, Bayar şöyle diyordu : «bu ne büyük azim ve imandır ki, on binleri aşan kitleler halinde bu toplantıları yapıyoruz. Düşünelim ki, Yalnız İzmir vilâyeti teşkilâtımız, birkaç ay içinde 15 miting yapmıştır. Yine bu müddet zarfında arıca bucak, mahalle ve köylerde de daha küçük ölçüde, fakat pek çok sayıda mitingler yapılmıştır.»

RAUF ONURSAL (İzmir) — Neden? 1946 da reylerimizi çalmıştı. (Gürültüler, kes, kes)

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — «Partimizin buna benzer toplantıları.. (Soldan şiddetli gürültüler, kes, kes) Sabredin, görüyorum

ki artık Celâl Bayar'ın 1948 de ki sözlerine bile tahammül edemez hale gelmişsiniz, Celâl Bayar'ı bile dinleyemez hale gelmişsiniz. (Sağdan alkışlar) Dinleyemiyorsunuz, çünkü bugün Demokrat Parti Genel Başkanı bunun tam zıddı olan fikirleri savunuyor. Hazindir, hazin Artık... Bayar'ın sözlerine bile tahammül edemiyorsunuz sayın arkadaşım.

Bayar'ın sözleri bu kadar değil; ilâve ediyor «Bayar» «Partimizin bunlara benzer toplantıları, bütün yurt içinde yer yer yapılmakta ve devam etmektedir.» «22 . VIII . 1948» Çeşme nutku.

Muhterem arkadaşlarım, Dahiliye Vekili dediler ki, neden zabıtanın, 1 Mayıs günü istasyonda ve bir ev önünde yapılan tecavüze mâni olmadı diye şikâyet ediyorsunuz? Neden, 30 Nisan günü siz Uşak'a gittiğiniz zaman husule gelen topluluğa mâni olmadığından şikâyet etmiyorsunuz. Bize bu suali tevcih etti. Anlaşıyor ki iki hâdiseyi bir tutuyor, 1 Mayıs günü olanları hâlâ takbih etmiyor.

Muhterem arkadaşlar; daha önce de arz ettim : Bu iki hâdise çok farklıdır : Birinde çiçek atıldı, ötekinde taş atıldı. Birinde alkış vardı, ötekinde küfür vardı. Birinde etrafı sevgi sarmıştı, öteki içki kokuyordu. Biri halkın önlenemiyen sevgisinden doğmuştu, öteki gece yarısı tertiplerinin mahsulü idi.

Arkadaşlarım, bu suretle, Dahiliye Vekili tercihini de belli etmiş oluyor. 30 Nisan günü C. H. P. lilerin İnönü'ye karşı sevgi tezahüratına mâni olamadılar diye Emniyet Müdürü Çakmak'ı, yarbay Abbas'ı ve binbaşı Ali Kurma'yı oradan nakletti. Vekil sadece 30 Nisan gününden şikâyetçi.

Sadece birinci günden şikâyetçi. Çiçek atmaktan, sevgiden şikâyetçi!.. Bir millî kahramanın alkışlanmasından şikâyetçi!.. Dövülen gazeteciden, atılan taştan, yapılan küfürden, içkili tecavüzden şikâyetçi değil!..

Muhterem arkadaşlar, Nusret Kirışcioğlu, Uşak C. H. P. teşkilâtı mesullerinin D. P. binasını taşıdığını da iddia etti. Serapa hakikate aykırı!.. İnönü'ye D. P. binasından bardak atıldı, yuha çekildi. Bunun üzerine heyecana gelen binlerce halkı, C. H. P. idarecileri teskin etti. O gün saat beş sularında, D. P. binasını taşlamaktan ve hakareten sanık olarak Adnan

Çalıkoğlu arkadaşımızın muhterem refikalari, il ve ilçe başkanlarımız suçüstü mahkemesine verildiler. Bir doktor bir hanımefendi (Soldan 0000 sesleri) ve ilçe başkanımız Muzaffer Mert DAHİLİYE VEKİLİ Dr. NAMİK GEDİK — Atmadı mı?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Dahiliye Vekili «Atmadı mı» diye soruyor. Bunlar cürmümeşhut mahkemesine sevk edildiler, süratle. Fakat iki saat sonra, benim de avukat olarak bizzat katıldığım bir duruşmadan sonra, beraatle dâva düşmüş ve kısmen tatil edilmiş olarak, hiçbir takibe mahal kalmadan serbest bırakıldılar. Ve o gün bu dosya kapandı. Daha 30 Nisan günü, bu dosya kapandı. Dahiliye Vekili Bey, 30 Nisan'da D. P. binasına hakikaten taş atılmış olsaydı, bunların yakalarını bırakır mıydınız?... Kirişcioğlu, siz mahkeme kararına iktiran etmiş şeyleri söylüyorsunuz, diyor. Daha o gün mahkemenin düşme kararı sadır oldu. Cürmümeşhut mahkemesinden!.. Bizzat Demokrat partililerin ifadeleriyle iddianın tezatları sabit oldu. Yetkili organlar yeni dâva açmadı, beyefendi. Ben cübbe giydim, bizzat duruşmada hazır bulundum. Ortada ne D. P. yi tahkir, ne D. P. lileri taşlama diye bir şey yoktur. Bunlar 1 Mayıs nümayişi için bahanedir.

Bir de, muhterem arkadaşlarım, Kirişcioğlu (Neden İnönü'ye karşı yapılanlar için adliye-ye başvurmadınız) diyorlar. (Niçin mesul vekil hakkında mahkemeye baş vurulmadı?) demek istiyorsa, bu suali pek mesnetsizdir. Teşkilâtı Esasiye Kanununun 61 nei maddesine göre, İcra Vekilleri Heyetinden biri hakkında ancak T. B. M. M. de tahkikat açılır. Bu maddeye dayanarak bakanlar hakkında ispat hakkını reddedenler arasında Kirişcioğlu da vardır. 61 nei madde ispat hakkına mani olmadığı halde, o maddeyle ispat hakkının karşısına dikilirler. Sonra gelir, bizim vekille irtibatlı bulunduğumuz ve vekile bağladığımız bir fiilden dolayı, neden adliye-ye baş vurmuyorsunuz derler!.. 61 nei madde var da ondan. İspat hakkının karşısına diktiğiniz 61 nei madde. (Sağdan: Alkışlar)

Muhterem arkadaşlar, Dahiliye Vekili bir noktada çok haklı, o noktada kendisiyle beraberim. Bir beyanda bulundular. Siyasi teşekküller, dediler, çok büyük faydalar yapabilir,

fakat huzursuzluklara da yol açabilirler. Diyorlar ki, muhalefette olanlar iyi niyet basamaklarını çıkararak iktidara gelecek yerde, birtakım doğru olmıyan yollara baş vururlarsa bu caiz değildir.

Arkadaşlarım, sırası gelince bu meseleye de geleceğim. Ve bu hususta, zannediyorum Dahiliye Vekilinin dahi vehmi ortadan kaldıracak şekilde sarıh, beyanda bulunacağım, sizin ve milletin huzurunda!.. Şunu arz edeyim ki bizim genç demokrasimizin talihsizliği konusunda kendisi ile hemfikirim. «Esefle kaydedelim ki, bizim genç demokrasimizin büyük bir talihsizliği olmuştur.» dediler. Evet, Doğru!.. Ama bu büyük talihsizlik, bizim kanaatimizce, Demokrat Partinin Dahiliye Vekili olarak sizi bulmuş olmasıdır. (Sağdan, alkışlar)

Bu talihsizlik, basın hürriyetini, toplantı hürriyetini, radyo konuşmalarını basamak yapılarak, hürriyet merdivenlerini tırmanarak iktidara geçen insanların ardımızdan başkası gelmesin diye, basamakları birer birer kırmak ve merdiveni yukarı çekmek istemelerinden doğmuştur. (Sağdan, alkışlar) Talihsizlik budur.

Muhterem arkadaşlarım, İnönü'ye ve partimize teveh ettiikleri çok ağır ve yersiz ithamlar arasında, Dahiliye Vekili, tavuk bile kesemedikleri halde, adam öldürmekten bahsederler, dedi. (Soldan, Kemal Satır'dan bahsetti sesleri) Dahiliye Vekili, arkadaşımız Kemal Satır'ı Millî Türk Talebe Birliği yıllarından tanıır, ve iyi tanıır sanırım. Kemal Satır tavuk kesmeye muktedir mi, bilmem!.. Ama adam öldürmeye ve adam öldürtmeye asla muktedir değildir. Bilmem bunu kusur sayarlar mı? (Soldan: Ama keseceğim diyor, ne dersiniz?)

Şimdi, Uşak hâdiseleri hakkında, Dahiliye Vekilinin nedense temas etmediği, Kirişcioğlu arkadaşımızın da, yürütmek ümidiyle aralarında mübâyenet vardır diye bahsettiği resmî vesikalara geçiyorum. Bu vesikalarda elimdeki suretleri hâkim tarafından tasdikli ve pulludur. Her sayfası ayrı ayrı tasdik edilmiştir. Bunlar bizim haricen tuttuğumuz zabıtlar değildir. Bunlar adli mercilerin huzurunda tutulmuş zabıtlardır. (Soldan; «Sizin zabıtlarınızdır» sesleri) Bizim zabıtlarımız değil. Adli merci huzurunda, saveci ve zabıt kâtabi tarafından tutulmuş adli zabıtlardır. İşte mühür ve pulları!..

Emniyet Müdürü Adnan Çakmak'ın ifadesini okuyorum: «Vali, komutan ile bana da, İnönü'yü bırakmıyacaksınız, icabederse vuracaksınız, diye emir verdi. Bu sırada İnönü evden çıktı. Kapı önündeki kapalı bir otomobile bindi. Ben derhal giderek valinin emrini tebliğ ettim. O cevaben, «Ben bir vatandaşımı hususi zirarete gidiyorum. Hürriyetimi kimse tahdide demez.» dedi. Ben bu keyfiyeti postane önündeki valiye naklettim. İşte gidiyor, ne yapmak lâzımsa siz yapın... Vali derhal otomobiline binerek oradan savuşurken, emrini ve ateş edip vurmamızı tekrar etti.» (Soldan, «inanmıyoruz» sesleri) Bu resmî ifadedir. Başkalarını da arz edeceğim. Buna inanmıyoruz diyen arkadaşlarıma başka resmî deliller de arz edeceğim. Sabrediniz. Deliller bittikten sonra vicdanî hükmünüzü veriniz.

Yarbay Abbas'ın bu mevzuda yine adli merci önündeki ifadesi: «İnönü evden çıkıp otomobile bindi. Keyfiyeti valiye bildirdik. İnönü'yü gösterdik. O Emniyet Müdürü ile bana bırakmayın, vurun, ateş edin demekle beraber otomobile binip oradan uzaklaştı.»

Binbaşı Ali Kurma'nın ifadesini okumadan önce, muhterem arkadaşlarım, mübânenet diye öne sürülebilecek bir hususu arz edeyim : Bu vur emri sadece bir yerde verilmedi. Rıza Salıcı'nın evinden çıkılıp, bugün bir Demokrat Partinin evi olan eski Garp Cephesi Karargâhına gidiliyor. Ali Kurma ve bir kısım kuvvetler orada, Paşa caddesinde vazifeli, bir kısım kuvvetler ise Uşak'ın ana caddesi üzerinde Rıza Salıcı'nın evinin önünde. Emniyet Müdürü ile Yarbay Abbas ilk «vur» emrini orada, İnönü Rıza Salıcı'nın evinden çıkarken almışlardır. Ali Kurma'ya verilen emre gelince, o karargâh binası önündedir. Oraya Emniyet Müdürü ve Vali beraberce gitmişlerdir; orada verilen emir yeni bir emirdir. Mübânenet diye kaydettikleri şeylerin bir kısmı bundan ileri geliyor. Binbaşı Ali Kurma ve Emniyet Müdürü İnönü'yü göstererek, «işte eve gidiyor, ne yapmak lâzımsa siz yapın» demişler ve şu emri almışlardır: «Vuracaksınız, eve sokmıyacaksınız, aksi takdirde durumunuz kötü olur» diye bir emir veriyor, tehdid ediyor.

«Valiye verilen cevap şudur :» Biz nümayişe, toplantıya mâni oluruz, ama, adam vurmamız. Vurulacak zamanı tâyin ederiz. Ali Kurma

adliyedeki ifadesine şöyle devam ediyor: «O sırada Vali arabasını geriye sürerek oradan uzaklaştı, gitti.»

Resmî deliller bununla kalmıyor, arkadaşlarım. Bugüne kadar efkârı unumiyeye arz edilmiş olan bâzı ifade suretleri var. Bunlar da resmîdir.

Şimdi arkadaşlarım, jandarmanın ifadesi var. Orada hazır bulunan onbaşı ve erlerin ifadeleri var. Onların da ifadesine baş vurulmuştur.

Meselâ mükellef onbaşı İbrahim Ünlü'nün ifadesi : Vali tarafından açıkça vur emrinin Adnan Çakmak'a verildiğini, Ali Kurma'ya verildiğini, «sokmıyacaksınız, vuracaksınız, eve girdiği takdirde sonra sizin için iyi olmaz» dediğini, bu yüzden vali ile aralarında sert münakaşalar cereyan ettiğini, kendilerine bu sebeple, binbaşı emir vermedikçe ateş etmiyeceksiniz diye dolaşarak ayrıca tenbihatta bulunulduğunu söylüyor. Valinin otomobili ile İnönü'nün otomobili burun buruna gelince valinin otomobili geri geri giderek sokaktan çıkmış olduğunu izah ediyor. Giderken valinin, jandarmalara hitaben, «çocuklar bırakmıyacaksınız, vuracaksınız» diye ayrıca bağırdığını anlatıyor. Vali hızını alamamış, onbaşıya bile, «vuracaksınız» diye bağırmış!.. «Onbaşı İbrahim Ünlü'nün 3 Mayıs 1959 tarihli ifadesi.»

Şimdi, muhterem arkadaşlarım, bir noktayı daha arz edeyim : 6761 sayılı Kanunda ateş etmek vardır diyerek Dahiliye Vekili 6761 sayılı Kanuna göre emir verdim ve vali de bu kanun hükmüne istinadetti, diyebilir. Arz edeyim bu noktayı da.. Zihinlerde rüsup kalmasın. Tereddüt kalmasın.

Evvêlâ 6761 sayılı Kanun, hedef gözetmeksin ateş edebilmek hakkını verir, fakat (İnönü'yü vurun, bırakmıyacaksınız, eve sokmıyacaksınız) diye bir şahsı hedef tâyin ederek ateş etmek ve ettirmek hakkını vermez. 6761 sayılı Kanunda böyle bir salâhiyet yoktur. Vali, yetkisini kanundan almamıştır. O halde bu cesareti, nereden almış, bu yolda ona nasıl emir verilmiştir?

İkinci nokta; muhterem arkadaşlarım, şudur ve bu hususu kemali sadakatle sizlere arz etmeye mecburum. Yanımda, Faruk Ayanoglu ve İbrahim Saffet Omay'la, 30 Nisan günü öğleden sonra valiye gittik. Bu ziyaretten önce, Adnan

Çakmak ve Yarbay Abbas Bey, fevkalâde müteellim bir şekilde, İnönü'nün kaldığı eve geldiler ve bize - Kemali Beyazıt, Turan Güneş ve başkaları huzurunda - dediler ki, İnönü eski karar-gâhına hususi bir ziyaret yapacakmış, vali bunu menediyor.. Hayret ettik. Halk dağılmış, evin etrafında kimseler kalmamış, sokaklar bomboş. İnönü bir otomobile, kapalı bir otomobile binecek, yanındaki üç dört kişiyle birlikte, bir evden çıkıp diğer bir eve hususi bir ziyarete gidecek. Yollarda veya evin önünde toplanacak birkaç meraklı dışında her hangi bir kalabalık mevzu bahis değil. Çünkü halkın bu ziyaretten haberi bile yok. Buna rağmen vali emir vermiş ve göndermiş bu zevatı. Emri tebliğ ettiler. Çok müessir ve müteellim bulunuyorlardı.

«Çok katîdir aldığımız emir.» dediler ve «Rica ediyoruz; ne yapın, yapın, çıkmasın evden İsmet Paşa» diye ısrar ettiler!. Bu nasıl iştir, bu ziyarete mâni olacak hüküm nerede?.. Toplantı yok, karşılama bile yok. Her şey sükûnet içinde cereyan edecek!. Bu hususta kendilerine teminat da verildi. Bunun üzerine «Valiyle konuşun» dediler. Kalktık, gittik, İbrahim Saffet Omay, Ayanoğlu ve ben. Vali Emniyet Müdürlüğünde idi. Gazetecilerden Nedret Selçuker ve Orhan Birgit de orada bulunuyorlardı. Bizim valiyle konuşmaya gittiğimizi görünce onlar da bizimle geldiler. Hep birlikte valinin bulunduğu odaya girdik. Konuştuğumuz mevzular mahremiyete intikal edince, vali bizi yalnız bırakmalarını, mebus olmıyan iki arkadaştan rica etti. Onlar da odayı terk ettiler.

Valinin bu uzun mülâkatta bize söyledikleri gayet açıktır arkadaşlar. Evvelâ, en kesin bir şekilde «İnönü evden çıkmıyacak.» dedi. «Yazılı bir emir verebilir misiniz?» dedik. «Hayır» dedi. «Böyle bir şifahi emir hangi kanuna dayanıyor?» diye sorduk. «Ben de emir aldım.» cevabını verdi. Mülâkat uzadıkça, böyle kanunsuz bir emre uymanın mecburi olmadığını ve İnönü'nün de belki böyle bir emre ittiba etmeyebileceğini izah ettik. İsrarla bu emrin mesnedini izah etmesini rica ettik. Hukuki münakaşalar neticesiz kaldı. Vali, nihayet, başka bir tonla : «Sizden rica ediyorum, bu ziyarete mutlaka mâni olun. Size hepsini söyleyemem, ama çok vahim hâdiseler olabilir.» dedi. Aynen sözlerini tekrar ediyorum. Cenabı Hak var ve

bu salonda, karşınızda şahitleri var, Uşak Valisi bizlere, üç arkadaşta şu imayı yaptı : «Öyle hâdiseler olacak ki, Turhan Bey, siz benim okuduğum mektepte profesörlük ve dekanlık ettiniz, inanınız öyle hâdiseler olacak ki, ben Uşak Valisi olarak ömrünün sonuna kadar kendimi affetmiyeceğim. Sizler de kendinizi vebalden kurtaramıyacaksınız. İsmet Paşaya gidin söyleyin, dışarı çıkmasın.» Kendisine derhal mukabele ettik. Dedik ki : «Vali Bey; elçiyeye zeval yok, bu sözlerinizi Paşaya nakledeceğiz, fakat ricanızı kabul edip etmemek kendilerinin bileceği bir iştir. Bu sözlerinizin altında açık bir tehdit var. Siz açıkça İnönü'nün çok vahim bir tehlike karşısında bulunduğunu ima ediyorsunuz. Bu, vaktiyle Balıkesir Valisinin yaptığı konuşmaya pek benziyor. Fakat ondan çok daha ileri bir mâna ve tehdit taşıyan bir konuşmadır. Biz sokağa bakıyoruz, hiçbir hâdise emaresi yok. Sizin bildiğiniz bir tehlike varsa söyleyin. Bir otomobilin bir evden bir eve gitmesine mâni olacak bir husus görmüyoruz. Elinizde bu kadar zabıta kuvveti var, daha bu sabah on binlerce insanın çokunluğuna rağmen hâdise olmadı. Şimdi de olmaz. Tedbirlerinizi alınız. Bu şekilde bir tehlikeyi sizden duyuyoruz ve yine size ihbar ediyoruz, vazifeniz ölmektir.» dedik. Oradan ayrıldık ve eve geldik. Evvelâ sekiz on mebus aramızda konuştuk. İsmet Paşanın vahim bir tertip karşısında olabileceğini, valiyle konuşmamızdan böyle bir his aldığımızı bu arkadaşlara anlattık. Mütereddit idik. Sonra durumu İnönü'ye naklettik. İnönü «Ben bir vatandaş olarak buraya gideceğim, ama bir defa daha sorun, ev sahibi bu ziyareti istiyor mu? Meskenidir, istemezse gitmeyiz; buyurun derse gideriz. Her vatandaşın tabii hakkını kullanmaktan bizi kimse menedemez. Hayatımız bu yolda sona erecekse, varsın ersin.» dedi. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar)

İşte arkadaşlar «vur» emri bu işaretlerin, bu tehditlerin ardından geldi. Dahiliye Vekili bu hususu söylemiyor. Vali bu emri vermiştir, demiyor. Vermemiştir de demiyor. Vali bu emri vermiştir, ama emir bizden, gelmemiştir. Yetkisini tecavüz ederek kendiliğinden hareket etmiştir, demiyor!. Bunların hiçbirini söylemiyor. Mevzudan uzaklaşarak Zile'den bahsediyor, tavuk kesmekten bahsediyor, daha öteye gitmiyor.

Şimdi, Uşak'ta olup bitenlerin Dahiliye Vekiliyle irtibatı nedir? Bunu da tesbit etmek lâzımdır. Aksi takdirde Yüksek Heyetiniz karar vermekte güçlük çekebilir. Size bir vesika okuyacağım. Validen Dahiliye Vekiline gönderilen 18 Mayıs 1959 tarihli, «Zata mahsus ve gizli» yazısının 5 nci maddesinin 7 nci sahifedeki fıkrasında...

SABRİ DİLEK (Trabzon) — Gizli mi bu yazı? (Gürültüler) Nereden aldınız?...

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bugüne kadar gizli idi... Ama T. B. M. M. den ve milletten gizli kalmamalıdır.

HAMDİ ÖNER (Adana) — Bu suçtur. Suç gizli tutulur mu? (Gürültüler)

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Nereden aldığımız meselesine gelince; tahkikat açarsanız söyleriz. (Sağdan, gülüşmeler, bravo sesleri, alkışlar.) Vesikalar bizim Meclis Grupumuza gelir. Vatandaşlar ulaştırır... Mesele orada değil. Dahiliye Vekili çıkıp da böyle bir yazı yok diyor biliyor mu? Diyemez. Bu yazı yazılmıştır.

Şimdi, fıkrayı okuyorum :

«Yüksek direktifleri gereğince - Vali yazıyor - 6761 sayılı Kanununun maddesi mahsusasına dayanılarak verilen emirler, yukarıda ismini arz ettiğim zabıta âmirleri tarafından icra edilmediği gibi, alkabinde de karşı tarafa ulaştırıldığı bir hakikattir.»

Yani, «Bu gizli ve zata mahsus» işaretli yazıda vali diyor ki : «Ben emir verdim; yüksek direktiflerinize uyararak vurun dedim; ama zabıta âmirleri itaat etmediler; ve üstelik her şeyi karşı tarafa da bildirdiler» diyor. «Tarafsız» vali, «Karşı taraf» tan bahsediyor.

İşte adliye zabıtlarını ve 2 şerefli subayla bir emniyet müdürünün şahadetini teyideden zata mahsus yazı!... (Sağdan, şiddetli alkışlar)

Arkadaşlarım, size bir vesika daha okuyacağım : Tarihi 8 Temmuz 1958 Uşak Valisi İhan Engin'den Dahiliye Vekili Dr. Namık Gedik'e gönderilen şifreli yazı : «Telefon emirlerinize tamamen riayet edilmiş ve âzami itina gösterilmiş bulunmasına rağmen» ... Tekrar ediyorum : «Telefon emirlerinize tamamen riayet edilmiş ve âzami itina gösterilmiş olmasına rağmen, 18 Mayıs 1959 günü vilâyet kaleminden zata mahsus yazılan mahrem yazının 5 nci maddesinin yedinci sayfasındaki fıkrasında arz edildiği üzere Emniyet Müdürü Adnan Çakmak, Abbas Yavuzdemir ve Binbaşı Ali Kurma, tarafımdan önce verilen

ve hâdisе sırasında bizzat verdiğim şifahi emirleri medeni cesaretle göstererek yapmaktaki aciz ve ihmâl göstermeleri şahsımı müşkül duruma düşürmüş bulunmaktadır.» İşte size vesika. (Sağdan, bravo sesleri ve alkışlar)

Şimdi soruyorum muhterem arkadaşlarım, Meclis tahkikatı açılması için mutlaka bir mesul vekili, gece yarısı bir muhalefet liderinin evinin penceresinde tabanra tutarken mi yakalamak lâzımdır? Meclis tahkikatı açmak için کافی delil varsa, Meclis tahkikatı açılır. Deliller tahfil edilir. Hakikat meydana çıkar. Bakalım daha sizin de bilmediğiniz, bizim de bilmediğimiz, ama Dahiliye Vekilinin bildiği ne gibi hakikatler var? (Sağdan, alkışlar)

Şimdi muhterem arkadaşlarım, şu sual hatıra gelebilir : Emir kanuna aykırı da olsa, İsmet Paşa gitmemeliydi. Niçin, Valinin emrini dinleniyerek, eski karargâhı olan evi ziyarete gitti. Bunun da cevabını, kolay kabul edilmesi için, Menderes'in muhalefet yıllarındaki şu sözleriyle vermiş olacağımı : «Resmî sıfatı olan kimselerin verecekleri her emrin behemehal yerine getirilmesi kanun icabı değildir. Emirlerin mutâ olması için, kanuna dayanılarak verilmesi icab eder. Kanunsuz verilen emirlere karşı bu bilgi ile hareket etmek, bu memlekette kanunun hâkim kılınması yolunda mühim bir adımdır.»

SOLDAN BİR MEBUS — Kanunun hâkim kılınması yolunda mı?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Evet!... Kanunun hâkim kılınması yolunda... Emre ve kanuna saygının hududunu bilmiyorsanız. Valinin kanunsuz emrine «hayır» demesini bilen üç muhterem zabıta âmirinden sorunuz. (Sağdan, alkışlar)

Şimdi muhterem arkadaşlarım, bâzı meselelere daha temas edeyim. İnsanı hayrette bırakan bir pervasızlıkla, taş ve yaralanma hâdisesinin sivasî maksatla ortaya atılmış olduğunu söylediler. Sunu pesinen söyleyeyim ki, bizim bu gibi küçük ve iptidai siyasî hesaplara aklımız ermez. Belki onların aklı erar. Biz, böyle şeylerin ardına düşecek ve böyle hâdiselerden medet umacak hale gelmedik. Demokrat Parti idarecilerinin ellerinden düşürdükleri hürriyet bayrağı da dâhil olmak üzere, en haklı ve en büyük memleket dâvalarının bayrağını taşıyan bir partiyiz. (Sağdan, bravo sesleri ve alkışlar)

Arkadaşlar, suikast tertibinin başka birçok delilleri vardır. Bunlardan birini daha Büyük Meclise hatırlatayım.

Geziye katılan birçok gazeteciler vardı, 13 gazeteci, 1 Mayıs günü, Ankara'dan verilen direktifle bâzı Demokrat Partililerin yaptıkları tecavüzler üzerine, müşterek bir tebliğ yayımladılar. Bunlar arasında Cumhuriyet gazetesinin 30 - 35 yıllık mensubu, yaşlı başlı, kâmil bir insan olan Mazhar Kunt var. On beş, yirmi yıllarını mesleke vermiş gazeteciler var. Hepsi tanınmış gazeteciler.

Bu 13 gazeteci tebliğlerinde şöyle diyorlardı : «1 Mayıs 1959 Cuma günü sabahı, Usak'ta, bine yakın Demokrat Partili nümayişçi kütlesinin, şahıslarımızda temsil ettiğimiz Türk basınına karşı yakışsız, çirkin ve edep dışı sözlerle ve hepimize fiilen yaptıkları tecavüzden halk efkârını haberdar etmek isteriz.

... Bu sabah Uşak'ta vukubulan müessif olaylar karşısında dövülen, tartaklanan, fotoğraf makinaları alman, flâşları kırılan arkadaşlarımız oldu. «Kahpe basın» diye yuhalandık. Üzerimize yürüyen, itidalimizi bozduracak müessif hâdiselere sebebiyet vermek isteyen müte-cavizler karşısında can ve mal emniyetimizin korunması için muhatobolarak tek mesul şahıs bulunamamış, tecavüzler polis ve jandarma âmirlerinin gözleri önünde yapılmıştır.»

Bunları 13 gazeteci söylüyor.

NAİL GEVECİ (Aydın) — Bunu sen yazmışsın.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bay Nail Geveci, sıkılmadan bunu sen yazmışsın diyor. Ben Türk basınına tenzih ederim : Bu 13 gazeteci arkadaş, kendi tebliğlerini kendileri yazabilecek ve kendi imzaları ile neşrecekleri bir tebliği bir siyaset adamına yazdırmaya tenzül etmivecek kadar seviyeli ve bilgili insanlardır. Hakiki gazeteci, kendi imzasını taşıyan tebliği başkasına yazdırmaz, kendisi yazar. Ben kendilerini yapılan isnattan tenzih ederim. (Sağdan, bravo sesleri) Bâzı insanlar, ne kadar kolaylıkla iddia ve bühtan serd ediyorlar. Bunun altında 13 imza vardır, arkadaş!... Hem de haysiyetli imzalar!... Ben bu tebliği, neşrinden evvel görmedim bile!...

Tebliği okumaya devam ediyorum : «... Can ve mal emniyetimizin korunması için muhatob-

olarak tek mesul şahıs bulunamamış, tecavüzler polis ve jandarma âmirlerinin gözleri önünde yapılmıştır.»

İşte anarşi budur, Namık Gedik Bey. İşte yarattığımız anarşi budur!.. Tebliğ devam ediyor : «Bu durumu umumî effkâra müşterek bir metin halinde aksettirmeyi, olayları bütün incelikleri ile açıklıyabilmek için zarurî addettik. Hiç bir tezkîp gayretinin bu olayları tevîl edebileceğine kaani değiliz. Uşak olayları, meslek hayatımızda en elemli bir hâtıra olarak yer alacaktır. Anayasanın ve İnsan Hakları Beyannamesinin tanıdığı seyahat ve haber alma hürriyetlerinin garantisini altında çalışmakta iken vukubulan bu esef verici tecavüzleri tertipliyenlerle, buna müdahale etmeyen vazifelilerin tecziyelerini umumî effkâr önünde talebetmekteyiz.» Mazhar Kunt (Cumhuriyet), Şemsi Kısıcı (Yeni Sabah), Hamdi Avcıoğlu (Akis), Orhan Birgit (Kim), Nedret Selçuker (Milliyet), Doğan Kasaroğlu (Ulus), Güngör Yerdeş (Akşam), Bekir Çiftçi (Dünya), Hilmi Yavuz (Vatan), Abbas Goralı (Akşam), Hüseyin Baradan (Demokrat İzmir), Yalçın Kılan (Vatan), Ömer Özkaya (Manisa Doğuş).

Muhterem arkadaşlarım ; Uşak'ta bulunmayanlar, cidden böyle hâdiseler vukubulabildi mi? Diye hayret ederler. İsterlerse, şimdi balkonda oturmakta olan Zafer Gazetesi Muhabiri Turgay Üçöz'den sorabilirler. Kendisi orada idi, bütün hâdiseleri gördü. Tahkikat açın, size kendi muhabirleriniz yeminle ifade versin. Elbette yalan söyleyecek bir insan değildir. Şerefli bir insan olarak umarım ki, gördüklerini söyleyecektir.

Şimdi, Dahiliye Vekilinden bir sual daha sormak mecburiyetindeyim. 30 Nisan gecesi, sabaha kadar, İnönü'nün kaldığı Rıza Salıcı'nın evi etrafında emniyet tertibatı vardır. Gece Emniyet Müdürü Adnan Çakmak ve arkadaşlarımız arasında resmî bir temasta bulunulmuştur ve o gece veya ertesi günü vukubulabilecek her hangi bir hâdiseyi önlemek hususunda tertibat alınmıştır. Bu hususta, Emniyet Müdürü bize teminat verdiği gibi, arkadaşlarımız da C. H. P. Teşkilâtının davranışı bakımından gerekli yardımı yapmak hususunda ona teminat vermişlerdir. En küçük hâdiseye ihtimali yoktur. Buna rağmen, sabaha kadar Rıza Salıcı'nın evinin etrafında zabıta kuvveti devriye gezmiştir.

Şimdi, Dahiliye Vekilinden sormak isterim: Rıza Salıcı'nın evinin etrafında sabaha kadar devriye gezildikten sonra, sabah saat 6 dan itibaren, zabıta kuvvetinin meydanı sokak nümayişçilerine ve mütecaviz D. P. rozetli sarhoşlara terketmesi nedendir?

Nafia kamyonlarıyla, Azot Fabrikasının vasıtalarıyla, Şeker Fabrikasının vasıtalarıyla, yani Devlet vasıtalarıyla, (Bunların plâka numaraları bizde var) gece yarısı getirilenlerin bir çoklarının hangi köyden geldikleri ve isimleri dosyamızdadır. Zabıtlar elimizdedir.. Bu kimşeler, civar kazalardan, resmî vasıtalarından da faydalanmak suretiyle, getirilmişler ve gece saat 2 den itibaren şehirde bir sinemaya doldurulmuşlar, Demokrat Parti binasına doldurulmuşlar, harekete hazır halde tutulmuşlardır. İçki ve telkinle başları döndürülmüştür. Dahiliye Vekilinin dediği gibi, hakikaten sabaha kadar uyumamışlardır. Bu gûruh, sabah 6 dan itibaren boşaltılarak, Uşak sokakları, eli sopalı, taşlı mütecavizlerin hâkimiyetine tamamen terk edilmiştir. Nasıl oluyor da Emniyet kuvvetleri, sabaha kadar devriye gezen Emniyet kuvvetleri, saat 6 ve 7 de sırı kadem basıyorlar. Bunun izahı ve anlaşılması kolaydır.

Ertesi sabah için bütün gerekli tedbirleri almış ve alacağına söz vermiş olan Emniyet Müdürü Adnan Çakmak, Yarbay Abbas Yavuzdemir, Binbaşı Ali Kurma, bu namuslu Türk evlâtları işlerin idaresinden menediliyorlar. (Soldan, diğerleri namuslu değilmi, sesleri) Bir insana namuslu demenin de yasak olduğunu şimdiye kadar görmedik.

Emniyet kuvvetleri sırı kadem basıyorlar. Uşak emniyet ve jandarma teşkilâtının başındakiler işten men ediliyor. Yetkileri alınıyor. Onların yerine, Dahiliye Vekili Dr. Namık Gedik Beyin teşkil ettiği, Cemal Göktan başkanlığındaki bir heyet işleri devralıyor. Ankara'dan gece yarısı, askerî vasıta ile bu zevatı Uşak'a göndermenin hikmeti nedir? Ankara Emniyet Müdürü Muavini İsmail Küntay'ın ne işi var gece yarısı Uşak'da? Söyler misiniz?

MURAT ÂLİ ÜLGEN (Afyon) — Senin ne işin var?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Murat Âli Bey, öyle ya, dış memleketlere dövizli seyahatler dururken ne işiniz var, Uşak'ta. Bir

diplomatik seyahatinizden dönüşünüzde anlatırım size, ne işin vardı orada. (Gülüşmeler)

Muhterem arkadaşlar, İbrahim S. Omay arkadaşımız uzun uzun izah etti. Bu gece yarısı heyetinin gelişinden itibaren, normal zabıta faaliyetleri adeta felce uğramış, Uşak zabıtası çalışamaz hale gelmiştir.

Şimdi bâzi suallerimiz daha var. Cevaplanması gerek. Bir gün evvel Rıza Salıcı'nın evinin önünde Paşa sokağında, İnönü'nün eski karargâhının önünde, nereye gitsek orada, karşımıza çıkan ve durmadan, yarbayından onbaşısına kadar, her vazifeliye «vur» emri veren Uşak Valisi neden ertesi sabah ortada yoktu!... Şehirde eli sópalı, demirli, taşlı mütecavizler küfreder, tecevüz eder, camları kırarken, Rıza Salıcı'nın evine saldırırken, gazetecileri döverken, fotoğraf makinelerini kırarken, bir pastaneye saldırırken istasyonda cana kasedederken ve genç bir savcı bu manzara karşısında teessüründen ağlarken, bu vali nerede idi?.. Namık Gedik Bey, söyler misiniz, nerede idi?... Evinde yoktu, makamında yoktu!..

Emniyet Müdürü, Jandarma Kumandanı neden vazife başında değillerdi? Neden salâhiyetleri alınmıştı?. Cemal Göktan riyasetindeki gece yarısı ekibi, neden istasyonda idi? Ve neden bir bölük jandarma 200 metre ötede silâh çatmış bekletilirken, mütecavizler başı boş saldırıyor, kimse müdahale etmiyordu?. Ankara'dan gönderdiğiniz üç zatın her birini arkadaşlarımız orada gördüler. Gazeteciler de gördüler. Hattâ onlara dert yandılar, yardım istediler. Hazin cevaplar aldılar. Neden bunların hepsi orada idi ve neden mütebessim idiler? Bu taş ve küfür yağmuru içinde neden mütebessim idiler? Neden, verilen bir vazifenin ifasından duyulabilecek memnuniyeti ifade eden tebessümü çehrelerinde taşıyorlardı? Namık Gedik bunların cevabını vermeli-dir.

Elbette Dahiliye Vekili emir vermeden, Cemal Göktan'dan bir saat bile ayrılamazdı. Elbette Dahiliye Vekili emir vermeden, Ankara'nın Emniyet Müdürü Muavini olan bir insan, Uşak'a oradan Turgutlu'ya, oradan İzmir'e gidemezdi.

Muhterem arkadaşlarım; Devlete ait veya Devlet sermayesiyle kurulmuş müesseselere ait kamyonları gece yarısı garajlardan çıkarıp köylere mütecaviz toplattırmaya gönderen kuvvet ne idi?

Bu kuvveti elbette Demokrat Parti İl Başkanı kendisinde bulamazdı. O halde bunu yap-tırarak siyasi kuvveti nereden alıyordu? Bu vasıtalar gece yarısı nasıl seferber oldular? Ankara'dan kimler nerelere ne gibi emirler ver-diler? Tahkikat açıldığı zaman bunlar meyda-na çıkacaktır. Meclis Grupumuz, bunların ve-sikalarını ibraz edecek ve hangi vasıtanın ne-reye gittiğini tahkikat encümenine bildirecek-tir.

Elimizde yüzlerce imzalı zabıtlar vardır. Bu zabıtların altındaki bâzı imzalar yalnız Cumhu-riyet Halk Partili vatandaşların değil, tarafsız-ların, hattâ Demokrat Partiye mensubolan va-tandaşların imzalarıdır.

Şimdi muhterem arkadaşlar; Doktor Gedik şunu da sarahaten söylemedi. Topkapı'da, şu-rada resmini gördüğünüz iki kule arasından geçen yolda bir kalabalık gelmiş, durmuş. Gö-rüyorsunuz, (Büyük boyda resmi göstererek) bunlar Demokrat Parti rozetli. Resim.de 30 a yakın zabıta mensubu olduğu halde, bunları dağıtmaya teşebbüs eden yok. Oradan vasıta-lar geçecek, İnönü'nün bindiği otomobil geç-ecek. Ama yol açılmıyor. Polisler, elleri palas-kada, rahat rahat bekliyorlar. Adeta, nüma-yişçi ve mütevacizleri korumak ve yolu kapat-mak için oradadırlar.

Topkapı'da, şu resimlerde görülen hâdiseler oldu mu, olmadı mı? Gedik Bey bunun bir fo-to-montaj olduğu iddiasında mıdır? Yoksa hâ-dise olmuştur, fakat tamamen kanuna uygundur, oh olmuştur, iyi olmuştur mu diyor? Bunu mutlaka cevaplandırmalıdır.

Muhterem arkadaşlar, ellerinde demirli so-payla otomobilin camlarını kıran bu kalabalık arasında, bir resmî trafik otomobili yolu kes-miş ve bir zabıta âmiri İnönü'ye «İnmeye mec-bursunuz, şuradaki trafik arabasına geçeceksiniz» demiştir. Bu husus, fotoğrafla, zabıtlarla, şahitlerle tesbit edilmiştir. İnönü o mütevaciz-lerin ortasına inecek ve o mütevaciz kalabalık içinde yaya olarak trafik arabasına yürürken belki de bâzı zevatın hülyaları gerçekleşecekti!..

Muhterem arkadaşlar, vesikalar burada, fo-toğraflar burada, şahitler ve zabıtlar ortada!..

Bir tahkikat açıldığı zaman, bunların çok daha fazlası meydana çıkacak. Topkapı'da bir kısım zabıtanın - yaka numaraları kasten çıkarılmıştı - D. P. emrine verilmiş olan vazifelile-

rin tamamıyla himayesiz bıraktığı ve o anda çok ciddi bir tehlike geçirmekte olan Sayın İnönü'yü, Allah razı olsun, orada tesadüfen bu-lunan bir binbaşının cesur müdahalesi kurtar-mıştır. Bu binbaşı orada vazifeli değildi. Fakat derhal müdahale etmeyi meşru bir vazife say-a-rak, askere; «Süngü tak» emrini vermiş ve İnönü'nün arabasını suikast tertipçileri arasından geçirmiştir. Tahkikat açın, çağırın bu binbaş-yı, ifadesini alın.

SABRİ DİLEK (Trabzon) — Bu da Devlet memuru...

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bu da başka bir binbaşı.... Uşak'taki Ali Kurma gibi.... Fakat oraya kendisi gelmiş, vazifeye gönderilmiş değil, Sabri Dilek Bey!..

İstanbul'da Topkapı tertiplerine dair bu emirleri kim verdi, Başvekil mi, Dahiliye Ve-kili mi, Ethem Yetkiner mi, Celâl Kosova mı? Vekil, «Ben bunlara emir vermedim. Bu tertip-leri yapan ben değilim. Onlar kendiliğinden yapmışlar» desin. Veya diyebiliyorsa, «Bir ter-tip yoktur» desin.

Mesul Vekil, bu kürsüye gelsin, «Ya bu vaka yoktur desin... Ya da bu vaka ile benim huku-ki, fiilî hiçbir irtibatım yoktur» desin. Bunların hiçbirini söylemiyor. Bahsi değiştirerek Zile'den ve 1946 dan bahsediyor, 1957 seçimlerinden bahsediyor. Canım, 1957 seçimlerinin muhasebe-sini ve Zile hâdiselerinin muhasebesini de ya-pacağımız biraz sonra, Namık Gedik Beyin onlar-da da önemli rolü var. Şimdi Uşak'tan, Top-kapı'dan bahsedin. Bunun cevabını verin.

Arkadaşlar, ne yazık ki, Meclis tahkikatı önergelerinin vaktinde Yüksek Meclise gelme-mesi, İhtüzük hükümlerine rağmen vaktinde gündeme alınmaması yüzünden, Dahiliye Ve-kili için bâzı delilleri yok etmek imkânı hâsıl olmuştur. Muhterem arkadaşım İbrahim Saffet Omay buna dair delil gösterdi. Bir vesikadan bahsetti. Ehemmiyetine binaen, büyük ehem-miyetine binaen, bu vesikayı T. B. M. Mecli-sine arz ediyorum.

Hepiniz biliyorsunuz ki, Uşak Mahkemesince C. H. P. liler beraet edinceye kadar, neşir yasağı vardı. Bu sebeple umumi efkâra aksettiremediği-miz, bildiğimiz fakat umumi efkâra neşir yasağı yüzünden duyuramadığımız hakikatler mevcuttu. Beraet kararı verildi. Yasak kendiliğinden kalktı.

Gazetelerin, neşir yasağından dolayı yazamadığı, «İnönü'yü vurun» emrine ait resmî şahadet ve adliye zabıtları âleniyete döküldü.

İşte tam o günlerde, Uşak'tan Kastamonu'ya tahvil edilmiş olan Yarbay Abbas Yavuzdemir, âni bir emirle gece Kastamonu'dan Ankara'ya celbediliyor. Burada, Jandarma Genel Komutanlığında bir vesika tanzim ediliyor. İşte fotokopisi... Gösterdiğim şu fotokopideki imzaların sahipleri arasında Abbas Yavuzdemir, Jandarma Umum Kumandanlığı Kurmay Başkanı Tümgeneral Nezihi Fırat ve Hayri İlkorur vardır. Yani bir general, bir albay ve bir yarbay... Orgeneral konuşmalarda hazır bulunuyor, fakat imzada hazır bulunmuyor. Bu zabıt tutuluyor. «İnönü'yü vur» emri verildiğini Yarbay Abbas Yavuzdemir daha önce Adliyede söylemiş... Aksini söylesin diye istense bile, artık Yarbay Abbas Yavuzdemir Adliyedeki ifadesinin aksini söyleyemez...

Tabii Vekilin emri ile, kendisine şunu soruyorlar : «Sana doğrudan doğruya Dahiliye Vekili, şunu veya bunu vurun diye emir verdi mi?» (Sağdan, gülüşmeler) Cevap veriyor : «O gün Dahiliye Vekili Beyefendi Emniyet Müdüriyle konuştu, valiyle konuştu, benimle de konuşmak istedi. Fakat sesim kısık olduğu için konuşmak mümkün olmadı.» Yarbay ilâve ediyor : «Duyduğuma göre, Vekil şunu veya bunu vurun diye bir emir vermemiştir» diyor.

Abbas Yavuzdemir'in Adliyede resmen alınmış ifadesi var, artık aksini söyleyemez. Ama, hâdiseden 7 ay sonra Kastamonu'dan acele davet edilip imzalatılan bu zabıtlarla «Vur» emrinin Vekil ile irtibatı kesilmek isteniyor.

Hâdisenin bâzı cepheleri adliye zabıtlarının neşri ile aydınlanınca, yani Kasım ayında, bundan nihayet iki buçuk ay evvel, böyle bir zabıt Jandarma Genel Komutanlığında yapılıyor. Şayet tahkikat önergemizin verildiği tarihte bu tahkikat açılmış olsa idi, bu gibi teşebbüslere imkân verilmezdi. Dahiliye Vekilinin makamında bu kadar uzun zaman, tahkikat açılmadan oturtulmasının bu gibi vesikaların tertibedilmesine imkân verdiği ve bundan sonra da vereceği aşıkârdır.

Bir Vekilin, ciddî itham altında bulunmasına ve bunun için elde vesikalar olmasına rağmen, yerinde ısrarla oturtulması, bâzı delillerin ortadan kaldırılması için tedbirler alınmasına yol açar. Bunun içindir ki, usulen her maznuna süratle işten el çektirilir. Bunun içindir ki, bu Mecliste,

«Tahkikatın selâmeti için» istifalar verilmiştir. Bir Münir Birsnel, kendisi hakkında her hangi bir itham yok iken, uzaktan uzağa da olsa, bir Maliye Müfettişinin raporunda adı geçer geçmez «Madem ki, adım her hangi bir suretle tahkikat evrakında geçiyor, istifa ediyorum» diye derhal istifa etmiştir. Hem de tahkik edilen iş Ticaret Vekâletine aid olduğu ve kendisi ile zerre kadar alâkası olmadığı halde Millî Müdafaa Vekilliginden istifa etmiştir. Tahkikatın selâmeti bunu icabettirir. Kendine güvenme hissi bunu icabettirir. (Sağdan, şiddetli alkışlar) Deliller böyle çıkar meydana!..

Yoksa, hâdiseler olacak bitecek, önergeler uyutulacak, üstünden bir sene geçireceksiniz, gece yarısı yarbaylar Ankara'ya celbedilecek ve Dahiliye Vekili Beyefendi «Şunu bunu vurun» demedi; isim tasrih ederek «İnönü'yü vurun» demedi diye elinden imza alacaksınız; ondan sonra bu Dahiliye Vekilini bu makamda tutmanın mahzursuz olduğunu iddia edeceksiniz. Bu doğru değildir, arkadaşlar. Anayasa ve İç Tüzüğü'nün hükümleri işte bu gibi mahzur-ları önlemek için konulmuş hükümlerdir.

Şimdi muhterem arkadaşlar, tahkikat bahsinde, çoğunluk grupumuzun muteber telâkki edeceğinden emin olduğumuz bir kanaati şurada okumak isterim. Adnan Menderes, Türkiye Büyük Millet Meclisinin huzurunda, bu kürsüden tahkikat bahsinde vaktiyle şöyle söylüyordu : «Tahkikat nedir arkadaşlar? Tahkikat hakikatı meydana çıkarmak demektir. İşleri kanun dairesinde yapmışlarsa tahkikattan kaçınmak için ne sebep vardır?» (Sağdan alkışlar) «Hükümetten mi korkuyorlar, adaletten mi korkuyorlar. Türkiye Büyük Millet Meclisinin tahkikat salâhiyetlerini kötüye kullanmasından mı» diye soruyordu... Şimdi de ben soruyorum : «Tahkikat hakikatın meydana çıkması demektir. Tahkikat yapılsın. Ak koyun, kara koyun meydana çıksın. Şahitler yeminle dinlensin. Yüzleştirilsin. Vesikalar inceden incede tetkik edilsin. Demokrat Partili, Halk Partili, bitaraf, resmî vazifeli kimseler bildiklerini anlatsın, diyoruz. Büyük Millet Meclisinin tahkikat yolunu kötüye kullanacağından mı korkuyorlar?... Tahkikat Encümenindeki çoğunluk grubu mensuplarının Dahiliye Vekili Namık Gedik aleyhine ve hakikatler hilâfına garazkâr bir hareketi mi olacaktır? Hulâsa, ben

de Menderes'in bu sözlerini tekrar ederek diyor ki, «Tahkikat yapılsın ve hakikat meydana çıksın»

Muhterem arkadaşlarım, bir de valinin şoförüne tabanca vermesi meselesi vardır. Yetmemiş tertipler, yetmemiş emirler... Bir de bu yola başvurulmuş.

Koyu bir partizan olduğu 1 Mayıs günü istasyonda İnönü'ye ve hür basına karşı yapılan tecavüz ve nümayişlerde faal rol oynamasıyla, teşvik ve tahriklerde bulunması ile sabit olan vilâyetin makam şoförü Nurettin 30 Mayıs günü cereyan eden hâdiselerde bir tabancaya sahiptir. Kendisine bir tabanca verilmiştir.

Ortada, bu tabanca vilâyet makamı postası olan Celâlettinden alınmış ve şoföre verilmiştir, diye bir zabıt vardır. Bunu reddediyorlar... Elbette edeceklerdir. Aynı er Celâlettin'in sonradan birçok kimseler huzurunda yeniden ifadesi alınmış, er Celâlettin vaktiyle imzaladığı ifadenin tamamen aksine bir ifade vermiş. «Vali tabancayı ver demedi, ben de tabancamı vermedim» diyor. Aynı erin daha evvel aksi istikamette ifadesi var. Şimdi iş bu kadarla kalsa, vicdanî kanaat olarak, ben de diyeceğim ki bu zabıtlardan birincisi ne kadar kıymetli ise, ikincisi de o kadar kıymetlidir. Veya birincisi ne kadar kıymetsiz ise, ikincisi de o kadar kıymetsizdir. Ama iş bununla kalmıyor. Şimdi, 3 Mayıs 1959 onbaşı İbrahim Ünlü'nün ifadesi alınıyor. Zabıtta er Mehmet Coşkun'un da imzası var. Onbaşı İbrahim diyor ki, bu tabanca Nurettin'e verildi. Nurettin'in tabancayı alması üzerine binbaşuya haber verdi. Binbaşı dikkat edin dedi. Polisler haberdar edildi. Nurettin İnönü'nün evden çıkışına kadar göz hapsinde tutuldu. Zabıt daha bâzı teferruat ihtiva ediyor özeti bu.

Dahası var: Uzatmalı onbaşı İhsan Tunç 3 Mayıs 1959 tarihli ifadesiyle aynı hakikatı teyit ediyor. Tarsus'un bir köyünden, memleketin doğusundan batısından gelmiş bu memleket çocukları neden yalan söylesinler? Bunları niye uydursunlar?

Dahası var, arkadaşlarım. Bunlar erdir, onbaşdır, hepsi aynı asker ocağına mensupturlar, birbirilerine tesir etmişlerdir, belki ifadeyi alan zat bunlara tesir etmiştir diye kılı kırk

yarabilirsiniz. Belki hepsi de, valinin tâbiri ile «Karşı taraf» tandır diyebilirsiniz. Çünkü vali, «Karşı taraf» tâbirini kullanıyor şifreli ve mahrem yazısında... Valiye bakın: Bizim taraf, karşı taraf!.. (Sağdan gülüşmeler.)

Fakat şu ifadeler ne buyrulur, polis memuru Zülküf Karaaslan'ın, polis memuru Sabri Özceyhan'ın da bu konuda ifadeleri var: Nurettin'in elinde o gün bir tabanca vardı. Biz kendisine ihtar ettik, başına iş açarsın, serseri olma, diye nasihat ettik, yapma böyle çocukluk, dedik. Nurettin «Bu tabancayı bana vali bey verdi» dedi... Bu durumu Ali Kurma'ya da anlattık» diyorlar.

Dahiliye Vekiline sorarız: Kendi emri altındaki bu polis memurları neden yalan söyler? Hangi cesaretle böyle bir yalan uydurdu?... Bu ifadeler, her türlü başkuya rağmen sızan hakikat ışıklarıdır.

Bütün bu ifadelerle, ortada hiç değilse tahkiki mucip bir durum olduğu meydana çıkmaktadır. Tahkik Encümeni bu insanları dinlemelidir. Deliller birbirini tamamlamakta ve Meclis Tahkikatını zaruri kılmaktadır.

Muhterem arkadaşlar, Büyük Meclis ve Büyük Türk Milleti bir hüküm verecektir. Bir tarafta resmî deliller var, adli mercilere verilmiş ifadeler ve resmî zabıtlar var, fotoğraflar var, mahkeme kayıtları var, zata mahsus şifreli yazılar var, rapor suretleri var. Demokrat İzmir Gazetesinin nasıl tahribedildiğine dair şu resimler var, polisin kayıtsızlığını gösteren deliller, krokiler var.

Teferruata girmek istemiyorum; fakat Demokrat İzmir'in başına getirilmek istenen hâdisse, Uşak ve Topkapı hâdiselerinden daha az vahamet taşıyan bir hâdisse değildir. Yukarıda çalışmakta olan belki on kişi varken bir matbaa ateşe verilmek istenmiştir. Alt kata yanıcı maddeler dökülmek suretiyle kâğıt stokunun ateşe verilmesi ve bobinlerin kısmen tutuşması hâdisesini, olaydan bir saat sonra, bizzat gözlemlerimle gördüm. 3 makinadan ikisi kullanılmıyacak şekilde tahribedilmişti. Yukarıdakiler diri diri yanma tehlikesi geçirmişlerdi. Âdeta bir kale gibi muhkem şekilde inşa edilmiş olan (İzmir mebusları iyi bilirler) bir binanın, demir çerçevesi küçük camlarla kaplı demir kapısı, seyirci zabitanın bir müdahalesi olmadan zorlanmış; bütün camları kırılmış ve 200 ü müte-

caviz insan orada uzun müddet tecavüzlerini devam ettirmişlerdir.

Demir bölmeler sebebiyle mütecavizler daha ileri gidememişlerdir. Resmî makamlara müracaat fayda vermemiş, matbaa tahribedildikten sonra zabıta kuvveti, sadece «dağın» demıştır. Gerekli takibat gevşek tutulmuş ve hâdisenin arasında, bir vazifeli «komşu binalara zarar vermeyin» diye talimat verirken görülmüştür.

Kimlerin bu tertipleri nasıl hazırladığı hakkında ve en az bir gün evvelinden yapılan hazırlıklara dair elde deliller vardır. Vaktinizi suiistimal etmemek için daha fazla teferruata girmiyorum. Fakat hâdisenin bu safhası da bir yüz karasıdır. Anarşinin, tertipli tecavüzün ve kundakçılığın en berbat örneğidir...

Muhterem arkadaşlar, bu hâdiseden az evvel Adnan Menederes'e «Demokrat İzmir'i susturun» diye çekilmiş telgraf vardır.

Arkadaşlar, şimdi bir tarafta bütün bu vesika ve deliller, bir tarafta Dr. Gedik'in «ben suçuzum» dah ibaret sözleri ve sanık değil, savei edasiyle muhalefete karşı kullandığı ağır kelimeler vardır. Millet ve tarih şaşmaz hükmünü verecektir.

Dr. Gedik'e bakarsanız, Emniyet Müdürü Adnan Çakmak'ın ifadesi yalandır, Yarbay Abbas'ın «İnönü'yü bırakmayın, vurun» diye emir aldığı yolundaki ifadesi yalandır, Binbaşı Ali Kurma'nın adliye zabıtlarındaki ezici ithamları yalandır. Yalnız Dr. Gedik'in sözleri doğrudur.

Dahiliye Vekiline bakarsanız; seyahata katılan ve aralarında 35 senelik meslek mensupları bulunan 13 gazetecinin hâdisenin günü yayınladıkları tebliğ baştan sona kadar yalandır. Bütün bu gazeteciler yalancıdır. Yalnız Dr. Gedik hakikatlere sadıktır.

Ona sorarsanız, şu sıralarda oturan ve hâdiseleri bizzat yaşamış olan; gözleriyle her şeyi görmüş, başları etrafında taşlar uçmuş, en alçakça tertiplere mâruz kalmış olan bütün insanlar yalancıdır. Yalnız Dr. Gedik doğru söylüyor.

Dahiliye Vekiline sorarsanız, fotoğraf makineleri yalancıdır, ekranlar yalancıdır, objektifler yalancıdır. Yalnız kendisi doğru söylemektedir.

Dahiliye Vekiline sorarsanız, şurada gördüğünüz sopa yalancı, şu resimler yalancı, hatâ bu resimlere bakan sizin gözleriniz yalancıdır. Yalnız kendisi doğru söylüyor. (Sağdan şiddetli alkışlar.)

Dahiliye Vekiline sorarsanız, hayatı boyunca hiçbir küçük işe tevessül etmemiş olan, Doktor Namık Gedik annesinin kucığında vatan menkibelerinin ninnilerini dinleyerek uyurken, gecelerini cephelerde uykusuz geçiren şu ak saçlı insan yalan söylüyor; doğru söyleyen yalnız kendisidir.

Namık Gedik'e sorarsanız, ömrü boyunca hayatını vatani uğrunda seve seve feda etmeye hazır olan, göğsünü dört cephede düşmana siper etmiş bir insan yalan söylüyor da, kendisi doğru söylüyor. (Sağdan bravo sesleri, alkışlar.)

Muhterem arkadaşlarım; Dahiliye Vekili Namık Gedik'in, bizim onun seviyesine inerek cevap vermeyi dahi tenezzül addettiğimiz, bâzi isnatlarına, İnönü'ye müteveccih ağır sözlerine cevap verecek değilim.

Yalnız şunu arz edeyim : İnönü, Türk tarihine bir millî kahraman, dünya tarihine müstesna bir devlet adamı olarak geçecektir. Ama Doktor Gedik, sadece, İnönü'nün başına taş atıldığı zaman, ona suikast yapıldığı zaman, Dahiliye Vekili olan adam diye tarihe geçecektir. (Sağdan, bravo sesleri, sürekli alkışlar)

Muhterem arkadaşlarım, seviyeden mahrum ve tamamıyla haksız isnatlara cevap vermiyeceğimi arz ettim... Yalnız, bir noktada İnönü'ye müteveccih ithama cevap vermeğe mecburum. Dr. Gedik demek istiyor ki, İnönü'nün hareketi Türk - Yunan dostluğuna uyum-yacak şekilde idi. Tam Karamanlis gelirken, o sıralarda Ege seyahatinin tertiplenmesi doğru değildi.

Türk - Yunan dostluğu bahsinde, Namık Gedik Bey İnönü'ye itham yapacak insanların en sonuncusudur. Türk - Yunan dostluğu Büyük Atatürk ve Venizelos tarafından kurulduğu zaman, bu dostluğun başlıca mimarlarından biri olan İnönü Başbakanı. Ama Türk - Yunan dostluğuna en kötü günleri yaşatan 6 - 7 Eylül hâdiseleri zamanında, Dr. Namık Gedik Dahiliye Vekili idi. (Sağdan, sürekli alkışlar, bravo sesleri)

Namık Gedik Bey Türk - Yunan dostluğu bahsinde İsmet Paşaya itham yapacak insanların en sonuncusudur derken ifade etmek isteğim budur, arkadaşlar.

Muhterem arkadaşlar; eldeki dedillere göre, bizim kanaatimizce, Dr. Namık Gedik'in yeri Dahiliye Vekilliği sandalyası değildir. Dr. Namık Gedik'in yeri Yüce Divan'da maznun sandalyasıdır. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar) (Soldan, gürültüler)

İHSAN YALKIN (Manisa) — Bunu sen takdir edemezsin Turhan Feyzioğlu.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Ben delilleri, hâdiseleri arz ediyorum, karar sizlerindir. Hüküm milletidir.

Arkadaşlar, İnönü'nün bir sözü ile bu bahsi kapatmak istiyorum : «Kanun yolundan çıkmış olanlar, haklarını korumaya kararlı olan hür vatandaşlar karşısında mutlaka mağlup olacaklardır. «1 Mayıs tecavüzünden sonra, Manisa'da, neşri yasak edilen bir demecinde,» Kadın, erkek Türk vatandaşlarının hakları uğrunda seve seve can vermediği hayatının yüksek şerefi ve son mükâfatı» saydığını söyleyen İnönü ile beraberiz. Bu imana karşı hiçbir tertiple karşı durulmaz, Namık Gedik Bey...

Sözlerime son verirken, Dahiliye Vekilinin haksız bir ithama ve çok ağır bir imaya mâruz bıraktığı Demokrat İzmir gazetesinden de bahsetmek isterim.

Muhterem arkadaşlar, Demokrat İzmir gazetesi bir zamanlar Demokrat Partinin savunduğu fikirleri yaymakta idi. Adı o zamandan kalmıştır.

«Demokrat İzmir» Gazetesi, D. P. liderlerinin hürriyet ve demokrasi fikirlerini yadıkları zamanlarda, onların dostu idi, makbul ve başüstünde idi. «Demokrat İzmir», bugün de aynı prensipleri yaymakta ve aynı idealleri müdafaa etmektedir. Ve işte bu yüzden, eski yollarını terk etmiş olan D. P. liderlerinin karşısındadır.

Bu cesur, memleketçi ve hürriyetçi gazete sahipleri yurt dışına gitmiş olan, yabancı bir ideolojiye, bu milletin asla tasvibedemeyeceği sakat bir düşünceye hizmet eden eski bir gazeteye, ima yoluyla, benzetilmek istenmiştir. Bu çirkin imayı nefretle reddederiz. Demokrat İzmir mesulleri burada hazır bulunmadıkları ve

umudafaa imkânından mahrum oldukları için bu isnatların şiddetle reddedilmesi bize düşen bir vazife olmuştur. Bu isnadı yapmış olduğunuz Demokrat İzmir Gazetesi yolundan şaşmadı, sizin muhalefet yıllarında savunduğunuz fikirleri hâlâ savunuyor. Sizlerin doğru yoldan nasıl uzaklaştığımızı ve o güzelim fikirleri, o güzelim hürriyet nutuklarını sırf iktidara geçmek için basamak yaptığımızı farketmiş olduğu içindir ki, bugün Demokrat İzmir Gazetesi sizin karşınızdadır. Fakat D. P. idarecilerinin getirdikleri rejim sebebiyle, şimdi o zaman yazılanların yüzde biri dahi yazılmıyor. Bu gazeteye bugün düşman gözü ile bakıyorsunuz. «Halkı tahrik etmiştir.» diyerek, adeta yıkılması, yakılması için fetva verircesine konuşuyorsunuz. Asayışı temin ile mükellef bir Dahiliye Vekilinin, adeta Demokrat İzmir'in uğradığı menfur tecavüzü terviceder gibi konuşması işte asıl nefreti âmmeyi mucibolacak şey budur.

Aynı Demokrat İzmir, bakınız vaktiyle neler yazıyordu. İstibdattan bahsettiğiniz devirde, Demokrat İzmir Gazetesi o günün iktidarına serbestçe hücum ediyor ve «Bu gibi düşünceleri taşıyanların başları yılan gibi ezilecektir.» diyebiliyordu. O zaman bu yazılar, sizin nazarınızda vatanperverane idi. Bugün aynı gazete, aynı fikirlerle size karşı koyduğu için kıızıyorsunuz. Hayır arkadaşlar, yolunu sapıtan vardır, ana Demokrat İzmir değildir. (Soldan; Vatan'ı okuyorsun, sesleri) Okuduğum yazı Demokrat İzmir'den iktibas edilmiştir. Neşir tarihi 6 Ekim 1947 dir.

Nihayet, bu noktada, hakikaten dokunmak istemediğim, dokunulmasını zor bulduğum, vicdanen zor bulduğum bir meseleye temas etmek isterim. Kirişcioğlu arkadaşımız, «1 Mayıs» tarihi üzerinde çirkin imalarla oynamasa idi ve «Demokrat İzmir» bahsinde Dahiliye Vekili Namık Gedik Bey bu derece ölçsüz konuşmasa idi, şimdi arz edeceğimiz bahsi açmıyacaktık. Dahiliye Vekili Namık Gedik Bey, bu vatana düşman, sizin, bizim ve bu milletin aziz bildiğimiz bütün mukaddesata düşman, sakım bir ideolojiyi destekliyen ve nihayet yurt dışına kaçan bir adamla, «Demokrat İzmir», arasında pek haksız bir benzetme yapmaya kalkışmakla büyük hata işlemiştir.

Bu sapık ideolojinin çukuruna düşmüş olan bedbaht aramak icabediyorsa, Dahiliye Vekili

Namık Gedik bunu orada aramasın, daha yakınında arasın. Bu gerçeği teessürle arz etmeye mecburum.

Muhterem arkadaşlar; size şimdiki İstanbul Valisi, eski Kütahya Valisi Ethem Yetkiner ve şimdiki Sivas Valisi, eski Uşak Valisi Şakir Canalp'ın birer yazısını okumak mecburiyetindedim.

Hakikatler örtülmek ve tahrif edilmek istendikçe, bu bilgiler Meclis Grupumuzun kutularına geliyor. İşte vesika : (T. C. Uşak Valiliği 28 . XII . 1956, sayı : 1273, 8 Aralık 1956 yazıya cevap: Rus rejimi lehinde konuşma yaptığından komünist mefkûreli olduğu şüphesiyle durumu göz önünde bulundurulmuş ve bundan dolayı hali hazır durumuyla ev ve iş adresi sorulan Kadir-oğlu 1336 doğumlu Hakkı Yağcıoğlu, vilâyetimiz Kurtuluş Mahallesi Acun Sokak 12 sayılı hane-de ikamet etmekte ve halen Uşak Demokrat İl Başkanlığı ve Belediye Reisliği yapmaktadır.) (Sağdan, bravo sesleri ve alkışlar) «Adı geçen hareket ve temasları mevzii olarak takibedilmekte olduğunu arz ederim. Bilgi için Yüksek Dahiliye Vekâletine arz edilmiş, karşılık olarak Ege Bölge Emniyet Başmüfettişliğine yazılmıştır.» İmza: Uşak Valisi Şakir Canalp, tarih : 28 . XII . 1956.

Dahiliye Vekili kimlerle çalıştığını bilmelidir.

Uşak'ta 1 Mayıs günü, C. H. P. ye, hür basına ve İnönü'ye karşı yapılan tertiplerde ve nümayişlerde faal rol oynayan bu Belediye Reisi hakkında bir vesika daha : Uşaklı Hakkı Yağcıoğlu, Çivril'de Askerlik Şubesi mülhakı sıfatıyla yedek subay olarak askerliğini yapmakta iken kahvelerde Rus rejiminden sitayişle bahsetmiş olmasından dolayı, Askerî Ceza Kanununun 148 nci maddesi uyarınca hakkında takibata tevessül edileceği Afyon Askerî Mıntaka Kumandanlığından bildirilmiştir.

Bilgi edinilmesini rica ederim.

Kütahya Valisi : Ethem Yetkiner (Sağdan, alkışlar)

Muhterem arkadaşlar, bendeniz bu vesikaları okurken ve Uşak'ta bir millî kahramana ve hür basına reva görülenleri hatırladıkça, derin bir elem ve eza duyuyorum: Uşak istasyonunda 1 Mayıs günü, İnönü taşlandığı suikasta mâruz kaldığı gün, Uşak'ta Demokrat Parti Belediye Reisliğini ve tertiplerde en faal rollerden birini yapmakta olan Hakkı Yağcıoğlu'na dair, bugün-

kü İstanbul Valisi Ethem Yetkiner ve bugün-kü Sivas Valisi Şakir Canalp'ın, askerliğinde bile komünist propagandası yaptığı hakkında resmî yazılarını, diğer delillerle birlikte yüksek takdirlerinize tevdi ederim. Dahiliye Vekili Demokrat İzmir Gazetesini itham etmeden önce, kenditrafına bakmalıdır. (Sağdan, şiddetli ve sürekli alkışlar.)

REİS — Dahiliye Vekili.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Aydın) — Muhterem arkadaşlarım, muhalefet mebuslarından evvelâ İbrahim Saffet Omay ve bilâhara da Turhan Feyzioğlu'nun, bir kısmı kendilerine göre kıymetlendirdikleri vesikalara, fakat büyük bir kısmı tamamen subjektif kanaatlerine göre yaptıkları konuşmalarında yine ağır ithama bendeniz mâruz kaldım. Ben bu ithamları cevaplandırırken yine muayyen bir seviyede bulunmaya her zaman olduğu gibi gayret edeceğim. Okudukları vesikalardan bîhassa, kalın karton içindekileri işaret ederek, işte en mühimlerinden birisini okuyacağım demişler ve Meclis tahkikat takrirlerini Büyük Meclise tevdiinden itibaren bugüne kadar Heyeti Celileye getirilmemiş olmasını benim bu sırada Dahiliye Vekili olarak bulunmamı muhtelif vesilelerle ifade ettikleri gibi birtakım delilleri imha etmeye mâtuf bir tedbir olarak göstermişlerdir.

Şimdi, bilhassa bu vesikaya kıymet vererek konuşan Turhan Feyzioğlu bu hâdisenin üstünden aylar geçtikten sonra bir gece, halen Kastamonu'da bulunan o zamanki Uşak Jandarma Alay Kumandanı Abbas Yavuzdemir'i Ankara'ya âlelacele çağırıldığımızı söyledi. Ve buraya davet edilmesinin sebebi de, gazetelerde Uşak'ta açılmış 3 Halk Partilinin dâvasının beraetle neticelenmiş olması üzerine intişar eden mahkeme dosyalarında bir kısmı hâkim huzurunda dermeyan ve bir kısmı hazırlık tahkikatı sırasında tesbit edilmiş bulunan vesikaların umumi efkâra intikalini mütâakip düştüğümüz telâş üzerinde buraya dâvet ettiğimizi ifade ettiler.

Niçin davet ettiğimizi şimdi arz edeyim; baki-niz Albay Abbasi neden davet ettik? gazetelerde çıkan, mahkeme zabıtlarında bulunduğu ifade edilen vesikalardan dolayı değil; Zonguldak valisinden bir yazı alıyoruz., 24, 25 Ekim 1959 günlerinde vilâyetimiz dâhilinde yapılan İşçi Federasyonu Umumi Heyeti toplantısı ve C. H.

Partisi kongrelerinin cereyan şekli ve neticeleri, 25 Ekim 1959 Pazar günü gecesi yüksek vekâletinizin nöbetçi memurlarına telefonla yazdırılmıştır. Yapılan konuşmalar sırasında bâzı hatiplerin bir kısmı beyanları hususi bir ehemmiyet taşıdığı ve üzerinde durulmaya değer görüldüğünden bizzat yüksek ıttıllarınıza sunulması gerekmekte olduğu düşüncesiyle mezkûr konuşmalarda bu gibi beyanlara ait kısımların tasdikli örneği ilişikte takdim kılındığını arz ederim.

Zonguldak Valisi
Ekmel Çetinel

Görüşme şu arkadaşlar : Uşak Milletvekili Ali Rıza Akbıykoğlu bu kongrede bir konuşma yapıyor ve diyor ki; Dr. Namık Gedik bu sırada, yukarda anlatıyor vaziyeti, «Ankara'dan Emniyet Müdürünü telefonla arıyor. Jandarma Kumandanı ve ben emniyet müdürünün makamında bulunuyorum, telefonda muhavere yapılıyor, emniyet müdürü buyurun vekilim diyor. Kendisine İnönü'yü vurun diye emir veriliyor. «Sayın Vekilim kusura bakmayın ben vuramam.» diyor ve Vekil tarafından hakarete uğruyor. Emniyet Müdürü telefonu bırakıyor. Daha odadan çıkmadan telefon gene çalıyor bu sefer, Jandarma Umum Kumandanı Albayı istiyor. Onun ne söylediklerini bilmiyorum ama, Albayın «Ben vuramam Generalim, askerlik şerefim var.» dediğini duydum diyor. Gene bu sırada Adnan Menderes telefon ediyor ve İnönü'yü durdurun, diyor. Bu olmayınca her ikisini Menderes Vekâlet emrine aldırılmış.» Bunlar Zonguldak'tan gelen zaptın muhteviyatı. Bunu alınca sabahleyin derhal Jandarma Umum Kumandanını makamıma çağırdım. Kendisine Zonguldak Valiliğinden gönderilmiş olan bu zaptı okudum ve Paşaya dedim ki, Paşam, bir itham altındasınız, siz gûya Uşak hâdiseleri cereyan ederken telefonla vilâyet jandarma kumandanına İnönü'yü vur emri vermişsiniz. Bu konuşmalarda ağır bir itham var, buna ne dersiniz. Bugün Orgenerallik rütbesine yükselmiş ve şerefli bir emniyet teşkilâtının başında namus ve iffetiyle vazife görmekte olan bu Orgeneral arkadaşım son derece büyük bir teessür içinde bana; Beyefendi, bunu kim söyledi, dedi. Söylüyenin ismini vermeye mecbur oldum. Dedi ki; benim askerlik hayatımda şerefime vurulmak istenen en ağır bir darbedir, ben bunun hesa-

bını görmek isterim, kim söylemiş bunu, Kaili kimse verdim ismini. Fakat bunun böyle söylenip söylenmemiş olduğunu ve böyle bir hâdisenin vukubulup bulmadığı hususunu anlamayı zaruri görerek kendisi bizzat Vilâyet Jandarma Kumandanını o gece derhal Ankara'ya çağırıyor ve kendisinden bu hususu soruyor, bu hâdiseyi anlat bana, diyor. Jandarma Alay Kumandanının Ankara'ya acele çağırılmış olması ve gazetelerde ve dosyalarda mevcud olduğu söylenen birtakım vesikalara önlemiş olmak için değil, onunla hiç alakası yok, bir itham altında kalan Jandarma Umum Kumandanı hâdiseyi öğrenmek için çağırıyor. Elbette bunun kaili olduğu söylenen zatı emir vererek çağırıyor. Bu jandarma yarbayı Abbas bakınız hâdiseyi nasıl anlatıyor. «30 Nisan 1959 günü Uşak vilâyeti dâhilinde Halk Partisi mebusları kendi mensuplarının verdiği büyük bir kalabalık halinde karşılandı. Bu, Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununa aykırı idi. Zabıta âmirinin üzerindeki tesir ve kendisini vazifeye sevk eden sebep orada bu suretle tesbit edilmiş ve bu açıkça ifade ediliyor. Bu, Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununa aykırıdır. Bu kalabalığın kanunsuz hareketlerini önlemek için aldığı talimat ve mevcut kanuna göre çalışıyor. Hangi talimat? Bizim verdiğimiz talimat, yani mâtufu ben olduğum söylenen ve çok tehlikeli noktalara kadar getirilip ve bir itham olarak kullanılmak istenen talimat...

Fakat toplanmış olan C. H. P. mensupları ve siviller yüksek miktara baliğ olması sebebiyle istenilen şekilde inzabatı temine muvaffak olmadık. Akşama doğru, Uşak'ta olup bitenler hakkında, Sayın Orgeneral benimle telefonla konuştu. Benden malûmat istedi. Benim müşahede ve mütalâamı sordu. Kendisine durumu anlattım. Bana zabıta ile iş birliği yaparak hareket edin. Müessif bir hâdiseye sebebiyet verilmesin, Valinin emirlerini dikkatle takibedin, ifa edin, Orgeneral bana İsmet Paşayı vurun tarzında bir direktif, şu veya bu tarzda bir emir katiyen vermedi diyor. Bu beyanla, Jandarma Umum Kumandanı Orgeneral arkadaşım, şerefli asker, üzerine sürülmek istenen bir lekeden kendisini görüyorsunuz, bundan daha kuvvetli bir şahitle kurtaramazdı.

Şimdi bundan biraz evvel de valilik makamında iken Dahiliye Vekili Beyefendi Vali ve

Emniyet Müdürü ile görüştü; benimle görüşmek istedi ise de sesimin kısık olması dolayısıyla mümkün olmadı. «Hakikaten de öyle idi.» Bilâhare Emniyet Müdürünün de Vekil Beyin kendisinden hâdise hakkında malûmat talebettiğini öğrendim. Şunu veya bunu vurun şeklinde bir konuşma yapılmadığını ve emir alınmadığını biliyorum. Sayın Orgeneral ile görüşmemiz esnasında Halk Partililer Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununa göre hareket edeceklerine dair verdikleri sözü tutmadığından ve bundan böyle bu gibi kanuna aykırı hareketlerde bulunmalarını için yardımlarını temin etmek için çağırılan Uşak Mebusu Ali Rıza Akbıykoğlu da bulunmakta idi. Fakat Dahiliye Vekili Beyefendinin Vali ve Emniyet Müdürü ile görüştüğü anda yanımızda değillerdi. (Gürültüler) Arkadaşlar, müsaadenizi rica ederek arz etmek isterim. İmzası burada ve bu imza bir taziyik altında alınmış şeylerden, bir pazarlık neticesi alınmış şeylerden değil. (Soldan, «bravo» sesleri ve alkışlar) Bakın, bakın size ben deniz neler öğreteceğim, içinizden neler yaptılar, nasıl vesika verdiniz. Uşak Emniyet Müdürüne ben emir verdim. İstanbul Valisine, orada halen Emniyet Müfettişi olarak çalışmakta olan Uşak Emniyet Müdürü Adnan Çakmak'ı bu beyan karşısında derhal davet et ve bu hususu kendisinden sor ve zabıtla tevsik ederek imzası tahtında bana gönder, dedim. Uşak eski Emniyet Müdürü, halen İstanbul'da Polis Müfettişi Adnan Çakmak'a Uşak Merkez ilçe kongresinde 25.V.1959 tarihinde yapılan konuşma metnini okumuş ve bu husustaki bilgileri sorulmuştur. Adnan Çakmak verdiği cevapta : Sayın Dahiliye Vekili tarafından telefonla bir emrin sureti katiyede verilmiş olmadığını, keza mebus Ali Rıza Akbıykoğlu'nun ve Abbas Yavuzer'in Uşak Emniyet Müdürlüğü makamında buldukları sırada ne sayın bir vekil ile ve ne de bir başkası ile aralarında telefon konuşması yapılmadığı ve yine Emniyet Müdürlüğü telefonundan Vilâyet Jandarma Kumandanlığı ile sureti katiyede telefon konuşması yapılmadığını ifade ve beyan eylemiştir. Adnan Çakmak Vali ile Sayın Adnan Menderes arasında cereyan ettiği bildirilen telefon konuşmasının tamamen hilâfı hakikat olduğunu bildirmiştir. Adnan Çakmak'ın sizin bildiğiniz tarihte İstanbul'da alınmış ifadesidir.

HAMDİ ÖNER (Adana) — Tahkikat istiyor... (Soldan, sus sesleri)

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — İster misiniz Adnan Çakmak'tan bir vesika daha okuyayım; imza Adnan Çakmak'ın. Bakınız şöyle diyor; beş altı gün evvel (Sağdan, gürültüler) Ben sizi sükûnetle dinledim, siz de beni dinleyin. Adnan Çakmak iyi ya. Beyanlarına itibar ediyorsanız edin bakayım. Adnan Çakmak'tan bu beyanı almamızın sebebi, Adnan Çakmak arkadaşlarından bir tanesini görüyor ve onlara son derece üzgün bir halde bir hâdiseyi intikal ettiriyor. Hâdise şu : Kendisi anlatıyor : Tarihini katî olarak hatırlamıyorum. Ağlebi ihtimal Mayıs ayının ilk haftası içinde olacak. Uşak'tan Ankara'ya geldiğim zaman bacanağım Kemal Avşaroğlu'nun yazıhanesinde ilken oraya Uşak Mebusu Ali Rıza Akbıykoğlu ile Nüvit Yetkin koridorda yanıma geldiler. Ben de çıkmak üzere idim. Koridorda ayak üstü konuştuk. Bana Eskişehir Emniyet Müdüründen bahsettiler ve büyük bir jest yaptı çıktı. Seni de nasıl olsa tutmıyacıklar, daha evvel sen de bir jest yap ve çekil, sana sermaye yapmak için para temin ederiz...» (Soldan, «Ooo, ooo ve yazık, yazık» sesleri) (Sağdan, gürültüler) Dinleyin arkadaşlar, çok şayanı dikkattir. (Soldan, «Yavaş, yavaş oku, bir daha oku» sesleri)

Tekrar okuyorum, arkadaşlar.

«Ali Rıza Akbıykoğlu ile Malatya Mebusu Nüvit Yetkin yanıma geldiler. Ben de çıkmak üzere idim. Koridorda ayak üstü konuştuk. Eskişehir Emniyet Müdürü büyük bir jest yaptı. Seni de nasıl olsa tutmıyacıklar. Daha evvel bir jest yapıp sen de çekil. Sana sermaye yapmak için para temin ederiz. Bugünkü durumu aramıyacak hale gelmek mesele değildir. Siyasete atılmak isterse, en kuvvetli yerimizden namzet gösteririz şeklinde teklifler yaptılar.» (Sağdan, ve soldan, alkışlar) «Ben de cevaben dedim ki, Uşak'taki hâdisede ben vazifemi yaptım. Bu da partinize veya İsmet Paşaya karşı sempati duyduğum için değil, kanun ve viedanımın emrinde olduğum için. Yoksa her hangi bir maddi ve mânevi menfaat saikasıyla hareket etmedim. Siyasete atılmak meselesine gelince : Esasen karakterim itibarıyla siyaset anlayışa pek ayak uyduramam. Saniyen partinize girecek karakterde değilim. (Soldan, alkışlar) Ben memurum ve memur kalacağım. Uşak'ta geç-

miş hâdiselerin tesiri altında kalarak hislerimle mağlubolmamak için, Cenabıhakkı dua ediyorum, çok şükür hislerimle hareket etmedim. Eskışehir Emniyet Müdürünü de çok iyi tanırım demek suretiyle kendilerini de reddediyor. Bu hareketi arada geçen zaman teyid etmiştir. Benden bir şey bulamayınca dönüp gittiler ve bir daha da aramadılar.» (Sağdan, tarihi kaç sesleri.)

Şimdi muhterem arkadaşlarım bu okuduğum vesika bizim siyasi hayatımızda son derece ehemmiyetli bir vesikadır. Devlet hizmetinde namus-kârane çalışmakta olan memurlara ve âmirlere hangi fikirlerle kimlerin nerelerde ve ne maksatla musallat olduğunu göstermesi bakımından son derece ehemmiyetlidir. (Soldan, bravo sesleri) Vaitlerle ve hâdiseler içinde bu hâdiselerin yaratmış olduğu müşküllerden istifade etmek suretiyle namus-kârane çalışan devlet memurlarını vaitle ve çok defa yapmış oldukları gibi tehditle siyasi emellerine alet etmek gibi büyük bir günahın işlenmekte olduğuna şahid oluyoruz. (Soldan, alkışlar) Biz hâdiseleri, valinin İnönü'yü vurma veya vurmaması hususundaki şahsi emellerini ve saireyi, burada kendi bakımlarından yaptıkları izahları dinledik. Bunlar, üç Halk Partili idarecinin 30 Nisan günü Uşak'ta 6761 sayılı toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununun ihlâli münasebetiyle sevk edildikleri mahkeme sırasında, mevzu ile hiçbir alakası olmadığı halde ve zannedirim arkadaşım izah edecektir, mahkeme huzurunda da verilmemiş olan ifadelerle bir Emniyet Müdürünün ve jandarma kumandanının beyanlarından ileri gitmiyor. Fakat mahkeme dosyalarında ve o esnada alınmış beraet kararı - zannedirim tetkiki Temyizde devam etmektedir - Halen bir kaziyeye mahkeme mevcud olmadığına göre böyle bir vesikamın gazetelere intikalden sonra bendeniz valiyi telefonla buldum ve kendisine gazetede çıkmış olan İnönü'yü vur emrini verdiği şeklindeki haberin doğru olup olmadığı hususunda Ulusta çıkan habere atfen kendisinden sordum. Bana verdiği cevap şudur :

Karşılık :

Sayın Namık Gedik

Dahiliye Vekili

Ankara

28 Kasım 1959 günlü telefon emirlerine :

İnönü'nün Uşak gezisinde Halk Partisinin çıkardığı hâdiselerin mahkeme safhasından bah-

sedem 28 Kasım tarihli Ulus gazetesinde Emniyet Müdürü Adnan Çakmak ve Jandarma Kumandanının hâdiseleri önlerken valinin İnönü'yü bırakmayın, vurun, ateş edin şeklindeki yayınlanan haber asılsızdır.

Vazifelilere tarafımdan katıyen böyle bir emir verilmemiştir, kütle hareketleri ile tamamıyla ihlâl edilen 6761 sayılı Kanunun yeniden ihlâl edilmemesi için bütün mâni tedbirlerin alınması, buna rağmen kanunun ihlâl edildiği görülürse, kanunun on üçüncü maddesinin tatbik edilmesi şeklindedir. Ben gazetelerde böyle bir haber çıkmış olduğuna muttali olduktan sonra bu mevkiide siyasi mesuliyet taşıyan mesul bir insan olarak elbette hâdiseyi karşımda mevcudolan validen soracaktım, sordum, vazifemi yaptım. Vali de bu cevabı verdi. Bununla iktifa etmedim, arkadan valinin tekzipleri ve bunlar karşısında valiye ikinci bir açık mektup çıktı. Bu açık mektupta valinin verdiği bir emirle posta erinin tabancasını şoförüne tevdi ettirmek suretiyle İnönü'ye karşı bir hareket yapılması hususunu tesbit eden ve bunu iddia eden bir mektup. İki hâdiseye karşı karşıya bulunuyorum. Birisi; valinin İnönü'nün şahsını göstererek vur emri verip vermediği hususu. İkincisi; böyle bir mektupta ifade edildiği gibi posta erine yanındaki tabancayı o malûm maksat için kullandırmak üzere şoföre verdirip verdirmediği. Bu hâdiseleri ben neyle tahkik ederdim? Bir defa mahkemede bu ifadeler tesbit edilmişse ve Cumhuriyet Müddeiummisi tarafından tesbit edilmişse Adliye bu neviden bir suça elbette muttali. Adliye elbette bunu ele alır, tahkik eder, dâva açar; suçluyu çeker, ifadesini alır şahitleri dinler. Yok bu olmaz da vazifeye taallük eden bir suç olursa bundan vekâlet haberdar edilir. Şu ana kadar bu hususta vekâlete bir müracaat intikal etmemiştir. Ama ben, bu iddialar gazetelerde çıkar çıkmaz bunun üzerinde hassasiyetle durdum. Hâdisenin tahkikini bir müfettişe vermedim. Teftiş Heyeti Reisini vazifelendirdim. Teftiş Heyeti Reisini hâdiseleri Uşak'ta bu istikamette tetkik ettirdikten sonra vekâlete sunmuş olduğu bu rapor elimdedir. Bu raporun netice kısmını yüksek huzurunuzda okuyacağım.

Ulus Gazetesinin 3 Aralık 1959 tarihli nüshasının birinci sayfasında Uşak Mebusu Ali

Rıza Akbıykoğlu tarafından, Uşak Valisine açık mektup başlıklı bir yazı üzerine hâdisenin mahallinde tetkik olunması maksadiyle Dahiliye Vekâletinden 3 Aralık 1959 tarihinde telâkki ettiğim emir üzerine 4 Aralık 1959 da Uşak vilâyeti merkezine giderek 4 - 5 Aralık 1959 günlerinde gereken tetkikat ve tefehhusat yapılmıştır. İddia edilen hâdiseler ve saire tahlil edilmek suretiyle izah edilmiştir. Ben hüküm hanesini, netice kısmını müsaadenizle okuyacağım.

«Vali İlhan Engin'in, İsmet İnönü'nün Uşak'a geldiği gün şoförü vasıtasıyla İsmet İnönü'nü vurdurmak istediği yolundaki iddia varit görülmemektedir. Yine vali İlhan Engin'in, zabita âmirlerine kanunun tatbiki sırasında icabederse silâh kullanabilirsiniz, suretinde konuşmadığı, icabında silâh kullanın tarzında konuştuğu anlaşılmıştır. Bu tarzı konuşma Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri hakkındaki 6761 sayılı Kanununun 13 ncu maddesini istihdaf ettiği tabiidir. Fakat üç zabita âmirinin mahkemede beyanları - Bunlar müddeiumumilikten alınmıştır. - İltifata şayan görülmemektedir. Zira yukarıda bu raporun tahlil ve netice kısmında işaret edildiği ve hile bu mavakaa uymadığı gibi mantıkan da asla uygun değildir. Bu itibarla, valinin şahsı hakkında, vur emri verdiği tesbit edilememiştir. Şu hale göre, vali hakkında tahkikat açılmasına lüzum olmadığı neticesine varılmıştır.

Keyfiyet saygı ile arz olunur.

Şimdi, muhterem arkadaşlarım; bir Vekil olarak, bir hâdiseye bu şekilde muttaliyim. Bu benim ittilama resmen dahi gelmemiştir. Fakat dedikodu şeklinde, gazetelerde ve mahkeme zabıtlarını almak suretiyle, umumi efkâra arz edilmiştir. Bunların doğru olup olmadığı hususunda, tahkikat açılacağı hakkında bir ikaz dahi beklemeden; bunu hususi bir alâka ile takabbül etmiş, derhal hâdiseyi memurlarımız hakkında, her hangi bir tahkikat açılması sırasında, usulümüze göre, bunu alâkalı mercie, teftiş heyeti reisine tevdi etmek suretiyle bu neticeyi de istihsal etmiş idik.

Teftiş Heyeti Reisi vazifesini yapmadı mı? Bir onbaşının elinden ya bu vesikayı imzalayacak yahut bu bölükte onu yaşatmam; diye elinden aldığı ve bilâhara zavallı neferin daha üstün

makamlara şikâyet etmek suretiyle kendisine yapılan tazyik neticesinde vesikayı imzaladığını nazarı itibara alırsak bu onbaşının elinden alınmış olan vesikaya itibar ederek Dahiliye Vekili hakkında takibat ve tahkikat açılmasını isteyen arkadaşların viedanlarında böyle bir tahkikatı yapmış olan Teftiş Heyeti Reisi de böyle bir itham altında mı bulunacaktır? Çünkü bu teftiş heyetinin reisi, şu anda benim teftiş heyetimin reisi değildir. Yüksek reylerinizle Devlet Şûrasına âza seçilmiştir.

Sevgili arkadaşlarım, birtakım vesikalar okudular. Bakınız meselâ bu zavallı onbaşından tazyikle alınmış olan ve bu Ali Kurma denilen binbaşından Vekâlet olarak istediğimiz halde bugüne kadar ne aslı ne de sureti bize tevdi edilmiş olan bunun bir tanesinin bize tevdi edilmemesini dikkate almak icabeder. Bu hâdiseler nasıl oldu, vur emri verildi, şoför bilmem ne yapıldı filân. Bu nasıl cereyan etti.

NAŞİT FIRAT (Çankırı) — 6 - 7 Eylül.
(Sağdan gülüşmeler)

REİS — Naşit Fırat arkadaşımıza birinci ihtarı veriyorum. Durmadan sükûneti ihlâl ediyorlar.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, bu neferin tabanca verdiği, vermediği meselesi şöyle ortaya çıkıyor : 30 Nisan ve 1 Mayıs hâdiseleri geçtikten 10 - 15 gün sonra etrafta bir şayia başlıyor. O ilk günlerde böyle bir şey yok. Ali Kurma yedinde bulundurduğu bu neferden tazyik ile alınmış vesikayı, 10 - 15 gün sonra anlaşılan sahaya sürüyor. Ve bu dedikodular şu veya bu... Gûya vali mevzuubahsedilen hâdiseler sırasında Trikopolis'in kılıcının teslim alındığı karargâh olan eve gidip gitmemek sırasında gûya arabasında bulunan postaya Vali Şoförü Nurettin'e tabanca vermesini ve bunu istimal etmesini emretmiş diye bir dedikodu yayılıyor. Valinin posta eri hâdisesine gelince; Jandarma Kumandanı Yarbay Abbas Yavuzer'i çağırıyor, ve kendisine makamında böyle bir vesikanın verilip verilmediğini tahkik için vazife veriyor. Vilâyet Jandarma Kumandanı Abbas Yavuzer; bizi Meclis tahkikatına sevk edilmesi hususunda beyanına iltifat edilen insandır.

Zaptı okuyorum :

Zabıt varakası

23 Mayıs 1959 Cumartesi günü saat 11 sıralarında Vilâyet J. K. Yarbaş Abbas Yavuzer ve Emniyet Âmiri Ahmet Altaş birlikte vilâyet makamına gidilerek Sayın Vali İlhan Engin'le yapılan görüşme sırasında Vali İlhan Engin tarafından verilen şifahi emir gereğince 30 Nisan 1959 günü Uşak'a gelen C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönü'nün misafir bulunduğu Mebus Rıza Salıcı'nın evinden İstiklâl Harbinde Yunan Başkumandanı General Trikopolis'in Garp Cephesi Kumandanı tarafından Türk Orduları Başkumandanı Musafa Kemal Paşaya teslim edildiği, Uşak Paşa caddesinde Kaftancıların evine gittiği sırada vilâyet makam postası olan Jandarma Eri Celâlettin Güleç'in taşıdığı 7,65 çapındaki mîrî tabancanın o sırada mezkûr evin civarında ve Nafia Müdürlüğüne ait steysin arabasının içerisinde bulunan Sayın Vali İlhan Engin tarafından alınarak Vilâyet Şöförü Nurettin Erkal'a verildiği veyahut da Jandarma, Sayın Valinin emri ile tabancasını anılan Nurettin Erkal'a verdiği hususunun tesbiti zmnında o anda steysin arabasının içerisinde ve Sayın Valinin yanında buldukları anlaşılın Vilâyet Şöförü Işık mahallesinde Kızıldağ Uluyolu 27 No. da oturur Ahmetoğlu 1930 doğumlu Nurettin Erkal'a keyfiyet anlatılarak sorulduktan :

Sayın Vali İlhan Engin bana ne Jandarma Celâlettin Güleç'in tabancasını alarak verdi ve ne de Jandarma Celâl'in tabancasını almam için bana emir vermiştir Bu hâdise sırf dedikodudan ibarettir. Aslı esası yoktur. Bir vali böyle bir emri vermez, vermiş olsa idi dahi ben asla yapmazdım dedi.

Makam Polisi, Zileli, Sadıkoğlu 1931 doğumlu Cemalettin Ertem: O sırada ben de steysin arabasının içerisinde idim. Sayın Vali İlhan Engin Vilâyet Şöförü Nurettin Erkal'a makam postası Jandarma eri Celâl Güleç'in tabancasını alması için anılan Şöför Nurettin Erkal'a emir verdiği gibi alıp da kendisi tarafından Nurettin Erkal'a verdiğini katiyen görmedim, dedi. O sırada steysin arabasının içerisinde bulunduğu anlaşılın Nafia Müdürlüğü Şöförü Uşak Kurtuluş mahallesinde oturur Osmanoğlu, 1928 doğumlu Ahmet Göbekli : O sırada ben de steysin arabasının içerisinde idim. Sayın Vali İlhan Engin Vilâyet şöförü Nurettin Erkal'a Jandarma eri Celâl Güleç'in tabancasını alması hakkında emir vermedi-

ği gibi kendisi tarafından da Celâl Güleç'in tabancası alınarak Nurettin Erkal'a verilmemiştir. dedi.

Bursa'nın Odunlu köyü halkından olup sekiz aydan beri vilâyet makam postası vazifesi ile mükellef bulunan Mustafaoğlu 1938 doğumlu Jandarma eri Celâlettin Güleç :

Vilâyet Şöförü Nurettin Erkal'a tabancamı vermediğim gibi adı geçen tabancamı vermem için Sayın Vali İlhan Engin tarafından bana bir emir de verilmiş değildir. Yalnız tahminen (20) gün kadar evvel M. Birlik K. olan Binbaşı Ali Kurma ikinci zamanında bölük binasında bulunduğum sırada bana şifahen sen Vali İlhan Engin'in emri ile tabancamı Vilâyet Şöförü Nurettin Erkal'a vermişsin bu doğru mu? Böyle bir şey vâkı mi diye sordu. Ben de şifahi olarak hayır kumandanım bana Nurettin Erkal gelip tabancamı Valinin emri ile bana vereceksin diye bir teklifte bulunmadı ve ben de her hangi bir sebep ve suretle tabancamı Nurettin Erkal'a vermedim. Bu hal bir dedikodudan ibaret olsa gerektir.

Soruldu: Tahminen 2-3 gün evvel Vali evi bahçivani Mustafa Vural bana halk arasında bir dedikodu var, gûya sen tabancamı Vali Beyin emri ile Şöför Nurettin Erkal'a vermişsin öyle mi? Diye sordu; ben de hayır ben tabancamı kimseye vermedim. Vali Bey de bana böyle bir emir vermedi demiş olmakla huzurda tanzim edilen işbu zabıt varakası okunup münderecatının anlaşılıp anlaşılmadığı soruldu. İfadelerinin doğru olduğunu ve zabıt münderecatının anlaşıldığını bildirmiş olmakla altı ifade sahipleri tarafından ve tarafımızdan imza edilmiştir.

Vilâyet J. A. K. Yb.	23 Mayıs 1959
A. Y. Demir	Emniyet Âmiri
Polis Memuru	A. Altaş
C. Ertem	Vilâyet Şöförü
Hazirun	N. Erkal
Kd. Başçavuş	Hazirun
E. Şahin	Uzatmalı Onb.
Nafia Şöförü	F. Okutucu
A. Göbekli	Vilâyet Makam Postası
	C. Güleç

Bir dedikodu çıkıyor ortaya, vali hakkında... Vali buna hâdiseden 10 gün sonra muttali oluyor, derhal tahkiki için vilâyet jandarma kumanda-

ni aleyhinde mahkemede şahadette bulunduğu ifade edilen zata bunu tahkik et diye emir veriliyor, tahkikatın neticesi bir zabıtla tesbit ediliyor, Demin burada, Turhan Feyzioğlu gibi öyle uluorta burada bu söyleniyor, şurada şu söyleniyor. Zabıt şu diye mâruzatta bulunmadım. Elimdeki vesikalara, muteber telâkki edilmesi icabeden vesikalara istinaden konuşuyorum. İkinci mesele bu. Şu eli ile İnönü'yü işaret etmek suretiyle onu vurdurmaya teşebbüs ettiği yolunda valiye vâkı olan isnat, vali hakkında vâkı şikâyet arz ettiğim sebeplerle yüzde yüz bugün bir isnattır.

Bir Vekil olarak muttali olduktan sonra ben meseleyi tahkik ettirdim. Vali eğer bu yolda hareket yapmış bunu tevsik eder bir takım vesikalar mevcut olsa idi elbette müracaat edilecek bir takım merciler vardı, bu mercilerin müracaatçılara kapısı açıktı.

Kaldı ki, idari bakımdan yaptırmış olduğum tahkikatı neticeleriyle Yüksek Heyetinize arz etmiş bulunuyorum.

Şimdi, Turhan Feyzioğlu elbette öyle konuşacaktır, vazifesidir, parti lideri hakkında bu kadar güzel bir konuşma yapan arkadaş, kendi partisi ve kendi lideri bakımından elbette takdir edilmek icabeder. Fakat benim sözlerimin ve konuşmalarımın başında Uşak'ta başlayan ve İstanbul'da biten hâdiseleri bir Ege büyük taarruzu adı altında yaptıklarını ifade ettiğim zaman kendisi buraya çıkıp dedi ki; biz bunu resmî hiçbir ağızdan ifade etmedik. Ben söyleyeyim ki; kendi aralarında bu taarruzun, bu seyahatin büyük taarruz şeklindeki isim babasının kendi olduğunu söylüyorlar var. (Soldan bravo sesleri, alkışlar) (Sağdan gürültüler) (Sağdan yalan yalan sesleri)

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Yalan, yalan. Kim söylemişse yalan söylemiş. Size hangi namussuz söylemişse yalan söylemiş.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMİK GEDİK (Devamla) — Tahammül etsene, neler söyledin bana.

REİS — Sükûnete davet ediyorum.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMİK GEDİK (Devamla) — Sükûnetle dinleyin (Sağdan; soldan gürültüler)

REİS — Arkadaşlar, rica ederim, sükûneti ihlâl etmeyin. Dinleyin lütfen.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMİK GEDİK (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım; Meclis tahkikatı takririnin bu derece gecikmiş olarak Meclise gelişinden doğan mağduriyet hiç şüphesiz ki, bizlere müteveccihdir. Çünkü bugüne kadar bunlar memlekette köy köy, kasaba kasaba, şehir şehir en ağır isnat ve iftiralar halinde aleyhimize yayılmıştır. Bunların, bugün dosyaları Adliyeden geçmiş, Büyük Meclise gelmiş, haysiyet ve şerefleri ayaklar altına alarak, bir yıl müddetle bunu mütemadiyen ve mütemadiyen bütün bir memlekette kullananlar bana şu kürsüde en ağır ithamlarda buldukları zaman onları yine her şeye rağmen sükûnetle dinledim. Bir husus hakkında kendisini itham eder şekilde sarf ettiğim bir söz karşısında bana, namussuzluk ediyorsun, cevabını veriyorlar. (Soldan; şiddetli gürültüler)

REİS — Vekil Bey, sözleriniz arasında siz de, namussuzluk ediyorsun sözü sarf edilmiş. Kim sarf etti bu sözü?

DAHİLİYE VEKİLİ NAMİK GEDİK (Devamla) — Kimin dediğini duymadım, şu sıralardan geldi. Duydum, benim duyduğum gibi arkadaşlar da duydular; namussuzluk ediyorsun, dedi. (Soldan; şiddetli gürültüler, geri alsın, sesleri)

REİS — Arkadaşlar rica ederim susunuz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Vekile namussuz demedim Müsaade ederseniz tavzih edeyim.

REİS — Kendileri böyle bir söz söylemedim diyor. Açıkladı. Daha da açıklıyayım diye ilâve etti. Şu halde üzerine varmaym rica ederim.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMİK GEDİK (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, nedense Ege taarruzu lâfı, bu isim kendilerinin hoşuna gitmiyor ve katiyen bunu takabbül etmek istemiyorlar. Ama ben söyleyeyim. Bu Ege taarruzu sözünün kendi aralarından çıktığı haberini yine kendilerinin çok itimat ettikleri Sayın Falih Rifki Atay'a sorsunlar. Şahit gösteriyorlar. İstanbul'da kendileriyle temas edildiği zaman, İzmir hâdiselerinden ve böyle bir teşebbüsten müteessir olmuşlar. Böyle bir neticenin doğması memleket hakkında ne hayır getirdi, dediler ve Ege büyük taarruzu lâfını biz söylemedik deyince, bunun üzerinde bu manşetin he-

sabımı vermek lüzumunu hisseden Falih Rıfki Atay bu tabir onlarıdır, onlardan geldi bana dedi. (Soldan; haydi buyurun bakalım sesleri, sağdan, soldan gürültüler)

Muhterem arkadaşlarım; biz burada ilk görüşmemizi yaparken bu Ege büyük taarruzu denilen şeyi teeviz etmediğimizi ve bir defa daha tekerrür etmemesini her bakımdan temenni etmediğimizi müessif hâdiselerin cereyan etmiş olduğunu ifade ettik. Bunlar olmamıştır, demedik. Bu hâdiselerin tarzı cereyanından parti olarak ve kendilerinin girişmiş olduğu bir hareket olarak alakaları dolayısıyla elbette onlara aidolan kısmı için, şikâyetlerimizi bildirdik Bu neviden hâdiselerin anlattıkları şekilde, cereyan etmiş olup olmadıkları hususu elbette T. B. M. Meclisinde tahkik edilemez. Bunlar birtakım adli hâdiselerdir. Bunları mercilerine intikal ettirerek; devleti devlet, hükümeti hükümet, adliye adliye ve idareyi idare saymak zihniyetiyle hareket edip, bunları aid oldukları mercilere havale, tevdi etselerdi, bunlar oralarda halledilirdi. Böyle yapmayıp nerede bir resim, ellerinde bir sopa bunlar demokratlardır, şunlar, bunlardır diyorlar. Bütün bunları burada tahkik, tesbit etmeye imkân var mıdır, arkadaşlar? Elbette, T. B. M. Meclisi bu hususu takdir edecektir.

Bakınız arkadaşlar, derler ki, Topkapı'da birtakım hâdiseler olmuştur... Oldu. Polis yolu kesmiş.. Resim gösterdiler.. Kesti. Topkapı'daki hâdiseler olurken, bakınız arkadaşlar, benim de şimdi size göstereceğim resimlerle İnönü'nün geçeceği yollar üzerinde, vilâyetin ısrarlı telkinlerine ve teşkilâtlarına yazmış olduğu yazılar ve radyoda yapmış olduğu ikazlara rağmen parti parti İstanbul'un muhtelif semtlerinden; her iki parti mensuplarından birtakım bindirilmiş kuvvetlerin yola çıktığı görüldü. İşte bindirilmiş kuvvetler. Resimlerini gösteriyorum. C. H. P. ye ait vatandaşlar altlarında otomobiller, otobüsler ve başlarında filâma ve bayraklar. Bunlar Topkapı civarında bulunan insanlar, bakınız bunlar hep Cumhuriyet Halk Partisine mensubolanları, bildirilmiş kıtalar. İnönü İstanbul'a geliyor, Demokrat Partililer değil, Halk Partililer, üniversite binasının önünde yığınaklar yapmışlar ve muhtelif ölçülerde biriken taraftarları C. H. P. Vilâyet binasının önüne

gelmişler ve hıncahıncı doldurmuşlar. 6761 sayılı Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanunu ihlâl edildiği takdirde Vali mutlaka müdahale edileceği hususunu ikaz etmesine rağmen, parti binalarının içine asılmış olan tebliğlere ve gece ziyaretleri ve gece içtimaları ile yine muhtelif istikametlerden yollara toplanmak istenen halk. Bu nerede oluyor? İstanbul'da kolaylıkla bu siyasi hâdiselerin bir infilâk haline gelebileceği İstanbul'da. Bundan evvelki siyasi hâdiselerde gördüğümüz, gibi, dolar, dolar, doldurursunuz ve bunun bir zerresi daha geldiği vakit o infilâk eder. (Sağdan : 6-7 Eylül hâdiseleri, sesleri)

Arkadaşlar, hâlâ 6-7 Eylül hâdiselerinden bahsediyorlar. Bu kürsüden bunun hesabı verildi ve Yüksek Meclis, Meclis tahkikatı açılmasına lüzum olmadığına karar aldı. (Sağdan : Gürültüler) Artık 6-7 Eylül hâdiseleri sureti katfiyede vatanperverlik pazarında boz durulacak akça olmaktan çoktan çıkmıştır. (Soldan : Şiddetli alkışlar, bravo sesleri), (Resmi göstererek) Bu sizin taraftarlarınızın yolları dolduranlar. Bunlara ait birçok resimler daha vardır. Muhterem arkadaşlarım, Saffet Omay arkadaşımız buraya çıktı.. Bakınız bunlar savlet etmek için bekleyen Halk Partililerdir; Saffet Omay arkadaşımız buraya çıktı, dedi ki, konuşmaları seviyesiz bir hale getirmeyeceğim. Saffet Omay arkadaşımız burada her zaman çok güzel konuşan, tezini çok güzel savunan, çok kuvvetli müdafaa edecek kadar meslekinin ehli bir insandır. Dâvası çürük olduğu için kendisi bir noktada, bilhassa yaralı olduğu için burada tamamen müdafaa edemezdi. Hata etmişsiniz. Arkadan sevk ettiğiniz Turhan Feyzioğlu gibi ateşin bir hatibi daha evvel çıkarmak ferasetini neden göstermediniz?

Saffet Omay diyor ki, Dahiliye Vekili bir ara burada tabancalı muhalefetten falan bahsetti. O bahis başka bir hâdiseye aittir, resimleri vardır, falan icabederse gösteririm, dedi. Kendileri o hâdiseye temas ettikleri için ben sadece bir fikir alalım ve tutum hakkında bir karara verasınız diye bu noktaya bir küçük işarette bulunacağım. (Sağdan : Mevzu harici konuşamazsın, sesleri) Belki hududu aşarım diyorlar. Arkadaşımız temas ettiği için ve sırası geldiği için bir nebze temas edeceğim. Bakınız arkadaşlar; Geyikli'ye gittiler, yanlarında otomobil içinde bir arkadaş

ları vardı. kendilerinin arkadaşı dediler ki, taarruza uğradı, yüzü gözü parçalandı, sağı solu tahribedildi; bir müdafaai nefis zımında bir tecevüz oldu.

Şimdi arkadaşlarım, taarruza uğradığından bahsettikleri bu zatın bakınız şu resmine. (Elindeki fotoğrafı göstererek) Bu resmin etrafı bomboş. Civarda da kimse yok. Bu adam Gelibolu C. H. P. Sekreter âzası. Otomobilden Geyikli'de aşağı iniyorlar. O sırada hâdise çıkıyor. İşte bu elinde gördüğünüz, tabancasıdır. Bu tabancayı teşhir ettikten sonra, kovalıyor; kaçıyor, ondan sonra da ateş ediyor, arkadaşlar.

Şimdi, bir memlekette siyasi parti mücadelesi tabancalı, bıçaklı bir hale getirilmek istenirse, o memlekette eğer millet reyi ile seçilmiş sevilen ve güvenilen kuvvetli, kararlı bir hükümet varsa bu hâdiselere sureti katiyede müsamaha etmiyecektir. (Soldan, şiddetli alkışlar, bravo sesleri) Yuvarlak lâflarla hâdisenin şişkinliği içinde demin bir örneğini verdiğim teşebbüslerle, tehditlerle veyahut tatmin yolu ile bir memurdan, iki memurdan yalnız onların kavli mücerretinde bulunan birtakım beyanlara istinadetmek suretiyle bu pek ağır ithamları ileriye sürmek vicdan ehlinin asla kârı olmamak lâzımgelen işlerdir. Yüksek huzurunuzda bu hâdise hakkındaki görgü, bilgi ve bununla olan alâka ve münasebetimin şimdiye kadar yapmış olduğum beyanlarla arz ve izah etmiş bulunuyorum.

Arkadaşlarım, muhalefettekilerin ısrarlı bir şekilde ve muayyen bir noktaya tevcih ettikleri maksatlı hücum ve ithamları bizim yüksek grupumuz gayet yakından bilir. Bir taraftan demin arz ettiğim gibi idare âmirlerini gayri ahlâki yoldan temin etmeye çalışırken diğer taraftan o idare âmirlerini sıkı bir tazyik altında ve tehdit altında bulundurmak suretiyle bir emniyet barajını yıkmaya müteveccih olan bütün gayretler sayenizde hüsrana uğriyacaktır. (Soldan, şiddetli ve süreklî alkışlar)

REİS — Mazlum Kayalar.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Söz istiyorum.

REİS — Sıranız gelince vereceğim.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Sıradan istemiyorum, bana atıf yapıldı, cevap vermek mecburiyetindeyim.

REİS — Sıranızda söz vereceğim.

MAZLUM KAYALAR (Bursa) — Muhterem arkadaşlar, gecenin bu ilerlemiş saatinde çok mühim bir dâvanın teşrih edildiği bu sırada, sabırlarımızı suiistimal etmek istemem. Fakat zaman zaman müzakere konusunu teşkil etmekte bulunan tahkikat önergesi dışına çıkılmış bulunduğunu göz önünde tutarak, bunu mihverine koymaya çalışmama müsaadenizi rica edeceğim. Yapacağım bu konuşmada benden evvel konuşmuş bulunan muhalefet hatiplerinin, arkadaşlarım tarafından cevaplanmış bulunan iddialarının peşine takılacak değilim. Ancak benim de bu iddiaları hakkında meseleleri enine, boyuna tetkik etmek fırsatını bulmuş bir arkadaşınız olarak mâruzatım olacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, Teşkilâtı Esasiye Kanunumuz ve Dahilî Nizamname teşrii ve icrai kuvvetleri nefsinde toplıyan Türkiye Büyük Millet Meclisine muhtelif murakabe salâhiyetleri tanınmıştır. Bunlardan bir tanesi de Meclis tahkikatıdır. Bu salâhiyet her hangi bir mebusun, bir mebus zümresinin veya kendisini parlâmentoda temsil ettirmekte bulunan bir muhalefet partisinin propaganda vesilesi teşkil edemez. Bir salâhiyet ne kadar büyük ve kudret ne kadar muazzam olursa bunu elinde bulunduranların kullanmakta o derece itina ve teenni göstermesi lâzımdır. Dahilî Nizamnamenin 169 ncu maddesine ilişkin tahkikat önergelerinin birinci hedefi muhatabı olan vekilleri işten uzaklaştırmak, malî ve zecrî cezalara çarptırmaktır. Sırf malûmat edinmeye taallük edenler 177 nci maddeye göre verilmiş olan takrirlerdir. Bir muhalefet grupunun, vekilin şahsında ekseriyet partisini yıpratmaya çalışması belki bir dereceye kadar tabii ve meşrudur. Fakat olurolmaz bahanelerle Meclis tahkikatı gibi, neticeleri pek ağır bir salâhiyeti tahrik etmek, hukukan ve vicdanen tasvibedilemeyeceği gibi bizzat bu tahkikat müessesesinin ve memleketin menfaatlerine de aykırıdır. Zira bu yolun suiistimali, onun dejenere edilmesini ve ciddi vakıalar karşısında da hafife alınmasını intaceder. Diğer taraftan bir kimseyi cezai mesuliyetle itham etmek kanunlarımızda o kadar serbest bırakılmıyş, hakaret suçundan başlayıp cürüm tasnii, iftira gibi müeyyidelere tâbi tutulmuştur. Fakat bu hal unumi mahkemelere vâkı olacak müra-

caatler içindir. Mebuslar Meclis müzakeresinin aksamadan cereyanı için en küçük bir müeyyide ve takyide bağlanmamıştır. Fakat yine bu hal, onların itina ve teemmül mecburiyetlerini artıran mânevi ve moral bir bağ teşkil eder. Yoksa sorumsuzluk havası içinde alabildiğine ittiham ve iftira için kimseye hak bahşedemez.

Devlet ve millet menfaatleri; birinci derecede, onun yüksek kademedeki hadimlerinin haysiyetlerini korumayı âmiridir. Cumhuriyet tarihimizde bu yolda birer heyecan anında alınmış kararlara dair misaller ve hatalar mevcuttur.

Bir müdafaa vekili olarak bütün safahatını takibettiğim, son Yüce Divanı daima ibretle ve elemle hatırlarım. Şahsı ile, ailesiyle muhterem, şerefli bir vekil kendi partisi içindeki rakiplerinin tahrikâtı ile Yüce Divana sevk edildi ve beraet etti. Beraet kararları bütün zararları telâfi etmekten, takdir edersiniz ki, çok uzaktır. Binaenaleyh işi, mekanizmanın tahriki anında ciddiye almak gerektir. Bugünkü gündeme alınan takrirlerin müzakereleri sırasında mahiyetleri yüksek nazarlarımızda belirecektir. Ve nitekim birincisinin mahiyeti şimdiden belirmiş bile bulunmaktadır. Benim, üzerinde söz aldığım bu takririn gündeme alınmasında gecikme olduğu için, kâh elde mevcut deliller karşısında mahkûmiyetten korkulduğu için, kâh mevcut deliller yok edilmek için bu gecikmeye gidildiği gibi birini nakzeder iddialar öne sürüldü. Eğer deliller ellerinde idi ise bunların yok edilmesi tehlikesi olmamak gerekti. Nitekim kendileri bu delilleri burada okudular ve gösterdiler. Gerçek sudur ki; araya giren zaman fâsılası meselelerin daha esaslı bir şekilde tetkik ve müzakeresine ve hakikatlerin iyice tebellür etmesine ve hiç değilse ifade kabiliyetine ilişilmesine hizmet etmiştir. Bendeniz şahsan bu sayededir ki, bu takririn esas mevzuunu bütün safhalarıyla incelemeye ve bir vicdan kanaati edinmeye irakân buldum. Bunu Yüksek huzurunuzda millet ve tarih huzurunda belirtmekle ve derlediğim malûmatı olduğu gibi anlatmakla vazifemi yapmış olacağım.

Muhterem arkadaşların, sözlerime başlarken yaptığım bu mukaddemeden sonra, bu takririn usulsüzlükleri hakkında da birkaç kelime söylemek isterim. Kendilerinin bir siyasi faaliyet yapmak üzere yoluna çıkmış bulduklarını söy-

ledikleri Uşak ve devamı seferinden söz açmakla mâruzatıma başlıyorum.

Turhan Feyzioğlu kürsüde bu seyahatin bir vazife seyahati olduğunu beyan etti. Fakat 17 Nisan'dan itibaren bu seyahatin bir Ege taarruzu olduğu, bir büyük taarruz olduğu kendi organları olan gazetelerde ısrarla, ibramla yayınlandı, durdu. Bunda mesuliyet kabul etmediklerini bildirdiler. Sayın Dahiliye Vekili bunun cevabını verdi. Fakat ben bu sübjektif delil üzerinde durmuyacağım. Bunda en katî ve celî bir delil mevcuttur. Eğer bu seyahat beyan ettikleri gibi bir vazife seyahati idiyse, bütün ânme efkârını tehyic ve tahrik etmektense bunu sık sık yaptıkları parti grubu tebliğleriyle tekzip etmek mevkiinde idiler. Bunu yapmadıklarına göre tevsimi hiç değilse takabbül etmişlerdir Bundan yani testi kırıldıktan sonra reddetmeleri bir şey ifade etmez.

Bu takirde neler yok. Diyorlar ki, Bayraklı'da dönüş yolunda hazırlanan suikast, İnönü'nün deniz yolu ile dönmesiyle akim kalmıştır. İnönü kara yoluyla de dönmüş olsaydı, her zaman tahkir ettikleri zabıta kuvvetleri sayesinde kemali afiyetle hedefine varacaktı. O zaman da İnönü eğer deniz yoluyla gitmiş olsaydı suikasta uğrıyacaktı, diyeceklerdi. Ne olmuş bu kara yolda hiç!...

Bu takirde daha neler yok. Seyahat hürriyeti ihlâl edilmiş diyorlar. Fakat geriye döndükleri tek bir seyahat göstermiyorlar. Seyahatlerine Uşak'ta başlamışlar, Uşak'ta sebebiyet verdikleri hâdiseler muvacehesinde geriye dönmek en basiretkâr bir hareket iken bu seyahatlerine pek âlâ devam etmişlerdir. Binaenaleyh hâdiseler iddialarını tekzip etmektedir.

Zabıta mütecevizleri himaye etmiştir, diye yazılı bu takirde; fakat kendileri bizzat bu zabitanın himayesi altındadır, ve bu zabitanın himayesini reddetmedikleri müddetçe de ferih ve fahur dolaşmışlardır, bu da sabittir.

Neşir yasağından bahsettiler. Anayasadan sık sık bahsederler. Ve iktidarımızı da buna riayete sık sık dâvet ederler. Ama Anayasanın 54 ncü maddesini hatırlamazlar. Bu neşir yasakları bir mahkemenin kararıyla konur. Ve yine mahkemeler tarafından kaldırılır. Binaenaleyh bunu bir Meclis tahkikatı mevzuu halinde ele almamalıydılar. Yine takirde; Meclis dâhilinde,

posta kutularındaki vesikalar toplattırılmıştır, diyorlar Dahili Nizamnamemize göre Meclsin inzibatı Riyasete aittir. Eğer vâkı ise böyle bir şeyin İcra Vekilleri ile ne alâkası olabilir. Bunda Dahiliye Vekili hakkında tahkikat açılmasına mesnet bulmaya imkân yoktur.

Muhterem arkadaşlarım, bu tahkikat önergesinin kapsadığı mevzular Mayıstan bu yana bütün gazetelerde zaman zaman neşriyat sermayesi mevzuu teşkil etti. Zaman zaman yüksek huzurunuzda da arbedelere konu teşkil eyledi. Şimdi yüksek huzurunuzda okudukları ve delil diye öne sürmek istedikleri belgeler de bu arada yayınlandı. Gazetelerde beyanları da mevcuttur. Fakat bunların içinden bir tanesini seçerek bu işleri komprime halinde ihtiva eden ve Uşak Mebusu Ali Rıza Akbıykoğlu'nun Ulus gazetesinde intişar eden mektubunu ele alarak, ithamları ve iddiaları huzurunuzda tetkik ve serhedeceğim.

Ulus gazetesinin 3. XII. 1959 tarihli nüshasında Ali Rıza Akbıykoğlu'nun Uşak Valisine bir açık mektubu intişar etti. Ve orada «Türk Milletinin duyması icabeden korkunç hâdis» diye bir başlık mevuttu. Bu açık mektupta Ali Rıza Akbıykoğlu valiyle olan mükâlemesini şöyle ifade ediyor. İlhan Engin'e hitabediyor, «Bana siz, İsmet Paşa Uşak'a inmiyecektir. Her türlü tedbiri aldık, inerse kanlı hâdiseler olacak dediniz, ben de size İsmet Paşa kurtardığı bu şehre inecektir. Sizin vazifeniz - şayet dediğiniz melhuz ise - böyle kanlı hâdiselerin önüne geçmek ve mâni olmaktadır.» (Sağdan, doğru doğru sesleri) Çok doğru, ben de bu beyanların bir an için doğru olduğunu ve hele Ali Rıza Akbıykoğlu'nun şahsına izafe ettiği beyanın muhakkak vâkı olduğunu kabul etmek niyetindeyim. İbrahim Saffet Omay burada garnitürlerden bahsetti. Turhan Feyzioğlu Sayın Bayar ve Menderes'in yaptıkları beyanattan bahsetti. Ben hepimizin, bütün Türk Milletinin dikkatle ve inanarak dinliyeceği Atatürk'ün sözlerini okuyacağım. Bunu neden yapacağım, bunu bir garnitür olarak değil, fakat Uşak'ta 3 - 5 gün evvel vazife almış ve İnönü'nün karşılanması için tertibat yapmakta bulunmuş olan Uşak mebuslarının o yerde ne yolda hazırlıklar yapmakta bulduklarını ve halka neler anlatmakta bulduklarını

larını beyan için bir tahlil yapmaya mecburum. Çünkü bu hazırlıklar bir kısım Halk Partilileri ikna etmiş ve onları gayrete sevk etmiş olduğu gibi bir kısım Uşak halkını da müteallim etmiştir. Uşak hâdiseleri denilen şeyler bir taraftan tahrik edilen bir kısım halkın müteallim olmasından doğmuştur. İsmet Paşa kurtardığı şehre inecektir, sözünün söylendiği itiraf edilmektedir. İsmet Paşa bu şehri kurtarmış mı kurtarmamış mı bu nokta gayet mühimdir. Arz etmek istediğim tahrikât müteallim etme sözünün altında gizlidir. Bir kulüpte yine Uşak mebuslarından birisinin, sizin Toplantı ve yürüyüş kanunlarınızı sıfıra indireceğiz, dediği de dosyalarla sabittir.

İşte bunlar Uşak'taki tahrikât manzumesinin birer işareti ve kendi taraftarlarından ikrar edilen kısımdır. (Sağdan : Yalan sesleri) Yalan değildir bunlar, yalan sizin mârifetinizdir; dinleyin. İsmet Paşa kendi kurtardığı şehre girecektir sözü Uşak Mebusu tarafından beyan edilmiş ve bu bizzat beyan sahibinin imzasıyla Ulus gazetesinde neşredilmiştir. Uşak'ı kim kurtarmıştır? Hiç şüphe yoktur ki, vatanın diğer parçalarını olduğu gibi Uşak'ı da Mehmetçik kurtarmıştır. Fakat kumandan olarak bunu kim yapmıştır? Acaba Ali Rıza Akbıykoğlu'nun bu yazısında iddia ettiği gibi İsmet İnönü mü, yoksa bir tarihlerde iddia edildiği gibi Nurettin Paşa mı, yoksa bir başkası mı? (Sağdan gürültüler) Lütfen susun da bunun Atatürk'ün ağzından dinliyelim. (Soldan bravo sesleri ve alkışlar) İşte okuyorum «Efendiler; 26 - 27 Ağustos günlerinde, yani iki gün zarfında düşmanın Karahisar'ın cenubunda 50 ve şarkında 20 - 30 kilometre imtidadında bulunan müstahkem cephelelerini düşürdük. Mağlûbolan düşman ordusu kuvayı külliyesini 30 Ağustosa kadar Aslıhanlar civarında ihata ettik. 30 Ağustosta iera ettiğimiz muharebe neticesinde (Buna Başkumandan muharebesi unvanı verilmiştir - düşman kuvayı asliyesini imha ve esir ettik. Düşman ordusu başkumandanlığını ifa eden General Trikopis'de üsera meyana dâhil oldu. Demek ki, tasavvur ettiğimiz netice katıyeye beş günde alınmış oldu». Üç cilt halinde neşredilen nutkun ikinci cildinin 174 ncü sahifesinden okudum. Şimdi nutkun aynı cildinin 227 ncü sahifesinden bir pasajı daha okuyayım. İsmet Paşa kurtardığı şehre inecektir, iddiasının cevabını burada

Atatürk'ün ağzından verilmektedir. «Dumlupınar'dan Uşak'a giderken yolda Nurettin Paşanın tedabirindeki noksanı hissedip, Nurettin Paşa fırkalarına bizzat emir vererek tedbir aldırmasaydım Trikopis'in esareti mümkün olmayabilirdi. Uşak'ta nahoş bir manzaraya şahidolabilirdik.» Atatürk Nurettin Paşanın mazide bu zafere sahip çıkması dolayısıyla bunları söylüyor. Bir gün gelip kendi ölümünden sonra bu zaferi İnönü'ye maletmeye çalışacaklarını sanki görmüş gibi şimdi okuyacağım sözleri de nutkunda söylemiştir. (Soldan şiddetli alkışlar, bravo sesleri) Bunu kendilerine bir hâtıra olarak ithaf ediyorum. Dinlesinler, bakınız Atatürk daha neler söylüyor. «Her muvaffakiyetli muharebeye iştirak eden zatın hakkı olmadığı halde kendisini yegâne âmil, galip ilân etmesi, şayanı imtisal bir düsturu ahlâkı teşkil etmez. Evlâdı memlekete böyle asılsız tarz ve tavırlar takınmak âdetini veremeyiz. Ensali âtiyeye böyle havadan galip, fâtih olunabileceği gibi sakim bir fikri miras bırakamayız.. (Soldan alkışlar)

Muhterem arkadaşlarım, bunlar benim mütalâalarım değildir. Bu hususta tek bir mütalâa ilâve etmiyorum. Size Atatürk'ün Nutuk kitabından pasajlar okumakla yetindim. Görüyorsunuz şimdi Uşaklı Halk Partililere, mektup sahibine hitabediyorum. Uşak'ı kimin kurtardığı hakkındaki gerçeği öğrenmek istiyorsanız bu büyük Nutuktur. Okumayı, okumadan zaferi şuna buna izafe etmemeyi öğreniniz. Yine mâruzatıma mihver ittihaz etmiş bulunduğum Ali Rıza Akbıyıkoglu'nun 3 Aralık 1959 tarihinde Ulus gazetesinde çıkmış olan mektubundan mütaakıp parağrafları okuyorum. «Matbuata gönderdiğiniz tekzipde (İnönü'yü vurun diye emir vermedim) diyorsunuz. Devletin şerefli memurlarının Türk mahkemesi huzurunda verdiği yeminli ifadeleri taşıyan zabıtların matbuatta neşri üzerine sustunuz. Esasen susmaya mecburdunuz. Tekzibe yeltenmeniz de ne çıkardı» deniliyor. Bu mektupta bu Türk mahkemesi huzurunda verilen yeminli ifadeler, iddiası burada, bu kürsüde de İbrahim Saffet Omay tarafından, Turhan Feyzioğlu tarafından defatle beyan ve teyidedildi. Ulus gazetesi, Yenigün gazetesi de bu ifadeyi ve zabıt varakalarının klişelerini neşretti. Arkadaşlar bir kelime ile beyan edeceğim ve ispat edeceğim ki, Türk mahkemeleri huzu-

runda alınmış tek bir yeminli ifade böyle bir vur emrinin verildiğine dair tek bir kelime geçmemiştir. Turhan Feyzioğlu daha ileri gitti, mahkemenin hükmüne iktiran etmiştir dedi. Mahkemenin hükmüne iktiran etmek şöyle dursun, hiçbir dâvanın mevzuu dahi olmadı. Mahkeme dosyası diye birtakım dosyalardan fotokopiler, klişeler alarak neşretmenin sebebi ne idi? Bu, psikolojik bir şeydir. Öyle açık gözler mevcuttur ki, adli tatbikat hayatımızda bunları çok gördük, giderler, kendilerinin yazdığı mektubun musaddak suretini noterden isterler. 5 lira 10 lira harc verirler ve suretini istihsal ederler. Bunu öyle yapacağına kendin daktiloda bir suretini çıkarıp versene. Hayır, bundan onun elde edeceği bir psikolojik fayda mevcuttur. Yine bir mahkemeye sunmuş bulunduğunuz bir lâyihanın, meselâ 11 nci sayfasının suretini tasdik edip harc mukabilinde vermesini mahkemedan isterseniz. Mahkeme de harc mukabilinde istediğiniz evraki tasdik ederek, Turhan Feyzioğlu arkadaşımızın dediği gibi, verir. Bunun delil kıymeti asla mevcut değildir. İşte kendilerinin tevessül ettikleri yol bundan başka bir şey değildir. Bir an için umumi efkârda ve Meclis koridorlarında, vay mahkemedeki yeminli ifadeler valinin vur emri verdiğini gösteriyor gibi bir hava yarattılar ama bu, zamanı gelince balon gibi sönmeye mahkûmdur.

Şimdi size, başlarınızı ağrıtaacağım, fakat bu ifadeler hakkında kesin kanaat edinmeniz için biraz tafsilât vermem gerekiyor. İfade veren, vur emri vali tarafından bize verildi diyen üç kişi mevcuttur. Uşak Jandarma Alay Kumandanı Yarbay Abbas Yavuzdemir, Uşak Merkez Jandarma Kumandanı Ali Kurma ve Uşak'a 7 gün evvel gelmiş bulunan ve Ali Kurma'nın Harbiyeden sınıf arkadaşı bulunan Adnan Çakmak. Bunlardan Ali Kurma 3, Abbas Yavuzdemir 4, Adnan Çakmak keza 4 ifade vermiştir.

Ali Kurma bir Mayıs tarihinde savecılıkta ifade vermiştir, bu ifadede Uşak mebuslarıyla Uşak Halk Partisi il ve ilçe başkanlarının hâdiselere sebeb oldukları anlatılmaktadır. Kendilerinin bahsettikleri gibi vurun, diye bir tek kelime yoktur. Abbas Yavuzdemir'in aynı tarihte Savecılıkta verdiği ifade de öyle. Ali Kurma'nın ifadesini teyid etmektedir. Adnan Çakmak 1 Ma-

yıs'ta savcılıkta ifade vermiştir. Bu ifadede gösteri yürüyüşünün mesulleri olarak Uşak mebusları ve mahallî parti teşkilâtı ileri gelenleri gösteriliyor, vurun emrinden aslı bahsedilmiyor. Vurun emri hangi ifadelerde beyan edilmiştir?.. Ve ne zaman?.. Bu ifadeler; biri 12 diğeri 14, üçüncüsü 16 Mayıs tarihli ifadelerdir. Ve her biri savcılıkta verilmiştir. Bu tarihlere lütfen nazarlarınızı atfetmenizi rica edeceğim 11 ve 13 Mayıs tarihleri kendilerinin 9 Mayıs Cumartesi günü bu takriri vermelerini takibeden günlerdir. Meclisin bu kürsüsünü fiilen, zoru - bazuyla işgale teşebbüs ettikleri günlerdir. Uşak'ta Tirikopis'in kılıcı ele alarak büyük taarruzla ve bir Roma yürüyüş hareketiyle Ege'yi fethetkten sonra İstanbul'u da birbirine katıp Meclisi de çalıştırmaya hale getireceklerini etrafa ilân ve bu maceraya teşebbüs eyledikleri günlerdir. İşte bu ifadeler bu tarihlerde verilmiş ifadelerdir. Bu ifadeler üç zabıta âmirinin Halk Partililerin işgalâtına kanmaktan kendilerini korumaya çalışmış olan Valiye mesuliyet yüklemek için hazırladıkları iddialardır. Şimdi bu ifadelerin tahlilini yapacağım. Hangi hukukcuların tanzim ettiğini bilmediğim bu iddianın bir intakihak kabîlinden tezada düşerek ortaya koyduğunu da göstereceğim.

Şimdi dâvalar hakkında bir nebze malûmat vermek isterim. Muhterem arkadaşlarım, Uşakta bu hususta üç dâva vardır. Bir tanesi 30 Nisanda, Turhan Feyzioğlu tarafından isimleri açıklanan zevat ve bir beyan aleyhine açılmış olan hakaret ve ızzar iddiasını tazammun eden dâvadır. Turhan Feyzioğlu dediler ki, bu dâva beraetle neticelenmiş ve hüküm, Temyizce tasdik edilmiştir. Fakat arkadaşlar, bu dâva beraetle neticelenmemiştir. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar)

Kendisinin vali huzurunda üç arkadaşı ile beraber yapmış bulunduğu bir konuşmayı burada hikâye ederken, kendi şahadetine inanılmasını istiyen Feyzioğlu'na dosyayı çıkarıp ispat edersem ki, beraet yoktur, acaba kendileri ne hale düşeceklerdir? Sözleri zabıtlara geçmiştir. Siz beraet etti, dediniz. Bu dâva mahallî teşkilâtın bir acemiliği yüzünden maalesef bir sukut ve tatl karar ile neticelenmiştir. Dâva açılır açılmaz sabit olan bu vakaları dâva karşısında, mevcut deliller karşısında bu dâvanın esas bakımından

rüüyet edilmesine bir türlü muvafakat etmeyen müdafaa grubu başka tâbiye tutmuş ve demişlerdir ki, Demokrat Parti adına ne hakarettten, ne ızzardan dâva açmak salâhiyeti il idare kurullarında mevcut değildir. Böyle midir, değil midir, demişler ve bir Halk Partili, kendi evinden Demokrat Parti tüzüğü getirmiş ve maddeyi hâkime göstermiştir. Partiyi temsil salâhiyetinin ancak Genel Başkanda olduğunu görünce hâkim duruşmayı tatil kararı vermiştir. Bu beraet değildir.

SIRRI ATALAY (Kars) — Niye dâva açmadınız?

MAZLUM KAYALAR (Devamla) — Neden dâva açmadık, onu da arz edeyim. Tegafül gösterdiler, dâva açmadılar. Fakat açılma idi bir hanım hakarettten ve iki üç kişi de ızzardan, bir parti binasını taşlamaktan mahkûm olacaktı. Bundan ne çıkar? Ben şimdi sizden soruyorum:

Sizin elinizde İnönü'nün vurulması hakkında, suikastlar yapıldığı hakkında deliller mevcutmuş. Bu öldürme teşebbüsü valinindir. Bir zavallı goför katle teşebbüs gibi bir zan altındadır, siz bu dâvayı neden onlar aleyhine açmadınız, neden açmadınız? (Soldan, bravo sesleri, sürekli alkışlar) Ben bunun da cevabını vereyim. Neden açmadınız? Çünkü biraz evvel mâruzatının başında arz ettim, bir Vekil hakkında Meclis tahkikatı açılmasını talebetmek ve hattâ vekilin idamına kadar gidebilecek bir suç isnadiyle Meclis tahkikatının açılmasını istemek çok kolaydır. Anayasa bakımından takrir sahibine hiç bir cezai mesuliyet yoktur. Ama mahkemede bir insan aleyhinde katle teşebbüsten dolayı dâva açmak ağır tehlikeler taşır.

Eğer elinizde deliller olsaydı, açardınız. Delil olmadığı için açmadınız. Ve eğer bu dâvayı açtığınız takdirde iftiradan ifade edilen suç tasniinden dolayı bizzat siz mesul olurduunuz. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar) 2 nci dâva yine Halk Partililer aleyhine 6761 sayılı Kanuna muhalefetten dolayı açılan dâvadır. Beraet ile neticelenen bu dâvadır. Fakat dosya henüz temyiz mahkemesinde derdesti tetkiktir. Bunun üzerinde durulamaz. Nitekim bâzı Demokrat Partililer aleyhine aynı sebeple açılan 3 ncü dâva da henüz Uşak Asliye Ceza Mahkemesinde derdesti tetkik bulunduğu için bundan bahsedilemez...

Muhterem arkadaşlar; mahkeme dosyalarına intikal eden, bir hâdise hakkında, üç idare âmiri-

nin isimlerini kendileri verdiler. Bu isimlerden Ali Kurma'nın 22 Mayıs tarihli ifadesine geliyorum. Bu zat mahkemede; asla ve kat'a bir vur emri meselesi bahis mevzuu etmemiştir. Neden etmemiştir? Neden? Çünkü bu ifade yeminle alınmaktadır. Bu ifade bir dâva zmnında alınmaktadır. Eğer Ali Kurma böyle bir ifade vermiş olsa idi kendisinin yalan şahitlikten mahkûm olması pek kolay bir hale gelecekti. Çünkü ancak yeminli şahitlik ve ifadedir ki, bu yolu açar. Savecılıkta verilen ifadeler için böyle bir şey yoktur.

16 Mayıs'ta bir ifadesi vardır. Vur emrinden bahsediyor. 1 Mayıs'ta bahsetmiyor. Arada bir ifadesi var. 16 Mayıs'ta savecılıkta verilmiştir. 22 Mayıs'ta mahkemede verdiği ifadede 16 Mayıs tarihli ifadesinin yanlış olduğunu göstermiştir. Mahkeme huzurundaki yeminli ifadesinde vur emrinden bahsetmeyişi kâfi derecede mânidardır. Yine Abbas Yavuzdemir 22 Mayıs'ta mahkemede verdiği ifadede asla ve kat'a vur emrinden bahsetmemiştir. 14 Mayıs tarihli ve müddeiumumilikte verilmiş ifadesinde söylediklerinin doğruluğuna kaani bulunsaydı, elbetteki yeminli ifadesinde bunu söylerdi.

Adnan Çakmak'a gelince, bu zatın da 1 Mayıs tarihli ifadesinde vur emrinden bahsedilmediğini, halbuki 12 Mayıs ifadesinde böyle bir emrin vali tarafından verildiğinden bahsedildiğini arz ettim. Bu zatın mahallî mahkeme huzurunda verilmiş tek bir ifadesi mevcut değil. Uşak Asliye Ceza Mahkemesi İstanbul'a bir talimat göndermiştir. Bu istinabeye 12 Mayıs tarihli ifadesi değil, 1 Mayıs tarihli ifadesi raptedilmiş yani içinde vur emrinden bahsedilmeyen ifadesi. O da İstanbul'da talimatla alınan ifadesinde 1 Mayıs tarihli ifadesinin doğru bulunduğunu beyan etmekle müddeiumumilikte verdiği 12 Mayıs tarihli ifadesini hukukan bir tarafa bırakmıştır. İşte Uşak Asliye Ceza Mahkemesinin 12.XI.1959 tarihli celsesinde okunan istinabe evrakına bağlı ifadesi bu, 6 Kasım tarihli ifadesidir ki yeminli ifade kıymeti bundadır. Bunda da vur emrinden bahis yoktur. Bu emir ya verilmiştir veya verilmemiştir. Verilmişse mahkemede verilen yeminli ifadelerde neden söylenmiyor, Buna bir nebze temas ettim. Onları hatırlatmakla iktifa eylerim. Şimdi bu ifadelerin kendi bünyeleri içinde düşmüş oldukları tezatları belirtmek

isterim: Abbas Yavuzdemir ve Adnan Çakmak, valinin İnönü'yü vurmaları hakkındaki emri kendilerine, ikisine hitaben Uşak Mebusu Rıza Salıcı'nın, yani İnönü'nün misafir bulunduğu evin önünde ve İnönü çıkmak üzere iken vermiş bulunduğunu ifade ediyorlar. Ali Kurma ise bu emrin vali tarafından, kendisiyle polis müdürüne hitaben verildiği gibi, Kaftancılar evinin önünde, yani Millî Mücadelede karargâh ittihaz olunan evin önünde ve İnönü bu eve girmek üzere iken verilmiş olduğunu beyan ediyor. Bu kadar birbirini tutmaz, bir tek vakayı çeşitli şekillerde ifade eden bu sözlerle bir vekili, hiçbir mâtuhiyet de ortaya koymadan, Meclis Tahkikatına ve binnetice Yüce Divana sek etmek istiyorlar. Bu ne derceye kadar doğrudur, takdir sizlere aittir. Bu mevzuda daha fazla başınızı ağrıtmak istemem. Yine mâruza-tıma mihver ittihaz ettiğim Ali Rıza Akbıyık-oglu'nun mektubuna dönmek ve böylece burada da tekrar edilen iddiaları ele almak isterim.

3 . XII . 1959 tarihli Ulus Gazetesinden bu mektubun bakiyesini okumaya devam ediyorum :

«Bay Vali İlhan Engin, siz daha başka bir emir verdiniz. Türk Milletinin duymadığı bir emir.

Şerefli Türk askerleri ve memuru sizin emrinizi dinlemeyince Sayın İsmet İnönü'yü şoförünüzle Garp Cephesi karargâhı önünde vurdurmak istediniz. Emniyet Müdürü Adnan Çakmak ve Yarbay Abbas Yavuzdemir sizin verdığınız vur emrinizi yerine getirmeyince acabi-yetle İsmet Paşanın kaldığı evin önünden hışmıla makam arabasına binerek ayrıldınız. Şoförünüzün yanında da Celâlettin isimindeki jandarma eri oturuyordu. Şoförünüz Nurettine hitaben: - İsmet İnönü'yü vurur musun? Şoför -vurum, fakat tabancam yok Vali Bey deyince siz, şoförün yanında bulunan jandarma eri Celâlettin'in belindeki tabancayı zorla alıp şoförünüze vererek Garp Cephesi karargahının bulunduğu evin önünde otomobilinizi durdurdu-nuz. Şoförünüz de emriniz üzerine evin önün-de beklemeye başlamıştır. Bu anda bir fırsatını bulan jandarma eri Celâlettin oradan ko-barak Bnb. Ali Kurmay'ı bulup:

— Aman komutanım, Vali, şoförüne İsmet Paşayı vurduracak, tabancamı aldı, şoförüne verdi.

Bu müthiş olayı duyan Bnb. Ali Kurma, hemen hâdiseye vaz'iyet edip önünde İsmet İnönü'nün gelmesini beklemekte olan şoför Nurettin'in cebinden tabancayı aldırmıştır. Bu tertibiniz de böylece muvaffak olamamıştır.»

Şimdi, bu hikâyeyi dinlediniz. Ulus Gazetesinde çıkmıştır. Şu vaziyet karşısında düşünelim: Rıza Salıcı'nın evinin önünde vali emir veriyor. Zabıta vurmam deyince, vali kızıyor, otomobiline biniyor ve gidiyor. O esnada şoförün yanında vilâyet postası bir jandarma eri Celâlettin var. Bahsettikleri şoför Nurettini görseler bu adamın tabanca taşıması veya tabanca kullanması kabiliyetinden ne kadar uzak olduğunu kendileri de kabul edeceklerdir. (Sağdan; Gülüşmeler) Fakat mesele burada değildir. Ben sizi belgenizle tekzip ediyorum.

Şimdi Turhan Feyzioğlu, burada Zülküf ve Sabri adındaki iki polis memurunun tuttuğu zabıt varakasından bahsettiler. Güya bu polisler hâdiseyi haber almışlar ve Nurettin'de tabancayı görmüşler ve ona taşıma diye nasihat etmişler. Ali Rıza Akbiyikoğlu'nun Ulus Gazetesinde okuduğum mektubundaki şoföre tabanca verilme hikâyesiyle bu zaptın nasıl telif edileceğini anlamak mümkün değildir.

Bunun bir tek delâleti vardır ki, hem bu zabıt, hem de hikâye yalan ve tezvirden ibarettir. Neden? Anlatayım. Otomobilde jandarma erinden tabanca alınmış ve şoför Nurettin'e verilmiş. Uç zabıta âmirinin ifadesine göre vali ve beraberindekiler, yani şoför Nurettin, jandarma eri posta Celâlettin ve Vilâyet polisi, Rıza Salıcı'nın evinden hareket eden İnönü'nün arkasından hep birlikte kaftancıların evi önüne gitmişlerdir. Oraya vardıklarında İnönü bu karargâh binasına girmektedir. Mektuba göre bu sırada jandarma Celâlettin Ali Kurma'ya koşarak tabanca hikâyesini anlatmış, o da bu tabancayı İnönü'yü bekliyen Nurettin'den almış.. Evvelâ Nurettin Vali ile birlikte oraya geldiğine ve o sırada İnönü eve girmekte bulunduğuna göre bekleme hikâyesinin abesliği, saniyen tabanca hemen orada alınmış ise polislerin zaptındaki mânasızlık zahirdir. Bunlar acemice veya acele ile uydurulmuş şeylerdir. Bunların mahkeme kararlarıyla aslâ alâkası yoktur. Kaldı ki, tek bir ifadenin mahkemede verilmiş olmasının mahkemece kabul ve hük-

me mesnet ittihaz edilmedikçe hususi bir kıymeti mevcut değildir. İzah edeyim: Meselâ bir katil dâvasında şahitlerden biri Mehmet Ahmed'i öldürdü diye bir ifade verir. Fakat Ahmed'in elindeki tabancanın çapı belli, maktul Mehmed'in üzerinde çıkan tabanca kurşununun çapı başkadır. Binaenaleyh, mahkeme Ahmed'in katilden beraatine karar verir. İfadenin mahkeme kararıyla teyidedilmiş bulunduğu, şahadetin takdiri hakkını haiz bulunan hâkimin onu kabul ve hükmüne mesnet ittihaz etmesi ve kaziyei muhkeme husulü ile anlaşılır. Yoksa muhtelif şahadetler arasından bir tanesini alarak mahkemenin Hasan diye mahkûm ettiği katili Mehmet diye tebdil etmeye imkân yoktur.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi müsaade eder seniz Turhan Feyzioğlu'nun zaptedebildiğim kadar bâzı ifadeelrine cevap vereceğim.

Turhan Feyzioğlu mühim bir keşifte bulunmuş. Ne diyor «Mütecavizler himaye ediyor, neden tecavüz edilenler korunmuyor?»

Bunu Dahiliye Vekili şimdi meydana vermiştir. Çünkü Dahiliye Vekili burada bir vehim âbidesi dikmiştir» diyor.

Biraz evvel arz ettiğim gibi, karayolundan gitseydik, deniz yolundan gitmeseydik suikasda uğrardık diye gülünç korkulardan başka bir şeye istinadetmemiş olanlar bir kıyası nefis ile kendilerine yüksekte telkin edilmiş olan bu vehimlerin tesiriyle, herkeste aynı vahimenin tecellisini görmek pek tabiidir. (Soldan, alkışlar. Bravo sesleri.)

Uşak Mahkemesi beraat kararı verdi dediler. Bunun cevabını verdim. Turhan Feyzioğlu burada İstanbul Topkapı hâdiselerinden bahsetti. Topkapı hâdiselerinin 19 - 20 sanığı vardır. Ve bu bir dâva konusu teşkil etmektedir.

Yine Anayasanın 54 nci maddesine göre buna burda münakaşa etmemiz caiz değildir, eğer o dâva zımında Dahiliye Vekili hakkında İftüzüğün 170 nci maddesinde yazılı olduğu veçhile Adliyeden bir müracaat vukubulursa bu ayrı bir meseledir. Hâlen böyle bir şey yoktur. Ve bittabi hâdiseler ile Vekilin bir alâkası olmadığından vukuu da bahis konusu değildir. Henüz neticelenmemiş bir dâvayı burada müzakere, hele tahkikat konusu yapmak asla mümkün değildir.

Yine Turhan Feyzioğlu Nusret Kirişçiöğlü'nun gazeteleri yalan yazmakla itham ettiğini söyledi ve ben orada idim, İsmet Paşa orada idi dedi.

İsmet Paşanın damadının sahibolduğu Akis mecmuası bu taş hâdisesini nasıl yazmıştır Nasıl yazarsa yazsın diyeceksihiniz.. Gerçekten de bunun bir kıymeti yoktur. Ancak sözü geçen derginin bizzat İnönü'nün görüşlerini aksettirdiğini kabul etmek için sebepler mevcuttur. 7 . V . 1959 tarihinde yani işler biraz sükûnet bulduktan sonra, İnönü'nün damadına hâdiseyi kendi zaviyesinden olduğu gibi anlattıktan sonra yayınlanan taş hikâyesi şayanı dikkattir.

Başlık : (İşte İnönü budur) Feyzioğlu burada aynı nidayı sözlerine bir revnak vermek için kullandı. İnönü'nün 1 Mayıs'ta istasyona gelişinde yolu kesilmiş. Akis şöyle yazıyor, (İnönü bu adamlara acıyarak baktı, sonra 'yeşil renkli Fordundan indi, hiçbir mania yokmuş gibi üzerlerine doğru yürüdü, yanındaki üç milletvekili heyecanlandılar biz size yol açalım Paşa dediler, İnönü; çekilin ben yolumu açarım dedi) filimlerde olduğu gibi, nasıl orada mevzuun kahramanı elindeki kırbacı şaklatır, etrafını saran zenci köleler açılır, kaçar, o da bizzat açtığı yoldan geçer. Burada kim taklit edilmek istenmiştir fark etmemek mümkün değildir. Atatürk bir Şark şehrinde kendisini saran urbanı otomobilin içinden kamçısını sallayarak dağıtmıştır. Tekrar edilmek istenen jest de budur. Okumaya devam ediyorum: (Milletvekilleri çekildiler ve Paşa önünde hiç bir mania yokmuş gibi devam etti. Biraz evvel yaygarayı koparan Patrona Halil müsveddelerinde ses çıkmıyordu. İnönü çekilin, çekilin diyor ve c âna kadar ölüm nâraları yağdırınların üzerine doğru yürüyordu) burada biraz duralım.. Hani Patrona müsveddesi diye anılan bu Uşaklı vatandaşlardan hiç ses çıkmıyordu. Ne ise devam edelim okumaya: (İnönü yürüdükçe devşirmelerin divanı ikiye ayrılıyordu. İnönü çekilin dedikçe çekiliyorlardı.. Yol kesenlerin yolu yarıldıktan sonra, sadece arkadan vurmasını bilen korkak bir el tarihin İnönü'ne bir taş attı.. Paşa dönüp bakmadı bile.. Hiçbir şey olmamış gibi yoluna devam etti ve trene binip yerleşti. İşte İnönü budur.) Peki İnönü bu olsun ama

taşın vurması nerede?. (Soldan bravo sesleri). Turhan Feyzioğlu diyor ki (bir taş değil, bir taş yağmuru vardır, gazetecilerin başları yarıldı. Kirişçiöğlü'nün sözlerini gazeteciler okuyacak) Fakat Turhan Feyzioğlu'nun beyanlarını da Uşaklılar okuyacak. Taş yağmuru onların değil de gazetecilerin başına yağdır. Tren isatasyondan hareket edip hız alırken ve halkın içeriye girme tehlikesi kalkınca gazetecilerden biri namussuzlar, alçaklar diye bağırıyor bu Uşaklılara. O sırada gazetecinin hakaretine tahammül edemiyen belki Halk Partli, (Sağdan alkışlar) belki de Demokrat Partili... alkışlıyor ve bunların Halk Partili olmadığını söylüyorsunuz. Güzel, kendilerine namussuz, alçaklar diye hitabedildiği zaman en küçük bir reaksiyon göstermiyen kimselerin Halk Partili olduğunu kabul etmiyorsanız ben bunların hepsinin Demokrat Partili olduğunu kabul ediyorum. (Soldan bravo sesleri alkışlar, bravo Mazlum, sesleri) Feyzioğlu bir hüccet daha okudu: On üç gazeteci birleşmiş bir tebliğ yayınlanmış. Olduğu gibi kabul ediyorum. Ben de gördüm.

Muhterem arkadaşlar izaha lüzum yoktur ki gazetecilerin tebliği dâva arzuhalı değildir (Sağdan, savcı nerede sesleri) Savcılar şahsi şikâyete bağlı işlerde gazetecilerin neşriyatı ile harekete geçmez. Savcılıklar müracaatle harekete geçerler. Bunlar birer şahsi dâva mevzuudur ve başı yarılan veya flâş kırılan insanlar mahkemeye müracaat ve bunu ispat ederler. Nerede bu hal? Böyle bir dâva meydanda yok, çünkü bu dâva kabili ispat değildir. Biraz evvel güldüler ve alkışladılar ama kendilerine namussuz diye hitabedenlere taş atan Uşaklılar arasında muhterem Halk Partililer mevcut olduğuna ben inanıyorum. Bu Uşaklılara hürmetin tabii bir neticesidir.

Turhan Feyzioğlu, bizim yaptığımız toplantıları İnönü'nün on binlerce vatandaş tarafından karşılanıp uğurlanmasını Dahiliye Vekili tenkit ediyor. Muhterem arkadaşlarım, İnönü'nün Uşak'tan önce bir de Adana, Gaziantep, Hatay seyahati vardır. Bunu Dahiliye Vekili tenkit etmiş midir? Uşak hâdiselerinden sonra bir Bursa ve Konya seyahati vardır, Dahiliye Vekili bunu tenkit etmiş midir? Fakat bir muhalefet lideri yanına kaç mebus alırsa alsın, size taarruza geliyorum, Büyük taarruza geliyorum, memleke-

tinizde karargâh kuracağım diye seyahatine başlaması normal bir seyahat midir? İşte dâva ve nükte buradadır. Dahiliye Vekilinin şikâyeti seyahat, karşılanma ve uğurlama değil, 6761 sayılı Kanunun ihlâli, halkın dehşete ve birbirine düşürülmesi, âsâyişin ihlâlidir.

Dahiliye Vekili 30 Nisandan şikâyetçi diyorlar. Bir inzıbat kuvvetlerinin başının 30 Nisandan şikâyetçi olmaması veya şikâyet etmemesi mümkün ise söylesinler. Çünkü 1 Mayıs 30 Nisan doğurmuştur. 30 Nisan olmasaydı, 1 Mayıs, yani sizin şikâyetiniz olmazdı diyor. Dahiliye Vekili. Ne kadar doğru.

Namıka Çalikoğlu'nun beraet ettiğinden bahsediyorlar. Namıka Çalikoğlu beraet etmedi. Parti adına dâva açma salâhiyeti olmadığını muhakeme sırasında anıyan D. P. İl İdare Heyeti mensupları pis herifler diye vâkı hakaret partiyi istihdaf ettiği için şahsi dâvaları olmadığını bildirdiler. Bakın Feyzioğlu'nun sesini duyuyorum, beraet yok diye ikrar ediyor. İmza taşıyan vesikalar, zabıt örnekleri elimizde dediler. Bunların cevabını verdim. Feyzioğlu valinin vur emrinin kanundan gelmiş olmayacağını söyledi vali Dahiliye Vekiline verdiği cevapta bu vur emrinin ne verilmiş şeklini, ne şekilde verilmiş olduğunu sarahaten bildiriyor. Bundan anlıyoruz ki mesele bir kanun hükmünü söylemekten ibarettir. Fakat burada şayanı dikkat olan nokta suikast iddialarıyla dolu olan takririn 9 Mayıs tarihli olmasına mukabil, üç zabıta âmirinin bir vur emrinden bahsolan savcılık ifadeleri 12, 14 ve 16 Mayıs tarihlerini taşıyor. Bu vur emrinin esası 30 Nisan'dan günlerce evvel belediye hoparlörüyle ilân ve zabıta ile tesbit edilen metinde kendini gösteriyor. Mesele bundan ibarettir. Üç mebusun yanında Feyzioğlu'na vali demiş ki öyle hâdiseler olacaktır ki ben Uşak Valisi olarak ömrümün sonuna kadar kendimi affetmiyeceğim. Ben, muhalefet partisinden de olsa dört mebusun ittifakla beyan ettikleri bu şahadete çok kıymet vermeye mütemayil bir arkadaşımızım. Fakat burada mahkeme hükmü var, pulu, tasdikli hâkim kararı var, beraet kararı var da dediler. Bunların varidolmadığını biliyor ve gösteriyorum. Bir kimsenin ifadelerinden bir kısmının sıhatsızlığı sabit bulunursa öteki iddiaları hakkında da buna kıyasen hüküm

vermek bir emri tabiidir... Bunları tecezzi ettiremeyiz. Şu halde vali yanında geçmiş olduğunı söyledikleri mükâlemeye inanmaz isek bizi lütfen mazur görsünler. Easasen bu beyan tarzı kendilerinin vermek istedikleri mâna ile aklen de kabul edilemez. Şimdi burada 8 . VII . 1959 tarihli ve validen mahrem ve şifreli olarak Dahiliye Vekiline yazılmış bir yazı okudular. Aynı yazıyı bir defa İbrahim Saffet Omay, bir defa da Turhan Feyzioğlu okudu. Zabıtlarda buna bilhassa dikkat edilmesini rica ederim. Bakınız Turhan Feyzioğlu nasıl okudu : (3 zabıta âmiri tarafımdan önce verilen ve hâdisе sırasında bizzat verdiğim şifahi emirleri cesaret göstererek yapmadılar. Şahsımı da müşkül vaziyete düşürdüler.) Halbuki İbrahim Saffet Omay'ın okuduğu yazıda ise, nedense Turhan Feyzioğlu'nun okumadığı bir kelimecik var. Diyor ki; «Hâdisе sırasında bizzat verdiğim şifahi emirleri medeni cesaret göstererek yapmadıkları» vali, bu emrin mahiyetini zikretmiyor, yalnız bu emrin tatbikinin bir medeni cesaret işi olduğunu tasrih ediyor. Adam vurma medeni cesaret değildir, arkadaşlar. Eğer bir cesaret ise belki de bu, hayvani bir cesarettir. Vali bu tezkereyi yazmış ise İbrahim Saffet Omay'ın elindeki nüshaya göre memurları kanunu tatbik etmemekle itham etmiştir. İşte bu itham üç memurun neden doyanı valiyi müşkül vaziyete düşürecek kumpaslar kurma yoluna döküldüklerini de gösterir. Bu zevat vali ile aralarındaki ihtilâfın bir kanunun tatbikinden doğmuş olmayıp kanunun emri hedef gözetmeksizin ateş edilmesini âmir bulunduğu halde valinin böyle emir vermediği gibi bir tevile sapsmışlardır. Mesele bundan ibarettir. Diyorlar ki tahkikat açılın, daha ne gibi vesikalar vardır. Göreceksiniz. Arkadaşlar bilirsiniz ki hiçbir müddeiumumi (Hele dâva aç, falan adamı katil töhmetiyle cemiyet içinde tezlil et, bednam et, bak mahkemede ne deliller ibraz edeceğim) gibi sözler üzerine ilk tahkikat açma yoluna gitmez. (Soldan bravo Mazlum sesleri, alkışlar) Ne delilleri varsa ortaya atmışlardır. Buraya getirdiler. Biz de bunları didik didik didikledik. Bunlar Meclis tahkikatının açılmasına kâfi gelecekse tahkikatı açacağız. Yoksa (Daha neler ve ne deliller ibraz edeceğiz) teraneleriyle Tahkikat Encümeni teşkil edilemez. Bir vekilin haysiyetiyle oynama-

mak Devlete, Büyük Meclise asla yakışacak bir tavır değildir. Mesele Umumi Heyet müzakereleriyle aydınlanıp takrir hakkında menfi bir kanaat edinmek mümkün ise işi bir kere de en-cümene havale ve Meclis Tahkikatı küşade eylemenin mucip sebebi ne ola?.

Turhan Feyzioğlu Dahiliye Vekilinden bir sual sordu. Vekilin beyanâtı meyanında bunun cevabı var. Fakat, ben bir noktaya işleceğim. Diyorlar ki, İnönü'nün misafir kaldığı Rıza Salıcı'nın evi önünde akşamdan itibaren gayet sıkı emniyet tedbirleri alınmıştı. Ama sabah saat 6 da bütün bu emniyet tedbirleri birden bire kaldırıldı.

Muhterem arkadaşlarım, böylece Ankara'dan gönderilmiş bulunan ve başlarında Emniyet Umum Müdürü bulunan heyeti itham etmek isterler. Halbuki bu heyetin Uşak'a varışı saat 7 dedir. Saat 6 da emniyet tedbirlerinin kalktığından bahsediyorlar. Güzel, belki telefona şu tedbirler kaldırılın Rıza Salıcı'nın evinin önünden, ne halleri varsa görsünler denmiş olabilir. Ama Rıza Salıcı'nın evinin önünde cereyanından şikâyet edilmiş tek bir vaka, şu veya bu şekilde yapılmış bir tecavüz iddiası mevcut değildir. Şu halde bu emniyet tedbirlerinin ortadan kaldırılmış veya kaldırılmamış olmasından edna bir mahzur husule gelmemiştir. Tersine olarak İnönü rahat rahat evden çıkmış ve hayli mesafede bulunan Paşa Caddesindeki Kaftancılar'ın evinin önüne kadar kapalı bir otomobille pek rahat gidebilmiştir. O halde Dahiliye Vekilinden sordukları bu sualin sebebi vardır. Ben söyleyeyim. Vehim.. Bütün şikâyetleri İnönü'nün istasyona varmasından sonra husule gelen hâdiselere taallük ediyor. Ben şahadetime kıymet verilmesinin lüzumundan bahsetmiyeceğim. Sadece mahallinde duyduklarımı ve dosyada gördüklerimi arz edeceğim. İnönü saat 8,50 de hareket etmesi gereken trene vaktinden çok evvel gelmiş bulunuyordu. Orada kendisini yine bir gün evvelki cemmi gafirin karşılıyacağı ve alkışlıyacağı zannında idi. Fakat bu kalabalık bir gün evvel en müstehecn el işaretlerini, kadın ve çocukların kendilerini seyrettikleri balkonlara ve Demokrat partililerin binalarına karşı sallıyarak, Demokrat Parti binasının yalnız, Nusret Kirişçioğlu'nun dediği gibi bir tek çiçek demeti içinde sıkıştırıl-

mış taşla değil, birçok taşlarla taşlanmış olduğunu gören bir kalabalıktır. Bu kalabalık, partizanların, mebuslardan birisinin hanımının kendisinden cesaret alarak Demokrat Parti binasının balkonundaki eşhasa pis herifler diye hitabedildiğini görmüş bir kalabalıktır. Uşak'taki hâdisе sırasında Demokrat Partinin işgal etmekte olduğu binanın balkonunun kapılarının üst kısımları dilim dilim çerçeve içinde camlardan mürekkep bulunuyordu eğer bir tek taş atılmış bulunsaydı, yalnız bir camın kırılmış olması lâzımdı, halbuki 7 - 8 tanesi paramparça olmuş, delinmiştir. Binaenaleyh bir çiçek demeti içinde atılmış bir taş olmadığımı burada bulunan kalabalık gördü. Uşaklı C. H. Partili veya partisiz muhterem halk bunu gördü. Bu vaziyeti, kendilerinin omuzları üzerinde taşımak istediği liderleri de tebessüm ederek seyretmiştir. Bu manzara yüzünden Uşak'ta C. H. Partisi suyu çekilmiş bir değirmene döndü. Viedanlı Halk Partililer meyüs ve mükedder yerlerine döndüler. Şimdi, bu hali gören C. H. Partisi teşkilâtı derhal bir tedbir buldu. Adnan Menderes yarın sabah gelecek Uşak'a. İnönü'ye cevap verecek diye ortaya sayialar yayıldı. Fevç fevç bütün gece Uşak'a Demokrat, tarafsız hattâ 30 Nisanı görmiyen Halk Partili vatandaşlar koşuşmaya başladı ve bunlar sabahın erken saatlerinde istasyon civarını doldurdular (Sağdan: Alkışlar, güllüşmeler) İnönü, işte bu kalabalığa karşı, Patrona Halil bakayası, Patrona Halil müsveddeleri diye hitabettikleri bu büyük kalabalığa karşı yürüdü. Ankara Garından itibaren zabıta İnönü'yü himaye etmek istedi. İnönü zabıtayı reddettiği gibi kendi mebus arkadaşlarının yol açma tekliflerini de kabul etmedi. Damadının yazdığı gibi ben yolu mu açarım diyerek bu halkın üstüne yalnız başına yürüdü.

İnönü'nün başına taş gelmedi, fakat ne oldu? Halkın homurtusu, diye geçiştirmek istedikleri sözler şunlardı : 37 seneden beri semtimize uğramadın şimdi bizi birbirimize katmak için mi geldin, diye sormaya başladılar. (Soldan, alkışlar) İnönü ihtiyaçlara ve gençlere ayrı ayrı hitabederek kendi ve ayağıyla girdiği kalabalıktan sıyrılmaya, halkın sitemlerinden kurtulmaya çalıştı. Fakat halk burada durmadı, bize kepekli ekmek mi yedireceksin, bize yine çarık mı giydireceksin, fabrikamızı mı yıkacaksın, diye söy-

lendiler buraya hangi eserini görmeye geldin, diye sordular ve bir daha buraya gelmeyeceksin, dediler. İnönü'nün ağzından bir daha Uşak'a gelmeme va'dini de aldılar. (Soldan, şiddetli alkışlar), (Sağdan, alkışlar, gülüşmeler) Fakat namus sözü istedikleri zamandır ki, biraz evvel «Peki bir daha gelmem» diyen İnönü bu defa da namus sözü veremeyeceğini beyan etti. O zaman vereceksin, diye vâkı ısrar karşısında İnönü sinir hâkimiyetini kaybederek, (Siz kimin köpeklerisiniz) diye son bir çıkış yapayım, dedi o zaman arkadaşlar, taş atılmadı, başları değil, fakat ruhları yaralayan bir tükürük yağmuruna tutuldu. Bunlar bahsettikleri mahkeme dosyalarının içinde. İsterlerse teker teker hepsini okurum.

REİS — Bir dakika. (Sağ tarafa hitaben) Bakınız hoşunuza giden mütalâaları istediğiniz kadar alkışlıyorsunuz. Çok rica ederim sıralardan müdahale etmeyiniz.

MAZLUM KAYALAR (Devamla) — Taş hikâyesinin aslı budur. Bu taş edebiyattan ibarettir.

Muhterem arkadaşlarım, İnönü'nün hayatına kastedildiği, suikastlar tertib edildiği gibi iddialar serd edildi. Deliller gösterildi. Biz de deliller gösterdik mukabele ettik her insanın, tarihin, düşünen her kafanın sokaktaki adamın anlayacağı bir delil ret ve cerhedilemez bir vakia mevcuttur. İnönü'ye suikast yapılmamıştır, İnönü lehülhamd sağdır. Resmî makamlar tarafından suikast yapılmadığının bundan daha büyük, daha katî delili olur mu? (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar)

Dünyanın neresinde suikast tertiplerinin sokak ortasında, halk içinde bağıra bağıra verilmiş olan emirlerle yapıldığı görülmüştür? Bu sadece komik bir iddiadır. Müddeilerine gülmekten başka netice vermez. Mesele şundan ibarettir. Karşılama töreni, diye kanunları çiğnayanlar, uğurlama töreninin böylesine kendileri yol açarlar... Güllü seven dikenine katlanır. Görülüyor ki, Uşak hâdiseleri ve ötesi, yerden göğe dikilen küp misali bir ittiham istifidir. Bu tahrikleri, bu gidişleri, bu milletin üzerine varışları bir gün felâkete müncer olabilir. Bundan dolayı şuna veya buna mesuliyet atfetmeye asla ve kat'a hakları yoktur. Evvelâ kendi gidişlerini düzeltmeliler, tahriklerini durdurmalılar, vatan

ve millet menfaati bunu iktiza ettiriyor. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar)

REİS — Arkadaşlar, bir defa Vekil dinlendi. 4 arkadaş da lehte ve aleyhte konuşular. Kifayet takriri de geldi. Tahammülünüz varsa devam ederiz. (Sıralardan var, var, yok, yok, sesleri)

FAHRİ KARAKAYA (Elâzığ) — Aleyhte söz istiyorum.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Aleyhte konuşacağım.

KEMALİ BAYAZIT (Maras) — Aleyhte söz rica ediyorum.

REİS — Tahammülünüz varsa devam ederiz, bâzı arkadaşlar var diyor, bâzıları yok diyor. Bir defa takrirleri okuyalım.

Yüksek Riyasete

Müzakere kâfidir. Mesele hakkında tenevvür etmiş bulunmaktayız. Kifayetin reye konulmasını arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

İçel Mebusu
Sami Gökner

Yüksek Reisliğe

Konuşmalar kâfidir. Kifayet takririmin reye konulmasını arz ve teklif ederiz.

Denizli

Yozgad

Turan Bahadır

Ö. Lûtfi Erzurumluoğlu

REİS — Kifayet aleyhinde Kemali Bayazıt.

KEMALİ BAYAZIT (Maras) — Muhterem arkadaşlar; bu müzakere kâfi değildir. Bir defa Dahilî Nizamnameye göre üç lehte ve üç aleyhte altı mebusun konuşması lâzımdır. Vekilin konuşması bu adede dâhil değildir. (Gürültüler) Kaldı ki, bütüa memleketi ilgilendiren böyle mühim bir meselede kifayetle meseleyi geçiştirmek D. P. Grubu arkadaşlarımıza bir şey kazandırmaz. (Soldan, gürültüler) Müsade buyurun, burada vekil çıkar, hakikata uymayan lâflar söyler, yalan söylüyor diyemiyorum, hakikata uymayan lâflar diyorum. (Soldan, sizinkiler söylemez sesleri)

REİS — Söylediniz; devam etmesi faydalı olur veya zararlı olur; bunları söyleyiniz. Tefferruata geçmeyin. Rey alacağım.

KEMALİ BAYAZIT (Devamla) — Şahsımı dahi ilgilendiren beyanlarda bulundu.

REİS — Kifayetin aleyhinde.

KEMALİ BAYAZIT (Devamla) — Kifayet aleyhinde konuşuyorum. Arkadaşlar, bu kürsü vaktiyle bir tahkikat mevzuu dolayısıyla ismi karıştığı için, tahkikatın selâmeti uğrunda istifa eden vekiller gördü. Böyle vekiller gördük. İtham ağırdır, Dahiliye Vekili suçludur. (Soldan, değildir sesleri) Suikasdı tertibettirmiştir. Fiilen ilgilidir. Hakikatleri söylememektedir. Kaymakamın yakasından tuttu diye beni itham ediyor. Huzurunuzda açıklıyorum. Eğer Kemali Bayazıt'ın Bornova Kaymakamının yakasından tuttuğunu ispat ederse söylediği bütün sözler doğrudur. Vekil hakikatlere sadık kalarak konuşmamaktadır. Bir vekil nasıl yalan söyler? (Soldan, şiddetli gürültüler)

REİS — Kemali Bayazıt Bey, vekil yalan söylüyor sözünüzü geri alın.

KEMALİ BAYAZIT (Devamla) — Almıyorum, efendim.

REİS — Şimdi arkadaşlar vekile açıktan açığa huzurunuzda hakaret etmiştir. Sözünü geri alması lâzımdır. (Sağdan, gürültüler)

Şimdi bakınız arkadaşlar, 188 nci madde hükmü sarihtir. Bir mebus Meclis Reisini, Reiseumhuru, Başvekili, vekilleri, reisvekillerini tehdit ve tahkir edemez. Ettiği takdirde kendisine inzibati ceza verilir. Şimdi kendisine tekrar, sözünü geri almasını ihtar ediyorum.

KEMALİ BAYAZIT (Maraş) — Yalan söylüyor, yalan söyledi..

(Soldan, ayağa kalkarak, bağırma, şiddetli gürültüler)

REİS — Kemali Bayazıt'a 12 İnikat için Meclisten çıkarma cezası verilmesini reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. (Soldan, in aşağı, in aşağı sesleri), (Şiddetli gürültüler), (Sağdan, sıra kapakları vurmaları)

(Kemali Bayazıt salondan çıktı.)

REİS — Kifayet takririni reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kifayet kabul edilmiştir. (Sağdan, olmaz, olmaz sesleri, aleyhinde konuşacağız sesleri) Kifayet kabul edilmiştir efendim. (Kifayeti kabul ediyoruz, usul hakkında konuşacağız sesleri, şiddetli gürültüler)

HAMDİ SANCAR (Denizli) — Kifayet aleyhinde söz istiyorum efendim.

REİS — Buyurun efendim.

A. HAMDİ SANCAR (Denizli) — Muhterem arkadaşlar, mesele bütün vüzuhu ile ortaya konmuş bulunmasına rağmen kifayetin ademikabulünü rica ediyorum.

REİS — Şimdi arkadaşlar, görüyoruz ki iyi anlaşılmamış. Şimdi konuşan Hamdi Sancar. Kifayet yerinde değildir dedi. Kanaat gelmesi için kifayet takririni bir defa daha reyinize arz ediyorum; Kabul edenler... Etmeyenler... (Sağdan : Usul hakkında söz istiyoruz sesleri, gürültüler.) Ne söylüyorsunuz arkadaşlar, daha çok konuşacağız, 10 madde daha var. (Sağdan : Usul hakkında sesleri) Hepiniz birden söylerseniz cevap vermem. Şimdi kim konuşmak istiyor.

AVNİ DOĞAN (Ankara) — Usul hakkında söz istiyorum.

REİS — Ne usulü hakkmda?

AVNİ DOĞAN (Ankara) — Nizamnameye ademiriyet mevzuunda.

REİS — Buyurun Avni Doğan.

AVNİ DOĞAN (Ankara) — Muhterem arkadaşlar, usul hakkında söz aldım. Müzakerenin kifayeti aleyhinde söz söyleyen arkadaşlarımız mucip sebepleri izah etmeye imkân bulmaksızın kararınızla sözünden menedildi.

Muhterem arkadaşlar, demin, kifayeti reye koymamayı istiyecek kadar alicenaplık gösterilmişti. Bunu Meclisin itiyatları olarak size arz etmek isterim. (Soldan gürültüler)

SELİM ERENGİL (İstanbul) — Usul bunun neresinde?

REİS — Hepiniz birden konuşursanız, müzakerenin selâmeti kalmaz.

AVNİ DOĞAN (Devamla) — Arkadaşlar, usul Mecliste Nizamnamenin tatbikiyle taayyün eder. İşte usulün nasıl tatbik edildiğini göstermek için bir tahkikat talebi hâdisesinde Mecliste konuşmaların ve konuşanların takyidedilmeyişmi vaka olarak size arz etmek istiyorum : Bir arkadaşımız bunun usul neresinde diyor. Ben usulün tam içerisindeyim.

Arkadaşlar, 8 nci Devre ikinci içtima yılı. Atıf İnan hakkında Meclis tahkikatı açılmıştır. Ayrıca 8 nci devre dönem bir Atıf İnan hakkında bir diğer Meclis tahkikatı açılmıştır.

Yalnız bir tanesinde konuşan arkadaşların adedi size söylüyeyim.

Ahmet Veziroğlu,
Sinan Tekeli,
Tezer Taşkıran,
Ekrem Oran,
Hulûsi Oral,
Adnan Menderes,
Cemil Sait Barlas,
Vehbi Sarıdal,
Baha Pars,
Mithat Aydın,
Fazıl Ahmet Aykaç,
Kemal Silivri,li,
M. Fuat Balkan,
Sahir Kurutluoğlu,
Ahmet Tahtakılıç,

Bunu mütaakıp söze devam etmesini isteyen takrir sahibi yazılı olarak okuduğu zaman müddet bitmiştir. Yazılı okuyuşuna devam edebilmek için Meclis takdir hakkını, daha iyi tenevvür etmek, memleket meselelerinde müsamaha göstermesi yolunda bir talep getirdiği için tekrar kendisine söz verilmiştir. Aynı tahkikat talepleri içinde 24 . XI . 1947 cilt 7, sahife 154 bizzat Sayın Adnan Menderes'in bu tahkikat talepleri üzerinde takyit yapılmaması, millî ahlâkın murakabe hakkının tekâmülünü millete ispat etmek için devam edilmesini ve tahkikatın kabul edilmesini isteyen konuşmaları vardır. Bu itibarla bizzat Adnan Menderes'in tâbiriyle bu ne parti meselesidir ne de bir Namık Gedik meselesidir, bu bir memlekette huzur ve murakabe meselesidir. O itibarla ümit ve rica ederiz, meselenin tamamen tenevvür etmesi icabeder. Meclisi Âli bu mevzuda teşriî vazife değil, kazai vazife görüyorsunuz. Böyle bir vaziyette tahdit mevzuubahsolamaz.

Bütçede söz tahdidi mümkündür. Martta lâzımüttatbik olan bir husus için Şubatın 27 sinde müddetle veya şahısla tahdidedebilirsiniz. Fakat bu kadar mühim bir mesele üzerinde gösterdiğiniz büyük tezahürata, peşiman olmadığınızı gösteren yeni bir tezahüratınızı beklemekteyiz.

REİS — Nizamnameye göre iki lehte ve iki aleyhte söz veriyorum. Hayri Çopuroğlu.

HAYRİ ÇOPUROĞLU (Kırşehir) — Muh-

terem arkadaşlar, kifayeti müzakere hakkında bir takrir gelmiş bulunmaktadır. Muhterem Reisimiz bu takriri. (Soldan takrir kabul edildi sesleri) Usulün yanlış olduğunu söylüyorum. Bu takrir hakkında bendeniz meselenin henüz tenevvür etmemiş bulunduğunu, bir seneden beri Türk efkârı unumiyesini alâkadar eden böyle bir mevzuda isticial göstermenin doğru olmadığını kaydettikten sonra usuli bir hükmü hatırlatmak istiyorum. Tüzüğümüzün 103 neü maddesine göre Reisimizden, bütün âzalarımıza, hepimizin uymaya mükellef olduğu İctüzüğümüzün 103 neü maddesinde «Mevzuu müzakere lehinde, aleyhinde ve hakkında söz isteyenlerden en az ikişer mebusa iradı kelâm etmeden müzakerenin kifayeti reye konamaz» deniyor. Bu âmir hükümdür.

Mevzuu müzakerede iki lehte ve iki aleyhte olmak üzere dört arkadaş mebus olarak kanuşmuştur. Şu âmir hükme göre kifayetin reye vaz'ına maalesef imkân bulunmamaktadır. Bu itibarla meselenin tekrar tezekkür edilerek kifayetin reddini istirham ediyorum.

REİS — Arkadaşımızın mütalâasının bir noktasını tavziha muhtaç görüyorum. Filhakika İctüzüğümüzün 103 neü maddesine göre iki lehte, iki aleyhte söz verilir. Nitekim verdim. Diğer hususta yani bu mevzuu müzakere sırasında - iki lehte, iki aleyhte, iki hakkında - kendileri de kabul ediyorlar ki, iki lehte, iki aleyhte konuşuldu. Hakkında daha müzakereler başlarken 28 arkadaş söz almıştı. İsimlerini birer birer huzurunuzda okudum. Lehte mi, aleyhte mi diye sordum. Lehte ve aleyhte dendi. Fakat hakkında diyen olmadı. Yani ısrarla hakkında konuşun mu desin Riyaset?

Sabri Dilek, buyurun.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Reis Bey, bendenize usul hakkında söz vereceğinizi vadetmiştiniz. Bana atıf yapıldı.

REİS — Yine söz vereceğim.

Şimdi zabıttan çıkardım sizin için. Dahiliye Vekili Namık Gedik diyor ki, İsterseniz Adnan Çakmak'tan bir vesika okuyayım. Adnan Çakmak arkadaşlardan bir tanesinin yanına geliyor, son derece üzgün halde, hâdiseyi izah ediyor. Hâdisiye şu; Dahiliye Vekili devam ediyor.

Kendisine anlatıyor, tarihini katî olarak hatırlıyamıyorum, ağılebi ihtimal Mayıs ayının ilk

haftasının içinde idi, bacanağım Kemal'in yazıhanesinde idim, Ali Rıza Akbıyıköğlü ile Nüvit Yetkin geldiler, ben de çıkmak üzere idim, ayak üstü konuştuk, bana Eskişehir Emniyet Müdüründen bahsettiler, büyük bir jest yaptı çıktı diyorlar, seni de tutmayacaklar, daha evvel bir jest yap çık dediler, sermaye yapmak için para temin ederiz, bugünkü hayatınızı aramıyacak hale gelmeniz bir mesele değildir, siyasete atılmak isterseniz en kuvvetli yerden namzet gösterelim şeklinde teklif yaptılar. Nizamnamede bir arkadaş söylediği mütalâaya aykırı veya kendisine bir şey isnadedilirse söz iste. Onun için size söz veriyorum, buyurun (Soldan yaşa Reis, bravo Reis sesleri)

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Muhterem arkadaşlarım; evvelâ muhterem Reisimize, Tüzüğün 95 nci maddesinin kendisine bir fikir atfedilen milletvekiline söz hakkını kabul ettiğinden dolayı teşekkür ederim.

Muhterem arkadaşlar; Dahiliye Vekili konuşması sırasında; birkaç gün evvel Adnan Çakmak'ın kendisine yazıp verdiği bir beyanını burada okudu. Kemal Afşaroğlu ismindeki bir avukatın yazıhanesine Ali Rıza Akbıyıköğlüyle ben gitmişim. Ve orada Adnan Çakmak'la konuşuşum ve birtakım şeylerde bulunmuşum.

Şimdi, siyasi hayatımda bu Yüksek Meclis önünde yalan söylememiş bir arkadaşınız olarak samimiyetle ifade ediyorum ki; ben Kemal Afşaroğlu ismindeki avukatı tanımıyorum, yazıhanesinde kendisiyle konuşmuş değilim, yazıhanesinin nerede olduğunu bilmem, ve Kemal Afşaroğlu'nun yazıhanesine hiçbir surette gitmiş değilim.

Şimdi arkadaşlarım, Dahiliye Vekili Namık Gedik, Emniyet Müdürünün mahkeme önünde yeminle ve alenen yaptığı beyanı kabul etmeyip de 4 duvar arasında yapılmış bir muhaverenin beyanını nasıl doğru kabul ediyor?

Kemal Afşaroğlu, bir meslekdaşımış. Kırşehirli ve Osman Şevki Çiçekdağ'ın akrabası imiş. Siyasi fikri ne olursa olsun, şerefli bir insan olduğuna eminim. Benim kendisini tanımadığımı ve yazıhanesinin önüne gelmediğimi açıklayacağımı ümid ederim.

Şimdi burada Dahiliye Vekili, bir onbaşının, âmirinin emriyle bir beyanda bulunabileceğini ifade ettiler. Kendisi hakkında bir tahkikat talebi varken ve itham edilen bir Vekil 9 ay zar-

fında makamında kalırsa memurundan böyle bir beyan alamaz mı? Bunun açıklanması ancak nerede olur? Tahkikat açarsınız. O zaman ben de konuşurum. Onbaşı da konuşur. Afşaroğlu da konuşur; Namık Gedik de konuşur ve hakikat o zaman meydana çıkar. (Sağdan şiddetli alkışlar ve bravo sesleri)

REİS — Ali Rıza Akbıyıköğlü.

ALİ RIZA AKBIYIKÖĞLÜ (Uşak) — Kıymetli arkadaşlarım; Nüvit Yetkin arkadaşım; Kemal Afşaroğlu'nun yazıhanesinde geçen hâdiseyi anlattı. (Soldan gülüşmeler) Bu ifadelerine ben de aynen iştirak ediyorum.

REİS — Rica ederim hatibin sözünü kesmeyin.

ALİ RIZA AKBIYIKÖĞLÜ (Devamla) — Böyle bir hâdiseye olmuştur, yazıhaneye gidilmemiştir.

Muhterem arkadaşlar; benim, Zonguldak kongresinde yaptığım konuşmanın zabtı gelmiştir. Bu hususa ait birkaç söz söyleyeceğim.

Ben, Zonguldak kongresinde böyle konuşmadım, arz edeceğim şekilde konuştum. Tavzih edeyim. (Soldan gürlütüler)

Arkadaşlar, Dahiliye Vekili, Zonguldak kongresindeki konuşmamın zaptını burada okudu ve yarbay Abbas Beyi çağırarak suretiyle Jandarma Umum Kumandanlığında bir zabıt tutulduğunu iddia ettiler. Ben bu hususu arz edeceğim.

Arkadaşlar, ben 30 Nisan akşamı saat 11,5 ta Uşak Emniyet Müdürlüğüne gittim. Emniyet Müdürünün odasında Emniyet Müdürü Adnan Çakmak, Yarbay Abbas ve Ali Bey oturmuşlar çay içiyorlardı. Emniyet Müdürlüğüne gitmemin sebebi İsmet İnönü'nün kalacağı ev etrafında akşam ve ertesi günü hareket anında inzibati tedbir alınması ricasında bulunmak idi. Oturdum, bana da çay ikram ettiler. Çayımı içerken telefon çaldı. Masasında oturan Emniyet Müdürü Adnan Çakmak telefonu eline aldı, kendisinin olduğunu söylemek suretiyle «Buyurun Vekil Beyefendi» diye cevap verdi. Ankara'daki vekil beyefendinin kim olduğunu ve ne cevap verdiğini gayet tabii duymağa imkân yoktu. Yalnız Emniyet Müdürü Adnan Çakmak telefona «Vekil Beyefendi ben İsmet Paşayı nasıl vurabilirim»

diye cevap verdi. (Soldan şiddetli gürültüler, yalancı sesleri, sus sesleri) Siz yalancısınız. Bana söyleyenler yalancı. «Ben nasıl İsmet Paşayı vurabilirim, vermiş olduğunuz emir kanunsuzdur» dedi. (Soldan şiddetli gürültüler, uydurma, yalan söyleme sesleri)

Arkadaşlar, Emniyet Müdürü telefonu bıraktı ben kendisinden sordum. Hayrola dedim; Dahiliye Vekili Namık Gedik'le valinin konuşmasını dinledim, İsmet Paşayı vur demiş. (Soldan, şiddetli gürültüler)

REİS — Müsaade buyurunuz, kâfi görülmezse tekrar söz vereyim size. Ama esasa giremezsiniz.

ALİ RIZA AKBIYIKOĞLU (Devamla) — Esasa girmiyorum. Yalnız, Dahiliye Vekili Emniyet Müdürüne vur emri değil, doğrudan doğruya valiye vur emri için, Emniyet Müdürünü doğrudan doğruya tehdidediyordu. (Soldan, ne zaman sesleri) Zonguldak Kongresinde söyledim bunu efendim.

2 nci mesele, aradan beş dakika geçmişti, bu defa, Abbas Bey, Jandarma Umum Kumandanı ile telefonla konuştu, ne söylendiğini işitmedim, (Soldan, ne zaman, nerede sesleri) Çay içerken efendim. Abbas Bey, buyurun komutanım, ne emrediyorsunuz dedi; bilmiyorum, ne söyledi. Müsaade buyurunuz efendim, Abbas'ın verdiği cevap : Efendim, vali bey bize İsmet Paşayı vur diye emir verdi; fakat bu emir kanunsuz olduğu için dinlemedik şeklinde cevap vermiştir. Halbuki gelen zabıta Jandarma Umum Kumandanlığının Abbas Beve bu emri verdiği şeklindeki ifade doğru değildir; tamamen yanlıştır. Çünkü orada ne konuştuklarını bilmiyorum. Fakat Abbas Beyin vermiş olduğu cevap; valinin kendisine vur emri verdiğini ve fakat bu vur emrini yerine getirmedeğini bildiriyordu. Benim konuşmam budur.

REİS — Tamam.

ALİ RIZA AKBIYIKOĞLU (Devamla) — Müsaade buyurun. Bir de zabıt vardır.

REİS — Dediniz ki bu mevzua girmiyeceğim.

Ali Rıza Bey, görüyorum ki, arkadaşların konuşma arzusu fazla. Size de sıra gelecek. Kâfidir.

Şimdi arkadaşlar, burada Hamdi Sancar müzakere kâfi değildir, dedi. Oradaki arkadaşlar,

aynı mütalâayı beyan buyurdular. Görüyorum ki, konuşma arzusu galip gelmekte, ancak daha kifayeti neye koydum, fakat neticeyi tebliğ etmedim. Bir kere daha gayet açık olarak bu hususu tesbit edeceğiz.

Müzakerenin devam etmesini arzu buyuranlar el kaldırırlar... Kifayeti kabul edenler el kaldırırlar... Kifayeti müzakere reddedilmiştir, müzakerelelere devam ediyoruz.

Söz Muzaffer Kurbanoğlu'nun (Sağdan; «Bir lehte, bir aleyhte», sesleri)

REİS — Sırrı Atalay.

SİRRİ ATALAY (Kars) — Ben sıramı Feyzioğlu'na veriyorum.

REİS — Buyurun Feyzioğlu.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Muhterem arkadaşlarım, evvelâ bir noktayı ehemmiyetle Yüksek Meclisin dikkatine arz etmek isterim. Dahiliye Vekili Dr. Namık Gedik'in bu kürsüden biraz evvel yapmış olduğu konuşma millet radyolarından tam metin halinde Türk umumi efkârına yayılmıştır. Nusret Kirişcioğlu'nun konuşması da yine yayılmış bulunmaktadır. Fakat, bütün milletin selim bir hüküm vermesi lâzımgelen bu dâvada da, millet radyosu olmaktan çıkılıp parti aleti haline getirilmiş olan radyo, her zamanki gibi tek taraflı davranıyor, mukabil konuşmaları vermiyor. Vermeyecektir de.

Yalnız radyonun bu tutumu bile, hakikatleri milletin gözünden saklama gayretinin cerh edilmez bir delilidir. Bu gayret boşa çıkacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, sözlerime bir lâtife ile başlamama müsaade buyurunuz. Hukukçu arkadaşımız Mazlum Kayalar'ın, parlamento'ya gireli, kıymetli avukatlık meslekinin yanına filozofluğa da katmış olduğu anlaşılıyor. Filozof Descartes'a taş çıkartacak vecizeler söylemektedir. Filozof «Mademki düşünüyorum, o halde varım» demiş. Mazlum Kayalar arkadaşımız da «Mademki İnönü sağdır, o halde suikast teşebbüsü yoktur» divor. Bir suikast teşebbüsü yapılmış... Buna hedef olan kimse sağ kalmış. Suikast yok, divor. Arkadaşımızın delilleri temelden mahrumdur.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Peki kim kurtardı?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sebati Bey «Kim kurtardı» diyor... Topkapı'da,

Çerabihak kurtardı, o mahalde vazifeli olmadığı halde Hızır gibi yetişip duruma müdahale eden bir binbaşı kurtardı. Meclis tahkikatı açın, ifadesini alın, anlatsın size...

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Demek ki Uşak'ta yoktu. Orada kim kurtardı?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Uşak'ta İnönü'yü kendi cesareti kurtardı. «Bütün hainler korkaktır» fehvasınca, mütecevizlerin korkaklığı İnönü'yü kurtardı. Daha sayayım mı Sebati Bey?...

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Say say....

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Şimdi arkadaşlarım size bir vesika göstermek istiyorum.

Şeyam dikkat bir garabet : Mazlum Kayalar'ın ağzında «Mademki sağdır, o halde suikast yoktur» sözü kadar garip karşılanacak diğer bir nokta da D. P. Grup Başkanvekilinin müdafaa da en muteber delil olarak Akis mecmuasını ele almıştır. Namık Gedik'i savunmak için, Mazlum Kayalar'ın en muteber delil olarak Akis'in yazlarına dayanması bugünkü müzakerelerin hakikaten eğlenceli taraflarından biri olmuştur.

Ben de size bir dergi göstereyim : Arkadaşlar. Uşak'taki tertipli tecavüz hâdisesi 1 Mayıs'ta oldu. 8 Mayıs'ta, Uşak ve Topkapı hâdiselerinden hemen sonra, çıkan Büyük Doğu dergisi, «Artık günü geldi» başlığı altında bir yazı neşretti. Yazı Uşak'taki taşlama hâdisesinden hemen sonra yazılmıştır. Bunun ikinci başlığı ve son cümlesi şudur : «Haksız bir taşın actığı» bere üzerindeki minicik plasterden ne çıkar? Haklı bir güllenin yere sereceği leşi örtecek kocaman kefenden ne haber?»

Bu derece menfur bir yazı Demokrat Parti iktidarının Türkiyesinde yazılabildi ve 8 Mayıs 1959'da çıktı. Dikkate değer hâdiseler : Ertesi gün, 9 Mayıs 1959 günü, bu yazının yazarı bulunan Necip Fazıl Kısakürek, Ankara'da bir resmî müessesenin çeki ile Merkez Bankasına başvurdu ve 9 Mayıs 1959 tarihli, 78117 sayılı, Merkez Bankasının 43771 tahsil fişi ile milletin 10 bin lirasını cebine indirdi. (Sağdan, şiddetli alkışlar ve bravo sesleri) (Soldan, gürültüler)

Mesul insanlar bununla iftihar etsin. (Sağdan, «Haram olsun» sesleri)

DURSUN AKÇAOĞLU (Çankırı) — Çoluğundan çocuğundan bulsun.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, Mazlûm Kayalar arkadaşım bizi vehimle itham etti. Suikast yokmuş, tertip yokmuş, taş atılmamış, yol kesilmemiş, şu olmamış, bu olmamış. Yalnız, Adnan Menderes Uşak'a geliyor diye bir rivayet çıkmış ve bu rivayet üzerine, gece saat 2 den sonra, Nafianın, Karayollarının, Azot Fabrikasının ve Şeker Fabrikasının kamyonları ile köylerden halk taşınmış!... Parlak bir izah!...

Arkadaşlar, Balâ'da 3 çocuğun oyun oynamak kastı ile yoldan geçen bir otomobile attığı taş, Cumhuriyet tarihinin en menfur ve vahim suikastı diye gösterilir. Bu vehim değildir... Binlerce insan, demir, sopa ve taşlarla ve bir merkezden idare edilerek toplanır, tecavüz eder, yol keser, suikaste teşebbüs eder, baş yarar; bunları söylediniz mi, vehimdir.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Böyle suikasdolmaz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Demek suikastın nasıl yapılacağını biliyorsunuz. Sizi Dahiliye Vekili yapınlar, Sebati Bey!.. Siz Dahiliye Vekili olunca daha iyisini yaparsınız. (Sağdan, alkışlar)

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Dahiliye Vekilleri suikast yapmaz. Türkiye'de suikastı caniler yapar. (Gürültüler)

REİS — Sebati Bey rica ederim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Suikast yapana caniler derler. Söyley misiniz, Sebati Bey, bu akşam nerede yemek yediniz?... Nedir bu keyifli haliniz? Susmasını bilmez misiniz?

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Terbiyeli konuş, keyifli hal ne demek? (Gürültüler.)

REİS — Lütfen karşılıklı konuşmayın.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Yalan söylediğin meydana çıkacak. Söz istiyorum, Reis Bey.

REİS — Rica ederim, söz vereceğim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Terbiyeden sen bahsetme, Yalnız bu asabiyet bile çok şeyler ispat ediyor. Dâvasında haklı ve dâvasından emin bir insan sıfatıyla vesikaları konuşturuyorum. Siz de çıkın deyin ki, bu yazı yazılmadı. Siz de çıkın deyin ki, resmî bir müesseseden bu yazıya bu para verilmedi. Bunu diyemezsiniz.

(Soldan, gürültüler) Çünkü her söylediğim vesikaya müstenittir.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Çıkp yalan söylediğinizi izah edeceğim. (Sağdan, gürültüler)

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Reis Bey, «Yalan söylüyorsun» sözünü söylemesinden dolayı, C. H. P. li arkadaşımız Kemalî Beyazıt'a ceza verdiniz, 12 celse için Meclisten çıkardınız. Aynı söz Sanayi Vekili tarafından tekrar edilmiştir. İhtizük varsa ve eşit olarak tatbik ediliyorsa, aynı sözü söylediği için Sebati Bey'e de ceza verilmesi, onun da Meclisten çıkarılması lâzımdır. Adaletinize güveniyorum. Kemalî Bayazıt ve Sebati Ataman'a karşı davranışımız tarihe geçiyor. (Soldan, gürültüler).

REİS — Gürültüden dinlemek mümkün olmuyor. Sebati Bey yalan söylüyorsun sözünü söyledin mi?

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Söz istiyorum.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Zabıt var, okunsun. Sözünü geri almazsa ve Riyaset ceza tatbik etmezse, bitaraf hareket edilmiyor, demektir.

REİS — Tavzih edeceğim diyor. Siz de öyle yaptınız. (Sağdan, tavzih etsin sesleri) Devam buyurun, Turhan Feyzioğlu.

Turhan Feyzioğlu (Devamla) — Nail Geveci Bey, bir fikriniz varsa, siz de gelir bu kürsüden söylersiniz.

REİS — Turhan Bey, buraya konuşmaya mı geldiniz, yoksa karşılıklı münazaraya mı geldiniz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Müdahalelere cevap veriyorum.

Fethi Çelikbaş arkadaşımız, Meclis tahkikatı önergelerinin gündeme alınmasının gecikmesi üzerine çıktı, bu kürsüde şöyle dedi: Meclis tahkikatı önergelerinin gündeme alınmasını geciktirmek, ağır töhmet altında bulunan ve hakkında tahkikat yapılması istenen mesul bir Vekilin aylarca sandalyesini muhafaza etmesi ve birtakım delillerin ortadan kaybolması demektir. Anayasaya aykırı olan bu gecikme birtakım delillerin imhasına yol açabilir, bu itibarla önergeler gündeme alınmalıdır.

Dahiliye Vekilinin, Ankara'dan «şunu veya bunu vurun» emrini vermediğine dair 26 Kasım-

da, hâdiseden 7 ay sonra, Yarbay Abbasi davet ettirerek tanzim ettiği vesika Uşak'ta C. H. P. liler hakkında beraet kararı verilmesi ve bunun neticesinde hakikatların açıklanması üzerine düzenlenmiştir. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa karşı geldikleri iddiası ile mahkemeye sevk edilen Uşaklı C. H. P. idarecileri hakkında beraet kararı verilmiş ve «Vur» emrinin verildiğini ispat eden mahkeme dosyası da bundan sonra, yani beraet kararından sonra, neşredilebilmiştir. Çünkü, duruşma safahatına mahkemece neşir yasağı konmuştu. Mazlum Kayalar'ın bahsettiği mesele başkadır. Karıştırıyorsunuz.

Muhterem arkadaşlar; Çelikbaş endişelerinde haklı çıktı C. H. P. Meclisi de bir tebliğ neşretmişti ve deliller imha edilmektedir denmişti. Bu imha teşebbüslerinin vâkı olduğunun bir nümunesini bundan evvelki konuşmamızda fotokopisi ile gördük. Vekil Bey, kendisini müdafaa gayreti içinde, bunun yeni delillerini Meclise vermiş oldu.

Soruyorum: Dünyanın neresinde, mesul bir Vekil, kendisi hakkında istenen Meclis tahkikatından kendisini kurtarmaya medar olacak vesikaları, kendi emri altında bulunan Teftiş Heyeti Reisine tanzim ettirir? Bu nerede görülmüştür?

Dahiliye Vekili bu kürsüye çıkar, Meclis huzurunda kendisini müdafaa etmek, için, halen kendi emri altında bulunan bir yarbayı gece celbederek aldığı yeni ifadeyi, kendi emri altındaki bir Teftiş Heyeti Reisinin raporunu zikreder? Bunlar, hâdiseden aylarca sonra, hususi surette alınmış ifadeler ve raporlardır.

Muhterem arkadaşlar, bir taraftan, Yarbay Abbas, Binbaşı Ali Kurma ve Emniyet Müdürü Adnan Çakmak, aralarında - tâbiri af buyurun, kendi kullandıkları tâbiri tekrarlıyorum. - «Kumpas kurmuşlardır» derler; bu üç zatın adliyede hilâfı hakikat ifade verdiklerini söylerler. Öte taraftan, aynı kimselere, daha doğrusu bunlardan birine, hâdiseden yedi ay sonra imzalatacakları hususi bir vesikayı önümüze delil diye sürerler.

Bu üç vazifeli, hâdiseden hemen sonra Adliyede ifade verirken yalan beyanda bulunacak bir ahlâki yapıda iseler, sonraki ifadeleri neden delil sayılıyor? Dahiliye Vekili, halen kendi em-

ri altında olan ve istediği gibi oradan oraya nakledebileceği ve hâdiseden hemen sonra bu kudretini bilfiil kullanarak Uşak'tan Kastamonu'ya naklettiği bir Yarbay çağırarak, kumandanları huzurunda bu yarbay bir ifade tanzim edecek, Mazlum Kayalar'da bunu kesin bir hüccet sayacak... Bu zatın müddeiumumilikte, adli merciler önünde hâdiseden hemen sonra verdiği ifade muteber değil, fakat Uşak'ta C. H. P. liler beraet edip hakikat anlaşılınca Jandarma Genel Kumandanlığı binasına gece yarısı celbedilerek alınan ifadesi, Namık Gelik'in beratını sağlamak için kâfi senet.... Ne büyük tezattır bu, beyefendiler.

Bu ifadelerin hangisi doğrudur?... Başvekilin, Vekilin, Valinin hâdisedeki yeri nedir? Bütün bunları ancak Meclis tahkikatı aydınlatacaktır.

Temenni ederiz ki, söyledikleri vâridolsun. Temenni ederiz ki, ne Dahiliye Vekili, ne Vali böyle bir emir vermemiş olsun. Çok isterdik ki, Cumhuriyet Hükümetleri tarihinde böyle bir hâdise tescil edilmemiş olsun. Ama ortada vesikalar var, Meclis tahkikatını zaruri kulan deliller var.

Muteber olması lâzımgelen adli vesikaları elinin tersi ile itip «bu yarbay, bu binbaşı, bu emniyet müdürü yalan söylemişler, kumpas kurmuşlardır» deyip; aradan 7 ay geçtikten ve mahkemenin C. H. P. liler hakkındaki beraet kararından sonra, Dahiliye Vekilinin emrindeki bir memurun adli merciler dışındaki bir beyanını vesika saymak olmaz. Hele Dahiliye Vekilinin okuduğu vesika öyle bir vesika ki, Nüvit Yetkin arkadaşımızı ömründe tanımadığı bir avukatın ömründe görmediği yazıhanesine gitmiş gösteriyor.... Bu vesikalarla mı Meclis tahkikatı açılmamasına karar vereceksiniz?. (Sağdan alkışlar)

BAHA AKŞİT (Denizli) — Bu adamın üç tane ifadesi var, bunları niye nazarı itibara almıyorsunuz?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Dahiliye Vekili, Uşak Valisinin mesul olup olmadığını tesbit için Teftiş Heyeti Reisini tahkike gönderiyor. Halbuki, Uşak Valisine emir veren kendisi....

Hâdiselerden çok sonra, biz birçok vesikalar elde edip umumi efkâra sunduktan sonra, 2 Aralıkta, Dahiliye Vekili, izleri ortadan kaldırmak

İçin, Uşak Valisine bir tekzip yazdırıyor : «İnönü hakkında bana bir emir verilmedi, bunlar vârit değildir, tekzip ederim» dedirtiyor. İtham altında olanlar kendileri, şahit yine kendileri....

Arkadaşlar, bir Dahiliye Vekili kendi emri altındaki Teftiş Heyeti Reisinin raporunu vesika olarak gösterecek ve biz de bunca delillere, bunca vesikalara rağmen onu muteber sayacağız. Böyle şey olur mu?.. Esasen, ne bu rapor, ne de kendileri hâdiselerin büyük kısmını reddetmiyor, inkâr edemiyor.

Şimdi, diyorlar ki, mahkemeye niçin müracaat etmediniz? Demin de arz ettim. Anayasamızın 61 nci maddesine göre Vekiller hakkında müracaat edilecek mahkeme, yüksek viedanlarımızdır, Türkiye Büyük Millet Meclisidir.

Efendim; Uşak'ta Turgutlu'da, Topkapı'da bu tertiplerin yapılmasından hemen birkaç gün sonra, biz Türkiye Büyük Millet Meclisine başvurduk, dâvamızı huzuruza getirdik. Delillerimizi ikame edebilmek için de şu kürsüye en az 20 defa çıkıp, «Bakın şu dâvamıza... İhkakı haktan imtina etmeyin» diye yalvardık!

«Mesuller, bizleri yok eder» diye ikaz ettik.

Muhterem arkadaşlarım, niçin Uşak mahkemesine başvuracaktık, kim hakkında başvuracaktık? (Soldan, Vali hakkında, sesleri) Vali hakkında buyuruyorlar. Hukukçu olan arkadaşlarımızın bilmesi icabeder ki, Vali hakkında Uşak mahkemesine başvurulmaz. Bir defa Uşak Valisi olduğu için başvurulmaz. Ondan sonra da, «Ben bir kanunu tatbik sırasında, valilik sıfatı ve hüviyeti ile hareket ettim. Ben Bay İlhan Engin olarak değil, valilik vazifesi sırasında ve aldığım emirle bu fiili işledim» diyecek ve Memurun Muhakemat Kanununa tâbi tutulmasını istiyecektir. Bundan sonra da, iş yine idari mercilere ve Vekil Beye düşecektir. Bizce Vali emir almıştır. Vekile tâbi olarak, onunla birlikte Yüce Divanda hesap vermelidir.

Kaldı ki, muhterem arkadaşlarım, Demokrat Parti Gurup Başkanvekili Mazlum Kayalar arkadaşımız, Valinin emri «Katile teşebbüstür» diyor.

Katile teşebbüs suçu için bizim şikâyet ve müracaatımıza lüzum olmadığını bilmez mi?... Mutali olduğu andan itibaren savcılığın re'sen harekete geçmesi, Adliye Vekilinin harekete geçmesi ve vazifesiyle ilgili bir suçu varsa, doğru-

dan doğruya Valinin âmiri olan Dahiliye Vekilinin harekete geçmesi lâzımdı. (Gürültüler...) Onun vazifesidir, bu.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, neden Vali hakkında dâva açmadınız, açsaydınız, iftiradan mahkûm olabilirdiniz, diyor, Mazlum Kayalar.

Ben de kendisinden soruyorum : Verdiği emirler matbuata intikal eden ve efkârı umumiye huzurunda bu kadar ağır bir itham altında kalan vali, kendisinin «İnönü'yü vur» emrini verdiğini adli merciler huzurunda da söylemiş olan üç kişi hakkında, Yarbay Abbas Yavuz Demir, Binbaşı Ali Kurma ve Emniyet Müdürü Adnan Çakmak hakkında, neden dâva açmıyor? Binbaşı kendisini mahkeme önünde hesaplaşmaya davet ettiği halde neden dâva açmıyor? Mademki «vur emrini vermedin» diyor, iftira suçundan dava açsın, açsın da iftira sabit olsun, (Gürültüler) İftira olmadığını siz de biliyorsunuz, Mazlum Bey.

Şöföre verilen tabanca bahsine gelince, bu konuda Er Celâlettin'in ifadesi var. Fakat daha sonra aynı crin, valinin harekete geçmesiyle alınan yeni bir ifadesi vardır. Bu ifade mi doğrudur? İlk ifadesi mi? Demin arz ettim; bunu tahkikat gösterir.

Bundan önceki konuşmamda, Yüksek Heyeti yormamak için, yalnız bir vesikadan bahsetmiştim. Bu iki vesikanın mübayeneti konusunda, tam bir objektiflik ile dedim ki, mübayenet bunların her ikisinin de kıymetini azaltır. Biri ne kadar kıymetli ise, öteki de aşağı - yukarı o kadar kıymetlidir. Her ikisi de aynı erin imzasını taşıyor. Biri diğerinden sonra olduğu için doğruluğu biraz daha şüphe götürür. Fakat bu mübayenet her iki zaptın da kıymetini azaltır.

Ancak, elimizde başka vesikalar vardır. Bunların asıllarının fotokopileri de elimizdedir. Celâlettin'in ikinci ifadesini büyük bir delil olarak ele aldıklarına göre, müsaadenizle, ben de başka bâzı vesikalar okuyayım.

Jandarma Binbaşısı, Polis Memuru Zülküf Karaarslan ve Polis Memuru Sabri Özceyhan'ın imzalarını taşıyan bir zabıt varakası var. (Bir fatakopi göstererek) İşte bu zaptın fotokopisi burada, imzalarıyla mevcut. Zabıttan bir kısım okuyorum :

«Ali Kurma zaten orada bulunuyordu, beni

yani (Zülküf Karaarslan) yanına çağırarak orada bulunan Uşak Valisi şoförü Nurettin adındaki şahsı göstererek vali postası jandarma erinin tabancasını Vali Bey alarak bu serseriye vermiş, bir şey yapması ihtimali var, aman buna dikkat et, dedi. Ben de bu şahsı gözaltına aldım ve İnönü oradan ayrılmadan evvel, benim ilerimde bulunan Polis Memuru Sabri Özceyhan'ın yanına gitti. Ben de kendini gözle takibediyordum. Bu sırada Sabri'ye bir şeyler söylüyordu. Fakat yavaş konuştuğundan ne konuştuğunun farkına varamadım. Yine bizlerden Sabri'nin bana anlattığına göre (Nurettin bana gelerek, Sabri bende bir tabanca var, ağzında da mermi var, ama Allah'ına şunu bir boşaltıver, dedi. Ben işin ehemmiyetini düşünerek, ulan şimdi burada tabanca çıkarmanın sırası mı, hem sen o tabancayı nereden buldun, ver bakayım dedim. Tabancayı bana verdi. Ben alıp cebime koyacaktım. Fakat Nurettin, bunu bana Vali Bey verdi, tabanca valinindir, dedi. Bunun üzerine tabancayı kendisine vererek, git buradan sersesi olma, bu tabancayı da sande kimse görmesin, Vali Beye ver, sende görürlerse başına iş açılır, ruhsatsız tabanca taşımamanın cezası vardır, dedim. Şuradan kaybol, dedim. Bunun üzerine, yanımdan ayrılarak nafia pikabına doğru gitti. Zaten başımız telâşeli olduğundan ve halkla uğraştığımızdan kendisini bir daha göremedim. Ertesi günü vazifeyle vilâyet binasına giderek kendisini orada gördüğümde de tembih ettim, dedi. Zaten ben de Ali Beye bunu anlattım ve Emniyet Müdürü Beye söylemesini söyledim. Hâdisede gördüğümüz bundan ibarettir, demekle işbu zabıt varakası her üçümüz tarafından tanzim ve imza altına alındı.»

Bu polis memurları da mı yalan söylüyor? Sabri de mi, Zülküf de mi yalan söylüyor? Demin arz ettiğim gibi Uşak ve Topkapı'da çekilmiş fotoğraflara bakarken, gözleriniz hep yalan mı söylüyor?... Yalnız Dahiliye Vekili mi doğru söylüyor? Yalnız onun hâdiseden 7 ay sonra dört duvar arasında tanzim ettirdiği zabıtlar mı doğru?..

Şimdi de, onbaşı İhsan Tunç'un ifadesini okuyorum :

«Vali geldi, bizim yanımızda durdu. Ben de erlerin bulunduğu kısma geçtim. Binbaşı ile aramızda bir hayli mesafe vardı. Vali Nafiaya ait

pikap arabasında bulunuyordu. Yanında hususi şoförü, jandarma postası polisi ve Nafiaya ait bir şoför olduğu halde konuşuyorlardı. Vali hepimizde tabanca var dedi. Hususi şoförü Nurettin de benim yok dedi. Bu arada vali jandarma postasına sen tabancanı Nurettin'e ver dedi. Jandarma postası evvelâ vermek istemez gibi tavırlar takındı. Vali birkaç defa ısrar edince çıkarıp şoför Nurettin'e verdi. Bu arada postayla göz göze geldik. Ben vermemesi için işaret ettim. Fakat posta, valinin tesiri olacak ki, beni dinlemeden verdi. Ben de valinin yanında fazla ısrar edemedim. Bir aralık halk birikir gibi oldu. Ben onları dağıtmaya çalışırken, vali Nurettin'e «Tabancayı kullanırsın, ateş açarsın eve sokmayın,» bize de «Ateş edeceksiniz» diye söyledi. Ben biriken halkı dağıttım. O arada binbaşığı çağırın dedi. Binbaşı geldi, kendisi ile yine münakaşalı olarak konuşuyorlardı. Emniyet Müdürü geldi. Emniyet Müdürüne vasıtaları çapraz olarak yollara kapayıp sokmayacaksınız, vuracaksınız, ateş edeceksiniz, sonra karışmam, sizin için iyi olmaz diye söyleniyordu. İsmet Paşa geldi dediler. Bu arada emniyet müdürü ile binbaşı Ali Kurma «Vali Bey, beraber sokmayalım, siz de bulunun» dedilerse de, «Siz vazifenizi yapın, ateş edin, vurun, eve sokmayın» diye bağırdı ve arabasını gerisin geriye sürmek suretiyle İsmet Paşanın geldiği istikamet tersine olarak kaçtı. Bu arada halk İsmet Paşanın geçtiği tarafa akın etti. Binbaşı ile emniyet müdürü o tarafa koşular. Ben tabanca meselesini valinin yanında binbaşına söyleyemedim, koştum, gittim kendisine durumu anlattım. O bana «Kimse ateş etmeyecek, ben emir vermeden kimse ateş etmeyecek» dedi. Beni jandarmaların başına gönderdi. Ben de jandarmalara binbaşının emrini tekrar ettim. Binbaşı polislerle konuşuyordu. Bir taraftan da halk önlüyorlardı. Bu arada Nurettin halk içine karıştığı için kendisini göremedim. Sonradan öğrendiğime göre binbaşı ile emniyet müdürü polisler vasıtasıyla şoför Nurettin'i emniyete aldırmasınlar. İsimlerini bilmediğim 5 jandarmanın İsmet Paşaya doğru ilerler gibi bir hareketle bulunmaları, valinin emrine uyararak ateş edeceklerinden korktuğumdan derhal kendilerine bağırdım, vazifelerinin yol ağzını tutmak olduğunu, hiçbir surette silâh kullanmaya salâhiyetleri olmadığını, aksi takdirde kendilerine fena muamele yapacağını ihtar ettim. Jandarmalar silâhları ellerinde

gösterdiğim yerde durmaya mecbur kaldılar, ben de önlüğünde durdum.»

Arkadaşlar, biraz önceki konuşmamda, heyetinizi yormamak ve teferruata boğmamak için bu ifadeleri okumadım. Nihayet Tarsus'un bir köyünden çıkan er, bir onbaşı niçin yalan söylesin? Nasıl yalan söyler? Vali hakkında polis memurlarının yalan söylemesi, hele bugünün baskı şartları içinde, kolay mı arkadaşlar.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, bu tabanca vesilesi ile, Vekil Bey Geyikli hâdisesine de temas etti. Buna da, mevzuumuz dışında olsa bile, bir nebze dokunmak mecburiyeti vardır. Geyikli'de, 31 nci kilometrede, mebus arkadaşlarımızın yolu, Topkapı'daki gibi, merkezden idare edilen bir tertiple kesildiği için geri dönmek mecburiyetinde kalmışlardır. (Soldan, «Tabanca çekenler» sesleri) Bir opel marka araba ile gitmişler. Otomobilin camı kalmamış. Mütecevizler içerdekilere saldırmış.

Günlerden beri tertibat alan, D. P. teşkilâtının ve Dahiliye Vekilinin demeçlerle tahrik ve himaye ettikleri yol kesiciler saldırmışlar, içerden kollarını tutarak adamları dışarı çekmeye çalışmışlardır. Gece gündüz pusu kurarak, «Halk Partisi mebuslarını Geyikli'ye sokmayacağız» diye ilân edenleri Vekil teşci etmiştir, teşvik etmiştir. Dahiliye Vekiline çekilen (Yolların emniyetini sağlayınız) tarzındaki telgrafa, (Ben sizin Geyikli'ye gitmeniz için yolu açık tutamam) mealinde cevap vermesinden cesaret alan yol kesici mütecevizler beklenen taarruzlarını yapmışlar ve camları kırılan otomobil içinde ölüm tehlikesi geçirenlerden biri, bilmecburiye meşru müdafaa halinde tabancasını çekmiştir.

Balâ'daki «Cumhuriyet tarihinde görülmemiş büyük suikast hâdisesi» gibi, basıldığı söylenen Beyoğlu'ndaki Seçim Kurulu hâdisesi gibi, Zile hâdisesi gibi, göreceksiniz ki C. H. P. li bir zatın tabanca çektiği hakkındaki iddia da, yarın adliyenin kararı ile tersyüz olacaktır.

Meşru müdafaa halinde olan kim, tertipli tecavüzlerde bulunanlar kim, bunların hepsi çıkacak meydana.

Arkadaşlarım, Dahiliye Vekilinin bahsettiği zat o kadar hırpalanmıştır ki, tabancasını çekmeye mecbur olmuştur. Öylesine hırpalanmıştır ki, yarı koma halinde Çanakkale Hastanesinde

kendisini bilmez bir vaziyette günlerce yatmıştır. Bugün adliyece takibedilenler de güpe gündüz yol kesenlerdir.

NURİ TOGAY (Çanakale) — Bilmeden konuşma, biz Çanakaleliyiz, Feyzioğlu.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Söylediğimiz şeyi ispata muktedir ve hazırız.

Muhterem arkadaşlarım, Vekil Bey bir Sayın Orgeneralden de bahsetti. Böyle bir emir vermediği halde, Uşak Mebusu Akbıykoğlu'nun ona da isnatta bulunduğunu ifade etti. Akbıykoğlu arkadaşşıma sordum, Jandarma Umum Kumandanı Sayın Orgeneralin böyle bir emir verdiğini hiç kimseye söylememiş, ne Zonguldak'ta ne de başka yerde böyle bir ifadeye bulunmamış olduğunu beyan etti. C. H. P. olarak, hiçbir zaman Sayın Orgenerali itham etmedik. Dahiliye Vekili, kendisini kurtarmak gayreti içinde, Türk Ordusunun şerefli bir Orgeneralini kimbilir hangi memuruna tutturduğu bir zabıtla, bu işe bulaştırmaya çalışıyor. (Soldan, gürültüler, zabıt sesleri) (Sağdan, alkışlar)

Biz pekâlâ biliyoruz ki, Sayın Orgeneralin yapılan tertiplerle hiçbir alâkası yoktur. (Sağdan alkışlar) (Soldan, işinize geleni alıyorsunuz sesleri)

Şimdi Mazlum Kayalar arkadaşımızın, üzerinde çok durduğu Adnan Çakmak, Yarbay Yavuzdemir, Binbaşı Ali Kurma'ya ait ifadelerin değeri meselesine gelince, elimizde sureti bulunan şu ifadeler savcılık tarafından alınmıştır. Benim okuduğum ve «vur» emrini ihtiva eden ifadeler işte burada... 10378 sicil sayılı Uşak Saveisinin imzası ile savcı huzurunda tutulmuş olan ve Uşak Mahkemesi Zabıt Kâtibi tarafından imzalanmış bulunan bu ifadelerin resmî ve tasdikli sureti işte elimizde!... (Kürsüden göstererek) Her sayfasının arkası mühürlü olarak adli mercinin tasdikini taşıyan resmî vesika işte elimizde...

Bu ifadeler yeminli ifadeler değildir, dediler. Biz yeminlidir, yeminli değildir demedik. Adli mercide verilen ifadedir dedik. Adli mercilere resmî verilen ifadeler muteber sayılmıyor da, Vekilin kendi emri altında bulunanlara tanzim ettirdiği ve hâdiseden 8 ay sonra Ankara'da, dört duvar arasında tanzim ettirdiği hususi zabıt muteber sayılıyor. Bu zihniyete nasıl itibar edersiniz, arkadaşlar?

İtham altındaki bir Vekil, hâdiseden aylarca sonra kendi Teftiş Heyeti Reisini gönderecek, tahkikat yaptıracak, bunu muteber sayacak, adli mercilere verilen ifadeleri inkâr edecek. Böyle şey olmaz.

Muhterem arkadaşlarım, Uşak'ta 30 Nisan günü Bayan Namıka Çalikoğlu aleyhine açılan dâvaya gelince : Mazlum Kayalar arkadaşımız bu noktata da hataya düşmüştür. Bendeniz o gün cereyan eden suçüstü takibatı sonunda, iki saatlik bir duruşma sonunda, cürmümeşhut mahkemesine sevk edilenlerin ellerini kollarını sallıyarak serbest bırakıldıklarını ve dâvanın düştüğünü söyledim. Eğer beraet kelimesini sarf etmiş isem, bir sürcü lisan olarak söylemişimdir. Dâva zaptının tafsîlâtına girmedim. Hafızama dayanarak kısaca arz ettim. Mazlum Kayalar bahsettiği için ben de tafsîlâtına mecburen gireceğim. Hâdis şudur : İnönü D. P. binası önünden geçerken bardak atan ve «Yuha» çekenlere Namıka Çalikoğlu'nun «Pis herifler» dediği ve Demokrat Partilileri tahrik ettiği yolunda Demokrat Parti İlçe Başkanı Eşref Ögün ve 1-2 D. P. li şikâyette bulundular. Mahkeme sordu, «Size bir şey söyledi mi?» Cevap verdiler : «Hayır.» — «Şahsan dâvacı mısınız?» «Hayır efendim; biz dâvacı değiliz.» — «Kime söyledi, size mi hitabetti?» — «Hayır efendim, bize hitabettiğinden müşteki değiliz.» Neticede, bizzat Demokrat Partililerin bu ifadelerine dayanılarak : «Dâva mevzuu yoktur. Hakaret dâvası şahsi şikâyete bağlıdır. Dâva düşmüştür» dendi. Dâvanın düşmesi, biliyorsunuz ki yeni bir dâva açılmadıkça, bir takibin ortada bulunmaması demektir. Aradan bu kadar zaman geçmiş... Yeni bir dâva mı var? Hayır!... D. P. Binasına taş atılması bahsinde dahi o gün mahkemede söylenmiş olan sözler birbirini tutmamıştır, birbiriyle alâkalı olmamıştır. Gerek bu kimselerin şahsan bir şey görmediklerini ve gerekse şahsi şikâyetleri vâkı olmadığını beyan etmeleri ve gerekse partiyi temsilen Demokrat Parti Genel Başkanının dâva açmak durumunda olması ve D. P. Genel Başkanının da bir talebi bulunmaması itibariyle, mahkeme tatil kararı vermiştir. Verilen karar ne beraet kararı, ne de sadece tatil kararıdır. Bir ciddî şikâyet konusu mevcut bulunmadığı sabit olmuş ve D. P. Genel Başkanı da dâva açmamıştır.

Mazlum Kayalar arkadaşımızın İsmet Paşanın Trikopis'in kılıcı alması ile alâkalı sözlerine gelince : Mazlum Kayalar, Mustafa Kemal'in Nutkundan cümleler okumak suretiyle Büyük Zaferde İnönü'nün hissesini yok edeceğini sanıyorsa aldanıyor... Nutku tam okusunlar.. Büyük Atatürk'ün İsmet Paşa hakkında, «Siz İnönü'de yalnız düşmanı değil; Türkün mâkûs talihini yendiniz» dediğini de mi inkâr ediyor?

ALİ LÂTİFAOĞLU (İsparta) — Hangi tarihte?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Arkadaşımız «Hangi tarihte» diyor... Çok daha yakın tarihte, İsmet Paşanın dehasından, emsalsiz başarılarından, savaşta düşmanı, Lozan'da yedi düveli dize getirdiğinden bahseden Celâl Bayar imzalı,

Refik Koraltan imzalı, Adnan Menderes imzalı nutukları ve telgrafları da biliriz. Bu gibi vesikalar çok. Hem pek yakın tarihte, muhterem arkadaşım..

Arkadaşlarımız; Dahiliye Vekilinin veya başkalarının İsmet İnönü'ye hücumları pek beyhudedir. Bu yollardan İsmet Paşaya ulaşılmaz. Bu usuller çok tecrübe edildi. Her defasında sadece bu yollara baş vuranları yaraladı. Yine tecrübe edilirse, yine sadece bu yollara baş vuranları yaralar.

Bâzi resimler de gösterdi, Dahiliye Vekili. Sakin bir şekilde yol kenarında bekliyen halkın resmi.. Halk Partililer İnönü'yü karşılamaya gelmişler. Asayiş kalmamış, kanun ve otorite kalmamış, anarşi olmuş!.. Vekil Bey, delil diye, bu resmi gösteriyor. Sakin sakin bekliyen, ikisinin elleri Halk Partisi flâmali insanlar. Polis o filâmayı zorla indirtmeden çekilmiş olacak..

Şimdi bir de şu resimlere bakın : Dahiliye Vekili, Demokrat İzmir matbaasının ne hale geldiğine baksın. (Bir resim göstererek) İşte asayiş burada kalmadı, kanun burada kalmadı, anarşi burada oldu, arkadaşlar.

Makinaları tahribedilen; kâğıtları tutuşturularak yakılmaya teşebbüs edilen bir matbaanın üst katında 10 kişi diri diri yanma tehlikesine mâruz iken zabitanın seyirci kalmasıdır, anarşi!

(Başka bir resim göstererek) İşte bakın, Topkapı'da, tertipli olarak muhalefet liderinin yolu kesildi. Yol kesenler burada. Otomobilin etrafını sarmışlar, tecavüzlerine devam ediyorlar. Polisin asıl burada vazife görmesi lâzım.

Ama yapmıyorlar. Polislerin yaka numaraları yok. Neden? Madem ki, vazife görmeye gönderilmişler, neden yaka numaraları sökülerek gönderilmişler?

(Başka bir resim göstererek) İşte İnönü'nün seyahati sırasında kendisini görmeye gelen İzmirli bir vatandaş. Bu mâsum vatandaş dipçik yemiş, yerde yatıyor. Kanunsuzluk işte bu, anarşi işte bu. Dahiliye Vekili bunun tedbirini alsın!. Asıl dert bu, asıl dâva bu!.

Vatandaşların sevgi hisleri içinde bir muhalefet liderini alkışlamasıyla asayiş bozulmaz. Dipçik yarasıyla, kırbaç yarasıyla, cop yarasıyla sadece huzursuzluk ekilir arkadaşlar. Asıl fena olan tutum budur, buna çare bulalım, arkadaşlar.

EKMEL KAVUR (İzmir) — Kanuna muhalif gelmesinler.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Kanunda karşılamak yasak değil. Zile hakkındaki Temyiz kararı meydanda. Asıl yasak olan tecavüzler Dahiliye Vekilinden teşvik ve himaye görüyor.

İşte İnönü'nün otomobiline saldırtılanlara ait başka resimler. Yolu kesmişler. Resmin arkasında bir çoklarının isimleri de yazılı, işte biri: Demokrat Partili Kasımpaşalı Kasap Sezai. (Soldan gülüşmeler) İftihar edin, bu tertiplerle!. İşte asayiş burada kalmamış. Topkapı'da asayiş yok eden sizsiniz, Namık Bey!.

Mükerrem Sarol Bey, tebessüm ediyorsunuz; fakat unutmayınız ki, böyle tertipler, böyle hâdiseler bir memlekette bir defa yapıldı mı, bunun tortusu kalır. Bunun acısını - temenni etmem ama - siz de çekersiniz. Bu usuller memleketi felâkete sürükleyecek usullerdir. Bunun çaresini hep beraber bulalım, bu tertipleri yapanları adaletin pençesine verelim ki, benzeri hâdiseler tekerrür etmesin.

Demin gösterdiğim küçük resmin büyüğü. İşte Topkapı'da yol resmî vasıtalarla ve polis himayesinde taşınan mütevacizlerle kapalı. Yolu biz yaptık, istediğimiz zaman da eli demirli, eli sopalı suikastçılarla kapatabiliriz, bu bizim hakkımızdır, dediğiniz zaman memlekette asayiş kalmaz.

Bir noktayı daha belirteyim :

Mazlum Kayalar soruyor. İnönü Konya'ya gittiği zaman neden bir şey olmamıştır, diyor.

Şu iki resmin mukayesesi size fikir vermeye kâfidir. Birinde, D. P. rozetli müteccavizler, İnönü'nün geçeceği yolu kapatmışlar, geçecek yer bırakmamışlar : 14 polis ve 20 ye yakın polis görevlisi bunlara hiçbir müdahalede bulunmuyor, hiçbir şey yapmıyor. Buna mukabil, işte buyurun Konya.. (Bir fotoğraf göstererek) Polis halka cop, kırbaç ve gaz bombasıyla hücum ediyor. Tecavüz kastı ile toplanmış tertipçilere değil, masum halka, sevgiyle bir insanı alkışlayan halka hücum ediyor. Şu resmin mânası derin... Buna rağmen Konya'da bir şey olmamıştır, deniyor. Konya'da olmamıştır, Zile'de olmamıştır, Uşak'ta olmamıştır!.. Ama hakikatte her yerde yapılan işte bu....

Konya'da kırbaçla, copla, gaz bombasıyla dağıtılmak istenen, üzerine doğru atlar sürülen halk, ak sakallı köylüler dâhil, «Bu kadar olmaz, bu kadar olmaz» diye söyleniyorlar, hidetle bağırıyorlardı.

Konya meydanını, sevgi sesleri yerine, homurtu ve zabıtaya karşı yükselen sesler kapladı. Halkı bu ıstıraba sürüklemek fena şey, arkadaşlar... Fena ve lüzumsuz!..

Şimdi, not ettiğim bir noktaya daha cevap vereyim : Mazlum Kayalar'ın Uşak'ta İnönü'ye taş atma hâdisesini bile inkâr etmesi karşısında mebhut kalmamak mümkün değil. Aramızda bulunan 40 mebus arkadaşına ilâveten, basın localarına göz gezdirdiğimiz zaman hâdisenin en az beş şahidini daha bulmak mümkündür. Burada, «Taş atılmadı» diye bu hâdiseye bile inkâr edildikten sonra her şey inkâr edilir... (Enver Kaya, İstanbul, elini sallıyarak işarette bulundu.)

Enver Kaya işaret etmeseydi bir şey demiyecaktım. Fakat mademki, o umursamazlık işaretini yaptı, söyleyeyim. Uşak'ta İnönü'ye bir şey yapılmadı, diyor, Mazlum Kayalar. Halbuki siz, üç Mayıs 1959'da, Kuruçeşme Demokrat Parti ocağı kongresinde; «Gerekirse biz de kendisini Uşak'taki gibi karşılamaktan geri kalmıyacağız» demişsiniz. Sözleriniz işte burada, Enver Kaya!.... (Hatip, 4 Mayıs 1959 tarihli Milliyet gazetesini gösterdi.)

ENVER KAYA (İstanbul) — Tahrif edilmiş.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devanla) — Arkasından da ilâve etmişsiniz :

«Bugün Menderes'imiz mukaddes bir vazife uğrunda kaza geçirmiş ve bundan dolayı da evliyalık mertebesine yükselmiştir.»

Sözde evliyanız size mübarek olsun. (Sağdan, alkışlar)

Ama unutmayın ki, yine Adnan Menderes'in Konya'da, şu biraz önce resmini gösterdiğim meydanda, 1952'de söylenmiş bir sözü vardır : Bu milletin artık sahte evliyalar peşinde gitmesine imkân kalmamıştır.

Hele uydurma siyaset evliyalarının peşinden gitmesine imkân yoktur. 1952'de sözde evliyalar peşinden gitmeyeceği söylenen bu millet 1960'da hiç gitmez (Sağdan, bravo sesleri ve alkışlar)

Adnan Menderes 1952'de bunu söylemiş. Enver Bey, siz 1960'da bunu görmüyorsunuz! Bu milletin böyle sözlere artık karnı tok.

Bir noktaya daha cevap arz edeyim :

Mazlum Kayalar, Sayın Suat Hayri Ürgüdü'nden bahsederek diyor ki, bir vekilin Yüce Divana sevk edilmesi iz bırakır, bu sebeple kolay kolay sevk etmemek lâzımdır. Biz henüz Yüce Divana sevk etme kararı vermiyoruz, sadece bir Tahkikat Encümeni kuralım, vesikalar karşılaştırılsın, müddeimumillilik önünde, adli merciler önünde verilen ifadeler incelensin, bütün deliller ortaya dökülsün, yeminle şahitler dinlensin diyoruz.

Mâsum bir insanı böyle bir tahkikat mı temize çıkarır, yoksa Dahiliye Vekilinin yaptığı gibi hâdiseden 7 ay sonra, emri altındaki şahıslardan hususi surette alacağı beyanlar mı?... Deliller incelenip yeminli şahitler dinlensin, hakikat tebellür etsin, ondan sonra Yüce Divana sevk edilip etmemek kararını yine bu Yüksek Heyet verecek. Şimdi, sadece tahkikatı mucibolacak derecede delil ve karîne var mı, buna karar vereceksiniz. Tahkikatı mucibolacak derecede karîne vardır. Hattâ çok daha ileri ölçüde deliller vardır.

Aziz arkadaşlarımız; karînenin çok ötesine geçen deliller vardır. (Soldan, vesikalar bu kadar mı, sesleri)

Vesikalar bu kadar mı diyorlar. Daha var.

Tahkikat açarsanız göreceksiniz. Bunları, hem şimdi Yüksek Heyetinizi yormamak, hem bâzı vatanperver insanlara kötülük yaptırmamak, hem de Dahiliye Vekiline 8 ay sonraki tarihte vesikalar, tanzim ettirip onların da

garelerine bakmak imkânını vermemek için, simdilik mahfuz tutmamızı mazur görünüz.

Delil bahsinde, Celâl Bayar'ın 7. VII. 1947 de söylediği bir söz vardır.

Kendisinden «Delil» isteyenlere D. P. Genel Başkanı şu cevabı veriyordu :

«Bunlar nadir elde edilen vesikalardır. Bu gibi binlerce vesikanın mevcud olduğundan şüphe edilemez. Fakat bunları ele geçirmenin ne kadar zor olduğunu takdirde kimse güçlük çekmese gerektir. Hele şifahi emirlerle Hükümet ve karakol binalarında, 4 duvar arasında ika edilen tazyik ve teaddileri, şifre ve telefon emir ve muhaberelelerini neyle ve nasıl tetkik etmek mümkündür?» Vesika isteyenlere işte böyle diyordu, Bayar.

Biz sizin huzurunuzda böyle gelmedik. Telefon emirlerini de ihtiva eden, zata mahsus şifreli vesikaların suretleriyle geldik. (Sağdan, bravo sesleri)

Dahiliye Vekili çıkıp uzun uzun konuştu.

Uşak'ta Topkapı'da olanları inkâr edemedi. Validen kendisine gönderilen ve «Telefon emirleriniz», «Yüksek direktifleri gereğince» gibi ibareler ihtiva eden mahrem ve zata mahsus yazılardan hiç bahsetmedi. Mazlum Kayalar Bey de bu şifreli yazıların mevcudiyetini zımnen teyidetti. Ama benim elimdeki el yazısı ile olan kopyada bulunmayan bir kelime, İbrahim Saffet Omay arkadaşımın elindeki metinde varmış diye, gûya bir çıkış yolu aradı.

Muhterem arkadaşlar, okuduğumuz vesikalar dosyalarda aynen vardır ve bu vesikaların başka bentleri de vardır. Bir tahkikat açılınsın, biz bu yazıların bir bendini okuduk, diğer bentlerini de öğrenirsiniz. Muhalefet lideri olarak Celâl Bayar'ın dediği gibi, bu nev'i vesikalar nadir vesikalardır. Bunların bir kısmı C. H. P. Meclis Grubuna ulaştı. Daha başkalarını da tahkikat komisyonu mutlaka ele geçirecektir.

Bir vekili, Suat Hayri Ürgüblü gibi, Yüce Divana sevk etmekle ona bir şey olmaz. Suat Hayri Ürgüblü beraet etti. Alın açık olarak hesap verdi.

Demokrat Partinin mebusu oldu, Londra ve Washington Büyükelçiliği gibi yüksek ve şerefli vazifelere getirildi.

Demek ki bir Vekil Yüce Divana sevk edilir ve beraet ederse, bundan başı dik çıkar. Ama

hakkında tahkikat açılıp, deliller kâfi değildir diye Yüce Divana sevk edilmeyen vekiller vardır. Sizler bile içinizden hale «Acaba» diyorsunuz. (Sağdan gürültüler) Bütçe Encümeninde Ticaret Vekili Hayrettin Erkmen'i ilgilendiren bir meseleyi bahis mevzuu ederken, pekâlâ bir arkadaşınız Âtîf İnan Beyi şiddetle itham edebilirdi. Aradan On sene geçtiği halde, en ağır şekilde itham etti. Halbuki o hâdisede böyle vesikalar yoktu. Birtakım deliller mevcuttu ve tahkikat açılmasına ekseriyetle karar verilmişti. O zamanki çoğunluk grubu bunu bir parti meselesi telâkki etmedi ve bir kazai mesele saydı. Ekseriyet bu şekilde tecelli etti. Meclis tahkikatı açıldı. Bütün deliller toplandı. Aylarca bütün şahitler yeminle dinlendi.

Neticede Vekilin Yüce Divana sevk edilmesine lüzum görülmedi. Fakat hakkında Meclis tahkikatı açılıp neticede Meclis tarafından mâsum ilân edilmesine rağmen, hâlâ itham altındadır. Siz, hiç tahkikat açmadan, vesikaları görmeden, şahitleri dinlemeden meseleyi kapatmak kararı verirseniz, neticesi ne olur?

Mazlum Kayalar diyor ki, şoför Nurettin'in yüzünü bir defa görseniz, onun böyle bir adam olmadığını hemen anlarsınız. Nurettin'in yüzünü demek ki Mazlum Kayalar Bey görmüş, bize tarif ediyor. Biz diyoruz ki Meclis tahkikatı açılınsın, Nurettin de gelsin, er Celâllettin de, onbaşı İbrahim de, polis Zülküf de, Sabri de, Vekil de, Binbaşı da ifade versin. Hakikat meydana çıksın. Yoksa, Mazlum Beyin «yüzünden anlaşıldığına göre çok iyi adam» demsei ne ifade eder?...

Arkadaşlar, mâruzatıma Adnan Menderes'in sözleriyle son vereyim:

«Tahkikat hakikatı meydana çıkarmak demektir. Neden korkuyorlar?.. İşlerini kanun dairesinde yapmışlarsa tahkikattan kaçmak için ne sebep vardır?»

Biz de soruyoruz: Tahkikattan bu kadar kaçınmak için ne sebep vardır? Hele Dahiliye Vekili, herkesten evvel çıkıp Büyük Meclis'ten kendisi hakkında tahkikat açılmasını istemeliydi. Mâruzatım bu kadardır. (Sağdan, sürekli alkışlar)

REİS — Sebati Ataman.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Çok muhterem arkadaşlarım, evvelâ Turhan Feyzi-oglu arkadaşımın bu kürsüden oturduğu yer-

den kendisinin bir mütalâasına itiraz etmem üzerine şahsıma karşı tecavüzü tazammun eden bir sözünü reddetmek isterim. Kendisi bu sözü söyledi. Reddediyorum, kendisine iade ediyorum. Bu bir.

İkincisi, kendisi burada Kemali Bayazıt arkadaşımızın, Dahiliye Vekilini yalancılıkla itham etmesi üzerine Yüksek Heyetinizin reyine iktiran eden bir cezaya çarpılmasına kıyas ederek, benim de kendisini yalancılıkla itham ettiğimi, benim de aynı cezaya çarpılmaklığıma iddia ediyor. Ben, kendisini yalancılıkla itham etmiş değilim. Açıkça ifade ediyorum, Turhan Feyzioğlu yalançı değildir.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Ama söylediği bir şey yalandır.

SANAYİ VEKİLİ SABATİ ATAMAN (Devamla) — Ama bâzı yalan şeyleri, yani hakikat olmıyan şeyleri, sözleri arasında hakikatmiş gibi söylemiş olabilir ve söylemiştir.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Hayır, reddediyorum.

REİS — Turhan Feyzioğlu, dört saat bu kürsüden konuştunuz.

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Bir arkadaşımıza, her hangi bir arkadaşımıza yalancılık izafe etmek, yalancılık isnadında bulunmak başka şey, söylediği sayfalarca, kilometrelerce sözlerin içinde iddia ettiği bâzı hâdiselerin kendisine aksettirildiği şekilde yalan veyahut vâkı olmamış hâdiseler olduğunu iddia etmek başka şey. Şimdi, bu kürsüden hakaret etmek memnudur. Ama, bu kürsüden söylenenlere itiraz etmek, hakikat değil senin söylediğin şu cümle, şu hâdis vâkı olmamıştır, şu şey yalandır demek, hakaret demek değildir. Turhan Feyzioğlu'na hakaret etmek aklımdan geçmez. Ama kendisi burada birçok yalan hâdiseleri hakikatmış gibi söyledi. Bunların ne olduğunu arkadaşlarım izah ettiler. Mazlum Kayalar, ve diğer arkadaşlar söylediler.

Şimdi, meselenin nazik noktası, yüksek heyetinizin hakkımda takdir edeceği cezaya veya makamı riyasetin teklif edeceği cezaya asla lâ-yık olmadığımı ifade etmek için arz edeyim ki, bir sözünün yalan olduğunu söylemek, sen yalancısın demek değildir. Meselâ, Turhan Feyzioğlu burada gizli bir kâğıt okudu. Devlet teşkilâtında yazılan gizli bir kâğıdı okudu.

Şimdi burada iki ihtimal var; bu gizli kâğıdı ya bir devlet memuru Turhan Feyzioğlu'na verdi, bu memur bu yazıyı vermek suretiyle kanunda yazılı bir suçu işlemiştir ve Turhan Feyzioğlu onun suç ortağıdır, yahut Turhan Feyzioğlu bu gizli kâğıdı bulunduğu dosyadan çaldı. Şimdi ben Turhan Feyzioğlu hırsız mı dedim? Hayır! Ama siz bu gizli kâğıdı çaldınız. (Soldan, alkışlar)

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Reis Bey söz istiyorum. Sataşma sebebiyle söz istiyorum.

REİS — Muzaffer Kurbanoglu.

MUZAFFER KURBANOĞLU (Manisa) — Çok muhterem arkadaşlar; Uşak ve onu takibeden hâdiseler dolayısıyla muhalefet tarafından verilmiş olan tahkikat takriri üzerinde uzun müzakereler cereyan etti. Bu müzakereler esnasında gerek Dahiliye Vekilinin gerekse diğer arkadaşlarımızın hâdiseleri bütün etrafıyla mütalâa etmiş olmadıkları kâfi bulunması hasebiyle ve Turhan Feyzioğlu'nun kendi izahları arasındaki tezatlardan sarfınazar bunların muallel ve itibara şayan olmaması sebebiyle bu husus üzerinde duracak değilim. Ancak Uşak hâdiseleri ve Uşak'tan sonra cereyan eden vakalarda oralarda daha evvel seyahat etmiş olmak itibariyle ve sadece İbrahim Saffet Omay arkadaşımızı, zabıtlara geçmek suretiyle, cevaplandırmak ve Uşak hâdiselerini doğuran siyasi âmiller üzerinde kısaca mâruzatta bulunmak üzere söz aldım.

Sevgili arkadaşlarım, Büyük Ege Taarruzu adı verilen hâdis muhtelif vesile ve vasıtalarla tantanalı bir şekilde ilân edildikten sonra esasen takibetmekte buldukları umumi politikanın bir tatbikatına teşebbüs mahiyetinde olan böyle bir harekette fiilen kendilerini ikaz etmek suretiyle, iğtişâş ve kargaşalık hareketlerine intikal etmeden, memleketin huzurunu ev rahatını selbedecek bir mahiyet almadan önce onu başladığı noktada nihayetlendirmek düşüncesiyle bendenizi ve muhterem bir kısım milletvekili arkadaşlarımızla Uşak ve Uşak'tan sonraki şehirleri ziyaret ettik. Ege taarruzu yapmak iddiasında bulunan muhalif arkadaşlarımızın gidecekleri yolları takibetmek suretiyle, bir yandan halkı, bir yandan partililerimizi, bir yandan da uzun zamandan beri tas-

mim ettikleri, tatbikine çalıştıkları Devlet ve Hükümet adamlarına taarruzdan başka kanunları, nizamları tatbik ile mükellef olan vazifelileri ellerinde bulunan kanuni salâhiyetlerden uzaklaştırmak ve bu suretle hâsil olacak mânevi inhilâllerden istifade etmek istiyen insanlara sadece insani mahiyette olmak üzere bir ikazda bulunalım, dedik.

Sevgili arkadaşlarım, İbrahim Saffet Omay bu hâdiseye temas ettiği zaman, Muzaffer Kurbanoglu ve arkadaşlarının geçtikleri yerlerde idarei örfiye ilân edilmiş gibi bir manzara ile karşılaştık, dediler. (Sağdan, doğru sesleri) Doğru mu, değil mi, bendeniz de noktayı nazarımı arz edeceğim. Her şeyden evvel sunu ifade etmek istiyorum. Tahkikat taleplerimin satırları arkasında gizlenen hasmane fikirlerin muhalefet tarafından memlekette yayılmakta olduğu ve bunun Uşak hâdiseleri vesilesiyle değil, 1950 senesinde iktidara geldiğimiz hemen akabinde başladığını ifade etmek zorundayım. .

Sevgili arkadaşlar, bu partinin şahıslarından bahsetmek siyasi hâdiseler dolayısıyla zaruret olursa bundan kaçınmak doğru olmaz.

1950 senesinin 11 nei ayında, yani iktidara geldiğimiz ve muhalefetin 1950 senesi için hazırladığı bütçeyi henüz tatbik ettiğimiz bir sırada bu partinin Genel Başkanı olan Sayın İnönü Türkiye Büyük Millet Meclisinde Demokrat Parti iktidarının ilk Hükümetine bir gensoru teveh etti. Bu gensoru; dahilî ve harici emniyet muhtel olmuştur, bozulmuştur, bunun hakkında Hükümete karşı gensoru açılması istiyorum diyordu.

Sevgili arkadaşlarım, dahilî ve harici emniyetin selhedebildiğini alenen iddia bugüne kadarki hâdiseleri hafife almak ve bu suretle kaybedilmiş olan iktidarın, eski itiyatların tesiri altında, yani iktidara muvaffakiyet imkânlarını ve kapılarını kapamak gayretiyle yapıyordu.

Sevgili arkadaşlarım; ben bunun üzerinde fazla izahatta bulunmak istemiyorum. Çünkü arz etmek istediğim gibi bu hâdiseler, yani memlekette muayyen ve maksatlı bir surette halkı itiyatla hazırlayarak kargaşalıklar ve iğtişaşlar vücuda getirerek onun tâbirentleri arasından demokratik yollarla gelemedikleri ikti-

daraya vasıl olmak istediklerini anlatmak istiyorum.

Sevgili arkadaşlarım; Uşak'ta cereyan eden hâdiseleri bir iğtişaş ve kargaşalık hareketi olarak mütalâa etmemeye imkân yoktur. Bir iğtişaş, bir kargaşalık çıktığı zaman iktidarların vazifesi hiç şüphe yok bu iğtişaşları ve kargaşalıkları olduğu yerde söndürmektir. Bir arkadaşımın verdiği misali arz edeceğim: Fransız Başvekili Briyand Başvekilliği sırasında, grev ilân ediliyor. Fransız kanunlarına göre grev yasak değildir. Fakat grev içtimai bir hastalık halinde bütün memlekete sirayet etmekte olduğuna göre Başvekil düşünüyor. Ne yapabilirim. Verdiği karara şu: Seferberlik ilân etmek. Çünkü memleketin, cemiyetin muayyen bir zamanda bir milletin temel haklarını muhafaza edebilmek için kanunların cevaz verdiği grevi seferberlikle iptal etmek suretiyle Fransız Meclisinden en yüksek itimadı alıyor. Bundan çıkarmak istediğim netice şudur: Muhalefetin yaprak yaprak açılan ve memleketi muayyen bir istidada doğru götürmek istiyen teşebbüslerinde, iktidar bu iğtişaş ve karışıklık hareketlerini durdurmak için çırpınmışlar sadece vazifesini yapmıştır biz bu seyahatimizi yaptığımız sırada muhatabolan insanlara, evvelden, bizi karşılamayın, dedik. Başka bir vilâyetin valisini bulduğumuz vilâyete davet etmek suretiyle sureti mutlakada karşılama yapılmamasını istedik. Temas ettiğimiz partili arkadaşlara ve halk kütlelerine kanunlara ve nizamla riayetini şart olduğunu, bizden sonra gelecek olan ve geçmiş tarihî hâdiseleri bile istismar ederek hafiflik mertebesine düşmüş olan insanların yapacakları teşebbüslere Hükümetin salâhiyetli makamlarının karşı kovacağını ve kanunları tatbik edeceğini bildirdik. Hatıralarda olduğu gibi bu bizim fiilî ikazımız da asla müspet bir akis görmedi. Ve Uşak. Uşak'tan sonraki hâdiseler arz etmeye çalıştığım mânada bu memleketin teessürle müşahede edeceği ve hatırlıyacağı hâdiseler mahiyetinde tecelli etti.

Şimdi sevgili arkadaşlar, Devlet ve Hükümet adamlarını, salâhiyetli makamları, milletin mukaddes müesseselerini, şereflerine haysiyetlerine bizatihi kendilerine tecavüz etmek suretiyle milletin gözünden ve itibarından mahrum hale getirmek teşebbüsleri ve bunun yaniba-

şında Büyük Millet Meclisinde bile seçimlerin akabinde Hükümet programının müzakeresi ve silesiyle yapılan hareketler de dâhil olmak üzere bunlar, muhalefetin Uşak hâdiselerine gelinceye kadar takibettiği yolu ve niyeti göstermeye kâfi geliyor. birçok demokratik memleketlerde acayip tarafları, anfantine cepheleleri, iptidai tatbikatları bulunan ve bizim meşrutiyetimizin dejenere olmasına sebeb olan bir kısım hareketleri demokrasi namına karşımıza çıkarmaya çalışmışlardır. Tahkikat takrirleri münasebetiyle ileri sürülen fikirler içinde bu tahkikatın Dahiliye ve Başvekile irtibatı mümkün olabilecek bir hâdiseyi bendeniz müşahade etmedim. Bilâkis verilen izahat arkadaşlarımızın yaptığı tahliller ve mukaveseler memleketi iğtişâş hareketleri içinde bulundurmamak niyet ve kararında olan muhalefetin tarihî ve mânevi mesuliyeti belirmiş bulunmaktadır. Günah ve kusur kendilerindedir. Hürmetlerimi arz ederim. (Soldan, alkışlar)

REİS — Arkadaşlar, bir kifayet takriri gelmiştir, okutacağım.

Yüksok Riyasete

Müzakereler kâfidir. Kifayetin reye vaz'ını arz ve teklif ederim.

Aydın Mebusu
Necati Çelim

REİS — Kifayet aleyhinde söz istiyen?... Söz istiyen olmadığına göre müzakerelerin kifayetini reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi müzakere ve münakaşa mevzuu olan takriri reyinize arz edeceğim.

Takrir daha evvel okunduğu, yüksek itilânınıza arz edildiği ve üzerinde 9,5 saat müzakere cereyan ettiği için, sabrınızı suiistimal etmemek maksadiyle tekrar okutmadan reyinize arz ediyorum. Tahkikat talebini tazammun eden takriri reylerinize arz ediyorum. Takrirî kabul edenler, lütfen işaret versinler. Aksini reye koyuyorum. Takrirî kabul etmeyenler lütfen işaret buyursunlar... Tahkikat talebi hakkındaki takrir reddedilmiştir. (Sağdan, ve soldan, alkışlar)

Şimdi, ikinci takrire geçiyoruz.

3. — *Burdur Mebusu Fethi Çelikbaş ve Kırşehir Mebusu Fâzil Yalçın'ın, Zile hâdiseleri hakkında Meclis tahkikatı açılmasına dair takrirî*

REİS — Takrirî okuyoruz, efendim.

Ankara; 20 . X . 1958

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

Bir muhalefet partisine mensup milletvekillerinin ve bir muhalefet partisi Meclis Grubu Başkanının 17 Ekim 1958 de Zile'den geçişi esnasında vatandaşların sokağa çıkmaktan menedilmesi, üzerlerine su sıkılması ve gaz bombası atılması, ateşli silâh kullanılması emri verilmesi gibi vahim hâdiselerin cereyanı üzerine vatandaşa reva görülen bu muamelenin Büyük Millet Meclisi önünde mesulü bulunan Dahiliye Vekili bu mesuliyetini hatırlatan milletvekillerine şu şekilde cevap vermiş bulunmaktadır :

«Hesap ve sual sormak değil, hesap vermek mecburiyetinde bulunduğunuzu sizlere öğreteceğiz.»

Türk Anayasasının millî iradeye müstenit rejimini hiçe sayan, huzurunda mesul bulunduğu insanları sorguya çekeceğini söylemekten çekinmeyen bir Vekilin, kendisine mevdu icra vazifesini gereken mesuliyet hissiyle yerine getirmeyeceği aşîkârdır. Diğer taraftan 1955 senesi 6 - 7 Eylülünde cereyan eden hâdiselerle de Dr. Namık Gedik'in Dahiliye Vekili bulunduğu hatırlanacak olursa bu çeşit müessif hâdiselerin vatandaşlar arasında tekerrür etmeyeceğine dair zihinlerde ve vicdanlarda bir emniyet de duyulamamaktadır.

Bu sebeplerle icra salâhiyetlerini de elinde bulunduran Yüksek Meclisin Zile hâdiselerine bizzat el koyarak hakikati aydınlatabilmesi için Dahilî Nizamnamenin 177 nci maddesine göre bir Meclis tahkikatı açılmasını arz ve teklif eylerim.

Burdur Mebusu
Fethi Çelikbaş

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Burdur Mebusu Fethi Çelikbaş tarafından verilen Zile hâdiseleri dolayısıyla Dahiliye Vekili Namık Gedik hakkında açılması istenen ve Meclisin 15 . II . 1960 günlü İnikadı gündemine alınmış olan Meclis tahkikatı talebi takririne iştirak ve iltihak ediyorum.

Mezkûr takrirde arz ve izah edilen sebeplerle Dahiliye Vekili Namık Gedik hakkında Dahilî Nizamnamenin 177 nci maddesine istinaden Meclis tahkikatı açılmasını arz ve teklif ederim.

15 . II . 1960

Kırşehir Mebusu
Fâzil Yalçın

REİS — Dahiliye Vekili, buyurun.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Aydın) — Muhterem arkadaşlar; Burdur Mebusu Fethi Çelikbaş'ın 20. X. 1958 tarihinde Dahili Nizamnamenin 177 nci maddesine göre hakkımda Meclis tahkikatı açılmasını talep eden tahririnin hangi mevzuda ve ne maksatla verilmiş olduğu hususunu tahrir metninden sarih olarak anlamak mümkün değil.

Kendisi, Zile'de 17 Ekim 1958 tarihinde Halk Partisi Başkanının bu kazaya yapmış olduğu ziyaret sırasında vukua gelen ve mahallî idari makamların görmüş olduğu lüzum üzerine kanunun yapmaya mecbur olduğu vazifinin icrası sırasında vukua gelmiş bulunan bir takım hâdiselerin eğer Meclis yolundan tahkiki ve bir neticeye bağlanmasını istiyorsa bu esasen mahallîdür. Çünkü hâdise, zamanında mahallî, idari ve bilhassa adlî makamlar tarafından takip ve tahkik olunmuş ve neticeleri de bugün Büyük Meclise, bâzı arkadaşlarımız hakkında karar istihali için gönderilmiş bulunmaktadır.

Eğer Fethi Çelikbaş, vakanın hemen akabinde, Tokad mebusları adı altında fakat hakiki sahibi veya sahipleri bugüne kadar henüz çıkmamış bulunan telgrafa mukabil telgrafımın mealinin bir Meclis tahkikatına tâbi tutulmasını talebediyorsa bu zannedirim şimdiye kadar emsali görülmemiş bir garabet teşkil eder.

Sonra, ikinci ve oldukça garip bir vaziyetle karşı karşıya bulunmaktayız.

Fethi Çelikbaş Burdur Mebusudur, Tokad'la bir alâkası yoktur. Hâdiseye şahit ve onun içinde bulunanlar Tokad mebuslarıdır. Bana çekilen şu telgrafın sahibi onlar gözükmektedir.

Ve bu arkadaşlar kendi haklarını ve dâvalarını müdafaa edebilmek için Fethi Çelikbaş gibi bir avukata ihtiyaçları bulunmayan kuvvetli insanlardır. Şu halde Fethi Çelikbaş fuzuli müdahil veya hiç değilse gönüllü dâvacıdır.

Hangi dâvayı ve meseleyi iddia ve müdafaa edecektir? Eğer tahririn bir yerinde (Hesap ve sual sormak değil, hesap vermek mecburiyetinde bulunduğunuzu sizlere öğreteceğiz.) şeklindeki cevabın hesabını benden soracak ve bir mebusa kendi de şimdilik mebus olduğuna göre, Anayasa muvacehesinde nasıl böyle bir hitapta bulunursun? diye bu müesseseyi yani mebusluğu umumi mânada müdafaa edecekse her şeyden

evvel cevaba sebep ve zemin teşkil eden ve açık şekilde ve anonim bir imza ile, bana çekilen tehdit telgrafını ele alarak, halkın korunması işinde bu telgraftan yani benden başlaması icabederse..

Hulâsa garip bir vaziyetle karşılaşıyoruz.

Fethi Çelikbaş gayet entranas bir insandır: Kendine has hiçbir sağlam kanaat ve imanı olmadığı halde, intisabettiği her topluluğun birbirine zıt fikir ve kanaatlerini, yine birbirlerine karşı ve kendi diliyle aynı talâkat ve belâgatle müdafaa eder. Bu hakikaten herkeste bulunmayan ince bir hünerdir. Meselâ 10 sene evvel bir gecede demokrat olmuş ve bizim saflarımıza mebus olarak katıldıktan sonra 1945 in, 1946 nın partililerinden çok ateşin demokrat kesilmiş, bu partinin Liderine ve Başvekiline hiçbirimizin şimdiye kadar daha çoğuna lâyük olduğuna inanmış olduğumuz halde söyliyemediğimiz güzel ve büyük sözler söylemiş, partinin ve Hükümetin hizmet kademelerinde hayalinden geçiremeyeceği en mutena yerleri almış ve fakat sonra geminin batmakta olduğuna, havanın puslandığına inandığı bir sırada, eline bir ispat flâması alarak ve birçok malûm arkadaşlarımızın siyasi bakımdan kanına girerek büyük iddialarla bir parti kurmuş.. Kurmuş ama, kısa bir zaman bu partide ikametden sonra da çatıyı altında bıraktıklarının başına yıkarak beraberlerindekiyle beraber bir başka kapının tokmağına elini atmış. Bizde iken Halk Partisine karşı herkesten çok fazla ileri ateşin hücumlar yapmış, sonra, Hürriyet Partisi kurucusu olunca bu defa, dönüp daha çok bize, daha az onlara atıp tutmaya başlamış..

1957 seçimlerinden evvel biraz uzun süren kuvvetleri birleştirme iktidara bu yoldan gelme yaz rüyalarının medyum, tefsircisi olmuş.. Nihayet, «hürriyet» çadırını yıkarak, Halk Partisi içine duhul etmiş.. Orada da her dâvayı tersine, düzüne isterse liyakat ve maharetle müdafaa ettiği müsellemler bulunan bu zat, kısa bir zaman sonra bu partinin sözcüsü, grup sözcüsü ve nihayet Grup Başvekili dahi olabilmiş..

Siyasi hayatının şu kısaca arz ettiğim seyri içinde Fethi Çelikbaş daima mesut bir adam rolündedir. Kendisine ne söylerseniz söyleyin o daima güler.. Bu da bir hüner..

İşte Çelikbaş bu derece enteresan bir adamdır. Şimdi müsaadenizle tekrar tahkikat tahriri mevzuuna gelelim. Zile'de cereyan etmiş olan

hâdiseler mahallî adlı makamlar tarafından inelenmiş ve Büyük Meclisi ilgilendiren neticeleri Riyasete, hattâ zannedirim komisyonlara intikal etmiştir. Tabii zamanında Umumi Heyete intikal edecek ve hükmünüze arz edilecektir. Karşılıklı çekilmiş olan telgraflar hakkındaki kanaati arz etmiştim. Tekrar kısaca hulâsa edeyim. Memlekétin her hangi bir tarafında kanunsuz bir hareket olabilir veya böyle bir hareket iddiasında bulunabilir Buna mâruz ve muttali olanlar eğer hele mebus ise, milleti ele alıp biraz evvel burada okuduğum şekilde bir telgrafla en az ve her şeyden evvel kendileri gibi bir mebus, aynı zamanda bir hükümet âzası tehdidedilemez, edilirse, haysiyetli ve vazifesinin icaplarını müdrik bir mebus ve vekilden de böyle cevaba müstahak olurlar.

Karar Yüksek Heyetinizindir. (Soldan, Alkışlar)

REİS — Evvelce alınan karar mucibince; bir lehte, bir aleyhte konuşmaya devam ediyoruz, efendim.

Söz Fethi Çelikbaş'ın, buyurun efendim.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Muhterem arkadaşlar; Dahiliye Vekili Namık Gedik Beyin evvelâ hakkımda söyledikleri sözlere kısaca temas etmek suretiyle Meclis tahkikatının mucip sebeplerini arz edeceğim. Namık Gedik Bey benim hakkımda birtakım lâflar etti. (Soldan; gürültüler)

REİS — Müdahale edilmemesini rica ederim.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Şu kadar ifade edeyim: Namık Bey ve benim hakkımdaki hükmü Türk milleti vermektedir. Namık Bey, bakınız Türk matbuatı içerisinde nasıl bir sima ile gözükmektedir:

Sene 1955. Tahkikat önergemde de var. 6 Eylül 1955 Salı günü Cumhuriyet Gazetesinde, ikinci sayfada, üçüncü sütunda şöyle bir yazı var: Dikkat buyurun, 6 Eylül 1955 Salı; «Vilâyette dünkü toplantı». Dün sabah vilâyette Dahiliye Vekili Namık Gedik, Emniyet Umum Müdürü Ethem Yetkiner, Vali ve Belediye Başkan Vekili Fahrettin Kerim Gökay ve İstanbul Emniyet Müdürü Alâattin Eriş bir toplantı yaparak vilâyete işleri hakkında konuşmalar yapmışlardır. Kendisiyle görüşen bir arkadaşımıza Dahiliye Vekili Dr. Namık Gedik'ın sözlerini söylemiştir: «Memlekette asayiş duru-

mu memnuniyet vericidir. Bilhassa İstanbul'da suçlar gittikçe azalmakta umumi suç yekûnu 1949 da 10 binin üstündeyken 1954 senesinde bu rakam 4 620 ye düşmüştür. İstanbul nüfusunun her sene arttığını göz önünde bulunduracak olur isek bu netice memleket hesabına memnuniyet vericidir. Bu iyi neticenin sebebini vatandaşların olgunluğunda ve zabita kuvvetlerimizin çalışmalarında aramak yerinde olur kanaatindeyim.» 5 Eylülde asayişin İstanbul'da örnek olduğunu söyleyen şu vekil arkadaş, Türk tarihinde emsali olmıyan bir şurişin içinden nasıl çıkmıştır bilir misiniz? 6 ay sonra Hükümete girmek vâdiyle istifa edip çekilivermek... (Sağdan; alkışlar) Emniyet ve asayişin bir numaralı mesulü olan bu Namık Gedik'in hazin halini vesikalar söylüyor. (Soldan; ne vesikası, sesleri) Cumhuriyet Gazetesinin hâlâ tezkibedilemiyen Salı günü nüshası.

Arkadaşlar, İcra Vekilleri arasında vazife alan bir insanın bu kadar muazzam bir mesuliyetin millete hesabını vermeden, istifa ile hâdiseyi geçiştirisi tekrar o makama geçebilmek için Namık Gedik Beyin yaradılışında olmak lâzımdır. 6/7 Eylül hâdiseleri ömrü boyunca Namık Gedik Beyi mahkûm etmeye yeter hâdisedir. (Sağdan; Bravo, sesleri, alkışlar)

Şimdi ben bunu bilen bir insan sıfatıyla bakınız tahkikat önergemim sonunda ne dedim:

Diğer taraftan 1955 senesi 6/7 Eylülünde cereyan eden hâdiselerde de Dr. Namık Gedik'in Dahiliye Vekili bulunduğu hatırlanacak olursa bu çeşit müessif hâdiselerin vatandaşlar arasında tekerrür etmiveceğine dair zihinlerde ve vicdanlarda bir emniyet de duyulmamaktadır. Emniyet ve asayişini teminle mükellef kuvvetlerin başında bu derecede asayişsizlik âmili bir bakan dünya tarihinde görülmemiştir. (Sağdan; alkışlar) Gelelim âmme vicdanında yerleşmiş ve halkın hükmü ile sabit olması mümkün olan kanunsuz hareketlerinizin biz mebusların kararımızla kanunsuzluk vasfını kaybedeceğine dair sakat görüşünüze mebusların reyleriyle, kanunsuz hareketleriniz kanunsuzluk vasfını kaybediyor zannediyorsanız Namık Bey hata ediyorsunuz. Suç, her zaman suçtur. Mürur zamana, âmme hukukunun tâyin ettiği prensipler dâhilinde, uğramadığı müddetçe, ne zaman ortaya delillerle çıkarsa onun suçluları, sanıkları adaletin pençesinden yakalarını kur-

taramazlar. (Sağdan: Alkışlar) Eğer zannediyorsanız, burada biz karar verdik, bu kapandı. Ne mutlu arkadaşlar. Dünyanın hangi parlamentosunda böyle bir şey gördünüz? Arkadaşlarının bir kısmı farkında bile değil, parlâmentoların bu kabîl çalışmalarını kazaidir. Burada hâkimler gibi delillere bakacağız, deliller değil hattâ karineler varsa bir tahkikat encümeni teşkil edeceğiz. Bu encümen vekili isticvabedecek. Dahiliye Vekilini bir odaya çağıracağız ve orada onu karşılıklarına alacaklar o da sorulara suallere cevap verecek. Şahitler istima edecek ve şahitler gelmezse Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa cör zorla getirtilecek, Tahkikat Encümeni Hükümetin elindeki bütün vesikalara vaz'iyet edecek. Tahkikat Encümeni budur. Bu encümenin kurulmasından kaçtığınız müddetçe kendinizi sanık mevkiinden kurtaramazsınız, Dahiliye Vekili Namık Bey. (Sağdan; bravo, sesleri) «Bu bir allerjik ha'dir, psikolojik bir vaziyettir.» Hayır beyler, bu bir hukuki meseledir. Hukuki yollardan gidip, memleketin içinde bulunduğu huzursuzluğa son verelim, istiyoruz. Ben burada kendisini itham edecek bir madde ile gelmedim. Bunları da arz edeceğim. Maalesef Türkiye'de, Demokrat Parti liderleri parlâmentonun kazai çalışmalarını siyasi çalışma istikametine götürmek kararındadırlar.

NUSRET KIRIŞCIOĞLU (Sakarya) — Ne zamandan beri?

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Balkınız, tahkikat önergeleri hususunda Zafer Gazetesinin bir köşesinde yazı yazan resmî bir yazar diyor ki; burada bir arkadaş da aynı şeyi söyledi, «Vekilin şahsında Demokrat Partiyi kötülemek». Bu ne iptidai bir zihniyettir arkadaşlar. Partiler suç işlemez, ama partililer suç işler.

Şimdi arkadaşlar, Dahiliye Vekili Namık Beyin ve sözcülerin bir beyanı karşısında vaziyeti sosyoloji bakımından huzurunuzda teşrih etmekte fayda görüyorum. Sizler için fayda görüyorum, siyasi mücadele için fayda görüyorum, memleket için fayda görüyorum. Çeşitli insan toplulukları vardır. Cemiyetler vardır, partiler vardır. Partiler ve dernekler içlerinde suç işleyen insanlar olursa onları çıkarıp atarlar ve bu suretle partiler ve dernekler selâmet içinde çalışırlar. Başka insan teşekkülleri de var ki ora-

larda suçlu veya suçsuzum ayırıldılmesini suçlular istemezler. Onlara çete denir. Bu, bir sosyoloji görüşüdür. Çete içerisinde suçsuz olan bir fert yoktur. Hepsisi suçludur. Suçsuzlara, suç işletilerek çete efradından sayılırlar.

BAHA AKŞİT (Denizli) — Ne demek istiyorsun?

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Baha Akşit Bey ben bir sosyoloji prensibini izah ediyorum. Anlamıyorum, neden telâşlanıyorsunuz. Siz söyleyen var mı, çete diyen var mı? Şu hale bakınız, sizin telâşlanmakta hakkınız var. Siz Ege gezisinden evvel gayrikanuni olarak vekil ve mebus bir heyette vazife almışsınız, vekil söylediydi, belki vekilin bu sözü sizlerin dikkatinden kaçtı, ama benim kaçmadı. Bu Ege gezisinden evvel, bir vekil içlerinde Genel İdare Kurulundan bir arkadaşın bulunduğu mebuslardan müteşekkil bir heyet vazife yapmaya gitiler. Bir vekille bir mebus bir heyette vazife yapamaz. Aklınız almıyor. Neden? İcranın mesuliyeti vekile, murakabenin selâhiyeti size aittir. Fark bu. Bu bakımdan Vekil Bey ve onun gibi düşünenler Muhterem Demokrat Parti Heyetinin âzaları olan siz arkadaşlarına kendi mesuliyetlerinin içine sokmak için çalışıyorlar ne diyorlar ne dertiyorlar ki, efendim, Vekilin şahsından Demokrat Parti itibarını kırma taktiğidir. Dünyanın en iptidai zihniyettir bu. İptidai kavimlerde mevcut bir noktai nazardır ve modern zamanlarda çete idarelerinin efradını birbirine bağladığı bir sosyolojik bağıdır. Böyle bir şey olmaz. Parti, programındaki prensiplerini iktidara geldiği zaman kısmen veya tamamen tahakkuk ettirmek maksadiyle insanların toplandığı dernektir. Bunların içinde suçlu oldu mu kolundan tutar atarsınız. Bu bakımdan bu taktikte muhterem arkadaşlarımızın dikkatini çekerim, hukuki birtakım incelikler vardır, devamlı olarak bu yola gideceklerini bildiğim için ben burada Dahiliye Vekili Namık Beyi itham eden bir tahkikat önergesi vermedim. Ne verdim? Şimdi onu okuyacağım.

«Madde 177. — Meclis, bir madde hakkında re'sen malûmat edinmek isterse bir tahkikat encümeni teşkil edilir veyahut mevcut encümenlerden biri bu vazife ile mükellef olur.

Bu kabîl tahkikatın icrasını âza veyahut bir encümen teklif edebilir.»

Bu itibarla Dahiliye Vekilinin telâşlanması na meydan vermeyecek bir takrir. Bu takrir Büyük Millet Meclisi âzasının haysiyetini korumak maksadiyle, Büyük Millet Meclisi âzasının çektiği telgrafa Vekilin verdiği cevabın ağırlığı düşünülerek verilmiştir ve istenmiştir ki, bir tahkikat açalım, bakalım Dahiliye Vekilinin bu Zile hâdiselerinde bir rolü var mıdır? Muhterem arkadaşlarım, demin kendisi okudu, telgrafı. Bir mebusun mesul bir bakandan hesap soracağımız demesi kadar tabii bir şey var mı arkadaşlar? Benim havsalam bunu almıyor.

ENVER KAYA (İstanbul) — Sokakta sorun.
FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Enver Kaya Bey Mecliste soracağız diyorlar, telgrafı okudu. Niye dikkat etmezsiniz!

Şimdi arkadaşlar, bugünkü telâkkinin yeni Vekilin şahsında partiyi yermek hükmü altında çalışmaya devam ettiğiniz müddetçe siz kanunsuz iş yapan vekillere sual soramazsınız. Böyle olmamasının bir kaidesi vardır. Vekile sual sorabilmek için evvelâ mebusluklarımızı ruhumuzda duymamız lâzımdır. Bakın demin Vekil Bey ne dedi? «En azından sizin gibi bir mebus olan.» Mebus Bakandan üstündür, çünkü mebus Bakanın murakabe etmeye mecbur olan bir Meclisin üyesidir. Ya Bakan? Meclisin çıkardığı kanunlara göre çalışacak bir vekil. Hale bakın şu zihniyete bakın. En aşağı sizin kadar bir mebus olan üstelik de bir Bakan. Bakanın dayandığı ruh halini size gösteriyor, beni ekseriyet tutuyor, siz vız gelirsiniz, budur mânası. (Soldan, siz böyle anlıyorsunuz essi) Halil Turgut Bey millet böyle anlıyor. (Soldan sen nasıl geliyordun sesleri) ben huzurunuzda gelirken imtihana çıkacak bir talebe gibi gelirdim, ama neden? niçin? İera Vekilleri Heyeti üyesi olmanın mesuliyetini takdir ettiğim, mebus arkadaşlarıma hürmet ettiğim için, onların vazifelerini takdir ettiğim için. Benim bu haletimi mahveden bir tek cümle gösteremezsiniz.

Vekilin her yaptığı kanunsuz muamele yanına kâr kaldığı müddetçe yarım herhangi bir arkadaşınızı kendi aranızdan bir arkadaşınızı takibettirmeyeceğinden emin olamazsınız. Bunların emsali çok, sizin aranızda, kendi aranızda takibata mâruz kalmanın huzursuzluğu içinde şikâyetler olmaktadır, arkadaşlar. Bu itibarla ben Vekilin bu ruh hatini kökünden yıkmadığımız müddetçe

ne Mecliste ne de grupunuzda bu tarzda beyanda bulunan Hükümet âzalarını kendilerini iktidardan düşürecek kudrette kendinizi hissettirmenizin mümkün olmadığını size söylüyorum. Şimdi söyleyeceğim şu; bakınız ne diyor; hesap ve sual sormak değil hesap vermek mecburiyetinde bulunduğunuzu sizlere öğreteceğiz. Hale bakın arkadaşlar.

Bir mebus bir vekilin bu tarzda beyanda bulunabilmesi için emsali maalesef mükerreren görüldüğü vehile Demokrat Parti Grubu, ben ne yapsam beni tutar zihniyetiyle çalışan bir Dahiliye Vekili Namık Gedik olması lâzımdır. Bu bakımından huzurunuzda beyan etmeye mecburum ki Gedik'in bu tarzda beyanlarda bulunmasının vebal ve mesuliyeti D. P. mebuslarına racidir ve bu gidişte D. P.

Milletvekili arkadaşlarımızın da mânen olsun mesuliyeti vardır. Mebuslar, telgraflarında Vekil Beyden şunu istiyorlar : Kanunlara riayet edilsin. Vekil Bey bunu, telgrafında ve biraz evvel burada beyan ettiği vehile, tehdit telâkki ediyor. Huzurunuzda beyan edeyim ki, mebusların bu tarzdaki beyanlarının tehdit karakteri yoktur. Mebusun elinde ne icra salâhiyeti var ki, vatandaşı, memuru ve Vekili tehdidetsin?. Mebusta olmayan bu imkân Vekilin kendisinde vardır. Ve Namık Bey bunu defaatle yapmıştır ve yapmaktadır. O kadar ki, mebusları dahi tehdit çemberi içine alacak kadar işi ileri götürmüştür. Ama bunda muvaffak olamayacaktır. Çünkü ben, bir mebus olarak vazifemin nerede başladığımı ve nerede bittiğini Namık Beyden çok daha iyi bilirim arkadaşlar. Sorarım size Namık Bey; bizlere bir mebusun teşriî masuniyet zırhına bürünerek telmihler yapıyorsunuz diyen Namık Gedik Beye sorarım; teşriî masuniyetin menşei nedir? Milletvekilliği dokunulmazlığının tarihteki geleneği nedir, nasıl gelmiştir, anlatabilir misiniz Namık Gedik Bey? Anlatamazsınız, bilmezsiniz. Mebusların teşriî masuniyetleri, kanunları bilâperva çığnıyen zorba Devlet adamlarına karşı milletin haklarını korumak maksadiyle verilmiş bir zırhtır.

ÖMER BAŞEĞMEZ (Kayseri) — Namık Gedik senin gibi değil ki.

REİS — Ömer Başeğmez Bey, ihtar cezası veriyorum. (Gürültüler)

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Ben Ömer Başeğmez'in sözüne üzülmem, çünkü ben

onu mebus olarak karşımda görmüyorum, benim için o mebus değil. (Soldan, ne demek, sesleri, gürültüler) Mebus kuvvetini seçmenlerinden alır. Merkezden adaylıkla Kayseri'den veya başka yerden gösterilerek kazanılan mebusluk mebusluk değildir. (Sağdan bravo sesleri, alkışlar. Soldan gürültüler)

REİS -- Fethi Bey, çok rica ederim, mevzu dâhilinde ve bilhassa Zile hâdiseleri dolayısıyla konuşmanıza devam buyurunuz.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Şimdi muhterem arkadaşlarım; Büyük Millet Meclisinde, geçen gün bir vesile ile arz ettim, muhalefet mebusu, iktidar mebusu diye bir fark yoktur. Ben bugün Dahiliye Vekilinin bir kanunsuz işi oldu mu, olmadı mı onun tahkiki için İçtüzüğün 177 nci maddesi gereğince bir tahkikat önergesi verdim. Siz de bizim kadar bir kanunsuzluk olup olmadığını aramak mecburiyetindesiniz arkadaşlar. Grupların sahaları nedir, onu tesbit edelim. Büyük Millet Meclisi âzası olmanın bize verdiği salâhiyet ve mesuliyetleri ve İcra Vekilleri âzasının mesuliyetlerini beraber tesbit edelim de..

HALİL TURGUT (Diyarbakır) — Ne alâkası var? Sadede gelelim..

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Halil Turgut Bey, alâkası var.

REİS — Rica ederim Fethi Bey.. Mevzudan çıkmak suretiyle müdahalelere siz sebeb oluyorsunuz. Çok rica ederim, mevzuumuz olan Zile hâdiselerine dönünüz.

FEHHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Efendim grupların siyasi meselelerle ilgisi aşikârdır, binaenaleyh mevzuun içerisindeyiz. Bir siyasi mesele müzakere edilirken burada temsil edilen gruplar ve mebuslar meseleyi başka başka zaviyelerden mütalâa eder, rey verirler. Meselâ Gösteri yürüyüşleri Kanunu bir siyasi görüşün ifadesidir. Gruplara dâhil mebuslar bunun müzakaresinde karşıkarşıya gelebilirler. Bu doğrudur, ama Gösteri yürüyüşleri Kanunu çıkıp da, bir kere yürürlüğe girdi mi, milletvekillerinin vazifesi Vekili ve Hükümeti bu kanunu harfiyen icraya davet etmektir. Kanunu ihlâl eden Vekili de kolundan tutup makamından atmaktır.

Benim istediğimde böyle bir hal var mı? Bu nu araştıralım arkadaşlar, ortada bir hâdis var. Zile hâdiselerinin içine girmiyorum. Hâkimin hükmü ile, mahkemeye verilen C. H. P. liler be-

raet etmişler. O kadarını söylüyeyim. Vekil daima Gösteri yürüyüşleri Kanununu, kalkan olarak kullanır, Zile'de halk, tarihî bir şahsiyeti, alınmış olan tedbirlerin de uyandırdığı merak saikasıyla, görmek istiyor. Şimdi bunun karşısında; Gösteri yürüyüşleri Kanunu tatbik edildi. Böyle mi, değil mi?

Vekil Beyi itham etmiyorum. Bakınız. Hâdisse, Vekil Beyin zan ve tahmin ettığı şekilde midir; yoksa bir başka türlü müdür? Meclis el koysun diyorum, Meclis el koysun. El koyup ne yapacak? Çağırarak kaymakamı dinliyecek; Halk Partiliyi dinliyecek; Demokrat Partiliyi dinliyecek. Vekili dinliyecek. Tahkikat yapmadan sorup sual etmeden Vekil mebuslara âdeta çıkışıyor ve siz kimsiniz demek istiyor. Ben de şu hali tahkik edelim diyorum. Bu kadar mâsum bir tahkikat önergesi; bunu istiyor önerge. Eğer, bunu Muhterem Heyetinizin D. P. li üyeleri, vekillerin şahsında Demokrat Parti iktidarını, iktidardan düşürmek bahanesi altında reddedecek olursanız âmme viedanı muvacehesinde, bu kadar kanunsuzluklar yapan Dahiliye Vekilinin mahkûm olmaktan kurtulması yine de mümkün olmaz arkadaşlar... Olmaz, yani şayanı hayrettir arkadaşlarım, Vekil Beyin konuşmasının neresine baksanız üzülmemeye imkân yok. Çok enteresan şeyler. Ben müdahil veya fuzuli bir dâvacı imişim. Muhterem arkadaşlarım, ben bir milletvekili olarak Vekilin hareketlerinden dolayı tahkikat açılmasını istemem karşısında Vekilin bu bilgisiz hitabına mâruz kalmam sizleri üzüyor mu? Ben, Namık Gedik Bey biliniz ki, Burdur'dan seçilmiş milletvekiliyim ama Anayasanın dediği gibi bütün Türk milletinin vekiliyim. Bu bakımdan Türk milletinin vekili olarak sizin kanunsuz hareketleriniz nerede ve ne olursa olsun kanunsuzluk içinde gördüğüm anda vazifem bunu Meclis huzuruna getirmektir. Aynı vazife duygusu içinde olanlar benim gibi düşünenler, olmyanlar da başka bir türlü hareket edebilir, ama; siz kanunsuz hadetlerin faili olmaktan, âmili olmaktan yakanızı kurtaramazsınız Namık Bey. Vekil Bey diyor ki, efendim, Zile hâdiseleri, kanun mercilerinde halledildi. Hayır arkadaşlar, işin kanun mercilerinde halledilen cephesi başka. Kanun mercilerinin halledeceği taraflar Meclisin halledeceği taraflar değildir, biz hâdisede İcra Vekilleri Heyetinden her han-

gi bir zatın alâkası var mı, diye bu takriri verdik. Şimdi Namık Gedik Bey çıkıyor ve sühuletle konuşarak diyor ki, mahkeme cereyan etmiş ve maznunlar beraet etmiştir. Ama bu tarz hâdiseler bugün Zile'de, yarın Konya'da, öbür-gün bir başka yerde devam edip gidecek ve Dahiliye Vekili Bey Gösteri yürüyüşleri Kanununun şiperi arkasında yine vekil olarak arzı-endam edecek. Olmaz arkadaşlar. Dahiliye Vekilinin bu türlü işlerde de mesuliyeti olduğu deminden beri cereyan eden müzakerelerden delilleriyle belli oldu. Cevapsız kalan sualler oldu arkadaşlar.. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanunu hedef gözetmeden ateş açmaya imkân veriyor. Hedef gözeterek ateş açılın denmiş, ne diyorsunuz? Cevap yoktur. (Soldan : Verdi, sesleri) Bu bakımdan Dahiliye Vekili Namık Bey tehlikeli bir zemin üzerindedir, kendisini haklı olarak çeşitli kanunsuzlukların âmili olmanın ruh haletinden silkip atamamaktadır. Bu derecede fena bir ruh haleti içinde bulunan bir zatın Devletin resmî zabıta kuvvetlerinin başında bulunması zararlıdır, tehlikelidir. Böyle mâsum bir mevzuda bile, takririm 177 nci maddeye göredir, 169 değil. Tahkikat açılmasından çekinilirse Meclis, vekilleri nasıl mura-kabe edebilecektir? İstiyor ve temenni ediyorum ki, tahkikat açılın, Dahiliye Vekili Namık Bey bu işlerle alâkalı değildir, densin. Bundan dahi çekinecek olursanız, ben vatandaşların karşısında bu Dahiliye Vekili emniyet ve asayiş kemaliyle yürütecek bir Dahiliye Vekilidir, diyebilir miyim? Buna imkân yok, arkadaşlar. Güneş balçıkla sıvanmaz. (Sağdan : Doğru, doğru, sesleri) Hâdiseler tekerrür ediyor, tekerrür ediyor, tekerrür ediyor. Ve arkasından gayet kolaylıkla mesuliyeti silkiyor ve Dahiliye Vekili Bey yine makamındadır. Bu derece grupunuzun sevgilisi ve makbulü olan bir arkadaşınız ise, rica ediyorum bu tahkikat açılın, beraet etsin ve başka bir makama nakle-dilsin de Türkiye'de emniyet ve asayiş kuvvetlerini emniyetle kullanacak bir başka bakan yerine geçsin.. (Sağdan : Bravo, sesleri)

ÖMER BAŞEĞMEZ (Kayseri) — O sana düşmez.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Ben Ömer Başeğmez'in hukuki meseleleri bildiğini de şimdi öğrendim.

Şimdi arkadaşlar; milletvekili olarak vazife

yaparken her çeşit vatandaş memlekette işiyle, gücüyle uğraşırken ne kadar kanundan korkmak durumunda ise Başvekil de, Dahiliye Vekili de, bütün Vekiller de milimetresi milimetresine aynı derecede kanundan korkmaya mecburdurlar. (Sağdan, bravo sesleri) Bugün kanunsuzlukların geçirildiğine bakarak, onların üzerinden bir sünger geçirildiğini ve geçirileceğini sanmak bir gaflettir, arkadaşlar. Buna imkân yoktur.

Bir Dahiliye Vekili ki, varsa suçu muhalefet cephesine maletmek için, en masum kanun dışı hareketleri dahi Türkiye'de 25 senede geçen en menfur bir tecavüz, diye ilân eden; bir Dahiliye Vekili ki, mahkemeye sevk edilen 9 subay hakkında peşinen bir hüküm vererek beyanatta bulunur ve sonra maznunları beraet ederler; bir Dahiliye Vekili ki, seçim zamanında sandıklara fiilen taarruz edilmiş der ve demin okunan bir vesika ile mahkemede beraet ilâmı almır. Bir Dahiliye Vekili ki, (Soldan, takrirle ne münasebeti var, sesleri)

REİS — Fethi Bey, çok rica ederim, Zile hâdiselerine avdet ediniz.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Anlatmak istediğim hakikat şudur : Bu ruh haleti içerisinde bir Dahiliye Vekili vekillik yapamaz. Buna imkân ve ihtimal yoktur. Vekillik yaptırılmak istenirse kanunsuzluklara daima bir yenisini ilâve eder ve sizi de peşinden sürükler, götürür.

Şimdi, müsaade ederseniz Dahiliye Vekilinin ne dereceye kadar inzibat ve asayiş işleriyle alâkası vardır, bir fikir sahibi olmanız maksadiyle bir vesikayı tarihe ve Yüksek Meclis huzurunda zabıtlara tescil ettirmek istiyorum. 6 Ekim 1957 öğle radyosunda Türk Milletine radyodan Dahiliye Vekâleti şunu tebliğ ediyor. Vekil yine Dr. Namık Gedik. Seçimlerin arifesinde çok sevdiğiniz bir tâbirle, seçim havası içerisinde tansiyonlar artmış, sinirli hava var, gergin hava var. Zapta geçsin, vekil beyin iera mesuliyeti hakkındaki telâkkisini bugünkü nesiller görerek öğrendiler, tarihte gelecek nesiller öğrensün. Tebliği okuyorum :

5 Ekim 1957 günü akşamı saat 20.20 de... (Burdur Mebusu Behçet Kayaalp'in bağırması üzerine)... Behçet Kayaalp koltuğumun altında mebus olup geldin. Bırak sen bunları. (Soldan gürültüler) (Sağdan, bravo sesleri)

Kayseri istikametinden Ankara'ya avdet etmekte olan Devlet Vekili Cemil Bengü ve Sanayi Vekili Samet Ağaoğlu ile refakatindeki mesai ve matbuat arkadaşları, Keskin hududu içinde ve Bâlâ kazasına yakın Köprüköy civarında, meçhul bâzı şahıslar tarafından silâhlı bir tecavüze mâruz kalmışlardır.

2. Ne yol kesme, ne soygunculuk, ne de alelâde sebeplerle ika edilmiş bir teşebbüs mahiyetinde olmıyan bu menfur tecavüz, mesut bir tesadüf eseri olarak muvaffakiyetsizliğe uğramış olmakla beraber, mahiyeti itibariyle son 25 yıl içinde emsaline tesadüf edilemeyecek bir vahamet taşımaktadır.

3. Bu muvaffak olmamış ve fakat caniyane teşebbüs kimler tarafından ve kimlerin teşvikiyle ika edilmiş olursa olsun Hükümette vazifeli bulunanlara (yani Vekil Beyin nefsi nefisi hümayunlarına) ve dolayısıyla Hükümete tevehh edilmiş olması bakımından üzerinde son derece ciddiyetle ve ehemmiyetle durulmasını zaruri kılmıştır.

4. İdari ve adli makamlar tarafından yapılmakta olan takibat neticesi göstereceği inkişafalara göre ayrıca umumi efkâra arz edilecektir. Tebliğ burada bitiyor. Millet radyodan, umumi efkâra, Dahiliye Vekili neyi arz edecek, hâlâ bekliyor. Ben kendisinden rica ediyorum, şimdi ben umumi efkâra arz edeceğim, hiç olmazsa tavassut buyursun da radyodan umumi efkârımıza kendi tâbirleriyle 25 yıl içinde emsaline tesadüf edilmeyen bu menfur tecavüz, ne imiş duyurulsun. Eylülün ikinci yarısında, 1959 da Keskin Asliye Ceza Mahkemesi kararıyla küçük çocukların bir oyunundan ibarettir. Çocuklar otomobile taş atmışlarmış. (Sağdan, gülüşmeler) Menfur tecavüz ibaresindeki menfur kelimesinden Riyaset Divanı ne kadar ürkmüş ki, Ege gezileriyle alâkalı tahkikat önergesinde, menfur tertipler diye bir tâbir geçiyordu. Dediler ki, «Elfazı galizadır, hakaret-âmizdir.» Çıkartınız hele bakınız. Vekil Bey söyler, menfur der makbulünüzdür. Biz tahkikat önergesi veririz menfur kelimesi ile hâdiseyi tavsif ederiz, Riyaset Divanı «galizdır» der.

Muhterem arkadaşlar, meselenin neresinden bakarsak B. M. M. de vazife alan D. P. saflarındaki mebus arkadaşlarımızın Anayasanın kendilerine tahmil ettiği vazifeyi, yaptıkları yeminin hükmü altında yapmadıklarının delil-

lerini görüyoruz. Neresinden bakarsanız bakalım bu böyle. Bu itibarla bu müzakerelerin D. P. saflarında bulunan milletvekili arkadaşlarımıza son bir ışık tutmasını can ve gönülden temenni ederim. Çünkü Anayasa karşısında yapılmış olan yeminleri vardır. Vazife yapmak bu yemine riayet etmekle kabildir, aksi lâftır.

Huzurunuzdan ayrılırken, son defa rica ediyorum.

NURİ TOGAY (Çanakkale) — Vekil Bey şahsınıza sataştı, ona cevap versenize.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Cesareti olan arkadaşlarımız varsa gelsin konuşsun, hükümü millet verecek, Yaşar Gümüşel, Nuri Togay beyler.

Şimdi, aldığı vazifelerin icabını yerine getirme haleti ruhiyesi içinde bulduklarını bildiğim bâzıların sataşmalarına ehemmiyet vermiyorum. Şimdi huzurunuzdan ayrılırken rica ediyorum; benim tahkikat önergem vekili bu önerge münderecatına göre itham eden bir tahkikat talebi değildir. Ya nedir?... Eski İktüzükte var; eski tüzük «Mesuliyet dışında tahkikat» diyor. Eski harflerle yazılı olan Dahili Nizamnamenin matlâbında var. «Mesuliyet dışı tahkikat» Ben vekilin mesuliyetini hedef tutmıyan fakat Büyük Millet Meclisinin el koyması suretiyle millete ve Meclis âzasına ışık tutması lâzımgelen bir tahkikat istiyorum arkadaşlar. Bu tahkikatın dahi tarafımızdan reddedilmesi karşısında hangi tahkikatın kabul edilebileceği vatandaş vicdanında, vatandaş zihninde istifham olarak belirecektir. Bunda hiç şüphe yok. Bu bakımdan ben tahkikat encümeninin vazifelerini de madde göstermek suretiyle, benim istediğim tahkikatın Türk milletine ve Büyük Millet Meclisi âzasına, Vekili itham etmeden, hakikatlere nüfuz etmek imkânını verecek bir tahkikat olarak niçin arz ettiğimi Nizamname maddelerini de göstererek huzurunuzdan ayrılacağım.

Madde 173 : Tahkikata memur olan Encümen Hükümetin bütün vesaitinden istifade ve istediği evrak ve vesaike vaziyed eder.

Madde 174 : Heyeti Umumiye kararında tahkikata memur encümenin ne müddetle vazifesini bitireceği, icabında başka mahalle gidip gitmiyeceği tesbit olunur.

Bu encümen vekilleri isticvap edebileceği gibi hariçten herkesi şahit ve ehlihibre sıfatıyla dinlemek salâhiyetini haizdir.

Davet olunan şahitlerin icabetleri mecburi olup haklarında Usulü Muhakematı Cezaiyede mevzu ahkâm tatbik olunur.

Muhterem arkadaşlarım;

Şimdi vereceğiniz kararlar ya Yüksek Meclisin, icabında Hükümetin vesikalarına ve evrakına vaizyed ederek, vekili bulunduğu Türk milletine Hükümet üzerinde mutlak hakimi olduğunu gösterecek yahut da arkadaşlar, Grupunuzun ekseriyeti Meclisin ekseriyeti olduğuna göre, Hükümet ne isterse biz onu tasvibederiz diye millete bir hüküm verdireceksiniz.

ARIF KALIPSIZOĞLU (Balıkesir) — Yeter.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Arif Kalıpsızoğlu arkadaşımızın, yeter diye bağıracağını tahmin etmezdim. Zannedirdim ki o da benim kadar hakikatlerin meydana çıkmasını arzu ederler. Ama arkadaşlar yıllar çok şeyler gösteriyor. Yıllar, vekilliğini yapmış, Genel İdare Kurulu âzalığı vazifesini yapmış ve Demokrat Partinin programında millete vadettiği prensipleri yerine getirmek için yaptığı mücadeleyi hâlâ yapmaya beni devam ettirirken bir kısım eski arkadaşlarımın idarecilerle teslim olunduğunu da ispat ediyor. Yine aynı yıllar, millete taahhüdü ettiği prensipleri yerine getirmek için en son anına kadar parti içinde mücadele eden ve sonunda istifa ederek partiden uzaklaşmayı göze alan Profesör Köprülü'nün adaylığına dahi mâni olmak için kanun çıkaran arkadaşların hangi noktalarda kaldıklarını hangi dâvaların peşinde olduklarını bir ibret levhası olarak milletimizin gözleri önüne sermiştir. Kendisi genel kurul âzası olmadı, Namık Gedik Bey, ve bendeniz Türkiye'de Demokrat Partinin kuruluş tarihinden itibaren, yollarımızın ayrıldığı andan itibaren iki topluluğun yani Demokrat Parti saflarından ayrılıp giden vatandaşların bir güçbirliği içinde, şerefleriyle, Halk Partisi içinde çalışan insanlar bir tarafta, diğer tarafta da partisinin programlarını, prensiplerini kolayca çiğnemekten çekinmeyen bir zümrenin mümessili Namık Gedik, işte aramızdaki büyük fark bu. Ben aynı dâvaların takipçisi Fethi Çelikbaş, onun karşısında her prensibine, her hedefini inkâr eden Namık Gedik.

Bir tarafım mümessili olan Namık Gedik

Bey Türk milleti hakkındaki hükümlerini 1957 seçimlerinde partinizi ekalliyette bırakmak suretiyle verdi. (Soldan gürlütüler)

REİS — Rica ederim, müdahale etmeyiniz, müdaahlenizle hatibe mevzudan dışarı çıkıp konuşmak fırsatını vermiş oluyorsunuz.

MEHMET DÖLEK (İçel) — Millet hakkınızda kararını verdi.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Genç arkadaşımız buraya çıkar konuşur, ve seçmenleri dinler. D. P. programını okumamış genç arkadaşımız beni itham ediyor.

Şimdi arkadaşlar, yine sizden istirham ediyorum, tahkikat önergemın numarası 169 değil, 177 dir. (Soldan, anlaşıldı sesleri)

Hüseyin Bayri Bey, anlaşıldı diyorsunuz ama milletin anlanası için de konuşuyoruz.

HÜSEYİN BAYRI (Bursa) — Millet sizden daha iyi anlıyor.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Siz, Vekilin kanunsuz tasarruflarını dahi tasvibetmekte devam edeceksiniz, artık bunun takdirini millet önümüzdeki seçimlerde verecektir. Tarihin verdiği gibi, (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar)

REİS — Necmeddin Önder.

NECMEDDİN ÖNDER (Nevşehir) — Çok muhterem arkadaşlarım, daha önce müzakere ettiğiniz Uşak hâdiselerinden önce cereyan etmiş olan Zile olayları Ege taarruzunun ufak çaptaki bir tatbikatı ve manevrası mahiyetindedir. Bu konudaki iddiaların, muhalefetin emniyet ve asayışı kasıtlı olarak zedelemeye mâtuf bâzi teşebbüslerinden ibaret bulunduğu daha önceki izahattan anlaşılmiş bulunmaktadır. Bendeniz zâtı hâdiseden ziyade muhalefetin bu vesile ile elde etmek istediği gaye ve takibetmek istediği politika üzerinde durulmasının daha yerinde olacağı kanaatindeyim. Bu itibarla mâruzatım daha ziyade bu noktalara müteveccih bulunacaktır.

Muhterem arkadaşlar, çeyrek asırdan fazla memlekette tek parti sistemini tatbik ve onu ölüncüye kadar elinde tuttuğunu kayıtsız şartsız bu tek parti sistemini tatbik ettireceğini zannedenler 1950 seçimlerinin siyasi hezimetine mâruz kalınca kaybedilene bir an evvel ele geçirmek için çeşitli yollar aramak kaygısına kapılmışlardır. İktidarı kaybetmiş bir partinin

elbette bunu tekrar elde etmesinin meşru yollardan elde etmesinin tabii olarak karşılanması icabeder. Fakat bu gayretler, kanun ve nizam çerçevesi dışına çıkmamak şartıyla cereyan ettiği takdirde ancak tasvibedilebilir. Aksi takdirde kanun dışı siyasi faaliyetlerin takibettikleri rota ve bu faaliyeti yürütenlerin davranışlarına göre derece derece anarşi, ihtilâl ve isyan mahiyetini alabilir. Bu gibi ahvalde Hükümetlere düşen vazife kanun dışına çıkma istidatlarını kanun içine sokmak olacağı pek tabiidir. 1950 seçimlerinin Demokrat Parti lehine tecelli eden neticelerine rağmen daha iktidara geldiğimiz ferdasında bugünkü muhalefeti maalesef kanun hudutları içinde faaliyet sarf eden bir parti olarak görmemekteyiz. Daha 1950 yılında «Dahili emniyet muhtel olmuştur, harici emniyet muhtel olmuştur» iddiası ile B. M. Meclisine gensoru getirdikleri cümlenin malûmudur.

Muhterem arkadaşlar, hâdiseler üzerinden 10 sene kadar uzaklaştıktan sonra bugün kendilerine sorsak acaba bu mevzuda mukni bir cevap almamız mümkün olabilir mi? 1950 senesinde muhtel olan dahili emniyet nedir? 1950 senesinde muhtel olan harici emniyet nedir? Bunun cevabını vermeye muktedir olamazlar. İşte bu ruh haleti içindeki muhalefet radvo düşmesini çevirerek bir arzulanmış bir istasyon ararmıscasına insafsız isnat ve iftiralarla millette bir aksi seda elde edilebileceğini ümitmişler, çeşitli mevzular üzerinde durmuşlardır. Hâkim teminatı, basın hürriyeti, üniversite muhtariveti, suistimaller, iktisadi cöküntüler işte onlar bu nevi silogonları ele alarak zaman zaman kendilerine malzeme olarak kullanmışlardır. Bir taraftan vatandaş toplulukları üzerinde haksız isnat ve iftiralarla, tezvirlere arzulanmış fikri, vasatı hazırlama cehdinde bulunurken, öte taraftan kanun dışı şiddet cereyanlarına hız vermişler, Devlet otoritesini tahribetmek, kanunları tatbikten alıkoymak, kitleleri tahrik ederek plânlarının tatbikinde onları birer alet olarak kullanmak yolunu bir vasıta olarak telakki etmişlerdir.

Muhterem arkadaşlar, muhalefetin siyasi faaliyet olarak intihap ve takibeyletiği bu yol niçin ihtiyar olunmaktadır? Belki hepimizin, hepimizin hatırına bu sual gelebilir. Bunun cevabını 8 Ağustos 1949 tarihinde İsmet Paşanın Denizli

konusmasında bulmak mümkündür. Paşa bu konuşmasında diyor ki, «Siyaset cereyanlarının haklısını ve haksızını ayırmak son derece mühim bir iştir. Her fikrin etrafında ne kadar delil söylenebilirse, o fikrin aksi istikamette de o kadar delil ileri sürülebilir. Hususiyile demokrasi hayatına yeni girmiş memleketlerde vatandaşın zihnini iftira ile, sövme ile mütemadi bir huzursuzluğu telkinle aklını başından almak, siyaset ihtikârcılarının muvaffakiyet vasıtası saydıkları bir şeydir.» «Vatandaş, bu kötüleme ve iftira tufanı içinde, nerede olduğunu bulmakta hakikaten güçlük çeker.» Sanki senelerce önce söylenmiş olan bu sözler, bugün içinde bulunduğumuz şartların tamamen bir aynası ve bir ifadesidir.

Muhterem arkadaşlarım, ümidederim ki, muhalefetin anarşist tutumundaki maksadı ve plânlarının ana hatlarını bu beyandan vazihan anlamış olacaksınız. İftira edecekler, kötülecekler, inkâr edecekler, tahribedecekler ve bu karışık yollardan iktidara gelecekler. Bugünkü yaptıkları bundan başka bir şey midir? Bu plân birkaç senelik iktidarımız devresinde merhale merhale tathbika kovulmuştur. Hepinizin hatırlayacağı gibi İsmet Paşa daha önceleri sık sık basın toplantıları tertibeder, fikirlerini ve siyasi kanaatlerini ifade etmekle yetinirdi. Basının ekserisi kendilerinin müttefiki olmasına rağmen, istenilen şekilde neşriyat yapılmasına rağmen vatandaşları tahrik ve siyasi tansiyonu yükseltmek bakımından kâfi derecede bu tedbirlerin müessir olmadığını gördükleri içindir ki, yer yer bahaneler icat edilerek yurt içinde gezilere başlanmış ve muhalefetin numaralı ekipleri her türlü tezviri, iftira ve hakaretlerle dolu bu gezilerde hemen daima kanunların sınırlarına çıkmak için bilhassa itinalı bir şekilde gayret sarf etmişlerdir. Bunların zabutları ve tipik örnekleri elimizde mevcuttur. Bütün bu gayretlerin insafı ve izanı kendilerinden üstün olan vatandaş topluluklarının bekledikleri müspet neticeyi göstermediğini görünce meşhur Ege taarruzu veyahut büyük taarruzun plânları üzerinde çalışmaya başlanmıştır. Bir taraftan başvuru bütün tedbirlere rağmen bekledikleri müspet neticenin elde edilememesi, öte yandan bilhassa Demokrat Partinin artan itibarı ve kuvveti karşısında İsmet Paşanın mazideki envestismanını harcayıp büsbütün iflâs etmek pahasına kendilerini Uşak macerasına sürüklemişler-

dir. Uşak'ta başlayacak Ege taarruzu veya büyük taarruzun manevraları, daha önce Trakya gezisinde ve Tokad'da başlamıştı. İşte Zile hâdiseleri ilerdeki Ege taarruzunun keşif kolu olarak siyasi olayların arasında bu suretle yer almıştır.

Muhterem arkadaşlar, İsmet Paşa beraberinde Tokad mebusları ve bâzı Halk Partisi mebusları olduğu halde Tokad İl Kongresine gidiyor. Kongrede konuşan İsmet Paşanın iki haksız ve yakışsız beyanı istisna edilirse bunu bir normal ziyaret çerçevesi içinde mütalâa etmek mümkündür.

Bu iki noktadan birisi şudur, devlet reisliği, hükümet reisliği yapmış ve mazisinde bâzı investisyonları bulunan tecrübeli, yaşlı politikacı bir insan olan İsmet Paşa Devlet hizmetinin mesuliyetini müdrük bir insan olarak, vazife başındaki insanlara nasıl hitabedileceğini ve hele Anayasa ile isimlendirilmiş bir hizmet sahasının mesul bir vekiline bundan başka bir ifade kullanılmayacağını herkesten iyi bilmek lâzımgeldiği halde bililtizam ve mütaaddit defa Dahiliye Vekilimize Küçük Bakanı diye hitabetmekten çekinmemiştir.

Keza yine mesul bir Devlet memuru olan Tokad Valisine en ağır hakaret ve tezyifte bulunmaktan kendini alamamıştır.

Muhterem arkadaşlarım, maalesef bunlar eski Devlet ve Hükümet Reisinin politika ihtirasları içinde nerelere kadar sükküt ettiğinin hazin bir hikâyesi olarak siyasi tarihimizde yer alacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, Tokad'da kongre tamamlandıktan sonra Zile'de bâzı kıpırdanmalar hissedilmekte, programda Zile mevcut değil, programda yok, kongre yok, toplantı yok, meşhur taarruz vesilesi ihdas edilen gençlik kongresi dahi yok, Fakat orada İsmet Paşayı karşılamaya mütaallik bir teşebbüs yapıyor. Kaymakam kendilerine bunun mümkün olmadığını hatırlatınca bu müracaatlarını geri alıyorlar. Fakat Paşa pürtehevvür 6761 sayılı Kanunun idare âmirlerine tevcih etmiş olduğu vazifenin ifasından ibaret olan tedbirlerin alındığını duyduğu zaman pürhiddet, «Kimdir o kaymakam» diyor. Onu bir görevim yahut kendimi ona bir göstereyim.

Muhterem arkadaşlarım, orada kaymakam 6761 sayılı Kanunun 2 ve 3 ncu maddelerinin sarahaten menetmiş olduğu ahvalin tahaddüsüne meydan vermemek hususunda mesul bir idare âmiri olarak kendisine teveccüh eden yazifenin icaplarını yerine getirmek gayretindedir. Kafile

güzergâh dışında, program dışında olan bu seyahati bililtizam icraya giriyor. Maalesef zabıta ile bu ziyaretçi kafile arasında bâzı hâdiseler cereyan ediyor, kaymakama ağır hakaretler yapıyor.

Zabitanın resmî elbisesi tahribediliyor, bu vesile ile gayriresmî mesul bir şahıs İnönü'nün direktifi ile olduğunu beyan ederek Tokad mebusları adına Dahiliye Vekiline bu ağır telgrafı çekiyor, burada okunduğu gibi cevabını da alıyor.

Şimdi buradaki bir noktaya, bir zihniyete temas etmeyi vazife addederim.

Muhterem arkadaşlar, İsmet Paşa bir idare âmirinin orada aldığı tedbirleri almasından tehevvüre kapılıp bililtizam oraya gitmesi hakikaten üzerinde önemle durulacak bir noktadır. Şu bakımdan önemlidir; İsmet Paşa hâlâ kendisini insan üstü bir kuvvet telâkki etmektedir. Hâlâ eski millî şefin kuvvet ve kudretine sahibolduğu kanaatindedir. Milletın önünde serfûrû edeceği kanaatindedir. Şimdi burada bu vesileyle bâzı şeyler ifade edildi. İsmet Paşanın birtakım kıymetlerinden, meziyetlerinden bahsedildi. İsmet Paşanın tarihte bir investisyon olabilir. Fakat onun bugün hiçbir vatandaşın, hiçbir mebusun farkı asla yoktur. Kendisi her vatandaşın tâbi olduğu şartlara tâbidir. Geçmişteki hizmeti kendisini putlaştırmaya kâfi değildir. Türk milleti 30 küsur senedir bu daima tekrar edilen hizmetlerini vatandaş eda etmeye çalışmıştır. Millet başvekillik vererek bu borcu ödemeye çalışmıştır. Millet Devlet Başkanlığı vererek, tek parti tek şef olarak despot bir idarenin başı olarak millete reva gördüğü çeşitli zulüm ve itisafa sabır ve tevekkülle karşılık vererek bu borcu eda etmeye çalışmıştır. Senirkent, Aslanköy, Özalp, Karaköprü hâdiselerini bu borca mahsubederek ödemeye çalışmıştır. Hiçbir memlekette bir millet hizmetinin bu kadar pahalı ödetildiği görülmemiştir. Memleketine ve hür dünya milletlerine büyük hizmeti olan, yakın tarihin, insanları da vardır. Monomeriler var, Çörcüller var. Bunlar da vatandaşlarımıza, hür dünya milletlerine büyük hizmetler ifa etmişlerdir. Ne kendileri, ne de vatandaşları kendileri için bu şekilde bir şey düşünmüşlerdir. Bu zihniyeti herkes kafasına yerleştirmelidir. Hele bir mareşal Peten misali var ki, muzır bir varlık haline gelince millet kendisini tasfiye etmiştir.

Fevzioğlu arkadaşımız paşanın hizmetleri itibariyle, tarihî şahsiyeti itibariyle hürmete şayan olduğunu burada izaha çalıştı. İsmet İnönü'nün beyaz saçlarından bahsetti. Muhterem arkadaşlar; Türk milleti yalnız İnönü için değil, yaşlı ve beyaz saçlı olan herkese hürmet eder. Marşal Peten'in de beyaz saçları vardı. Fakat zamanı geldiği anda milletin nasıl bir hükmüne muhatabolduğu cümlelerin malûmudur. Ben İsmet Paşanın bu seviyeye düşeceğini kasdetmek istemiyorum, Ama esefle söylemek istiyorum ki, bâzı muhteris politikacıların kendisini o yola doğru sürüklemekte olduklarını esefle müşahede etmekteyim. Kendilerinin bu yoldan uzaklaşmalarını temenniye şayan görürüm.

Muhterem arkadaşlar, muhalefet ve lideri İsmet İnönü bütün davranışlarının kanun dışı olduğunu bilmezler mi? Bu hareketlerin memlekette içtimai huzuru ve sükûnu bozacağını düşünmezler mi? Elbette bunun ihtimali yoktur. Bunu herkesten iyi bildikleri gayet tabiidir. O halde niçin bu yolda yürürler. Bilhassa çok şikâyet ettikleri 6761 sayılı Kanunun hükümlerine aykırı hareket etmek ne hukukî görüşle, ne Anayasa ve kanun anlayışıyla asla bağdaşacak durumda değildir. Ama bunun hakiki mahiyeti tamamen başkadır. Bu konuda partilerinin görüşünü ifade eden Turhan Feyzioğlu'nun tespit edebildiğim bir beyanını size arz edeyim. Keza ona iltihak eden ve muvazi şekilde konuşan arkadaşlarının beyanlarını şimdi okuyacağım, göreceksiniz arkadaşlar bunlardan partilerinin umumi gidişini tesbit etmek mümkün olacaktır. Turhan Feyzioğlu'na nazaran (Gösteri yürüyüşleri Kanunu faydasız, lüzumsuz bir kanundur, tatbik kabiliyeti yoktur. Ve cemiyet bünyesine aykırıdır) demekte.

Mehmet Hazer ise, vatandaşın karşısına sık sık zabıta kuvvetlerini çıkartmaktan hazer etmek lâzımdır, bunun Anayasaya mugayir olduğunu Meclis içinde ve dışında söylemek mecburiyetindeyiz, der.

Sırrı Atalay, daha ileri gider, Devlet otoritesinin böyle kullanılmasına taraftar değiliz, elimizden geldiği kadar bunun mücadelesini yapacağız, der. Bu ifadelerin ışığı altında, muhalefet partisinin, yani C. H. P. nin; (Tasrih edeyim, başka muhalefet partileri de var), nasıl bir rota takibettiği açıkça anlaşılmaktadır.

Muhterem arkadaşlar; bir kanunun Anayasa'ya aykırılığı, bir kanunun siyasi faaliyete aykırı olmasından başka bir kusuru var mıdır? Bu kanunun hedefi siyasi hayatı emniyet ve huzur altına almaya, anarşist faaliyetleri önlemeye mâtuftur. Bunu bertaraf edip, rahatça memleketi iğtişaslara sürüklemek ve siyasi tecavüzleri siyasi faaliyet adı altında maskeleyerek asla mümkün değildir. Bir kanunun Anayasa'ya uygun olup olmadığı şu veya bu şahsın, bir siyasi teşekkülün indî görüşüyle hükme bağlanamaz. Bunun mercii sadece Büyük Millet Meclisidir. Böyle indî hükümlerle ve mülahazalarla bir emniyet ve asayiş kanununun karşısına çıkıp onu tekmelemek ve yumruklamaya çalışmak az vahim hallerde anarşi ve daha ileri gidilmesi halinde de isyan ve ihtilâl mahiyeti taşır. Hükümetin, iktidarın vazifesi ise buna asla meydan vermemektir.

Fethi Çelikbaş burada bir çeteden bahsetti. Bir siyasi parti faaliyetini kanun dışında sevk ve idare ederse çete ile siyasi parti arasında fark kalmaz. Nasıl izah etmek mümkündür aradaki farkı? Siyasi parti, faaliyetlerini kanun çerçevesi içinde yürüten bir siyasi teşekküldür. Çete ise, siyasi çete veya her nevi şekaveti icraya müsaidolan çete ise hiçbir zaman kanun ve nizam tanımayan bir toplumdur, bir teşekküldür. İşte ikisi arasındaki fark budur. Bunun cevabını kendilerinin Başvekili Recep Peker gayet güzel vermiş, 1946 yılındaki Hükümet Beyannamesinde diyor ki : «Kanunun durduğu yerde evvelâ sokakta sonra dağ başlarında şekavet başlar. Kanunlara aykırı güürültülü istekler ne kadar zorlayıcı istekler olarak görünürse görünsün gözümüzü kırpmadan vazifemizi yapacağız.» Biz de bu fikirdeyiz. Kanun dışında hareket etmesini itiyat edinmiş veya bu temayülü bırakmamış olanlar için iktidara düşen vazife gözünü kırpmadan onları kanun yoluna یرca ve kanun içine sokmanın tedbirlerini ve çarelerini mutlak surette almaktır.

Bir kanunun Anayasaya uygun olup olmadığının ne suretle ele alınabileceği gayet güzel halledilmiştir. Bunu şahsi mütalâam olarak arz edecek olsam, muhalefet mebusu arkadaşlarım iltifat etmezler. Bunun hükmünü Sayın liderlerine bırakalım. 10 Mayıs 1950 İsmet Paşa İstanbul'da konuşuyor : Bir kanunun Anayasaya uygun olup olmadığını Devlet Reisi şöyle mü-

talâa ediyor : «Bir kanunun Anayasaya uygun olup olmadığına hüküm vermek hakkı yalnız Büyük Millet Meclisine verilmiştir.» Turhan Feyzioğlu, Mehmet Hazer ve Sırrı Atalay'a, hattâ Halk Partisine verilmemiştir. Hiçbir teşekküle değil, Büyük Millet Meclisine aittir. «Bizim Anayasamıza göre bu müessese Büyük Millet Meclisi diyor», İsmet Paşa «Bu suretle Büyük Millet Meclisinin Anayasaya muvafık kabul ettiği kanunun bu vasfın bütün kuvvetini taşır.» Demek oluyor ki, Turhan Feyzioğlu, Mehmet Hazer ve Sırrı Atalay arkadaşlarımızın evvelâ Sayın liderleriyle mutabakata varmalarına ihtiyaçları vardır. Burada birbirleriyle istişare etsinler aksi takdirde iktidarda iken bir kanunun Anayasaya uygun olup olmadığını bu şekilde mütalâa edip muhalefette iken bugüne kadar tesbit ve teşhis ettiğimiz tutumları ve hareket ve faaliyetleri istikametinde yürütmek, diğer kanunlar hakkındaki hükümleri tatbik kabiliyeti olup olmadığı gibi birtakım indî mülâhazalara tâbi tutmak samimiyetle asla kabiliyetli değildir. Ve şimdiye kadar her hâdisede ispat etmiş oldukları gibi kavilleriyle fiillerinin birbirine uymadığının bu suretle en tipik bir misalini tesbit etmiş oluyoruz. Bu itibarladır ki, arz ettiğim bu sebepler bendenizi eidden yese düşürmüştür. Zira muhalefetin gittikçe ölçüsünü kaybeden kanun dışı faaliyetleri memleketi eiddî bir iç huzursuzluk içinde bırakmaktadır. Bunun daha vahim bir vaziyete gelmesine Hükümet olarak asla müsaade ve müsamaha gösterilmemesi gerektiği kanaatindeyim. Bu itibarla, bendeniz bu mahiyetteki tahkikat talepleriyle değil, Zile bilmem Uşak hâdiseleri dolayısıyla değil, bilâkis bu hâdiselerin tekevvününe neden mâni olunmadığı, bugüne kadar sabit olan anarşist ve ihtilâlcî bir metodla siyasi faaliyetinin istikametini apaçık ortaya koyan muhalefetin neden kanunun çerçevesi içine sokulmadığı hususunda bir istihzah mevzuu olarak buraya getirilmediğinin Hükümetten sorulmasını daha lüzumlu telâkki etmekteyim. Bunun için de Yüksek Riyasete bir önerge takdim etmek kararımdayım.

Muhterem arkadaşlar, biz bunu yaptığımız zaman hakikaten gittikçe vahim bir hal almak istidadını gösteren, memleketin huzur ve asayişini ihlâl etme tehlikesini arz eden bu vaziyetin daha tehlikeli bir hal almasından önce önlemiş

olacağız. Bu suretle bugüne kadar memleket saatinde yapılmak istenen bu gibi faaliyetlerin iç yüzünü açıklamak ve maskelerini yüzünden almak suretiyle onları hakikî gehreleriyle Türk milletinin önüne çıkmak ve ey Türk Milleti işte muhalefet, bunu size hakikî veğhesi ile takdim ediyoruz. Taniyım, yakından taniyım, daha yakından taniyım, demek mecburiyetindeyiz ve bunun vakti gelmiş hattâ geçmektedir.

Muhterem arkadaşlarım, Zile mevzuundaki iddialardan anlaşıldığı üzere bu seyahatin program dışı olması sebebiyle vukuundan önceden haberi dahi olmayan Dahiliye Vekiline kendi arkadaşlarına bilâhara İsmet Paşanın direktifiyle adımıza Dahiliye Vekiline telgraf çekin diyen doktor Faruk Ayanoğlu'nun o ağır telgrafı biraz evvel bu kürsüde okunmuş olan ve tabii telâkki edilmesi icabeden bir cevap vermeyi buraya tahkikat mevzuu olarak getirilmiş bulunmaktadır. Şimdi kanunların kendilerine tevcih ettiği vazifelerden başka bir günahı olmayan kaymakama en ağır hakaretleri yapan, zabıta âmirini tartaklayıp resmî elbisesini tahrîbeden müteceviz muhalefet mebuslarına bu hareketlerinden dolayı Dahiliye Vekilinin teşekkür telgrafı çekmesi mi beklenirdi? Görüyoruz ki, gerek kaymakam, gerek zabıta âmiri, teşebbüsleri sadece 6761 sayılı Kanunun hükümleri dâhilinde ölmekten ibarettir. Partizanların indî mütalâaları dışında kendisini mesul, suçlu telâkki edecek hiçbir makam mevcud olmadığı halde, hepsinin bilâkis mebuslarının teşrii masuniyetlerinin ref'i hakkındaki tezkereler Büyük Millet Meclisindedir. Bu hâdiselerden dolayı mesul Dahiliye Vekili hakkında Meclis tahkikatı talebi fevkalâde hafif telâkki edilebilecek bir mütalâa ve iddia mahiyetinden ileri gitmemektedir. Bunun ne hukukî, ne teşriî, ne siyasi bir eiddî mesnedi bulunmamaktadır.

Muhterem arkadaşlarımdan bu talebin de bundan evvelki talep gibi reddedilmesi hususundaki şahsi kanaatimi arz eder, hepimizi hürmetle selâmlarım. (Sağdan ve soldan alkışlar)

REİS — Behçet Bey, ne maksatla söz istiyorsunuz?

BEHÇET KAYAALP (Burdur) — Fethi Çelikbaş şahsıma sataştı.

REİS — Yalnız o noktaya munhasır olacak.

BEHÇET KAYAALP (Burdur) — Muhterem arkadaşlarım, Fethi Çelikbaş burada konu-

şurken şahsım hakkında uluorta söz sarf etti. Daima âdetidir. Boyundan büyük lâf eder.

Muhterem arkadaşlarım, bu muazzez kürsüde konuşan hatibin diline hâkim olacak fren terbiyesidir, kültürüdür. Seviyesi müktesebatına göre taayyün eder.

Şimdi muhterem arkadaşlarım; Fethi Çelikbaş, bana târiz etti. Bu târiz nereden ileri geliyor? Çünkü, nasırına bastık.

«Namık Gedik hakkında ve benim hakkımda Türk Milleti karar vermiştir» diyor. Benim hakkımda da, onun hakkında da, hakikaten kararını vermiş bulunuyor. Şunu söyleyeyim kendisine, hani senin İsmet Paşa hakkında bir kararın vardı, ilân etsene onu Türk Milletinin huzurunda. Muhalefette bulunduğun zaman, iktidarda bulunduğun zaman Muhterem İnönü hakkında senin gibi galiz sözler sarf etmedim, dört duvar arasında değil bu konuşmalar, Türk Milletinin huzurunda cereyan ediyor bu konuşmalar Fethi Çelikbaş, dikkatli ol. Çelikbaş iş birliği bozulduğu zaman diyor ki; İsmet İnönü demokrasi katilidir, bu adam bunaktır.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Yalan. Yalan söylüyorsun.

BEHÇET KAYAALP (Devamla) — Sultan Ahmet'teki eski Hürriyet Partisi binası içinde bir tanesi Halk Partili, iki tanesi Hürriyet Partili, üç kişi şahittir, bunlar halen sağdır ve Burdur'da bulunuyorlar. Gazeteler yazsın, bunlar da duysunlar bu yalanı. C. H. P. Genel Merkezi bu hakikatı bilir. Muhterem İsmet Paşa ne yaptı bunlara?.. Kendisine bunak diyenleri yanına aldı, memleketi dolıştı, «Ben mi bunakım, bunlar mı bunak?» diye Türk Milletinin huzurunda tarihe tescil etti.

Şimdi arkadaşlar, bu hususu Türk Milleti huzurunda, fotoğrafla, matbuatla tescil ve tesbit etikten sonra, kim kimin koltuğu altında geldiğini önümüzdeki seçimlerde Türk Milleti/tâyin edecektir. (Sağdan, alkışlar) Evet Nüvit Bey siz alkışlayın bunu.

Şimdi muhterem arkadaşlar; Behçet Kayaalp Demokrat Partiye iltihak ettikten sonra muhtar seçimleri yapıldı. Bir tanesi müstesna hepsini kazandık, 22 muhtarlıktan 21 ini kazandık.

Sonra arkadaşlar; Ticaret Odası seçimleri yapıldı, onu da kazandık. Beyefendi Burdur'a gece geldi, yine o gece kaçtı. Trene Dinar'dan

bindi. Bir başka zaman Afyon'dan trene bindi. Behçet Kayaalp Burdur İstasyonuna gelir, Fethi Çelikbaş Burdur'dan kaçır, Afyon'a kaçır. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar) İnşallah önümüzdeki seçimlerde yalnız Burdur'dan adaylığını koyar da orada Türk Milleti ve seçmenlerin önünde bunun hesabını ve muhasebesini yaparız.

Şimdi arkadaşlar, yine sıralar arasından, kaç rey farkımız var, diye soruyor. Ayıptır. Dört tane arkadaş seçilerek geliyor buraya. Demek o arkadaşlara da aynı suali tevcih etmeleri lâzım. Benimle arasında tahmin ederim 860 rey fark var, elbette olur. 680 rey çıkarırsan da yine ben milletvekili olarak seçilerek geldim.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Benim sayemde..

BEHÇET KAYAALP (Devamla) — O senin vehmindir.

Şimdi arkadaşlar; bakınız bu arkadaşın fikrine, demokratik zihniyetine bakınız, nasıl bir anlayış içindedir? Sen onu kendi arkadaşlarına sor. İki yerden milletvekilliği vadettiler de sen öyle gittin Halk Partisine.. (Soldan bravo sesleri, şiddetli alkışlar) İşte arkadaşlar bir insan bu derece hacil vaziyete düşer. Ben Burdurluların hüsnü teveccühlerine mazhar olarak seçilmiş bir mebusum.

Şimdi arkadaşlar, huzurunuzdan ayrılırken hakikaten Fethi Çelikbaş ve benim öğrenmemiz lâzımgelen bir husus var. Kimin, kimin sayesinde buraya geldiğini önümüzdeki seçimler tâyin edecektir. (Soldan bravo sesleri, alkışlar)

REİS — Şahap Kitapeçi..

ŞAHAP KİTAPÇI (Tokad) — Pek muhterem arkadaşlarım, sözlerime başlarken, Zile'de 17. X. 1958 tarihinde vukubulan feci hâdiseler dolayısıyla, Meclis tahkikatı açılması isteğinde bulunan ve İctüzüğün 177 nci maddesi gereğince, son melce olan Mecliste görüşülmesi maksadiyle, Fethi Çelikbaş arkadaşımın verdiği ve bilâhara Fazıl Yalçın ve Mustafa Saraç arkadaşlarımızın Vekile tevcih ettikleri yazılı ve şifahi sualler dolayısıyla biz Tokad mebusları olarak hâdiselerin içinde bulunmamıza rağmen o günlerde Zile ve Tokad'dan ayrılmamış olmamız sebebiyle ayrıca bir tahkikat önergesi vermeye, yahut sual sormaya lüzum görmedik.

Dahiliye Vekili sözlerine başlarken Fethi Çelikbaş'ın lâıyk olduğu cevabı verdiği bu noktadan hareket ile onlar dururken siz niçin bu suali verdiniz; siz sahibi belli olmıyan bir telgrafa verdiğiniz cevaptan dolayı tahkikat istiyorsunuz dedi. Dahiliye Vekili bu sözleri sadece bugün burada söylemiyor. Geçen sene 1958 bütçesi Komisyonunda görüşülürken aynı şeyleri sahipsiz bir telgraftan ve şikâyet eden bir kimse olmadığımı ifade ederek üzerinde durmaya değer bir şey olmadığından bahsile, istedikleri cevabı vermekte serbest olduklarını söylemeye kadar işi götürdüler. Yüksek Meclisin hakemliğini istemekten başka bir mâna taşımayan 177. maddeye göre bir Tahkikat Encümeninin kurulması talebi ile huzurunuzda gelmiş bulunuyoruz. Bizi bu kararımızdan dolayı itham ediyor. Aynı Dahiliye Vekili bize çektikleri tehdidiâmiz ve hakaretâmiz telgrafı radyoda günlerce yayımlandı. Fakat bu hiddete sebeb olan telgrafı umumi efkâra açıklamadılar. Mebuslara bu kadar hakarete bulunan ve Dahiliye Vekilini bu kadar çileden çıkaran telgraf nedir? Bu telgraftan dolayı başta Şahap Kitapçı olmak üzere Tokad mebuslarına neden bu tehditleri yağıdır? Vatandaş, bu suali kafasında sorarken vekil buna cevap vermek lüzumunu hissetmiyor. Ve ondan sonra da biz çekilen ilk telgrafın tarafımızdan çekildiğinin bir ifadesi olan mütaakıp telgrafımızı kendisine keşide ettiğimiz halde onu da burada okumaya lüzum görmüyor. Ben hakikatlerin Yüksek Heyetinizde açıkça tebarüz etmesi için telgraf metinlerini, telgraf keşide yerlerini, tarihini ve cevabın ne kadar acele verilmiş, ne kadar tetkiksiz verilmiş olduğunu birer birer burada ifade edeceğim. Zile'de vukubulan hâdiseler biraz evvel konuşan arkadaşların beyan ettikleri gibi, hattâ Dahiliye Vekilinin ifade ettiği şekilde Uşak hâdisesinin bir benzerinin Zile'de vukubulmuş olduğunu beyanla sözlerime başlayacağım. Fakat Namık Gedik'in anladığı mânada değil. Zile bir Uşak, bir Topkapı, bir Belkahve ve bir Geyikli hâdisesinin başlangıcıdır. Zile'de kanunu hiçe sayanlar vatandaş hürriyetini tehdidederek göz yaşartıcı bombalar atanlar, dövenler, yaralıyanlar Namık Gedik tarafından himaye gördüğü içindir ki bir Uşak hâdisesi, bir Geyikli hâdisesi olmuştur. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar) İşte aziz arkadaşlarımız; sadece bir Zile hâdisesinden değil, bu memleketin huzur ve sükûnundan mesul olan bir vekil kaymakamı himaye edeceğim, valiye söz getirmeyeceğim diye hakikatleri bir tarafa bırakırsa, onların takibine lüzum hissetmezse, bunlara vazife asliyesi olduğunu bilmezse ve sadece vazife asliyesinin vazife yapan mebusa sert cevap vermek olduğunu zannederse bu memlekette daha birçok Uşak hâdiseleri tekevvün edebilir. Telgrafımız gayet sarıhtır. Zile'de olan feci hâdiseleri hatırlattıktan sonra bunun hesabını sizden Mecliste soracağız diyoruz. Kendileri gibi sokakta soracağız demiyoruz, arkadaşlar. Her şeyi Meclise getirmek isteyen ve Mecliste konuşulmasını isteyen, her şeyde muhalif ve muvâfık farkı gözetmeksizin sizin reylerinize müracaat etmeyi vazife sayan insanlar olarak, hakikatleri gördüğümüz halde, Yüksek Heyete müracaat etmeyi vazife bildiğimizi ifade ettik. Namık Gedik'in bize verdiği cevapta «Hesap sormak mevkiinde değil, hesap vermeye mecbur olacaksınız.» diyor. Hayır arkadaşlar, görüyorsun Namık Bey, ben yine hesap soruyorum, siz hesap vermek mecburiyetinde bulunuyorsunuz. (Sağdan «Sor hesabını» sesleri) (Soldan, gürültüler)

REİS — Şahap Bey, daha sakin konuşunuz.

ŞAHAP KİTAPÇI (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, bu mevzu görüşülürken şimdiki ekseriyetin bulunmamış olması dolayısıyla bendeniz telgrafları müsaadenizle tekrar okuyacağım :

Yıldırım :

Dahiliye Vekili

Ankara

Şu dakikada Zile'de polis, kaymakamın emriyle göz yaşartıcı bomba atmıştır. Halk, üzerine su sıkan arezozlar karşısında çileden çıkmış halindedir. Bir emniyet âmiri salâhiyetsiz olarak askere silâh doldurma emri vermiştir. Bütün bunlara sebep bir millî kahraman olan muhalefet liderinin Zile'ye gelmesidir. Kendimizi ve Genel Başkanımızı nasıl karşılattığınızı hatırlayınız. Partizan idarenin bu hareketinin hesabını Mecliste soracağız.

Tokad mebusları

Aldığımız cevap malûm... Fakat kendileri bir anonim telgraftan, sahibi çıkmıyan bir telgraftan bahsediyorlar. Ve zannediyorum ki, bir gazete muhabirinin gazetesine yazdığı, şeylerle bizlerin

bu telgrafın sahibi olmadığımızı iddia etmek istiyorlar. Hayır arkadaşlar, bu gazeteci arkadaşımız işi size yanlış aktarmış. Siz yanlış anlamışsınız. Şimdi ben bunları birer birer ortaya koyacağım. Namık Gedik Bey bizim telgrafımızı aldıktan sonra sadece bu işin müşevvik ve muharriki olan idare adamlarından aldığı malûmata dayanarak iki, üç saat sonra yıldırımla cevap veriyor, biz Tokad mebusları diye yazdığımız halde «Şahap Kitapçı ve diğer Tokad mebusları» diyor. Bu şekilde cevap vermesi üzerine arkadaşlarla ilk telgraftaki imzalar yönünden yaptığımız görüşmeyi yanlış anlamasından dolayı telgrafın bizim olmadığını ileri sürüyor. Ondan sonra bir telgraf daha çekiyoruz ve bununla Namık Gedik'in cevabi teline lâyük olduğu cevabı veriyoruz.

Şimdi de o telgrafi okuyorum. Namık Gedik'in sizden sakladığı telgrafi.

«Namık Gedik

Dahiliye Vekili»

CEMAL TÜZÜN (Kocaeli) — Vay vay...

ŞAHAP KİTAPÇI (Devamla) — Ne o Beyefendi beğenmediniz mi?

CEMAL TÜZÜN (Kocaeli) — Beğenmedim.

ŞAHAP KİTAPÇI (Devamla) — Size beğen-dirmeye mecbur değiliz.

ELT.

Namık Gedik

Dahiliye Vekili

Ankara

Tokad'ın Zile kazasında vukubulan müessif hâdisenin müşevviklerinin size vâkı beyanlarına atfen çektiğiniz telgrafın hakikatle en ufak bir alâkası yoktur. Bildirdiğiniz şekilde Sayın İnönü'yü davet ve karşılama töreni için müsaade isteyen bir talep yapılmamış ve kaymakamea reddedilmiş değildir. Bunlar bütün bu hâdiselerin müşevviki olan kaymakamın tertibidir. Bu bakımdan haklarında dâva açılan ilçe başkanı ve arkadaşlarının beraet etmiş olmaları da bu hususta kimin haklı ve kimin haksızların aleti olduğunu açıkça gösterir. Bir vazifenin ifasından başka bir şey olmıyan telgrafımızı tehdidolarak vasıflandırıp emrinizdeki radyodan yayınlamanız vazife anlayışındaki farklı görüşümüzü ortaya koyar. Bizim telgrafımızı da radyo ile yayınlıyarak tehdidin mânası hususunda efkârı umumiyenin hakemliğine müracaatınız gerekirdi. Biz millet kürsüsünde sormaya siz de cevap vermeye mecbur-

sunuz. Emrinizdeki kimselerden aldığımız malûmata göre bizlere tahrik ve teşvikçilik isnadı ve bunların cezaları hususundaki beyanlarınız bu hususta kimlerin vazife ve salâhiyetli olduğunu bilmediğinizi gösterdiği gibi salâhiyet hududunu aşan ifadeleri ihtiva eden, telgrafınızı radyo ile yayınlamanız da iftira suçunu teşkil edeceğini biz de size hatırlatalım. Bizim de size öğreteceğimiz çok şey olduğunu bilmeniz lâzımdır.

T o k a d m e b u s l a r ı

Şahap Kitapçı

Mustafa Lâtifaoğlu

Ali Rıza Ulusoy

Sıtkı Eken

Ahmet İspirli

Dahiliye Vekili bir doktordur. Bugün memleketin asayişinden, sükûnünden mesul bir makamın başında, bir mebus hakkında nasıl tahkikat açılacağını, bir mebusun nasıl mahkeme-ye sevk edileceğini, bir mebusun murakabe vazifesini yaparken müracaat ve şikâyet yaptığı zaman nasıl cevap verileceğini ve nihayet mebusları tahrikçilik, teşvikçilik ve saire gibi suç vasfı taşıyan birtakım fiillerle töhmet altında bulunduran insanın bunu radyo ile yaymasının ayrıca suç olduğunu bilmesi lâzımdır. Kendisinin doktorluğuna ilâveten bir idari makamın icabettirdiği hukuk bilgisine bir zerre olsun sahibolması icabeder. Fakat o bundan mahrumdur.

Zile'de vukubulan hâdiseleri ve Zile'de vukubulduktan sonra gayretkeşlerin yarattığı hâdiselerden mâsum vatandaşların nasıl mahkemelere sevk edilip bir kısmının beraet ve yüzlercesinin müddeiumumi tahkikatı sonunda ademitakip kararı aldığının ifadesi de gösterecektir ki; Zile'de olanlar hiçbir zaman bir kaymakamın vazife hududu içinde kalan Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununun tatbikatından olan ve bunların verdiği salâhiyetlerin kullanılmasını icabettiren hâdiselerden değildir. Evvelâ hâdiseyi biraz izah edersem ve onları siz hakem arkadaşlarımıza arz edersem bizim haklı olduğumuzu ve hattâ o anda bu telgrafi çekmenin bir vazife olduğunu kabul edeceğinize kaniim. 17. X. 1958 tarihinde Tokad'ın İl Kongresi vardır. İnönü vazife gezisi yapmaktadır. Ve bu kongrelerde konuşmak, vatandaşlarla hasbıhal etmek maksadiyle seyahat etmektedir. Tokad İl Kongresinde konuştuğundan sonra, Turhal yirmi kilometre ötesinde büyük bir kaza

olan ve bize çok yakınlık göstermiş bulunan, her zaman İnönü'yü karşılamak ve bağına basmak için senelere hasret çekmiş olan bir kazayı ihmal edemezdi; bu itibarla İnönü'nün, ne Neemeddin Önder'in, ne de vekilin izah ettiği gibi Zile'ye gitmesi, yolunu şaşırması, yolunu değiştirmesi için bir davet olmamasına rağmen Gösteri Kanunu çığnensin diye yapılmış bir seyahat değildir. Bir parti liderinin o kazada bulunan arkadaşlara icabeden ziyareti yapması, yapmaya mecbur olduğu bir vazife-nin ifasıdır. Bunu böylece bilsinler.

İşte arkadaşlar, İnönü'nün Tokad İl Kongresindeki konuşmasından çok korunan ve kanunsuz, kayfi muamelelerin ve hele muhalefet kazandıktan sonra Vekile kendini gösterebilmek, makam arabasında biraz daha rahat oturabilmek, valiliğin imkânlarından biraz daha faydalanmak için her fırsatta kendisini ona yarandırmak gayreti içinde bulunan ve her vesile ile bize satasmayı vazifesi zanneden valiye bu konuşma dokunduğundan buna tahammül edemiyen vali günlerden beri Zile Kaymakamına hazırlattığı tertipler hakkında sizlerin bir çoğunuzun tanıdığı kaymakam, (Bilhassa Konyalı arkadaşlarıma hitabediyorum) valisine şöyle diyor, «Ağabeyciğim, hiç merak etme, kış uçurtmuyorum.» İşte İnönü bu vazife gezisini bu şartlar içinde yapıyordu. Zile'ye geldiğimiz zaman, şehir ölüm sükûtu içinde idi. Bütün caddeler kapatılmış, halk kahvehanelere kilitlenmiş, hal binası ine gelen köylüler kapatılmış, iki taraftan kilitlenmişler, mektep çocukları evlerine gönderilmemişler, dükkânların önlerinde belediye zabıta memurları, polisler ve kahvehanelerde süngülü askerler ve jandarmalar beklemekte. Arkadaşlar, biraz evvelki konuşmalardan anladınız; o gayretkeş vali ve o gayretkeş kaymakam günlerce talimat veriyorlar, mektep çocuklarını saldıracaksınız; köylüler şehre gelmeyecekler; bugün İnönü gelirse asla kimse karşılamaya gitmeyecek diye günlerce hoparlörlerle ilân ediyorlar vekil bizim idare heyetimizin kaymakama yaptığı müracaatten bahsediyor ve reddedilmiştir diyorlar. Vâkı hiçbir müracaat yoktur. Eğer vekil bey şurada o müracaatı çıkarsın okusunlar; ben istifaya hazırım. Ama o müracaat yine bizde arkadaşlar. Bakınız ben okuyacağım vâkı müracaatı. Bu müracaatın reddedilmiş olması-

na rağmen toplantı yapılmıştır diye isnatta bulunan ve valinin bu isnadına iştirak eden vekil alacağı dersi alsın. Müracaat dedikleri ve reddedilmiş olduğunu söyledikleri müracaatın Gösteri Yürüyüşleri Kanununun menettiği bir hal olmadığı için kaymakam olarak bir karar dâhilinde kalarak bu müracaatı reddetmiş, işte vesika bu. Vermiş de değildir. Kaymakam ne yaparsanız yapınız diyor.

Vesikayı okuyorum :

Kaymakamlık Yüksek Makamına

17/18 Cuma günü Cumhuriyet Halk Partisi Genelbaşkanı İsmet İnönü'nün Zile'yi teşrifleri muhtemel olduğundan keyfiyeti yüksek ıtlalamıza arz ederiz.

Arkadaşlar insafınıza sığıyoruz. Kanuna bu kadar riayet, kaymakamın vazifesini bu kadar kolaylaştırmak, Zile'de her hangi bir asayişsizliğe ve huzursuzluğa sebep olmamak ve vatandaşları birbirine düşürecek bir hâdisenin olması için bu yazı Halk Partililerden beklenen teyakkuzun delili değil midir? Hangi toplantı Namık Bey? Sizin elinizdeki de bundan başkası değildir. İnönü gelecektir, hattâ kolaylık olsun diye belki bir izdiham olursa zabıta uyanık olsun diye, resmen parti reisi olması dolayısıyla vaziyeti kaymakamınıza bildiriyor. İşte günlerce devam eden tertiplerle vatandaşların mahkemelerde sürünmesine sebebiyet veren hâdiseler burada başlar. Bu hâdiseler vukubulduktan sonra Namık Gedik'e yazdığımız telgrafla hâdiseleri tahkik etirmeye lüzum hissetmeden bütün olanları benimsemiyerek, muhtelif hareketleriyle muhalefete, muhalif vatandaşa baskıyı her gün biraz daha artıran Valiye ve kaymakama karşı Vekilin davranışı bu şekilde olmamalıydı. Aynı Vali bize yemek yedirmez. Niçin? Siz toplantı yapacaksınız. Ne toplantı var, ne bir şey. Bunun için yazılı soru verdi arkadaşlarımız. Verilen cevap şu : Mezûr kanun hükmüne gireceği anlaşılamiyan bir toplantının vukuundan evvel böyle bir tedbire tevessül olunmaması valiye bildirilmiştir. Namık Gedik Bey, bunu evvelden bildirmiş, Türkiye'nin birçok yerlerinde bu gibi hâdiseler olduğunu düşünerek bütün yurda bu şekilde tamim yapsaydınız Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanunu birtakım gayretkeşlerin elinde oyuncak olmaz, Devlet nüfuzu bu kadar sarsılmazdı. Bunu hareketinizle sadece bir

kaymakam meselesi veya bir valinin takdiri meselesi şeklinde kabul etmemiş olsa idiniz netice-ler bu şekilde tecelli etmezdi. Sizin mesuliyetiniz buradan başlar ve devam eder.. Biz size telgraf çekiyoruz. Zile'de vatandaşların önünde silâhlar patlıyor, göz yaşartıcı bombalar atılıyor, vatan- daş sabahın erken saatlerinden itibaren hürri- yetten mahrum ediliyor, dövülüyor; biz kayma- kama haber anlatamıyoruz, diyoruz. Siz bunun önüne geçin, diyoruz. Geçmediğiniz takdirde, bu feci hâdiseler dolayısıyla size Mecliste hesap so- racağız diyoruz. Siz alınıyorsunuz. Belki o daki- kada operadasmız. Yıldırım telgrafı elinize veri- liyor. Yaptığımız iş valiyi, kaymakamı bulup, oradan aldığınız malûmata dayanarak bize - bu- gün adliyecilik yapmış bu kadar arkadaşımız vardır, hepsinin kabul edeceği - içinde suç un- surları bulunan bir telgraf çekmekten ibaret ka- lıyor. Bu yetmiyormuş gibi milletin radyosun- dan bunu yaymak suretiyle suçunuzu katmer- leştiriyorsunuz. İşte ondan dolayıdır ki, Namık Bey siz Zile'de vukubulan hâdiselerin mesulü ve onu tertip ve teşvik edenlerin önünde bulunan bir insan olarak daima mesul mevkide buluna- caksınız.

Muhterem arkadaşlar; hâdiseler bu oluş şeklin- de, son zamanlarda Uşak'ta, Geyikli'de, Topka- pı'da ve İzmir'de vukubulanların aynı şekilde bir tertip karşısında bulunduğumuzu gösteren emareler ve deliller vardır. Aynen Uşak'ta oldu- ğu gibi daha önce Cemal Gökten Tokad'a gön- deriliyor. Aynı tertipler alınıyor, vatandaşlar hürriyetinden mahrum edilirken yakalarına D. P. rozeti takmış birtakım insanlar C. H. P. bina- sının karşısına diziliyorlar, buraya ne yüzle gel- diniz diyerek aynen Uşak'ta, Geyikli'de, Topka- pı'da vukubulduğu şekilde tekrarlıyorlar, ama oradakiler biraz acemi imişler, bu işe yeni baş- lıyorlarmış, Uşak'ta, Geyikli'de ve Topkapı'da bunu tamamlamak istediniz, Allah'ın ve oradaki vatanını seven insanların yardımı ve İnönü'nün cesareti ile bu işte yaya kaldınız Namık Bey.

Şimdi arkadaşlar, böylece Zile hâdiselerinin Vekil ile yakınlığını tesbit ettikten sonra ben esas bu hâdisenin hukuki cephesi üzerinde du- racağım. Olanları müşahade etmiş, içinde yaşa- mış ve partinin mensubu olmak itibarıyla bita- raflıktan kaçınmış bir insan olmaktan çekine- rek hâkimin kararını önünüze sereceğim.

İlk defa ilçe idare heyeti mahkemeye sevk ediliyor, Meşrut Suçlar Kanununa göre işi hâ- kim tetkik ediyor, ilçe idare heyetinin böyle bir tertip içinde bulunmadığı ve toplantının bir tertip eseri olmadığını, ilçe idare heyetinin mesuliyetinin mümkün olmadığı hususunu ka- rara bağlıyor ve duruşma sonunda dört maz- nunun beraetine karar veriyor, mahkemenin işbu kararını Temyiz de tasdik ediyor.

Şimdi elinizde bulunduğundan emin olduğum teşriî masuniyetlerimizin kaldırılmasına dair olan dosyalarda okuyacağımız ifadelerde göre- ceksiniz ki, gayretkeş kaymakam hızını ala- mıyor, sonradan tekrar sekiz kişiyi daha mah- kemeye vermiş bulunuyor. Günlerce mahkeme devam ediyor ve nihayet bu mevzuda kayma- kamlarınıza, valilerinize ve hattâ size örnek olacak muazzam bir karar çıkıyor, arkadaşlar.

Bu kararı okur ve tetkik ederseniz Temyiz Mahkemesinin tasdik ettiği bu karar, yapılan toplantı olmadığı, oraya tâyin edilen komiserin böyle bir vazife yapmasına imkân olmadığı, silâh atmanın usulsüz olduğu, toplantı olmaması dolayısıyla kaymakamın komiseri vazifelendir- memesi gerektiği bütün delilleriyle, kandırıcı ve hukuki delilleriyle ortaya koyuluyor. Ama siz bütün bunları bırakıyor. Biraz evvelki hâdisede olduğu gibi hâkimin kararını, mahkeme ifade- sini bir trafa bırakıyorsunuz, kaymakamın ter- tibiyle, onun her tarafa vali ve müddeiumumi- liğe yazdığı tezkerelerle dinlettiği şahitlerin ifadesinden ibaret olup nasıl yapıldığını yaki- nen bildiğim bize ait tahkikat dosyasındaki ifa- deleri öne sürüyorsunuz. Orada bulunmayan bâ- zı mebuslar hakkında dahi gelen dosyada teşriî masuniyetinin kaldırılması istenmektedir. Dos- yayı buraya getireceğiz ve okuyaocağız. Belki o zaman arkadaşlar ayağa kalkacak ben Zile'- de değildim diyecek. Bizim hakkımızda teşriî masuniyetin kaldırılması nasıl isteniyor diyecek. İşte Namık Beyin dayandığı dosya ve kayma- kamın marifeti. Tahkikat yapıldığı günlerde ben Zile'deydim. Zile Müddeiumumisi İstanbul'a tâ- yin edilmişti, temiz bir arkadaştı. Olacakları bildiği için harcırarını almadan 16 ncı günü Zi- le'den ayrıldı. Bunun üzerine Turhal Müddeiu- mumisi, zaten vekâlet ediyordu, emir gelince Zile Müddeiumumiliğinde salâhiyetle bulunuyor- du. Biraz sonra o orada bulunduğu halde villâ- yet müddeiumumisi oraya geliyor ve nihayet

başka yerden tâyin edilmiş olan müddeiumumi muavini gelmiş, vazifeye başlamış. O da yetmiyormuş gibi Sinob'dan yeni müddeiumumi gelmiş, dört müddeiumumi Zile gibi bir kazada toplanıyor, öbür tarafta Turhal gibi bir kaza da müddeiumumisiz kalıyor. Tokad Müddeiumumisi işe başlamıyor, bu bulaşık işe âlet olmamak için gelen bu arkadaşlar vazife kabul etmiyorlar.

İşte bu hava içinde yaptırılan tahkikat sonuna göre dâva açılıyor, ve arkadaşlarımız beraat ediyor, fakat kaymakam hızını alamıyor muhakkak ki, birkaç kişinin daha mahkemeye sevkini istiyor. Ve tahkikat devam ediyor, yüze yakın insan hakkında da ademitakip kararı veriliyor. Tefik Kurma ve Fazıl Kaftanoğlu Beyler vekillerine yaranacaklar diye bu millet mahkemelerde süründürülemez. Siz niçin buna tahammül edemiyorsunuz?... Biraz evvel burada bir tahkikat açmakla şerefle mi oynayalım, dediniz. Hayır. Tahkikat açmak şerefle oynamak değildir. Tahkikat açılan insan şerefsiz olmaz. Siz bundan dört sene evvel vekilleriniz hakkında tahkikat açtınız, onlar şerefsiz mi oldular, hayır. Onları tekrar vekil yaptınız. Şimdi siz burada Meclis murakabesinden kaçarken orada zavallı insanlar hürriyetlerinin tehdidedildiği bir tarafa günlere mahkeme koridorlarında süründürülüyor, mahkeme huzurunda ifadeleri alınıyor, karakollarda günlere bekletiliyor ve nihayet hepsi beraat ediyor.

Beraet etmeyenler hakkında da müddeiumumi ademitakip kararı veriyor. İşte kararların hepsi burada. Beraet kararlarının, ademitakip kararlarının hepsi burada Namık Bey. Fakat bunun yanında bir şey daha var. Kaymakama, siz hâdiseyi yanlış aksettiriyorsunuz, yanlış anlatıyorsunuz diyoruz ve yüzlerce Zilelinin imzasını taşıyan zabıt varakasını takdim ediyoruz. Ses yok... Ondan sonra hürriyetlerinden mahrum edilen ve sonra, beraet eden veya ademitakip kararı alan vatandaşlar, teker teker, şahit göstererek, delil göstererek kaymakamı şikâyet için müddeiumumiye gidiyorlar. Ses yok. Müddeiumumi kaymakama, isnadedilen suçların vazife sırasında vukubulmuş olması sebebiyle idari makamlar tarafından lüzumu muhakeme kararı ile takibat yapılacağına karar veriyor. Fakat idari makamların harekete geçirilmiyor. Orada insanlar dövüldüğü, orada insanlara sö-

vüldüğü ve oradaki insanlar yaralandığı, göz yaşartıcı bombalar atıldığı halde idari makamlar harekete geçmiyor.

Dahliye Vekili bu işi o kadar benimsemiş ki, bizzat kendisi, Başvekile yanlış malûmat veriyor. Başvekil iki gün sonra Uşak'ta söylediği nutukta Zile hâdiselerinden, Zile'de birtakım insanların kanunları çiğnediğinden, bombaların atıldığından bahsediyor. Bunu fırsat gibi ele geçiren Menderes, «Fakat öğrendik ki, diyor göz yaşartıcı bombalar onların iktidarı zamanında Zile'ye gönderilmiştir.» Bunu bir an için kabul ediyorum. Bizim iktidarımız zamanında belki bir eşkiyaya, belki bir soysuza karşı kullanılmak için gönderildi. Ama bir gün atılmadı. Sırf bir millî kahramanı görmek, elini öpmek için gelen mâsum vatandaşlara atılmadı arkadaşlar. Biz göndermiş olsak bile siz kötü maksadınız için kullandınız. Fakat arkadaşlar, Namık Gedik'in huyu budur. Buraya çıkar, seçimlerin hemen akabinde 5 nci Menderes Kabinesinin programının müzakeresi sırasında Gazianteb'i benden sorunuz, diye buraya fırladığı gibi fırlar. Mahkemelerin ne söyleyeceğini beklemeden konuşur. Ne oldu, hepsi beraet ettiler. İşte bu itibarla, bu hâdiseler ile de, Namık Gedik yakından alâkalıdır.

Arkadaşlar; şimdi takririn mahiyeti malûm. İctüzüğü'nün 177 nci maddesi, Meclis tahkikatı faslında mütalâa ediliyor. Ama 176 nci maddesinde, Meclis tahkikatı biter; ondan sonra, 177 nci madde, yani bir mebusun; soru, gensoru veya hususi mahiyette, bilgi edinmeyeceği mevzularda, Meclisten rica eder ve memlekette cereyan etmiş olan bir hâdiseler hakkında, bir mesele hakkında, bir mebus olarak veya mebuslar olarak bu meselede hakikati öğrenemiyoruz, öğrenmek istiyoruz, bize hakem olunuz der. İşte 177 nci maddede istenen tahkikat budur. Fethi Çelikbaş da Namık Gedik'i tasrih etmiyerek Yüksek Hevetinizin hakemliğine müracaat ediyor. Ve Zile'den başlayarak tevali eden ve bu memlekette birçok huzursuzlukların, asayişsizliklerin sebebi olan hâdiseler, kardeşi kardeşe kırdırarak istidat gösteren bu olaylar artık Yüksek Meclisin tetkiki lâzımgelen hâdiselerdir. Bu hâdiselerde kaymakam mı suçlu, valiler mi suçlu? Mevzuata mı bir şey yapmak lâzımdır; işte bir yanlış anlaşılma mı vardır; nedir, vukubulan hâdiseleri kabul veya ret mi etmek lâ-

zımdır; bunun anlaşılması ancak Yüksek Heyetinizin bu hususta 177 nci maddeye göre vereceği tahkikat izniyle kabil olur. Bu suretle tahkik konusu olan şeyler anlaşılacak ve arkadaşlar huzur ve sükûna kavuşacaktır. Fakat arkadaşlar siz biraz sonra vereceğiniz kararla 5 nci Menderes kabinesinin teşri organı ile icra organı arasındaki münasebeti tesis yolunda olan zihniyette olmadığınızı ve buna iltifat etmediğinizi göstereceksiniz. Programdan okuyorum.

Beşinci Adnan Menderes Hükümetinin Programından : (Diğer bir ifade ile murakabe vazifesinin icra ve tatbikatın daha mükemmel olmasını temin gayesine mâruf bulunduğu hakikatinden müteğafil görünerek her şeyin murakabe ile başlayıp murakabe ile bittiği zehabını yaratmaya varan bir zihniyetle türlü engellemeleri hattâ sabotajları andıran faaliyet ve hareketlere kadar giden bir sistemi kabul etmeye ve bunun bir memleket için hayırlı ve faydalı neticeler verebileceğine kaani olmaya imkân yoktur.)

Aslanan murakabe olduğunu, icra mevkiinde olanların sizin vekilleriniz bulunduğunu, siz mütemadiyen sormak, onlar da cevap vermek mevkiinde olduklarını ve Adnan Menderes'in bu ifadesiyle beraber olmadığınızı ispat etmelisiniz arkadaşlar. Önergelerin aylarca gündeme alınmamış olması Yüksek Meclisin murakabe vazifesini geciktirdiğiniz kanaatinde olduğumu da şimdiden ilâve etmek isterim. Öyle zamanlar oldu ki, bu Meclisin, sizin insafınıza sığınarak iktidar mensubu arkadaşlarımıza takrirlerimizi getiriniz, bir an evvel konuşalım, bu memlekette huzur yaratalım, diye çırpındığımız zaman buradan Sebati Ataman Bey kalktı Grup Başkanvekilinin yanına giderek bizim bu kanaatimizi başka suretle tefsir ederek sizi bize çatıştırmaya, birbirimize düşürmeye gayret etti, Yüksek Heyetinizin geç de olsa bu memlekette huzursuzluk kaynağı olan şeyler üzerine eğileceğine inanıyoruz. Bu tahkikat önergeleri üzerine grup olarak Meclis tahkikatı açılmasına karar vermenin sizin için en zaruri yol olduğunu zannediyorum. Bir şahıs suç işlediği zaman doğrudan doğruya takibe mâruz kalır. Ama eğer bu şahıs bir memur ise ve vazife ifası sırasında veya ifa ettiği vazifeden dolayı suç işlemişse tahkikat yapılması Memurin Muhakemat Kanununa göre tahkikat yapılması hususunda idari mercilerce lüzumu muhakeme ka-

rarı alınmasına bağlıdır. Eğer bu bir mebus ise teşri masuniyetinin kaldırılması ve hele bu İcra Vekilleri Heyetine mensup bir insansa malî ve cezai mesuliyetleri bakımından veya Meclisçe tahkikat açılmasına lüzum görülen bir hâdiseden dolayı Meclis tahkikatının açılmasına karar alınması lâzımdır. demekki, bir Meclis tahkikatı açmak bir işin olup olmadığı, tahkika değer bir mesele olup olmadığını araştırmak, hakikati aramak demektir, arkadaşlar. Şimdi biz bu kadar mücadelemizden sonra, biraz evvel olduğu gibi Meclis tahkikatının açılmasına mahal yoktur, şeklinde karar verilirse; bunun mânası şu demektir. Çıkıyorsunuz, delillerimiz var, diyorsunuz. delilleri gösteriyorsunuz, ama biz sizin getirdiğiniz bir tomar evraka dahi eğilip bakmaya, kafamızı kaldırıp içinde ne olduğunu anlamaya bile lüzum görmüyoruz, demektir. İşte Meclis tahkikatının açılıp açılmaması kararı budur. Bu itibarla, hukukan kendisine en ağır isnatlarda bulunulan vekiller vardır. Onları bu töhmetlerden kurtarmak lüzumlu bir şeydir. Bizzat kendilerinin istemesi lâzımdır. Grup olarak sizin yapmanız lâzımgelen husus da budur. İçinizden biri en ağır isnatlarla itham ediliyor, onun bu töhmetten kurtulması için çalışılıyor. Fakat bu anlayışa yakınlık göstermiyorsunuz. Tahkikatın açılmasına karar verirsiniz bundan en fazla D. P. Grubu faydalanacaktır. Bilhassa vekilin buraya çıkıp bir savcı edası ile, bir iddiaçı edası ile konuşmaktan ziyade hakkında tahkikat açınız, diye bağırması icabederdi. Eğer o istemezse aziz arkadaşlarım, onların evlâtları babamız bu fırsatı niçin kaçırmış, diye her gün onları kötü yâd edecektir. (Sağdan; alkışlar)

REİS — Dahiliye Vekili.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Aydın) — Muhterem arkadaşlarım; Tokad Mebusu Şahap Kitapeçi'yi itiraf edeyim ki, burada üzülerek dinledim. Çünkü Şahap Kitapeçi burada bir hukukçu mebus olarak kendisine benim tarafımdan çekilmiş olan ve meal itibarıyla yakışksız bulunduğu bir telgraftan Yüksek Meclis huzurunda şikâyette bulundular. Bir hukukçu olan ve kendisi bir hakkı müdafaa zımında her hangi bir vatandaş için, zan altında bulunan bir vatandaş için, bu zannın doğru olmadığına inanarak müdafaa edebilecek ölçüde, arkadaşdır. Şu elimde mevcudolan dosyada maalesef, henüz da-
da meseleler Yüksek Mecliste görüşülüp bir hük-

me varmadan yani Meclis tahkikatı açılıp açılmıyacağı bile hükme bağlanmadan; bütün bir memlekette beni, Sayın Başvekili ve diğer alâkahları, kendimizi müdafaa edemeyeceğimiz yerlerde gayet ağır bir şekilde suçlandıran konuşmalar mevcuttur. Ve zannediyorum ki, Şahap Kitapçı'nın da bu dosyada kendisine ait bazı sahifeler vardır. Bir insanın, bilhassa bir hukukunun kolay kolay bir insana suçlu demesi ve o şekilde ilân etmesi, âmme efkârında onu küçük düşürmesi asla tercih edilecek bir yol olmamalıdır. Suçluluğun tesbiti işi mahkemelerde olur ve usulü dairesinde olur. Fakat bunlardan hiçbirisine müracaat edilmeden, sadece indî birtakım mütalâa ve iddialarla, ifade edeyim, en az kendisi kadar şerefli bir insan olduğunu, hiç değilse taşıdığı sıfat dolayısıyla kabul edilmesi lâzımgelen bir insanı bütün memleket umumi efkârı muvacehesinde suçlu diye ilân etmek hak ve adlin içinde mütalâa edilecek işlerden değildir. Gayet kolaylıkla insan suçlandırmak ve onu ilân etmekten çekinmiyorlar. Ben kendilerine tavsiye ederim. Bugün mebusurlar, yarın olurlar veya olmazlar ama bir meslek mensubudurlar. Bu mensuboldukları meslek son derece aziz ve mukaddes bir meslektir. Bu neviden iddiaları lâalettayin vatandaşlar hakkında dahi ileri sürenlerin karşısında, kendisini mağdur telâkki eden bir vatandaş, bir gün kendisine müracaat edebilir ve hakkının mahkemelerde aranmasını isteyebilir. Kendisine tavsiye ederim, bu hizmet yerleri muvakkattir. Ama bir meslek mensubu olarak bu derece kolaylıkla dillerini bu suç kelimesine ve suçluluk isnadına alıştırmamışlar.

Bakınız bu arkadaşlar Zile hâdiseleri olmadan evvel bana gelmişler ve meselelerimizi karşışışya oturup konuşmuştuk. Tokad Valisinin mebusların bir yerde yemek yemek için yapmak istedikleri toplantıya, kendi yanlış anlayışına göre mâni olduğunu haber alınca biraz evvel ifade ettikleri için arz edeceğim, tatmin etmek için arz edeceğim, ben Tokad Valisine şu yazıyı yazdım.

Tokad Valiliğine

17 Mart 1958

9 . III . 1958 tarihinde belediye lokantasında C. H. P. mensupları tarafından milletvekillerinin iştirakiyle verilmek istenilen ziyafete siyasi propaganda maksadiyle yapılan bir toplantı ma-

hiyetini arz edeceğine dair önceden alındığı bildirilen bir habere müsteniden mâni olunması doğru görülmemiştir.

Bu gibi ziyafetlere 6761 sayılı Kanununun 2 nevi maddesinde bahis konusu edilen siyasi propaganda maksadiyle yapılmış ve toplantı mahiyetini fiilen iktisabetmedikçe müdahale edilmemesi iktiza eder. Badema gereğinin buna göre ifasını rica ederim.

Dahiliye Vekâleti Müsteşarı
Etem Yatkiner

Bir vekil olarak kanunun tatbikatında hataya düşmüş bir valiye mebus arkadaşlarımızın haklarını korunması ve kendilerine lâzımgelen hürmeti göstermesi hususu ehemmiyetle dikkatle ele almış ve bu hareketleri asla tasvibetmediğini bildirmiş midir. Bu ve buna benzer diğer yazılarım vekâletin dosyasında mevcuttur.

Muhterem arkadaşlar; çok arzu ederim ki Şahap Kitapçı Zile hâdiselerine uzun uzun girerek burada mahkemelerden geçmiş kararlardan bahisle birçok vatandaşların bu yüzden mağduriyetine temas ederken bütün bunların hepsinin beraetle neticelenmiş olduğuna temas ettikleri halde benim burada ifade etmekten çekindiğim ve şahıslarını alâkadar eden bir hususu işaret etmemiş olsunlar ben de kendisi işaret ettiği içindir ki üzülmek arz edeceğim. Tahkikat nasıl yapılmış?.. Müddeiumuminin biri gitmiş biri gelmiş birtakım yalan şahitlerin hilâfı hakikat beyanları olmuş veya bunların ne dereceye kadar hukuki kıymet ifade edeceğini demin en küçük bir hukuk nosyonuna sahip olmadığını ileri sürdükleri Dahiliye Vekilinden ziyade elbette kendilerinin bilmesi icabeder.

Zile hâdiselerini elbette alâkalı mercilerden tahkik edecektim. Ve ettim. Mesuliyet sahibi bir vekile ve onun da üstünde şerefli bir vasfı olan bir mebusa bir açık telgraf şeklinde bir telgrafhaneden bu şekilde müracaat etmiyebilirlerdi. Ve her zaman yaptıkları gibi şöyle hareket edebilirlerdi. Zile'de bir hâdiseler oldu, kaymakam şu şu işleri yaptı diyebilir. Ve vazifeli bir Vekil olarak bu hususun tahkikatını benden talebetmek mümkündür. Ve mebus arkadaşlarımızın sıfatına bu tarz daha uygun gelirdi. Böyle olmuyor. Açık bir telgrafla, sanki mukaddema ben bu Zile'de cereyan eden hâdiselerin müşevviki ve hattâ mürevvici imişim de, bunun hesabını sizden Mec-

liste soracağız, diyorsunuz. Buna lüzum yoktur. Bundan kasdiniz, bugün şu Mecliste verdiğiniz taktirle bu hususta herhangi bir malûmat almak değil, Meclis tahkikatı için evvelden kararlı olduğunuzun bir ifadesidir. Olmaz bu arkadaşlar. Ben sizlere bu şekilde telgraf çekmişsem, buna sizin çektiğiniz telgraf âmîl olmuştur. Kullanılan ifade sizin çekmiş olduğunuz telgrafın bir mukabili olması bakımından nefsimde hasıl olan aksülamel de burada âmîl olmuştur. Aramızdaki münakaşalarla da mebuslar olarak, muhalefet ve iktidar olarak karşıkarsıya iyi konuşmanın yolunu bulup bu dâvalarımızı birbirimize, birbirimizin haysiyet ve şereflerine hürmet eder bir eda ile vaz'eder ve bunda iki taraf da gayret gösterirsek mesele kendiliğinden halledilir.

Bu böyle olmuyor. Hükümet her yerde, bu lunmadığı zannedilen her yerde mütemadiyen ve mütemadiyen, tahkik veya tetkik edilmeden suçlandırılmakta ve en ağır sözlerle tahkir edilmek istemektedir. Bu Hükümet siz muhalefette olsanız bile, bu Meclisin içinde mebus olduğunuza göre elbette sizin de Hükümetinizdir ve her şeyden evvel bu vatanın kade-rine vâzûlyed bir icra kuvvetidir, bunun evvelâ memlekette kabul edecek mebuslardır. Niye bu yolu takibetmezsiniz? Niye her önümüze geldiği yerde, ayağınıza takılan taş sebebiyle dahi Hükümete mütemadiyen vurmaya çalışırsınız? Hükümet affedersiniz, bir şamar oğlanı değildir. Onu önüne geldiğiniz yerde tokatlayacak ve haysiyetini her yerde istediğiniz gibi zedeliyeceksiniz, olmaz böyle şey. Ve bunu biz sizlere yaptırmayız. Bundan dolayı eğer birtakım teşeddütler oluyorsa bunu tek taraflı mütalâa etmeye imkân yoktur. Şahap Kitapçı Zile hâdiselerini anlattı. Ben de bildiğimi ve tesbit ettiğimi anlatayim.

13 . X . 1958 tarihinde kaymakam Avcılar Kulübünde otururken C. H. Partisi İlçe Başkanı Sabri Apaydın kaymakamın yanına gelerek İsmet İnönü'yü Tokad kongresinden sonra Zile'ye getireceklerini, gerçi sıkıntıya gireceksiniz ama müsaade ederseniz getireceğiz, demiş. Ve cebinden İnönü'ye yapılan dâvetin telgrafını çıkarmış, göstermiş. Kaymakam buna karşı; İsmet İnönü'nün bir milletvekili sıfatıyla her yere olduğu gibi Zele'ye de gelebileceğinin tabii olduğunu söylemiş ancak bu

vesile ile İlçe Başkanlığınca 6761 sayılı Kanun ve diğer nizamnalara aykırı harekete tevessül edilmemesi lâzımgelidiğini hâtırlatmış. Buna karşılık olarak C. H. P. İlçe Başkanı, 14 . X . 1958 tarihli ve 99 sayılı yazı ile ve şimdiye kadar görülmemiş, mütat hilâfına; İnönü'nün Zile'yi ziyaret edeceği hakkında ihbarda bulunmuş ve bu yazı bu konuşmalardan sonra kaymakamlık makamına gelmiş; kaymakamlığa gönderilen bu yazı ve daha evvelki yapılan konuşmalar mütat değildir. Böyle bir mecburiyet yoktur. Ve hiçbir mebus, gideceği, ziyaret edeceği yerin kaymakamına, idare âmirine bu şekilde vaziyeti bildirmez. Bu ziyaret bir toplantı şeklinde olacak ise ben buna mâni olurum, bunu biliniz demiş.

Şimdi, Şahap Kitapçı arkadaşımızın bahsettiği bu yazı kaymakamlık elinde değildir diyor. Yi-ne aynı şekilde, bu defa 17 . X . 1958 tarihli ve 100 sayılı bir tezkere ile geri istenmiş. İşte o yazı onun için sizin elinizde bulunuyor. Kaymakam iade etmiştir fakat suretini dosyasına koymuştur.

O gün Tokad'dan büyük kafile halinde geliş. Zaten Tokad'a büyük kafile halinde gidilmiştir. İlâveler kasabanın içine girildiği zaman olmuş. Her hangi bir toplantı birdenbire tekevvün eder, müdahale zarureti hâsıl olur diye daha evvelden toplantı yapılmaması hususunda tedbir almış. İçeriye klâksonlar çalarak bu kafile Zile'ye giriyor. Zabıta tedbirini almış. Toplantı yaptırmıyacak. Bu sırada zabıta ile mebuslar arasında bâzı nahoş hâdiseler oluyor. Bir komiserin apuleti göğsündeki armasını kopuyor. Mütaaddit ihtarlar yapılıyor. Dağılsınlar, ayrılınsınlar diye o sırada bomba bomba dedikleri umumiyetle bizim polisin elinde göz yaşartıcı fişek şeklinde kullanılan, demin işaret ettikleri gibi çok daha evvellerden Zile'ye gönderilmiş bulunan bir fişek silâh kullanmak ihtiyacını hissetmemek ve zora müracaat etmemek için istimal ediliyor. O da miyadı çok geçmiş olduğu için atıldığı yerde patlıyor fakat tesirini yapmıyor. Şimdi der ki, Şahap Kitapçı arkadaşımız, Dahiliye Vekili Başvekile yanlış malûmat veriyor. Hayır doğru veriyorum, kendisi de kabul etti istimal edilen fişekin zabıt varakasında 1950 senesinden evvel gönderildiği sabit. Bundan netice çıkarıyorlar, güzel

ama biz bunu göndermişiz istimal edilmemiş. Çok şükür biz, Zile'de demek ki, muhalefette iken hiçbir şey yapmamışız ve siz de bunu kullanmak lüzumunu hissetmemişsiniz? Yoksa İzmir kordonlarında Demokrat Parti Genel Başkanının ve bugünkü Başvekilin ve diğer birçok mebusların bulunduğu bir toplantıda orada kurşunlar yağmur gibi havalarda patladı ve polis atları toplanan vatandaşların üstünden rüzgâr gibi geçirildiği sırada, eğer bizim de Zile'de bir kanunsuz hareketimiz olsaydı 30 defa o fişekler patlatılmış olurdu.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, Zile hâdiseleri anlattığım zaruretlerle ortaya çıkmış bunun suçluları ve sairesi öyle tahmin edilenler takibat ve tahkikattan sonra ademitakip kararı almışlardır.

Efendim dediler, Dahiliye Vekili Adnan Menderes Hükümetinin programını burada okuduğu zaman Gaziantep'de de birtakım felâketli hâdiselerin bir nevi Devlet, Devlet müesseselerine karşı işlenmiş hâdiselerden uzunuzadıya onun suçlularından bahsetti ama onların suçlularının bir kısmı beraet etti bir kısmının da dâvası devam etmektedir. Ben Şahap Kitapçı'ya Gaziantep hâdiseleri nasıl başlamış, nasıl bitmiş olduğu ve bu hâdiselerin nasıl cereyan ettiğini gösteren küçük bir fotoğraf albümünü kendisine tahdim edeceğim. Yalnız bunun kıymetlendirilebilmesi için bu fotoğraflar üzerine kısa bir izahıta bulunayım. Madem ki, açtınız söylüyeyim. (Elindeki fotoğrafı göstererek) Şu Gaziantep hâdiselerinin fotoğrafıdır. (Sağdan: Mahkemeye verdiniz mi sesleri.) İntikal ettirdik. Fakat ben burada mahkeme kararı değil, vicdanlarımızın kararını istih-sal etmek istiyorum. Bu binayı görüyorsunuz. Bu tek camlı bir hına değildir. Bir evin bir camı dahi kırılrsa derhal kanun harekete geçer. Bu belediye binasıdır ve bütün camı ve çerçevesi boydan boya parçalanmıştır. Önünde tedbir alan zabıta kuvvetleri vardır. Şu gördüğümüz ikinci resim, o gün vazife başındaki bir komiserimizin bu hâdiseler sırasında bir serseri kurşunla şehidolduğu anı göstermektedir. Şu resim, polise karşı eli sopalı halkın yürüyüşünü göstermektedir. Şu alttaki resim. Nihayet bunların içinde en mânâlısı, elinde sopalarla Hükümet kuvvetlerine hücum edenleri gösteriyor. Diğer tarafta görülen ve ellerinde bulunan bayraklar altı oklu bayraklardır.

(Sağdan, gürültüler) Bakınız, Gaziantep hâdiselerinin resimlerini vereyim, hatırımızda kalsın, çok acı bir hâtıradır.

Mahkemeye verilen şahıslar beraet etmiş olabilir. Biz şahısların mahkûmiyeti üzerinde durmuyoruz. Biz, bir zihniyet ve tutumun üzerinde duruyoruz. Buna dikkat etmek lâzımgelir.

Şimdi siz de muhalif mebuslar olarak, Zile'de bu anlattığımız şekilde dahi olsa yapılmış olan bir tahkikat sonunda, Şahap Kitapçı arkadaşım siz 6761 sayılı Kanununun 12. maddesinin!(F) fıkrası, 13. ve 14. neü maddeleri, Türk Ceza Kanununun 258 - 266 - 292 - 273 sayılı maddelerine göre; diğer arkadaşların isimlerini okumuyacağım (Sağdan, bunlar masal sesleri) Bunların masal olup olmadığı hususu Büyük Millet Meclisince teşriî masuniyetin ref'i kararı alınırsa o takdirde mahkemelerce tâyin edilecektir. Sizin tarafımızdan değil.

Şahap Kitapçı beni mazur görsün. Bu kadar dahi konuşmak istemezdim.

Şimdi Fethi Çelikbaş'a cevap vereyim. (Soldan, lüzum yok sesleri) Söyliyeceğim bir husus vardır. Dedi ki, burada, ben vekili itham etmiyorum. Ve vekili de mesul telâkki etmiyorum. Ancak bir hâdisе cereyan etmiştir. Bu hâdisenin tahkiki için 177 nci maddenin tatbikini istiyorum.

Arkadaşlar, Dahiliye Vekâleti bilhassa hâdiselerin vekâletidir. Bizim yolumuz yok, bizim hastanemiz yok, barajımız yok. Bizim hâdiselerimiz var. Memleketin her hangi bir tarafında bir gün bu şekilde çıkmış olan bir hâdiseden dolayı Fethi Çelikbaş beni hem müttehem vaziyette görmeyecek hem mesul telâkki etmeyecek ama ondan sonra buraya gelecek öyle ama bir de tenevvür edelim, Meclis tahkikatı açılmı diyecek. Bu olmaz, bunun ciddiyetle alâkası yoktur. Fethi Çelikbaş burada 6 - 7 Eylül hâdiselerinden bahsetti. Dedi ki, ayrıldığı zamanda altı aylık pazarlık yaptı nereden biliyorsun. Kim söyledi. Sen Fethi Çelikbaş her şeyi bildiğine kaani misin? Sen kürsüden bir profesör edası ile daima konuşur karşıdakilerini talebe zannedersin ama seni sükûnetle dinliyenler içinde Fethi Çelikbaş'ı otuz defa götürüp getirecek bir çok ilim erbabı var. Sonra bakınız ne söyledi, Behçet Kayaalp. Diyor ki, Dahiliye Vekili Namık Gedik Hükümetten ayrılmalıdır. Ayrılmalıdır, çünkü, onun tutu-

mu, kendi Hükümeti için ve partisi için uygun değildir. Şu, Behçet Kayaalp'in sözlerinden sonra ben kendisini değilse bile partisini ikaz edeyim, itizal ile inhidam bir arada Fethi Çelikbaş'ın şahsında toplanmıştır. Halk Partisi ayakta ve kuvvetle kalmak istiyorsa, grupunu şu kürsüde temsil edecek olan arkadaşını eskiden beri Halk Partisine mensup arkadaşlardan seçip göndersin.

REİS — Hakkı Kurmel.

HAKKI KURMEL (Kayseri) — Muhterem arkadaşlarım; yüksek huzuruza getirilen bu ve emsali hâdiselere genç demokrasimizin rahatsızlıkları demek lâzımdır.

Fazilet rejimi olan demokrasinin nimetlerinden aziz milletimizi müstefit kılabilmek için ona arız olan tasallutları bertaraf etmek mevkîindeyiz. Acaba bu ârızlar, bu intıbaksızlıklar nedendir? Bu telâşın esbabı nedir?

Mevcut nizam, mer'î kanun niçin ihlâl edilir? İşi ile, gücü ile meşgul vatandaş hangi maksat ve saikle dilgir edilmek istenilir?

Bendeniz, önce bu hususlar üzerinde durmak istiyorum.

Arkadaşlar, memleketin mevcut şartları, inkışafı, milletimizin huzur ve sükûn ihtiyakı birlik ve tesanüt şuru nazara alınarak Toplantılar ve gösteri yürüyüşleri Kanunu çıkarılmıştır. İstitraden arz edeyim ki, bu kanun büyük bir ihtiyacın ifadesi olarak tedvin edilmiştir. Çünkü:

Temiz vicdanı, mâsum kanaatleri ile muhtelif partilere mensubolan vatandaşlarımız arası kesilmeyen toplantılarda sarf edilen maksatlı ve hilâfî hakikat sözlerle birbirine düşman hale getiriliyor, haksız olarak memleketin âtisinden endişeye sevk ediliyor, adavet ve hattâ memnu mücadele sahasına sevk edilmek isteniyor.

Memleketin muhtacolduğu istikrar ve sükûn, umumi nizam ve emniyet, bilhassa millî birlik ve tesahüdü rahnedar ediliyor.

Millî irade ile iktidara gelen parti ve onun Hükümeti içte ve dışta kötüleniyor, mesul Devlet adamları aleyhinde en şeni iftiralar reva görülmüyordu.

Bu yıkıcı faaliyetlere mâni olmak, toplanma hürriyetini himaye etmek, memleketin yüksek menfaatlerini ve demokratik nizamı teminat altında bulundurmak. maksat ve gayesiy-

ledir ki, mezkûr kanun bir millî ihtiyacolarak kabul ediliyor. Umumi seçimi yapıp millî irade tecelli ettikten sonra onun neticesine hürmet ve tahanümül etmek demokrasinin icabıdır. Hemen seçimi mütaakıp sokaklara düşerek millet gözü kapalı rey vermiştir; millet verdiği reyden pişmandır, Demokrat Parti millet ekseriyetini kaybetmiştir, gibi seçim neticesine mütaallik hilâfî hakikat beyanlar millî iradeye karşı pervasızlığın ta kendisidir. Birtakım ter-tipler yaparak vatani her an seçim meydanı haline getirmek hâdiseler ihdas eylemek bunlardan kendi hesaplarına neticeler çıkartmak gayreti demokratik ahlâkla bağdaşamaz.

Her türlü asıl ve esastan âri, vicdanî âmmede imal edenleri yaralamaktan gayri tesiri bulunmayan çok şeni ve çirkin isnatları haysiyet ve şeref duygusuyla kabili telif değildir. Teşriî masuniyet zırhına bürünerek vazifeli memurlara tokat atmak ondan sonra da kanun dışı bir hareket ihtiyar edilmiş gibi mağdûr ve fakat mağrur bir eda ile efkârı umumiyede velvele koparmak maalesef bizim demokrasimizin hazin tecellilerinden olmaktadır.

Zile hâdiseleri dolayısıyla bir muhalif mebusa soruluyor, dayak mı yediniz? Hayır dayak attık diyor.

Demokrasi her şeyden evvel bir kanun ve nizam rejimidir. Orada mergubolan ferttir. Fertlerin şeref ve haysiyetleri her şeyin üstünde tutulur. İçtimai ve siyasi hâdiselerin zaruretini icabı tedvin edilmiş bir kanun vardır. Bu kanun elbette tatbik edilecektir. Kasdi olarak bunu ihlâl etmek, hâdiseler çıkarmak, memleket ve millet kaderinde vazîyed Hükümetin asayiş ve kanunların tatbikinde gösterdiği gayret ve hassasiyeti takdir etmek icabeder. İnönü 1950 seçimlerine tekaddüm eden günlerde Demokrat Parti liderleriyle vâkı görüşmesinde seçimlerden sonra iktidara hangi parti gelirse gelsin, artık miting ve toplantıların yalnız seçim zamanına munhasır kalması lâzımgeldiğini ve milletin tansiyonunun yüksek bir ölçüde tutulmaması icabettiğini ve işbaşına gelecek olan yeni partinin seçimlere kadar rahatça çalışması gerektiğini telkin ve müdafaa ediyordu. Millî irade kendisini iktidardan uzaklaştırdıktan sonra bu görüşten nükûl etmiştir.

Soruyoruz; acaba 1950 den evvelki İnönü

mü, yoksa 1950 den sonraki İnönü mü samimîdir?

Zile'de olan nedir? Zile'de olan, kanuna karşı koymaktır. Vazifeli emniyet memurlarına mukavemettir. Hattâ memuru vazife esnasında dövmektir. Başkalarının nam ve hesabına onlara haber vermeden, muvafakatlerini almadan resmî ve medeni münasebetlere aykırı telgraf keşide edilmesidir. Seçimleri mütaakıp siyasi mücadelede son vermek, vatandaşı kendi iş ve gücü ile uğraşmaktan alkoyacak tertiplerden vazgeçmek icabederken, kendisinde kanun üstü kuvvetler vehmeden, vatani ben kurtardım, millet bana minnettar der gibi bir eda ile, yer yer memleketin sükûnetini ihlâl etmek, mer'i kanunu hiçe saymak, eski şeflik itiyatlarının devamından gayrı bir şey değildir.

Demokraside kanun üstü insan yoktur. Hiç kimsenin bir rüçhaniyet ve imtiyazı bahismevzu olamaz. Her vatandaş hareketlerini kanun huduhu içerisinde tanzim edecektir.

Vatan hizmetinin politikada istismar mevzuu yapmak hacil harekettir.

Kuruluş devrinde hasbelkader bir işbaşında bulunmak kimseye üstün hak bahsetmez.

Samimî kanaatim şudur ki, ömrü boyunca demokratik mücadele ile ahzi mevkiî etmemiş, hakiki seçimle işbaşına gelmemiş, eski şeflik devrinin itiyatlarına bağlı, daima millete tepeden bakmış, bir zatın muhalefetin başında bulunması demokrasimiz için talihsizliktir. Zile'de, Uşak'ta veya başka bir yerde, nerede olursa olsun, kanunu ihlâlê mâtuf zorlamaların neticesi hüsrandır.

Hukuk Devletiyiz, binaenaleyh hükümler olan kanundur. Mesuliyet mevkiinde bulunan bir vekilin kanunun tatbikinde hassas olması lâzımdır. Millî menfaatlerin nigebbanı olan T. B. M. M. nin kabul ettiği kanunların tatbikatını da murakabe edecektir.

Yudrun bir köşesinde emniyet ve asayiş muhil hâdisenin cereyan ettiği yerde kanunun icabı olan hassasiyeti gösteren vekile idare âmirlerine ve zabıta memurlarına B. M. Meclisinin ancak takdir ve tebriki olabilir.

Fethi Beye sormak lâzım. Kendisi İktisat profesörüdür. Fethi Çelikbaş hercai tabiatlıdır. Kendisi İktisat profesörü olmasına rağmen ay-

rı İktisadi prensipleri olan partilere futursuzca girer, çıkar. Burada zamirine göre bir sürü mücerret lâflar etti. Konuşmalarında kıskançlık sezmemek kâbil değildir. Yakın arkadaşları derler ki, Çelikbaş sâftır. Kim ne derse ona inanır kanaatimize göre, salâbetsiz fikirlerle meluf ve mâruf bir politikacının bize ne bir diyeceği ve ne de bizden göreceği bir alâka olabilir. Çelikbaş hacil durumunun ıztırabı içindedir. Kusuruna bakmıyalım. Çelikbaş, hacil durumunun ıztırabı içindedir. Kusuruna bakmıyacağız. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar)

REİS — Efendim, kifayeti müzakere takriri var, okuyoruz.

Yüksek Reisliğe

Görüşmeler kâfidir. Kifayetin reye vazını arz ve teklif ederim.

Siid Mebusu
Fikri Şendur

REİS — Kifayet aleyhinde Mehmet Hazer

MEHMET HAZER (Kars) — Muhterem arkadaşlarım; İç Tüzüğün ilgili maddesine göre; bir hususu hatırlatayım. Yüksek Heyette alınan karar gereğince, bu mevzuda, bir tahkikat önergesinde 6 kişinin konuşması icabetmektedir. Bu 6 kişinin ikisi lehte, ikisi aleyhte ikisinin de üzerinde olması da mümkündür. Fakat Reis Bey sadece Demokrat Partiden üst üste üç arkadaşı konuşurmuş ve ondan sonra kifayeti reye koymak istemiştir. Halbuki İç Tüzüğün 103 ncu maddesi arz ettiğim gibi altı kişi konuşmadan kifayetin reye konmıyacağını tasarih ve emretmektedir. Bu itibarla tatbikat yanlışdır. Bir.

İkincisi iktidar partisi mensuplarına söz vererek kendisini müdafaa etmiyen arkadaşları itham altında bırakmak yanlış bir taktiktir ve bir usuldür. Kifayet takririni reye koymadan sırada olan muhalif milletvekillerinden birisine söz vermek icabeder ve kifayetin bu itibarla reye konmaması lâzımdır.

REİS — Riyaset kifayeti reye arz etmekte Nizamnameye göre yetkilidir. 103 ncu maddeye göre kifayet hududunun tamamen içinde ve hattâ biraz da aşmış bulunuyoruz, bu bakımdan arkadaşlarımızın mütalâası yanlışdır.

Kifayeti reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler. Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tahkikat açılmasını tazammun eden takriri reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Reddedilmiştir.

Efendim Pazartesi günü saat 15 den beri çalışmaktayız ve Heyeti Âlinizi yorgun görmek-

teyim, tensibederseniz bugün saat 14 de toplanalım.

Bugün saat 14 de toplanmayı reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Bugün saat 14 de toplanmak üzere İnikada son veriyorum.

Kapanma saati : 3,55

